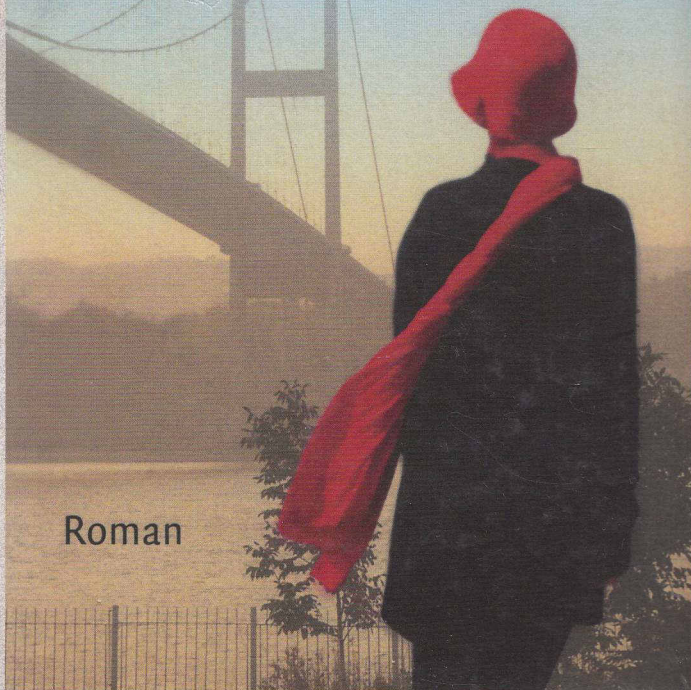

W E R E L D B I B L I O T H E E K

De wereld vergeten

María Dueñas

Roman

‘Twee jaar na het verschijnen van *Het geluid van de nacht* klopt ik opnieuw bij de lezer aan met een verhaal dat verteld wordt door een vrouw. Een eigentijdse vrouw die niet zo kwetsbaar dacht te zijn – totdat haar bestaan plotseling ineenstort. Ze heet Blanca Perea en ze slaat op de vlucht.’

María Dueñas

‘DE WERELD VERGETEN lezen is een intense ervaring.’ – *El País*

www.wereldbibliotheek.nl

ISBN 9789028425408

9 789028 425408

María Dueñas

De wereld vergeten

Uit het Spaans vertaald door Henk van den Heuvel en Evert Janssen

Omslagontwerp Karin van der Meer
Omslagillustratie Susan Fox/Trevillion Images

Oorspronkelijke titel *Misión Olvido*

© 2012 Misorum, S.L.

© 2013 Nederlandse vertaling Henk van den Heuvel,
Evert Janssen en Uitgeverij Wereldbibliotheek bv
Nieuwezijds Voorburgwal 330 • 1012 RW Amsterdam

www.wereldbibliotheek.nl

ISBN 978 90 284 2540 8

E-BOEK 978 90 284 4066 1

*Voor mijn broer Pablo Dueñas Vinuesa. Als vergoeding, hij weet wel
waarvoor.*

*Voor allen die zich dagelijks met enthousiasme en vasthoudendheid
inzetten in leslokalen: mijn collega's, mijn docenten, mijn vrienden.*

I

Soms verliezen we de greep op het leven en valt het met een kille plof voor onze voeten.

Dat gevoel kreeg ik toen ik de deur openduwde van mijn werkkamer. Zo knus, zo vertrouwd, echt iets van mij... Vroeger.

En toch, op het eerste gezicht leek er geen reden tot onbehagen. Alles was nog zoals ik het had achtergelaten. De planken beladen met boeken, het kurkbord boordevol roosters en mededelingen. Mappen, ordners, affiches van lang vervlogen exposities, enveloppen gericht aan mijn adres. De kalender, bevroren op juli 1999, twee maanden geleden. Alles was onaangeroerd gebleven in dit vertrek dat veertien jaar lang mijn thuishaven was geweest, het bastion dat studiejaar na studiejaar een toevlucht bood aan stromen studenten gedreven door twijfels, klachten of wensen. Kortom, alles was nog als altijd. Alleen mijn innerlijk houvast was verdwenen. Van top tot teen, over de volle lengte van mijn lichaam.

Er gingen na mijn binnenkomst twee of drie minuten voorbij. Het kunnen er ook tien geweest zijn, of misschien niet eens eentje. Zoveel tijd, in elk geval, als nodig was om een beslissing te nemen. De eerste beweging was vervolgens het kiezen van een telefoonnummer, met als reactie slechts de ijzige beleefdheid van een voicemail. Ik twijfelde of ik zou ophangen of niet. De tweede optie won.

‘Rosalia, ik ben het, Blanca Perea. Ik moet hier weg, daarom heb ik je hulp nodig. Ik weet niet waarheen en het kan me niet schelen ook. Een plek waar ik niemand ken en waar niemand mij kent. Ik weet dat dit een heel slecht moment is nu het nieuwe cursusjaar op het punt staat te beginnen, maar bel me alsjeblieft zodra je kunt.’

Nadat ik die boodschap had achtergelaten voelde ik me beter, alsof ik me in een beklemmende nachtmerrie uit de kaken van een hond had

losgerukt. Ik wist dat ik op Rosalía Martín kon rekenen, op haar begrip en haar goede wil. We kenden elkaar al sinds we aarzelend onze eerste stappen aan de universiteit hadden gezet, ik als beginnend docent met een schamel tijdelijk dienstverband, zij als verantwoordelijke voor het aanbod van een zojuist in het leven geroepen bureau voor internationale betrekkingen. Het zou misschien te ver voeren ons vriendinnen te noemen, wellicht was dat in de loop van de tijd een te groot woord geworden, maar ik kende Rosalía's karakter en was er daarom zeker van dat mijn noodkreet niet aan dovemansoren gericht zou zijn.

Pas na dit telefoontje wist ik genoeg kracht te verzamelen om de verplichtingen van de op gang komende septembermaand aan te kunnen. Mijn computerscherm liep vol alsof er een stuwdam was doorgebroken en ik dook een hele poos onder in de stroom e-mailberichten, verwijderde achterhaalde en onbelangrijke mails, en beantwoordde de rest. Tot het gerinkel van de telefoon me onderbrak en ik opnam met een ademloos 'Ja?'

'Wat bezielt jou, idioot? Waar wil je op dit moment nog naartoe? En waar komt al die haast vandaan?'

Door de opwindende in haar stem trokken allerlei gedeelde ervaringen in een flits aan mijn geestesoog voorbij. Eeuwen zij aan zij doorgebracht voor het zwart-witscherm van een prehistorische computer. Gezamenlijke bezoeken aan universiteiten in het buitenland om te hengelen naar uitwisselingsprogramma's en samenwerkingsverbanden, tweepersonskamers in naamloze hotels, uren van nachtelijk wachten op verlaten luchthavens. Onze wegen hadden zich gescheiden en de vroeger vertrouwelijke band liet zich misschien niet zo nauw meer aanhalen, maar wat bleef was een diep ingesleten besef van saamhorigheid. Hierdoor vertelde ik haar alles zonder enige reserve. Met een schrijnende eerlijkheid, ontdaan van waardeoordelen. Zonder te klagen of iets aan te dikken. Zonder vangnet.

Binnen een paar minuten wist ze wat ze weten moest. Dat Alberto het huis uit was. Dat mijn huwelijk, zo degelijk als het had geleken, tijdens de eerste zomerdagen als een zeepbel uit elkaar was gespat, dat mijn kinderen inmiddels hun eigen gang gingen, dat ik me de afgelopen twee maanden moeizaam had proberen aan te passen aan deze nieuwe realiteit en dat ik met het komende studiejaar in zicht niet meer voldoende energie kon opbrengen om me staande te houden binnen het vaste scenario van altijd. Ik kon onmogelijk de draad weer oppakken en mijn verantwoordelijkheden nemen alsof zich in mijn leven niet

een onmiskenbare, scherpe breuk had voorgedaan. Zoals gebroken glas door je vingers snijdt.

Met de negentig kilo aan doelgerichtheid die haar omvangrijke lichaam te bieden had, schatte Rosalía de situatie meteen goed in en begreep ze dat empathische bakerpraatjes of wollige peptalk het laatste waren waarop ik zat te wachten. Daarom vroeg ze niet door naar de details en bood me evenmin haar vlezig schouder om op uit te huilen. Ze schetste me slechts een vooruitzicht dat er min of meer op neerkwam, zoals ik al verwachtte, dat de zaak er bar slecht voorstond.

'Tja, lieverd, ik vrees dat we het niet bepaald gemakkelijk gaan krijgen.' Ze sprak in het meervoud en ging er dus direct vanuit dat dit een zaak was van ons allebei. 'Voor de aantrekkelijke dingen is de inschrijving al maanden gesloten en het duurt nog een paar maanden voor er opnieuw werkbeurzen met een behoorlijk budget worden aangeboden. Gun me in elk geval even de tijd, want we draaien pas sinds kort weer en ik weet nog niet of er de laatste weken iets nieuws is binnengekomen. Soms krijgen we dingen die helemaal op zichzelf staan, waar we niet op gerekend hadden. Geef me tot etenstijd om te zien of ik iets tegenkom, daarna laat ik het je weten.'

De rest van de ochtend scharrelde ik wat rond op de universiteit. Ik ondertekende papieren die waren blijven liggen, bracht boeken terug naar de bibliotheek en dronk daarna koffie. Niets nam me echter genoeg in beslag om geduldig haar telefoontje af te wachten. Ik had er de rust niet voor en het ontbrak me aan moed. Al om kwart voor twee klopte ik op de openstaande deur van haar kamer. Binnen zat Rosalía te werken, complexloos dik, met paars geverfd haar.

'Ik stond op het punt je te bellen,' zei ze, zonder mijn groet af te wachten. Vervolgens wees ze naar het scherm, met een vinger die als een raket op zijn doel afging, en begon de aanbiedingen te bespreken die ze voor me opzij had gezet. 'Ik heb er drie dingen uitgepikt die niet al te beroerd lijken, binnengekomen tijdens de vakantie. Meer dan ik verwachtte, moet ik bekennen. Uiteenlopende activiteiten aan drie verschillende instellingen, in Litouwen, Portugal en de Verenigde Staten. Californië, om precies te zijn. Let wel, luizenbaantjes zijn het niet, bij alle drie schijn je flink te moeten aanpoten en op je cv stellen ze weinig voor. Maar beter iets dan niets, hè? Waar wil je dat ik begin?'

Ik haalde mijn schouders op en perste tegelijk mijn lippen samen, om binnen te houden wat misschien een flinterdun glimlachje had kunnen worden, het eerste vage teken van hoop in veel te lange tijd. Ondertussen

duwde zij haar kauwgomgroene brilmontuur recht, richtte haar blik weer op het scherm en tuurde naar de mededelingen.

‘Litouwen, bijvoorbeeld. Daar zoeken ze specialisten in taalpedagogiek voor een nieuw programma in hun lerarenopleiding. Twee maanden. Ze krijgen subsidie van de Europese Unie, daarom moeten ze een internationale groep samenstellen. Dit is toch iets voor jou, hè?’

Het was inderdaad mijn werkterrein. Toegepaste linguïstiek, taaldidactiek, leerplanontwerp. Die paden bewandelde ik al twee decennia van mijn leven. Maar voordat ik bezweek voor de eerste de beste sirenenzang, wilde ik nog even verder zoeken.

‘En Portugal?’

‘Universidade do Espírito Santo, in Sintra. Een privé-instelling, modern, met een hoop poen. Ze hebben een masterfase opgezet voor tweedetaalonderwijs Spaans en ze zoeken experts in methodologie. De inschrijving sluit vrijdag, hoogste tijd dus. Een intensieve module van twaalf weken met stapels lesuren. Ze betalen niet slecht, daarom vermoed ik dat er volop gereageerd is. Maar dankzij jouw jarenlange ervaring heb je een streepje voor en we hebben een prima verstandhouding met de Espírito Santo, het zal ons dus niet al te veel moeite kosten om een plek te regelen.’

Dit aanbod leek me oneindig veel aantrekkelijker dan de baan in Litouwen. Sintra, met zijn bossen en paleizen, vlak bij Lissabon, en tegelijk ook zo dicht bij huis. De stem van Rosalía riep me terug uit mijn opkomende fantasieën.

‘En dan nog Californië,’ vervolgde ze, zonder haar ogen van het scherm te halen. ‘Die mogelijkheid lijkt me minder concreet, maar we kunnen hem bekijken, je weet maar nooit. Universiteit van Santa Cecilia, in het noorden, dicht bij San Francisco. De informatie waarover we beschikken is op het ogenblik nogal summier, het aanbod is net binnen en we hebben nog niet om nadere gegevens kunnen vragen. Zo te zien gaat het om een beurs die bekostigd wordt door een privéstichting, al moet het werk blijkbaar wel gedaan worden op de universiteit. Wat ze bieden is niet om over naar huis te schrijven, maar je zou ervan kunnen leven.’

‘Wat houdt die functie grofweg in?’

‘Zoiets als het inventariseren en catalogiseren van documenten. Ze zoeken iemand met de Spaanse nationaliteit en een graad in een taalkunde, letterkunde of geschiedenis.’ Rosalía zette haar bril af. ‘Men gaat ervan uit dat dit soort beurzen bestemd is voor personen met een

lager wetenschappelijk niveau dan het jouwe, op een ranglijst van kandidaten zou je met voorsprong bovenaan eindigen. En Californië is heel aantrekkelijk, meisje, dus als je wilt kan ik proberen iets meer te weten te komen.’

‘Sintra,’ zei ik vol overtuiging, zonder op haar voorstel in te gaan. Twaalf weken. Wellicht voldoende tijd om mijn wonden te likken. Ver genoeg weg om afstand te nemen van de recente ontwikkelingen en niet te ver om regelmatig terug te komen voor het geval de situatie spectaculair mocht kantelen en alles plotseling weer zoals vroeger zou zijn. ‘Sintra, absoluut,’ herhaalde ik met stelligheid.

Toen ik een half uur later Rosalía’s kantoor uit kwam, was de e-mail met mijn sollicitatie verzonden. In mijn hoofd had ik een massa bijzonderheden, in mijn hand een stapeltje paperassen en in mijn hart de stille hoop dat het geluk nu misschien toch schoorvoetend mijn kant had gekozen.

De rest van de dag bracht ik door in een soort niemandsland. Ik at met weinig trek een broodje gezond in de kantine van de faculteit, werkte de rest van de middag door zonder er echt met mijn gedachten bij te zijn en ging om zeven uur nogal ongeïnteresseerd naar de presentatie van het nieuwe boek van een collega van de sectie Prehistorie. Direct na afloop probeerde ik weg te komen, maar een paar kennissen troonden me mee voor een koud glas bier en ik had niet de kracht om nee te zeggen. Toen ik eindelijk thuiskwam liep het al tegen tien. Nog voor ik het licht aandeed, zag ik in een hoek van de woonkamer het lampje van het antwoordapparaat driftig knipperen in het halfdonker. Meteen wist ik waarom: bij aanvang van de boekpresentatie had ik mijn mobieltje uitgezet en na afloop was ik vergeten het weer in te schakelen.

Het eerste bericht was van Pablo, mijn jongste. Heel lief, warrig en ongrijpbaar. Door de snerpande muziek en het gelach op de achtergrond kostte het me moeite zijn gehaaste woorden te verstaan.

‘Mam, ik ben het, waar zit je toch... Ik heb al tig keer naar je mobiel gebeld om te zeggen... om te zeggen dat, eh... dat ik deze week ook niet thuiskom. Ik blijf aan het strand en, eh... Nou ja, ik bel je wel weer. Oké?’

Pablo, mompelde ik, terwijl ik zijn gezicht zocht op de planken van de boekenkast. Daar stond hij, tientallen keren vereeuwigd. Af en toe alleen, meestal samen met zijn broer. Wat leken die twee op elkaar. Altijd met een glimlach, altijd met die lok zwart haar voor hun ogen. De ene foto na de andere in de loop van hun tweëntwintig en drieëntwin-

tig jaar. Als indianen, piraten en Flintstones bij het schooltoneel of telkens meer kaarsjes uitblazend op verjaardagstaarten. Zomerkampen en kersttaferelen. Fragmenten vastgelegd op de gevoelige plaat, momentopnamen uit de verslaglegging van een hecht gezin dat in die vorm had opgehouden te bestaan.

Terwijl Pablo nog door mijn gedachten danste, drukte ik opnieuw op de knop van het antwoordapparaat om het volgende bericht te beluisteren.

'E-eh... Blanca, ik ben het, Alberto. Je neemt je mobieltje niet op, ik dacht misschien zit je thuis. Eh... Ik, eh... Ik bel omdat ik, eh... om je te zeggen dat, eh... Nou ja, ik kan het beter later vertellen, als ik je aan de lijn heb. Ik bel nog. Tot ziens. Daag.'

Ik begon me zorgen te maken omdat mijn man zo onzeker klonk. Mijn ex-man, sorry. Ik had geen idee wat hij me wilde zeggen, maar zijn toon wees erop dat het weinig aangenaam nieuws moest zijn. Mijn eerste gedachte was, zoals altijd, dat een van mijn kinderen misschien iets was overkomen. Met Pablo ging het goed, dat wist ik door het vorige bericht. Dus diepte ik uit mijn tas haastig mijn mobieltje op, zette het aan en belde David.

'Alles in orde?' informeerde ik ongeduldig, zodra ik zijn stem hoorde.

'Ja natuurlijk is alles in orde. En met jou?'

Hij klonk gespannen. Misschien had ik het mis en leek dat maar zo door de afstand. Misschien ook niet.

'Met mij? Oh, gaat wel... Ik bel je omdat papa heeft gebeld en...'

'Ik weet het al,' onderbrak hij me. 'Mij heeft hij ook net gebeld. Hoe heb je het opgenomen?'

'Hoe heb ik wat opgenomen?'

'Dat van het kind.'

'Welk kind?'

'Het kind dat Eva van hem krijgt.'

Gedachteloos, versuft, zonder te zien... Met evenveel gevoel als een marmeren grafzerk of een hardstenen stoep zakte ik een poosje door de leegte, ik zou onmogelijk kunnen zeggen hoelang. Toen ik me weer bewust werd van de werkelijkheid hoorde ik Davids stem, die me toeriep vanuit het mobieltje dat in mijn schoot was gevallen.

'Ik ben er nog,' antwoordde ik ten slotte. En zonder hem tijd te gunnen voor verdere vragen, maakte ik een eind aan ons gesprek. 'Alles is in orde, ik bel wel weer.'

Bewegingloos bleef ik op de bank zitten, starend in het niets, en probeerde het nieuws te verwerken dat mijn man een kind zou krijgen bij de vrouw voor wie hij mij nauwelijks twee maanden tevoren had verlaten. Alberto's derde kind, het derde kind dat hij van mij nooit had willen hebben, hoelang ik er ook om had gezeurd. Het kind dat geboren zou worden uit een andere buik dan de mijne, in een huis dat het onze niet was.

Ik voelde de walging onstuitbaar opborrelen vanuit mijn maag, voorbode van een mond vol misselijkheid en ontredde. Met grote, haastige stappen, wankelend en botsend tegen muren en deurposten, wist ik ternauwernood de badkamer te halen. Ik dook naar de toiletpot en begon, liggend op mijn knieën, te braken.

Nog tijden hing ik in diezelfde houding, mijn voorhoofd tegen de koele tegelwand gedrukt, en probeerde een vast punt te ontdekken te midden van de chaos. Toen ik weer in staat was op te staan, ging ik mijn handen wassen. Langzaam, zorgvuldig en met gespreide vingers, zodat water en schuim ertussendoor konden stromen. Daarna poetste ik nauwgezet mijn tanden. Ik nam er de tijd voor, zodat mijn hersenen zonder zich te haasten een vergelijkbare schoonmaak konden houden. Toen ik klaar was, liep ik terug naar de woonkamer. Met een frisse mond, schone handen, een lege maag, een geordende geest en een dor hart. Mijn mobieltje vond ik terug op het tapijt. Ik koos een nummer, maar er werd niet opgenomen. Opnieuw liet ik mijn boodschap achter op de voicemail.

'Hier Blanca nog een keer. Ik verander van plan. Ik moet verder weg, langer ook, en onmiddellijk. Vraag alsjeblieft zo veel mogelijk informatie op over die beurs in Californië.'

Negen dagen later landde ik op de luchthaven van San Francisco.

Doordat het gehamer plotseling ophield, werd ik me weer bewust van mijn omgeving. Ik keek hoe laat het was. Twaalf uur. Toen pas drong het tot me door hoelang ik al in die papieren zat te rommelen, zonder het flauwste idee wat ik er verdomme mee aanmoest. Moeizaam kwam ik overeind van de vloer, ik merkte dat mijn gewrichten verstijfd waren. Terwijl ik het stof van mijn handen sloeg, ging ik op mijn tenen staan en tuurde door het smalle raampje vlak onder het plafond. Het enige uitzicht werd gevormd door de plompe schoenen van een groepje bouwvakkers – het werk lag nu stil – die tussen stapels planken aan hun lunch bezig waren. Ik voelde een steek in mijn maag: een mengeling van zwakte, onzekerheid en honger.

De avond tevoren was ik in Californië aangekomen, na drie vliegtuigen en talloze uren in de lucht. Toen ik mijn bagage had afgehaald ontdekte ik na enig zoeken op een klein bordje mijn naam, in dikke blauwe viltstiftletters. Het werd met afwezige blik omhooggehouden door een gezette vrouw van onbestemde leeftijd. Zevenendertig, veertig, veertig en nog wat misschien. Een vanillegele jurk en sluik haar dat ter hoogte van haar onderkaak was afgeknipt completeerden haar uiterlijk. Ik liep naar haar toe, maar zelfs toen ik voor haar stond leek ze mijn aanwezigheid niet op te merken.

‘Ik ben Blanca Perea, u zoekt mij, geloof ik.’

Dat had ik mis, ze zocht me niet. Mij niet en niemand. Ze stond daar maar, stokstijf en afwezig, in gedachten verzonken tussen de stromen reizigers om haar heen, zonder enig besef van het jachtige komen en gaan in de terminal.

‘Blanca Perea,’ herhaalde ik. ‘De docent uit Spanje.’

Bindelijk reageerde ze. Ze knee haar ogen een paar keer stijf dicht, alsof ze halsoverkop was teruggekeerd uit een astrale omzwerving, stak

me haar hand toe en schudde de mijne kort en krachtig. Daarna begon ze te lopen, zonder een woord te zeggen of nog naar me om te kijken. Ik had moeite haar bij te houden, in wankel evenwicht tussen twee koffers, een grote tas en de laptop aan mijn schouder.

Op het parkeerterrein wachtte ons een witte terreinwagen, schaamtelos dwars over twee plaatsen neergezet. JESUS LOVES YOU vermeldde een sticker op de achterraut. Anders dan het schuchtere uiterlijk van mijn begeleidster zou doen vermoeden, stoven we met vol gas de vochtige avondlucht rond de Baai van San Francisco in, richting Santa Cecilia.

Ze reed geconcentreerd, haar handen om het stuur geklemd. Onderweg spraken we niet veel, op mijn vragen antwoordde ze slechts met een enkel woord of met uiterst beknopte informatie. Toch kwam ik een paar dingen te weten. Dat ze Fanny Stern heette, bijvoorbeeld. Dat ze aan de universiteit werkte en dat ze me nu bij de flat moest afzetten die samen met een niet buitensporig hoge toelage de werkbeurs vormde die me uiteindelijk was toegekend. Wat mijn taak precies inhield, was me nog niet helemaal duidelijk. Door mijn overhaaste vertrek had ik niet de gelegenheid gehad alle gegevens nauwkeurig door te nemen. Maar daar maakte ik me geen zorgen over, ik had nog tijd. En ik ging er toch al vanuit dat mijn werk niet stimulerend of leerzaam zou zijn. Voorlopig was ik allang blij dat het me de kans had geboden voor de feiten op de loop te gaan alsof de duivel me op de hielen zat.

Ondanks het opgebouwde slaapgebrek voelde ik me redelijk fris en uitgerust toen ik de volgende morgen om zeven uur door de wekker werd overvallen. Ik stond op en stapte direct onder de douche, om te voorkomen dat de helderheid van geest waarmee ik de ochtend inzette geïnvesteerd werd in een terugblik op de sombere gebeurtenissen van de voorbije dagen. Het zonlicht bevestigde wat ik de vorige avond al had vermoed: deze flat voor gastdocenten, zonder enige franje, zou een passend schuiloord zijn. Een kleine woonkamer met achterin een open standaardkeuken. Verder een slaapkamer en een sober badkamertje. Kale muren, de schaarse meubels neutraal van stijl. Een anoniem maar niet onderkomen. Bewoonbaar. Acceptabel.

Ik liep naar buiten, op zoek naar een gelegenheid om te ontbijten, en al kuierend door de straten bekeek ik wat Santa Cecilia te bieden had. In de flat had ik een map gevonden met mijn naam erop, die een paar dingen bevatte om me op weg te helpen: een plattegrond, een informatiefolder, een leeg aantekenboekje bedrukt met het wapen van de universiteit. Verder niets, waarom zouden ze ook...

Van het Californische landschap dat tv-series en de collectieve beeldvorming ons altijd voorschotelen, ontdekte ik geen spoor. Geen kust, geen wuivende palmen, geen landhuizen met tien badkamers. Voor het in weelde badende Californië, paradijs van technologie, non-conformisme en filmsterren, was ik hier aan het verkeerde adres.

Ten slotte streek ik neer op een matineus terras, met een pracht van een honger. En terwijl ik een bosbessenmuffin verorberde en nipte van een kop koffie met veel water en weinig koffie, nam ik de omgeving nauwkeurig op. Een groot met bomen bezaaid plein, omgeven door gebouwen die gerenoveerd waren in adobestijl en zweemden naar een verleden ergens halfweg tussen Mexicaanse en Amerikaanse invloed, met in de verte nog een vleugje Spanje. Een kantoor van de First National Bank, een souvenirwinkel, de onvermijdelijke Post Office en een filiaal van een landelijke apothekersketen flankeerden elkaar aan de belangrijkste straatkant.

Mijn weg zoeken naar de Guevara Hall was het volgende doel. Daar zou ik de sectie Moderne Talen aantreffen, het nest dat mij gastvrij zou opnemen, in voorspoed en in tegenspoed, gedurende een nog onduidelijk aantal maanden. Of die een heilzame balsem op mijn wonden zouden vormen of slechts een simpel pleistertje, dat stond nog te bezien. Maar ik had geen zin om weer in gepieker te vervallen, ik kon beter goed opletten en zorgen dat ik niet verdwaalde in deze parkachtige omgeving met zijn wirwar van paden, waarover zich, te voet of op de fiets, al drommen studenten naar college begaven.

Het gezoem van het kopieerapparaat overstemde het geluid van mijn voetstappen, waardoor Fanny, de eerste persoon die ik tegenkwam, mijn komst pas bemerkte toen ik al naast haar stond. Ze sloeg haar ogen op en bekeek me weer een paar seconden met dat uitdrukingsloze gezicht van haar. Vervolgens stak ze met het mechanische gebaar van een robot haar rechterarm uit en wees naar een openstaande kamer. 'Er wordt op u gewacht,' kondigde ze aan. En zonder verder iets te zeggen, verdween ze met dezelfde karakterloze stappen waarmee ze me de avond tevoren was voorgegaan door de gangen van de luchthaven.

Vlug las ik het bordje op de deur. Rebecca Cullen, de naam onder bijna alle e-mails die ik in de dagen voor mijn vertrek had ontvangen, kreeg nu eindelijk een plaats en een uiterlijk. De archiefkasten en dossiers in haar kantoor deelden hun aanwezigheid met kleurige schilderijen, familiefoto's en een boeket witte lelies. Haar begroeting bestond

uit een stevige, warme handdruk die hartelijkheid uitstraalde, daarbij geholpen door een paar heldere ogen die oplichtten in een knap gezicht waaraan de rimpels geen afbreuk deden. Een brede lok zilvergrijs haar viel over haar voorhoofd. Ik schatte haar tegen de zestig. Vermoedelijk was ze een van die onmisbare secretaresses die drie keer zo weinig verdienen als hun baas terwijl hun kennis van zaken meestal omgekeerd evenredig is.

'Ah, Blanca, eindelijk... Het was een grote verrassing te lezen dat we dit studiejaar een gastmedewerker kregen, daar zijn we heel blij mee...'

Tot mijn opluchting verstonden we elkaar zonder problemen van mijn kant. Mijn Engels had vorm gekregen toen ik nog jong was, tijdens vakanties in Groot-Brittannië, en was uitgebouwd in de loop van jaren studie en regelmatige contacten met Britse universiteiten. Mijn ervaringen met het Amerikaans waren echter sporadisch geweest: een paar congressen, een reisje met het hele gezin naar New York – om te vieren dat Pablo geslaagd was voor zijn universitair toelatingsexamen – en een kort onderzoek in Maryland. Het deed me daarom goed te merken dat ik me aan de Westkust zonder veel taalproblemen zou kunnen redden.

'In een van mijn laatste mails heb ik geloof ik al geschreven dat doctor Zárate deze week naar een congres in Philadelphia zou gaan, daarom ben ik voorlopig degene die je wegwijst in je werk.'

Namens Luis Zárate, het sectiehoofd, vertelde Rebecca Cullen me in grote lijnen wat ik al min of meer wist: mijn werk werd gesubsidieerd door een onlangs in het leven geroepen privéorganisatie, de Fundación de Acción Científica para Manuscritos Académicos Filológicos (FACMAF), een Spaanstalige stichting, gericht op het inventariseren van de schriftelijke nalatenschap van een oud-lid van het docentencorps, een man die al tientallen jaren geleden was overleden.

'Hij heette Andrés Fontana en zoals je weet was hij een Spanjaard. Hij heeft in Santa Cecilia gewoond tot aan zijn dood in 1969 en was hier zeer geliefd. Maar zo gaan die dingen nu eenmaal: hij had geen familie in dit land, niemand claimde zijn bezittingen en zolang niet definitief besloten was wat ermee moest gebeuren, is alles hier al die jaren blijven liggen, opgestapeld in een souterrain.'

'Is er sindsdien helemaal niets mee gedaan?'

'Niets, totdat de FACMAF, die nieuwe stichting, uiteindelijk een werkbeurs beschikbaar heeft gesteld. Ik vind het eerlijk gezegd een beetje besamend,' voegde ze er op vertrouwelijke toon aan toe, 'dat er eerst

drie decennia moesten verstrijken, maar ach, je weet het, iedereen heeft het altijd druk, docenten komen en gaan, en van de personen die Andrés Fontana destijds hebben gekend en gewaardeerd, is nauwelijks nog iemand over, hoogstens een paar oudgedienden zoals ik.'

Ik wilde het niet laten merken, maar als deze in vergetelheid geraakte migrant zo weinig belangstelling losmaakte bij zijn eigen collega's, waarom zou ik dan overmatig in hem geïnteresseerd moeten zijn?

'Als je het goedvindt,' vervolgde ze, overstappend op de praktische kant van de zaak, 'laat ik je nu eerst je werkkamer zien en daarna het magazijn waarin het materiaal ligt opgeslagen. Je moet het ons niet kwalijk nemen, maar het plotselinge bericht van je komst heeft ons een beetje overvallen en we hebben geen kans gezien een beter onderkomen voor je te regelen.'

Ik voelde er niets voor haar uit te leggen waar die haast vandaan kwam. Waarom ik hier zo halsoverkop mijn intrek wilde nemen en me zo nodig aan deze bescheiden, voor mij weinig interessante werkbeurs moest vastklampen alsof het een laatste strohalp was. Om de aandacht af te leiden boog ik me daarom over mijn tas, zogenaamd op zoek naar een papieren zakdoekje om mijn neus te snuiten, in de hoop dat Rebecca Cullen het onderwerp liet rusten en niet wilde weten waarom een Spaanse docent met een meer dan geslaagde carrière, een fraai cv, een goed salaris, een gezin en een vriendenkring, besloten had in vliegende vaart haar koffers te pakken en van de ene dag op de andere naar deze uithoek van de wereld af te reizen alsof ze op de vlucht was voor de pest.

Mijn nieuwe werkvertrek bleek een overtollig achterafkamertje van een paar vierkante meter, zonder comfort en met slechts één raam – hoog en smal, niet erg schoon – met uitzicht op de campus. Het schamele meubilair bestond uit een bureau met een aftandse computer en een zwaarlijvige telefoon, die op twee dikke, verlopen telefoongidsen rustte. Overblijfselen uit andere tijden en andere handen, versleten restanten die niemand nog wilde. We zouden goed bij elkaar passen, bedacht ik. Tenslotte hadden we als afdankertjes veel gemeen.

'Het is belangrijk dat je ook weet waar je Fanny Stern kunt vinden, het wordt haar taak je te helpen wanneer je spullen nodig hebt,' deelde Rebecca vervolgens mee, terwijl ze me voor liet gaan naar het hoekje waar Fanny haar werkplek had.

Toen ik de ruimte betrad, werd ik bekropen door een verward gevoel, ergens tussen vertedering en hilariteit. Op de muren bleef geen centimeter onbenut: posters, kalenders en allerlei prullaria bedrukt met

zonsondergangen tussen besneeuwde bergtoppen verdrongen spreuken waar een mierzoet optimisme vanaf droop: JE KUNT HET, GEEF NIET OP; NA REGEN KOMT ZONNESCHIJN; VRIENDEN VIND JE OVERAL... En te midden van dit alles propte Fanny, verzaligd en verdwaasd, in opperst genot een tablet witte chocola naar binnen, met de snoepzucht van een kind van vijf. Alleen was zij ongeveer acht keer zo oud.

Nog voor ze het lekkers kon doorslikken om ons te groeten, liep Rebecca naar haar toe en ging achter haar staan. Ze legde beide handen op haar schouders en gaf haar een liefdevolle knuffel.

'Fanny, je kent onze gastmedewerker doctor Perea al en je weet welke kamer ze heeft gekregen, hè? Vergeet niet dat je haar moet helpen bij alles waar ze om vraagt. Goed?'

'Goed, mevrouw Cullen,' antwoordde Fanny met volle mond. Om extra haar bereidheid te tonen, liet ze deze woorden vergezeld gaan van een reeks heftige hoofdknikjes.

'Je moet weten, Blanca, dat Fanny heel ijverig is en altijd voor ons klaarstaat, zoals ook haar moeder zich decennialang voor onze sectie heeft ingezet.' Rebecca sprak langzaam, alsof ze ieder woord met zorg koos. 'Darla Stern heeft hier vele jaren gewerkt, en een tijdlang bekleedde ze de functie die ik nu heb.' Ze richtte zich weer tot de dochter. 'Hoe gaat het met je moeder, Fanny?'

'Met mama gaat het heel goed, mevrouw Cullen,' antwoordde ze. 'Dank u.' Opnieuw knikte ze een paar keer, ondertussen een hap wegslikkend.

'Doe haar de groeten van me,' zei Rebecca tot besluit. 'Nu gaan we weer, ik moet doctor Perea het magazijn laten zien.'

Toen we vertrokken zette Fanny weer gretig haar tanden in het snoepgoed, omgeven door gelukzalige taferelen en misschien ook door een enkel duiveltje, weggestopt onder in een la.

'Voordat ze op het bureau van de decaan met pensioen ging, nu alweer een paar jaar geleden, heeft haar moeder ervoor gezorgd dat Fanny als erfstuk bij ons in de sectie bleef,' legde Rebecca me uit, zonder merkbare ironie. 'Moeilijke opdrachten krijgt ze niet, want haar capaciteiten zijn, zoals je gezien zult hebben, enigszins beperkt. Maar ze weet heel precies wat haar taken zijn en die gaan haar redelijk goed af: ze verdeelt de post, zorgt voor de fotokopieën, beheert het materiaal en doet eenvoudige boodschappen. Ze is als een groot kind, maar een essentieel onderdeel van dit kantoor. Als je haar nodig hebt, kun je altijd een beroep op haar doen.'

Via een labyrint van gangen en trappen kwamen we in een afgelegen deel van het souterrain. Rebecca, voor me, bewoog zich met de vertrouwde van iemand die al tientallen jaren deze zelfde plavuiten betrad. Ik, achter haar, probeerde vergeefs alle hoeken en wendingen in mijn geheugen te prenten, maar ik wist dat ik nog vaak zou verdwalen voordat ik in dit doolhof thuis was. Onder het lopen verstrekte ze me nog wat cijfers over de universiteit. Ruim veertienduisend studenten, zei ze, bijna allemaal van buiten Santa Cecilia. Aanvankelijk was het een middelbare beroepsopleiding, maar in de loop der jaren breidde die zich uit, tot ze de huidige status van kleine, prestigieuze universiteit bereikte, de instelling met de meeste arbeidsplaatsen en het hoogste economisch rendement van de hele gemeente.

We liepen een nauwe gang in, waarop aan weerszijden metalen deuren uitkwamen.

'En dit, mijn beste Blanca, is jouw magazijn,' kondigde Rebecca aan, terwijl ze een sleutel in het slot op een van de deuren stak. Toen ze die met de nodige inspanning had weten open te krijgen, zette ze een paar schakelaars om en de tl-buizen aan het plafond overgoten ons na enig aarzelend knipperen met hun licht.

Voor ons werd een smal vertrek zichtbaar, langgerekt als een treinwagon. Tegen kale cementen muren stonden stellingen, volgestouwd met overbodig meubilair en in onbruik geraakte spullen. Door twee brede, platte ramen hoog in wand viel wat daglicht naar binnen en klonk gedempt het gehamer van een naburige bouwplaats. Vanuit de deuropening leek de ruimte langwerpiger, maar Rebecca deed een paar stappen naar voren en liet me zien dat dit gezichtsbedrog was. Links achterin kwam een ander vertrek op het eerste uit en liep het magazijn door in een L-vorm.

'Et voilà,' zei ze, terwijl ze opnieuw een lichtknop omzette. 'De nalatenschap van professor Fontana.'

De moedeloosheid die me overviel was zo beklemmend dat ik Rebecca bijna gesmeekt had me daar niet achter te laten maar me een werkplek te bieden in een hoekje van haar gastvrije, menslievende kantoor, waar haar gemoedrust mijn afschuw zou temperen.

Misschien voelde ze deze onuitgesproken emoties aan, want ze probeerde me wat optimistischer te stemmen.

'Overweldigend, hè? Maar binnen nu en een paar dagen ben je er vast aan gewend, dat zul je zien...'

In mijn haast om de demonen aan het thuisfront te ontvluchten, had ik gedacht dat een radicale verandering van werk en verblijfplaats me drijvende zou houden in de maalstroom van mijn gevoelens. Maar ik had nooit kunnen denken dat die reddingsboei uiteindelijk zou bestaan in het op orde brengen van de bestofte paperassen van een dode professor. En bij het zien van de wanordelijke stapel dozen en ordners, van over de vloer slingerende mappen en van papieren die zonder de minste samenhang opeengehoopt lagen, drong het tot me door dat ik me had vergist.

Helaas, ik kon niet meer terug. Te laat, te veel schepen had ik achter me verbrand. En daar stond ik dan toen Rebecca weg was, gedumpt in een souterrain, in een afgelegen stadje ergens aan de verste kust van een vreemd land, terwijl duizenden kilometers verderop mijn kinderen in hun eentje de eerste schreden op het pad naar de volwassenheid zetten en de man die tot voor kort mijn echtgenoot was zich opmaakte om het meeslepende avontuur van het vaderschap opnieuw te beleven, samen met een blonde advocate vijftien jaar jonger dan ik.

Ik liet me op de grond glijden met mijn rug tegen de muur en begroef mijn gezicht in mijn handen. Van de regen was ik in de drup geraakt en de krachten om dit te dragen begonnen me te begeven. Er werd niets opgebouwd, geen greintje vooruitgang was er geboekt. Zelfs de gigantische afstand die ik had genomen kon me niet de minste reden tot optimisme bieden. Alles toonde hardnekkig de neiging om zich tegen me te keren. Hoewel ik me had voorgenomen om sterk te zijn, om dapper vol te houden en de moed niet te laten zakken, proefde ik het zoute, troebele speeksel in mijn mond dat aan een huilbui voorafgaat.

Toch wist ik me te beheersen, kalm te blijven, en zo de dreiging af te wenden dat ik zou instorten. Buiten mijn wil om trad er een mechanisme in werking dat me aan de rand van de afgrond een reuzensprong ter rug in de tijd liet maken. Waar mijn ondergang onvermijdelijk leek, gunde de herinnering me in een flits een terugblik op een episode uit mijn verre verleden.

Ik had datzelfde wilde donkerblonde haar en hetzelfde lichaam, maar dan een paar pondjes lichter en twee dozijn jaren jonger, en werd geconfronteerd met een vervelende samenloop van omstandigheden. Daar liet ik me niet door klein krijgen, hoe moeilijk het ook was. Ik werd geschramd en verwond, maar niet geveeld, ondanks alle tegenslagen: een veelbelovende universitaire studie die in het vierde jaar werd

afgebroken vanwege een onvoorziene zwangerschap, intolerante ouders die deze klap niet konden verwerken, een trieste bruiloft die een moetje was. Een onvolwassen echtgenoot die nog aan een baan moest zien te komen. Een tochtig souterrain als ons thuis. Een scharminkel van een huilbaby die zich niet liet troosten en alle onzekerheid van de wereld nog voor de boeg. De tijd van broodjes makreel, zware tabak en water uit de kraan. Slecht betalende bijlessen en vertalingen die met meer fantasie dan accuratesse aan de keukentafel in elkaar werden geflanst. Dagen van weinig slaap en veel haast, van gebrek, zorgen en het gevoel er niet bij te horen. Ik had niet eens een bankrekening. Het enige wat ik bezat was de tomeloze energie waarover een eenentwintjarige zonder het te beseffen beschikt, een pasgeboren baby, en het gezelschap van de persoon in wie ik de man van mijn leven zag. Voor altijd.

En nu was alles opeens andersom. Nu was ik alleen en hoefde ik niet meer te zwoegen om dat zwakke huilkind groot te brengen, of zijn broertje, dat nauwelijks anderhalf jaar later ter wereld kwam. Ik hoefde niet meer te knokken om ons jeugdige, overhaaste huwelijk overeind te houden, om mijn man te helpen bij het opbouwen van zijn carrière, om mijn studie af te maken, waarvoor ik 's nachts zat te blokken met geleende aantekeningen en een stoof onder mijn voeten. Om de oppas te bekostigen, en crèches, havermoutpap en een derdehandse Renault 5, om te kunnen verhuizen naar een huurappartement met centrale verwarming en twee balkonnetjes. Om de wereld te bewijzen dat mijn leven geen mislukking was.

Dat alles had ik achter me gelaten, in dit nieuwe hoofdstuk was alleen ik er nog.

Bemoedigd door de helderheid van geest die deze plotselinge terugblik me verschaftte, haalde ik mijn handen van mijn gezicht. En terwijl mijn ogen zich weer instelden op het lelijke, kille tl-licht, stroopte ik mijn mouwen tot boven de ellebogen op.

'De wonderen zijn de wereld nog niet uit,' mompelde ik in het niets.

Ik had geen idee hoe ik de inventarisering van deze erbarmelijke nalatenschap van professor Andrés Fontana moest aanpakken, maar ik stortte me erop, vol dadendrang en vastbesloten, alsof mijn leven ervan afhing.

3

De eerste dagen waren het ergst. Als een mol wroette ik rond in het magazijn, op zoek naar de rode draad die door het inwendige van deze chaos moest kronkelen, waar tientallen schriften en dichtbeschreven folio-bladen dooreen lagen tussen honderden bundels vergeelde A4'tjes en een eindeloze wirwar van brieven en postkaarten. Alles verspreid over de vloer of in bergen tegen de wand gekwakt, in schappen die dreigden te bezwijken of in wankelende stapels op het punt van omvallen.

In de loop van de eerste week begon ik er een beetje in te geloven. Al was het met een slakkengang, mijn angst voor de warboel verdween langzaam maar zeker, tot ik me met minimale doelgerichtheid tussen de ongeordende massa bewoog. Toch had ik nauwelijks de tijd om meer dan een vluchtige blik op elk document te werpen, net genoeg om het op zijn inhoud te beoordelen en bij de juiste categorie te leggen, volgens mijn rudimentaire plan van organisatie. Literaire kritiek, proza en poëzie, geschiedenis van Spanje, geschiedenis van Californië, personeelscommunicatie, privécorrespondentie. Dit alles trof ik aan tussen de geschriften van wijlen de professor.

Het indelen in blokken was een ingewikkeld karwei dat me hele dagen kostte. Ik begon al voor negenen en stopte pas na vijf uur 's middags, met een pauze die eerder kort was dan lang, om in een hoekje van de mensa in mijn eentje te lunchen terwijl ik gedachteloos door de universiteitskrant bladerde. Ik at later dan men hier gewend was, zo rond een uur of twee, als het schoonmaakpersoneel al op z'n gemak met reusachtige boenders de vloer begon te dweilen en er verspreid over de tafeltjes nog maar een paar studenten aanwezig waren. Sommigen zaten te lezen, anderen dommelden wat, iemand onderstreepte zonder veel enthousiasme een paar regels, de overigen werkten gehaast de laatste happen van hun verlate maaltijd naar binnen.

Na verloop van een paar dagen leerde ik eindelijk ook Luis Zárate kennen, het hoofd van de sectie. Ik had een schaar nodig om bundels documenten los te knippen en de mijne was nergens te bekennen, ongetwijfeld verdwenen onder een berg papier. Ik wilde er eentje van Fanny lenen, maar ook zij was nergens te vinden, dus besloot ik naar het kantoor van Rebecca te gaan en daar trof ik de twee aan, bezig met het herzien van een studiecatalogus. Rebecca zat aan haar bureau en sprak op rustige toon. Hij stond naast haar in gebogen houding, zijn handen steunend op het bureaublad, en leek opletterend te luisteren. Ik nam hem snel even op: lang en slank, donkergrijze broek, zwart overhemd, grafietkleurige das. Een bril met randloze glazen, keurig geknipt donkerblond haar, leeftijd onbestemd, ongeveer die van mij, vermoedde ik.

Na uitwisseling van de onvermijdelijke beleefdheidsfrases vroeg hij me mee te gaan naar zijn werkkamer. In stilte vervloekte ik dat ik er zo abominabel bijliep nu ik kennis ging maken met de persoon die min of meer mijn nieuwe chef zou worden. Mijn dagelijkse outfit bestond uit gemakkelijke kleren die bestand waren tegen vetzigheid en spinrag, ik zag vaal van het stof, mijn haar, dat slordig in een staartje was samengebonden, piekte alle kanten op en mijn groezelige handen moest ik eerst schoonvegen aan het zitvlak van mijn broek, voordat ik hem er eentje toe kon steken om de zijne te drukken.

'Aangenaam, doctor Perea, het verheugt me u in onze sectie te mogen verwelkomen,' zei hij, met een uitnodigend gebaar naar de stoel voor zijn bureau. 'Of liever Blanca, als je me dat toestaat,' vervolgde hij, terwijl hij ging zitten.

Zijn hartelijkheid klonk oprecht en zijn Spaans was uitstekend: verzorgd, welluidend, met een licht accent dat ik aanvankelijk niet helemaal thuis kon brengen.

'Blanca, alsjeblieft,' stemde ik toe. 'Ook aangenaam, en hartelijk bedankt dat ik hier ben aangenomen.'

'Graag gedaan, zonder meer. Het doet me altijd genoeg gastmedewerkers te mogen begroeten, al zijn we niet gewend dat ze uit Spanje komen. Daarom verheugt uw, of beter jouw aanwezigheid ons dubbel.'

Ik benutte de uitwisseling van onbeduidende zinnen waarmee ons gesprek begon om mijn blik snel even door zijn werkkamer te laten gaan. Bureau lamp van lichtgewicht staal, moderne gravures, boeken en papcrassen pijnlijk netjes gerangschikt. De stijl was niet helemaal minimalistisch, maar kwam daar dicht bij in de buurt.

'Het deed ons deugd,' vervolgde hij, 'dat we met de FACMAF overeen konden komen dat die je werkzaamheden subsidieert. Elk initiatief om onderzoekers uit andere instellingen aan te trekken, wordt door ons verwelkomd. Al hadden we niet gerekend op iemand met jouw cv...'

Zijn woorden dwongen me tot waakzaamheid. Ik sprak liever zo min mogelijk over de redenen waarom ik gesolliciteerd had naar een functie die zo weinig aan mijn interesses beantwoordde. Ik was niet van plan daar openhartig over te zijn, maar had ook geen zin er omstandig over te gaan liegen. Daarom besloot ik het gesprek in een andere richting te leiden. Of dat toch minstens te proberen.

'De FACMAF en jullie sectie hebben alles bijzonder vlot geregeld, ze hebben het me heel gemakkelijk gemaakt. En hier ben ik dan, al hard aan het werk. Bovendien vind ik Santa Cecilia echt een prettige plaats. Anders dan anders, een leuke plek om het einde van dit zo beslissende jaar mee te maken. Misschien zit ik nog wel hier als er allang geen leven meer op aarde is,' zei ik, in een poging om geestig te zijn.

Tot mijn opluchting haakte hij in op mijn zouteloze grap.

'Ja, wat een paranoia veroorzaakt dat einde van het millennium! En in Spanje zal die hysterie over het verlaten van de twintigste eeuw nog wel heviger toeslaan, omdat jullie straks de euro krijgen. Hoe is het daar trouwens mee gesteld? Wanneer houdt die goeie ouwe peseta het voor gezien?'

De redenen waarom ik naar deze werkbeurs had gesolliciteerd bleken voor het sectiehoofd heel wat minder interessant dan een oppervlakkig gesprek over de veranderingen die zich de laatste tijd voltrokken in mijn land, op de drempel van een nieuwe eeuw. We kletsten over Spanje in het algemeen, over de situatie aan de Spaanse universiteiten in het bijzonder en over van alles en nog wat. Zo bleef ik zelf buiten schot en kreeg ik al babbellend de kans hem nauwkeurig op te nemen.

Ik schatte hem drie à vier jaar jonger dan ik was. Ongetwijfeld boven de veertig, maar niet ver. Al dienden de bekende tekenen zich aan. De eerste grijze haren aan zijn slapen en de beginnende rimpeltjes bij zijn ooghoeken maakten hem echter niet minder aantrekkelijk. Hij vertelde dat hij de zoon was van een Chileense psychologe en van een traumatoloog uit Santander, die al jarenlang in Amerika verbleef en met wie hij blijkbaar niet al te veel contact had. Hij was onderhoudend, een goed causeur.

Het stond vast dat Luis Zárate van praten hield, en niet zonder ei-

genbelang maakte ik van die omstandigheid gebruik door hem zijn gang te laten gaan. Hoe minder duidelijkheid ik over mijn eigen zaken hoefde te geven, hoe beter. Als tegenprestatie werd ik op de hoogte gebracht van zijn academische staat van dienst, kwam ik te weten dat hij pas een paar jaar in Santa Cecilia zat en begreep ik dat hij van plan was zo snel mogelijk weer te vertrekken, zodra hij een plekje kon bemachtigen aan een prestigieuze universiteit aan de Oostkust. En tot mijn tevredenheid kon ik na ruim een half uur conversatie vaststellen dat deze specialist in postmoderne cultuur niet warm of koud werd van de vergeelde documenten van een oud-docent die al drie decennia onder de groene zoden lag. Het was voor mij van vitaal belang te weten dat ik hier op mijn gemak zou kunnen werken, zonder aan iemand uitleg te hoeven verschaffen.

Na ons afscheid stond ik al op de gang, op het punt de terugtocht naar het souterrain te aanvaarden, toen hij me vanuit de deuropening weer bij zich riep, alsof hij weigerde me definitief te laten gaan.

‘Volgens mij zou het een goed idee zijn een kleine bijeenkomst te organiseren om je aan de andere sectieleden voor te stellen.’ Hij wachtte mijn reactie niet af. ‘Donderdag om twaalf uur, bijvoorbeeld. Hier in het gebouw, in de ontvangstzaal.’

Waarom ook niet. Het zou me goeddoen eens uit mijn spelonk te kruipen en onder de mensen te komen, vond ik. Bovendien zou het een geschikt moment zijn om namen te plakken op de gezichten die me al bekend begonnen voor te komen: passanten die ik regelmatig tegenkwam op de trap of in de lift, als ik bij Starbucks in de rij stond voor een beker koffie, tijdens het inkopen doen of wanneer ik op een pad over de campus wandelde.

Op de dag van de bijeenkomst betrad ik voor het eerst de ontvangstzaal, een ruim vertrek met grote ramen in twee van de vier muren. De derde werd volledig ingenomen door rekken vol eerbiedwaardige boekwerken, gebonden in leer. En aan de vierde muur hing een uitgebreide collectie foto's. De cateringservice van de universiteit had een buffet verzorgd: verschillende soorten koud vlees, kazen, fruit en salades. Bijna niemand ging zitten, we aten haast allemaal staande, prattend in kleine groepjes die zich vormden en weer van samenstelling veranderden, in ritmische patronen, al naar gelang de loop van de gesprekken.

Her en der maakte ik een praatje, het sectiehoofd leidde me langs groepjes docenten in allerlei talen. Onder hen waren de medewerkers

Spaans het best vertegenwoordigd. Veramerikaanste Spaanstaligen, verspaanste Amerikanen en een stuk of wat personen in het niemandsland daartussen. Docenten Mexicaanse literatuur, kenners van Elena Poniatowska, Vargas Llosa of Bryce Echenique, een specialist in Pérez Galdós, deskundigen op het gebied van vergelijkende taalkunde, een doorvorser van Oudarabische lyriek, liefhebbers van hybride of alternatieve culturen, van alles trof ik aan. De meesten van hen kende ik al van gezicht, slechts een enkeling niet. Ook Rebecca was aanwezig. Ze mengde zich overal in de conversatie maar hield tegelijk een wakend oog op de bevoorrading. Ondertussen deed Fanny, eenzaam in een hoek, verzonken in haar eigen wereldje, zich naar hartenlust te goed aan roastbeef en Diet Pepsi, methodisch malend als een shredder.

De bijeenkomst begon om twaalf uur en duurde exact zestig minuten. Stipt om één uur voltrok zich de diaspora, terwijl een paar studenten in geel-blauwe werkkleding – de kleuren van de universiteit – de restanten van de lunch kwamen opruimen. En toen, nadat bijna iedereen was vertrokken, kon ik eindelijk op mijn gemak de vierde muur gaan bekijken, die volledig met foto's was behangen. De muur die, naar ik verwachtte, met beelden getuigenis aflegde van de lotgevallen van een sectie waarmee ik voorlopig wel en wee was gaan delen.

Er hingen allerlei snapshots: sommige ouderwets, andere wat moderner, opnames van individuen of groepen, in kleur of in zwart-wit. Meestal betrof het plechtige gebeurtenissen – uitreiking van diploma's, promoties, congressen – en waren de vereeuwigden formeel gekleed, vaak in toga en baret. Terwijl ik zocht naar bekende gezichten, merkte ik dat Rebecca naast me was komen staan.

‘De geschiedenis van je nieuwe thuis, Blanca,’ zei ze, met weemoed in haar stem.

Ze zweeg een paar seconden, daarna stipte ze met haar wijsvinger vier verschillende foto's aan.

‘Daar heb je hem, Andrés Fontana.’

Een krachtig, energiek postuur. Donkere, schrandere ogen onder borstelige wenkbrauwen. Weelderig haar, krullend, achterover gekamd. Volle baard. Een brede mond als hij sprak, een strak gezicht als hij leek te luisteren. Een mens van vlees en bloed, ondanks het knullige van de opnames. Praatgrage beweeglijkheid gestold tot geluidloze verstarring.

Ik wist het meteen. Onmiddellijk besepte ik mijn fout. Voordat ik hem bekeken had, achter het dikke glas van die oude kiekjes, had ik

vaag het idee gehad dat mijn werk hier slechts tot doel had plichtmatig een aantal documenten te ordenen, geschreven door een persoon wiens zielenroerselen me niet aangingen. Maar zodra ik de foto's zag, begreep ik dat ik me met zo veel voortvarendheid op mijn nieuwe taak had geworpen dat ik te kil met de nalatenschap van deze man was omgesprongen, op een manier die grensde aan het onverschillige. Alsof het om koopwaar ging, om een product dat steriel verpakt moest worden, zoals een willekeurige arbeider in een witte stofjas aan de lopende band dat deed. Ik was alleen met mijn eigen verdriet bezig geweest en had me op het werk gestort om mijn ellende te vergeten, zonder veel moeite te doen om oog te hebben voor de menselijke trekken die ongetwijfeld achter ieder vel papier schuilgingen: weggedoken tussen de regels, verschanst achter de zinnen, als spinnnetjes bungelend aan elk haaltje van zijn pen.

Met een beklemd gevoel in mijn buik wendde ik me af van de muur.

Ik had behoefte aan ruimte, afstand, frisse lucht. En voor het eerst sinds mijn aankomst besloot ik mezelf vrijaf te geven.

Ik ging niet eens meer terug naar het magazijn om het licht uit te doen maar begon direct door Santa Cecilia te dwalen, langs plekjes waar ik anders nooit kwam. Straten waar slechts af en toe een auto passeerde of een eenzame student op de fiets, villawijken, afgelegen buurten waar bijna geen mens woonde en waar ik nog nooit een voet had gezet. Totdat mijn doelloze omzwervingen me bij een onvermoed stuk natuur brachten: een groot bosperceel. Pijnbomen die een helling begroeiden zover het oog reikte, tot achter de horizon. Op dit uur, vlak voor het invallen van de schemering, was de rust die er heerste aangrijpend. Dit bos miste de esthetische expressiviteit van een luisterrijk buitengoed en bood evenmin het landschapsschoon dat je binnen de omlijsting van een ansichtkaart aantreft, maar er hing die speciale verstilling die vrede en bemoediging uitstraalt. Die troost brengt en kalmeert.

Datgene wat het perceel flankeerde, echter, maakte me duidelijk dat dit simpele paradijs binnenkort zou ophouden te bestaan. Op een gigantisch billboard, vol virtueel artwork en foto's met zogenaamd gelukkige gezichten, werd in letters van meer dan een halve meter hoogte de komende bestemming van het gebied aangekondigd. PREMIER RETAIL CENTER. EXCITING SHOPPING, DINING AND ENTERTAINMENT. SPECIALTY STORES. RESTAURANTS AND ATTRACTIONS. FAMILY FUN.

Fromheen, als een veelkoppige David die zich tegen de Goliath van

het billboard keerde, stonden paaltjes in de grond geslagen met daaraan borden en spandoeken, zelfgemaakt van karton, hout of stof, die tientallen malen het woord NO herhaalden. NO tegen het EXCITING SHOPPING, NO tegen de SPECIALTY STORES, NO tegen dit SOORT FAMILY FUN. Het schoot me te binnen dat ik er in de universiteitskrant al een paar keer iets over had gelezen. Columns en brieven die bezwaar maakten tegen de plannen. Interviews, oproepen voor protestbijeenkomsten, opiniestukken. De geschiedenis herhaalde zich weer eens.

Ik liet de belofte van dit winkelparadijs met zijn eindeloze vermaak achter me en zag, terwijl de avond viel, hoe samen met mij de laatste wandelaars hun weg terug zochten naar de bewoonde wereld. Een paar bezwete studenten die calorieën liepen te verbranden, een moeder met een kind op een driewieler, een koppel verliefde bejaarden. Mensen die van deze plek genoten en dat misschien binnenkort niet meer konden doen. Wat kwam dit verhaal van ongelimiteerde kaalslag me bedroevend bekend voor! Ik besloot dat het tijd werd om naar huis te gaan.

Onderweg deed ik inkopen voor het avondeten. Meestal voorzag ik in mijn huishoudelijke behoeften bij Meli's Market, in een zijstraatje van het centrale plein. Met zijn ruwhouten vloeren, zijn muren van kale baksteen en zijn cowboyfilmimago maakte dit pand een pretentieloze indruk, maar de vele delicatessen en ecoproducten beplakt met etiketten van een elegante eenvoud wezen erop dat de winkel zich richtte op de betergesitueerde gourmet en niet op studenten of doorsnee families die met hun budget nauwelijks het eind van de maand konden halen.

Met mijn komst naar Santa Cecilia had ik bijna al mijn vroegere gewoontes achter me gelaten, zo ook de tweewekelijkse tocht langs functionele reuzensupermarkten vol schreeuwerige luidsprekerreclames, diepvriesaanbiedingen en drie halen twee betalen. Zoals zo veel dingen in mijn leven behoorden winkelkarretjes boordevol pakken halfvolle melk en rollen toiletpapier nu tot het verleden en had mijn dagelijkse bezoek aan Meli's Market met waardigheid hun plaats ingenomen.

Het liep tegen sluitingstijd. De laatste klanten kochten nog vlug wat spullen en het personeel, gehuld in grote zwarte voorschoten, verlangde duidelijk naar het einde van de werkdag. Op de kaasafdeling greep ik zonder lang nadenken een blok parmezaan, daarna smeed ik een blik gedroogde tomaten in olijfolie en een zak rucola in mijn mandje. Ik liep naar het brood, vrezend dat er niet veel meer zou liggen, en stond juist

belachelijk in dubio tussen een klein rond exemplaar met olijsnippers en een langwerpig model bestrooid met sesamzaad, toen ik onverwacht een klopje op mijn linkerschouder voelde, eigenlijk niet meer dan een paar vingers die me heel licht even aantikten. Zo trok Rebecca Cullen, wier aanwezigheid ik niet had opgemerkt, mijn aandacht. 'Hoe gaat het, ik zag je vanuit de verte zoeken en dubben, ik trouwens ook, ik weet niet wat ik moet nemen en ze staan op het punt om te sluiten...'

En toen dook er vanuit het niets iemand achter haar op. Een lang, gedistingeerd type, in een wit overhemd, met een baard die heel kort was geknipt, bijna tot op zijn gebruinde huid, en haar dat weifelde tussen blond en grijs en langer was dan gebruikelijk. Hij hield een fles wijn in zijn handen en de leesbril op het puntje van zijn neus duidde erop dat hij seconden geleden nog aandachtig het etiket had bestudeerd. 'Mijn vriend Daniel Carter, oud-docent van onze sectie,' luidden de geloofsbrieven die Rebecca me aanbood. Achtelooos. Alsof het de gewoonste zaak van de wereld was.

Hij stak me een grote hand toe en ik zag dat hij om zijn rechterpols een zwart digitaal horloge droeg, zo'n omvangrijk geval dat je vaak bij sporters ziet maar bijna nooit bij het gilde van academici. Ik stak hem eveneens mijn hand toe en haalde adem voor een groet in het Engels, die echter niet over mijn lippen zou komen. Zo'n standaardgroet, die ik sinds mijn aankomst hier al zo vaak had herhaald dat ik er niet meer bij stilstond. Hoe gaat het met je, aangenaam kennis te maken, wilde ik zeggen. Maar hij was me voor. Deze atletische Amerikaan, die ondanks zijn onmiskenbaar gevorderde leeftijd bijna jeugdig oogde, die in uiterlijk zo weinig gemeen had met mijn collega's in de collegezalen en die mijn hand in de zijne hield terwijl hij me met zijn lichtgekleurde ogen aankeek, begon me toe te spreken in mijn eigen taal, onverwacht en verontrustend, in een Spaans dat zo prettig klonk dat het me van mijn stuk bracht.

'Rebecca heeft me over je verteld, mijn beste Blanca, over je verblijf in Santa Cecilia en je taak om de nalatenschap van onze oude professor veilig te stellen. Hoe zag ik ernaar uit je te leren kennen, in deze verre contreien zijn schone dames van nobele Spaanse herkomst dun gezaaid.'

Ik moest onwillekeurig lachen. Om de grappige manier waarop hij een ouderwetse galante scène parodieerde. Om de hartelijkheid ook, die doorklonk in zijn spontane woorden. En omdat het me goeddeed na weken van sombere afzondering iemand die niet tot mijn wereld

behoorde zo feilloos in een vertrouwde tongval te horen spreken.

'Vele jaren heb ik in jouw vaderland doorgebracht,' vervolgde hij, zonder mijn hand los te laten. 'Ik ondervond er grote sympathie en heb gewaardeerde Spaanse vrienden gemaakt, onder wie Andrés Fontana. Nu al meer dan de helft van mijn leven is het een komen en gaan, steeds weer met prachtige momenten. Wat een land. Telkens keer ik er terug. Altijd weer. Dat spreekt vanzelf.'

We kregen niet veel kans om verder te praten. Ze waren de winkelluiken al aan het neerlaten en de eerste lampen gingen uit. Ergens stond voor hen het eten klaar, mij wachtte een lege flat. Terwijl we naar de kassa's liepen en vervolgens naar de uitgang, was er alleen nog tijd om te weten te komen dat hij docent was aan de Santa Barbara University of California en dat een sabbatical en zijn vriendschap met Rebecca hem tijdelijk weer naar Santa Cecilia hadden gevoerd.

'Ik weet nog niet hoelang ik blijf,' besloot hij, terwijl hij de deur voor ons openhield. 'Ik probeer een boek af te krijgen, ik kan me beter verre houden van dagelijkse verlokkingen. Spaans proza van het eind van deze eeuw, jij kent die schrijvers natuurlijk, de hele bups, ik zal wel zien hoe het loopt.'

Op straat namen we afscheid met de vage belofte elkaar bij een andere gelegenheid weer te ontmoeten. Daarna gingen we ieder onze eigen weg, onder een avondhemel waaraan de eerste sterren kwamen postvatten.

Hoewel ik de middag aan andere bezigheden had besteed dan gewoonlijk en mijn onbehagen tijdelijk naar de achtergrond was gedrongen door mijn ontmoeting met Rebecca Cullen en haar onverwacht zo Spaans georiënteerde vriend – die me zelfs een spontane lach had weten te ontlokken na een lange periode van naargeestigheid –, toch bekwam me bij thuiskomst weer dat hinderlijke, moeilijk te omschrijven gevoel dat ik sinds het etentje met de sectie als een loden bal achter me aan sleepte.

Die nacht sliep ik slecht, onrustig, waarschijnlijk tobde ik onbewust over een punt dat ik niet helemaal helder kon krijgen. De echte Andrés Fontana te hebben gezien, zijn gezicht, zijn lichaam en heel zijn indrukwekkende voorkomen, had op de een of andere manier mijn plannen overhoop gehaald, met als gevolg een rusteloosheid waarvan ik de diepere oorzaak niet wist te grijpen. Die nacht droomde ik van oude foto's, een beklemmende nachtmerrie waarin ik een gezicht moest identificeren tussen honderden andere, die niet mee wilden werken maar weg-

smolten tot waterige vlekken, waardoor hun contouren vervaagden en ze ten slotte verdwenen.

Verhit werd ik wakker, met hoofdpijn en dorst. Het begin van de dag diende zich schuchter aan voor mijn raam en ik gooidde het wijd open, snakkend naar frisse lucht. Er was nog geen verkeerslawaaï en alleen de silhouetten van een paar joggers doorbraken met hun ritmische passen de rust op straat. In gedachten verzonken pakte ik een glas, draaide de kraan open en liet het vollopen. Terwijl het water door mijn keel gleed, kwamen de beelden van de vorige dag weer boven. En toen, toen pas, snapte ik het.

Eindelijk zag ik in dat ik mijn taak begonnen was vanuit een verkeerd uitgangspunt, eindelijk begreep ik wat ik fout had gedaan. Ik had mezelf discipline opgelegd, urenlang had ik in het souterrain in de clinch gelegen met honderden kilo's oude documenten en desondanks had er iets ontbroken. Iets wat me zou hebben verhinderd de geschriften van Andrés Fontana te sorteren zoals je schroeven in vakjes gooit, iets wat me zou hebben gewaarschuwd mijn werk niet te laten ontaarden in een respectloze inbreuk op de intimiteit van een medemens.

Tussen de papieren die ik moest ordenen en de oude kiekjes in de ontvangstzaal liep een verbinding die niet zomaar een dun, vaag lijntje was. De band tussen de inhoud van de documenten en de persoonlijkheid die op de vier foto's naar voren kwam – tot dan toe had ik alleen zijn naam gekend – was krachtig en uitgesproken. Die mocht en kon niet worden genegeerd.

Ik moest de nalatenschap van professor Fontana dus vanuit een ander perspectief benaderen. Ik mocht het niet laten bij een grove classificatie per kubieke meter, het ging hier niet om een verzameling zielloze notities waarmee je kon omspringen zoals met kille statistische gegevens of met bestellingen in een schoenenmagazijn. Het was geen manier van doen om zo door zijn leven heen te ploegen, ik diende te kiezen voor een humanere aanpak, voor meer toenadering. Ik moest mijn best doen om tot de persoon achter de woorden door te dringen.

Het was mijn taak de vergeten wereld van een mens weer tot leven te wekken.

De nagedachtenis van een vergeten man, die in een souterrain was bijgezet.

Een vader, bijna analfabeet, die mijnwerker was. Een moeder die diende in een rijkeluihuis, die een stuk of wat letters achter elkaar kon zetten en die, gedwongen door de noodzaak rond te komen met het meer dan karige gezinsinkomen, geleerd had behoorlijk snel hele reeksen cijfers op te tellen en af te trekken. Ze heette Simona en ze had Andrés ter wereld gebracht toen ze zevenendertig jaar was, nadat ze vijftien jaar onvruchtbaar was gebleven na de opeenvolgende geboorten van haar eerste twee dochters en van een doodgeboren kind, een kind dat ze zonder veel plechtigheid en verdriet en zonder naam begraven hadden en waaraan ze bijna nooit meer had gedacht. Ze woonden in wat in dat dorp in het zuiden van de Mancha een *cuartel* werd genoemd, nauwelijks meer dan twee met elkaar verbonden vertrekken, zonder water en licht en met een vloer van aangestampde aarde. De ongelegen komst van dat laatste kind werd met maar weinig vreugde begroet: nog een mond om te voeden, nog wat minder ruimte. Tot op de middag voor de bevalling was Simona blijven werken, het opwrijven van de vloeren van haar mevrouw, ondanks de vergevorderde zwangerschap. De volgende dag waren moeder en kind alweer in het huis van doña Manolita. Zij de patio's dweilend en de verwarmingsketels vullend met kolen. Het kind in een mand en gewikkeld in doeken in een hoekje van de keuken.

Mevrouw, doña Manolita, liep toen tegen de vijftig en nog wat. Ze was een rijke oude vrijster geweest, half mank en lelijk. Tot een jaar of tien terug, toen ze in vuur en vlam raakte voor een van de arbeiders in de oliemolen die ze van haar vader had geërfd. Ramón, de donkerharige jongeman met brede schouders en een stralende glimlach die voor haar zwoegde gedurende de maanden van de olijfoogst, werd op eenentwintigjarige leeftijd don Ramón Otero, vanwege de grillige

wens van zijn bazin. Niemand had een dergelijke toekomst voorzien voor die razend knappe en gewiekste jongen, die herfst na herfst samen met zijn broers op de vlucht sloeg voor de meedogenloze kou in zijn bergdorp om in andere streken werk te zoeken als seizoenarbeider. Maar doña Manolita hield van jonge mannen en al helemaal wanneer ze een krachtig lijf hadden, brutale ogen en een huid met de kleur van pijpkaneeel. En de winternachten waren ijskoud, en ze was absoluut niet van plan uiteindelijk de rijkste vrouw op het kerkhof te worden, zodat mevrouw, met de schaamteloosheid en de overmoed van iemand die weet dat ze macht bezit, onverholven avances maakte bij Ramón. Eerst waren er de blikken, later de botsinkjes tegen elkaar, de aanrakingen en het uitwisselen van een of andere onbeschaamdheid, verhuld in ogenschijnlijk banale woorden. In nog geen drie weken tijd lagen ze al te stoeien op de drie zachte matrassen van haar mahoniehouten bed tijdens een eerste lijfelijke schermutseling, die voor hen beiden enorm bevredigend uitpakte, hoewel om zeer verschillende redenen. Voor haar, omdat ze ten slotte haar begeerte tot bedaren had gebracht met het gespierde lichaam van de jongeling die haar al weken gek maakte. Voor de jongen, omdat hij nog nooit eerder in zijn miserabele leven het intense genoegen had gesmaakt dat zulke eenvoudige handelingen als het schuren van zijn naakte huid tegen linnen lakens, het op blote voeten op een vloerkleed lopen of het vermoeide lichaam onderdompelen in een bad met heet water verschaften.

De schermutselingen zetten zich gedurende de volgende maanden voort tot tevredenheid van beide partijen, hoewel Ramón ervan overtuigd was dat die zo uit de toon vallende relatie verbroken zou worden zodra het seizoenwerk ten einde zou lopen en hij weer terug zou moeten naar zijn geboortestreek. Zijn vooruitzicht daarop werd echter op een stormachtige avond tenietgedaan. Terwijl hij ondergedompeld was in de porseleinen badkuip van doña Manolita vroeg deze, zonder op te houden kruiken bijna kokend water over zijn rug uit te gieten, hem ten huwelijk. Omdat hij vlug van begrip was en heel goed wist dat honger rauwe bonen zoet maakt, maakte hij gauw een schatting van de voordelen van de transactie en zijn berekeningen vielen goed uit: de klaplopende echtgenoot worden van een vermogende vrouw, hoe verwelkt en mismaakt ook, was altijd nog voordeliger dan het bestaan van op en neer trekken tussen het kappen van dennenbomen in zijn bergland en het oogsten en persen van olijven op andermans grond. En hij

stemde toe in het huwelijk, zonder ook maar met zijn ogen te knippen.

Het ongewone bericht veroorzaakte evenveel vrolijkheid als afgunst bij zijn broers en makkers in de molen en zette de onverbiddelijke kletspraatjes in het dorp in gang. Maar dat kon het paar helemaal niets schelen. Doña Manolita hoefde haar koehandel tegenover niemand te verantwoorden, want over haar neigingen en geld besliste zij alleen, zodat een korte plechtigheid in de parochiekerk hen tot man en vrouw maakte, zonder dat de drieëntwintig jaar die ze in leeftijd scheelden ook maar enige belemmering vormden.

Behalve dat zij nu niet langer alleen sliep en dat hij zich niet langer van 's morgens vroeg tot 's avonds laat krom werkte, gebeurden er nog twee dingen in dat huwelijk, precies zoals de praatjes van de dorpsgenoten hadden voorspeld. Het eerste was dat ze geen nageslacht kregen. Het tweede was dat de jonge echtgenoot – nu don Ramón – zijn vrouw al vanaf de dag dat ze in ondertrouw waren gegaan ontrouw begon te zijn met iedere appetijtelijke jonge meid die hij tegenkwam. Geconfronteerd met dergelijke feitelijkheden, hield zij zich aan twee gedragsregels: in haar huis de aanwezigheid accepteren van de kleine kinderen van de vrouwen die daar werkten en de deuren sluiten voor elk jong meisje dat deel wilde gaan uitmaken van haar dienstpersoneel. De kinderen van anderen vervingen nooit de kinderen die zijzelf niet kon krijgen, en evenmin weerhield de afwezigheid van vrouwen in de leeftijd waarop ze zijn goedkeuring zouden kunnen wegdragen haar vurige echtgenoot ervan tientallen buitenechtelijke avontuurtjes te hebben buiten de muren van wat nu dan hun gemeenschappelijke woning was, maar de onderliggende redeneringen voor die beslissingen van doña Manolita kende alleen zijzelf.

Het kind van de dienstmeid Simona werd gedoopt met de naam Andrés, zoals de overleden vader van mevrouw heette, hij die haar een vermogen, haar gezicht met een mopsneus en een weinig aantrekkelijk lijf had nagelaten. Manolita was zijn peetmoeder en schonk het jongetje een gouden medaille van Onze Lieve Vrouwe van Eeuwigdurende Bijstand, die de vader van het hummeltje gauw diezelfde middag nog ging doorverkopen, om de opbrengst ervan ogenblikkelijk om te zetten in brandewijn uit Cazalla de la Sierra. Misschien zag doña Manolita iets bijzonders in dat donkere kind, dat een jaar later op eigen houtje door het huis begon te schuimen, of misschien was het alleen maar zo dat ze oud begon te worden. Feit was in ieder geval dat ze een hoeveel-

heid aandacht over hem uitstortte die, ook al was die in de verste verte niet moederlijk, toch wel op de een of andere manier in de buurt moest komen van de zorg van een verveelde en mopperende, maar in wezen toegenegen oudtante. Met een enorm gebrek aan gevoel voor de werkelijke noden van het mijnwerkersgezin nam mevrouw de gewoonte aan het kind dure tierelantijnen te geven, die hij noch zijn moeder op juiste wijze wist te waarderen: fluwelen pakjes, zodat hij met haar mee kon naar de mis van twaalf uur, een kleine pianola, plaatjesboeken van lakleer en zelfs een matrozenpet, die de lachlust zou hebben opgewekt van de kinderen in zijn straat als ze hem op een zondag met dat ding op zouden hebben gezien.

Simona schoot er weinig mee op dat haar zoontje bij gelegenheid die pronkerige kleren droeg, terwijl hij iedere dag op touwschoenen en in opgelapte kleren rondliep, net zoals het haar ongepast en onnodig voorkwam dat doña Manolita hem met alle geweld wilde leren het zilveren bestek op tafel te hanteren, terwijl ze in haar eigen armoedige woning steeds dezelfde meelpap met z'n allen deelden, waarbij ze hun lepels gewoon van de gemeenschappelijke pan naar hun mond brachten. Die eigenaardige peetmoeder had in feite geen enkele aandacht voor de werkelijke behoeften van het kind, zoals ze zich er evenmin van bewust leek te zijn dat elke grillige aankoop die ze voor hem uit de hoofdstad liet komen, meer kostte dan het weekloon van zijn beide ouders samen. Maar Simona zei er nooit iets van en kreeg ook geen afkeer van het wispelturige gedrag van haar mevrouw, en ze dreef zelfs niet de spot met de belachelijke wreedheid van die daden. Ze liet haar maar haar gang gaan en aan het eind van de dag, altijd wanneer de avond al bijna was gevallen, nam ze haar zoon bij de hand en liepen ze samen, verkleumd van de kou, door de mist terug naar de armlastige alledaagsheid van hun belabberde onderkomen, waarbij ze zonder iets te zeggen eenzelfde gevoel deelden.

Maar toen Andrés zes jaar werd veranderde de situatie. Hij leerde lezen in de Ave Maria-school, en toen begon zowel hij als zijn moeder ten slotte de meer positieve kant van die voogdij te waarderen: de toegang tot de lectuur. Simona was geen intelligente vrouw, maar ze had al decennialang van dichtbij gezien hoe de rijken leefden en had voldoende verstand om te begrijpen dat, behalve geld en bezittingen, ook scholing en beschaving daar iets mee te maken hadden. Dus toen doña Manolita haar zoon kinderboeken begon te geven waar hij anders nooit toegang toe gehad zou hebben, begreep ze dat haar me-

vrouw eindelijk iets bijdroeg dat nuttig voor hem was.

Op zijn veertiende was Andrés van school af en werkte hij als boodschappenjongen voor een lokale pakjesdienst. Zijn vader vond dat hij oud genoeg was om de mijn in te gaan: hij zag voor zijn zoon geen ander beroep dan dat van hemzelf, en drong erop aan dat hij dat zou voortzetten. Van haar kant probeerde Simona dat trieste lot, dat ze als iets onvermijdelijks voorvoelde, zo lang mogelijk uit te stellen. Toen hij vijftien werd, gaf doña Manolita hem *De schat van de jeugd*, een jeugdencyclopedia, die onmiddellijk zijn enige uitkijkpunt over de wereld werd. Op zijn zestiende verjaardag kreeg hij geen enkel cadeau, want zijn peetmoeder lag al op sterven. Ze stierf vlak voor de kerstavond van 1929 en haar man was uiteraard de begunstigde in haar testament.

Tot verrassing van eenieder liet ze echter een handgeschreven brief na, gericht aan Simona en haar zoon, en een tweede die gericht was aan een zekere don Eladio de la Mata. Zonder enig gratuit vertoon van genegenheid bepaalde ze in de eerste brief dat ze een vast inkomen naliet op naam van haar peetzoon, geld dat uitsluitend bestemd was voor zijn opleiding. De voorwaarden met betrekking tot de scholing van de jongen werden glashelder opgesomd. Als hij die aanvaardde, moest de jongeman verhuizen naar Madrid, waar hij als kostganger zou wonen in het huis van het portiersechtpaar van een gebouw dat ze bezat in de calle de la Princesa. Hij moest zich vervolgens voorbereiden op en deelnemen aan het eindexamen middelbare school, en als hij daarvoor slaagde moest hij zich inschrijven aan de universiteit, waar hij kon gaan studeren wat hij maar wilde. De kosten van dit alles zou don Ramón Otero voldoen ten laste van zijn erfenis. In het andere geval, wanneer hij niet toegelaten zou worden tot de universiteit, zou hij op geen enkele wijze schadeloosstelling krijgen, noch in geld noch op andere wijze. Het voorstel, dat volkomen dichtgetimmerd was, kon maar op één manier gelezen worden en bood ook niet de minste gelegenheid om er voordeel uit te behalen, anders dan dat de jongen de ellendige toekomst werd bespaard die hem te wachten stond als hij steenkool uit de diepten van een mijn zou gaan losbikken. Het doel van het aanbod was, in de woorden van doña Manolita, van de jongen wat men toen 'een nuttig lid van de maatschappij' noemde te maken.

Dat verlichte despotisme stemde Andrés en zijn moeder zeer hoopvol en ergerde zijn vader en haar echtgenoot mateloos. Niet in staat om de zin van een dergelijke ongelegen komende wilsbeschikking te ont-randselen, vervloekte de mijnwerker zijn duistere lot, en hij vloekte

luid bij het bidprentje van de overledene zonder te voorvoelen dat hij met een dergelijk gedrag haar voorspellingen alleen maar bevestigde. En dus bezatte hij zich zo erg, zonder op te houden zowel mevrouw als Simona's brave moeder met slechte benamingen aan te duiden, dat hij uiteindelijk midden op straat buiten bewustzijn raakte, en hij kwam pas weer bij zinnen toen twee boormannen van de Noordelijke Schacht hem over de grond naar zijn huis sleepten.

Simona, daarentegen, zag het anders en daarom trotseerde ze haar man met hetzelfde vuur waarmee ze sinds haar kindertijd andermans huizen schrobde. Maar de mijnwerker Fontana was zo koppig als een ezel, en telkens wanneer zijn vrouw hem ervan probeerde te overtuigen hoe profijtelijk de kwestie was, kreeg ze meer klappen dan redeneringen. Daarom besloot ze korte metten te maken, en zonder ook maar iets tegen iemand te zeggen maakte ze op de laatste avond van het jaar een armoedig bundeltje klaar met een verschooning, een schoon hemd en een half brood met kaas, en ging ze zitten wachten. Om drie uur in de morgen van Nieuwjaarsdag kwam Fontana weer straalbezopen thuis. Toen zij kans had gezien hem in bed te krijgen, ging ze op een rieten stoel zitten, zocht de warmte van de vuurpot met steenkool en bleef naar de gloeiende kolen zitten kijken, in gedachten verzonken.

Een uur later maakte ze Andrés wakker, en zachtjes zei ze tegen hem dat hij zich moest aankleden. Gekweld door de rijp van de vroege morgen versnelden zij beiden hun pas, op weg naar het station. Toen ze daar eenmaal waren, overhandigde ze hem de envelop met papieren en plaatsbewijzen die ze diezelfde morgen had ontvangen uit handen van don Ramón Otero. Daarna omhelsde ze hem heftig, waarbij ze alle botten van haar verschrompelde lichaam in zijn vlees stak. Om tien over vijf in de morgen van 1 januari 1930 nam Andrés Fontana de stop-trein die hem naar een andere wereld zou brengen, een wereld waaruit hij niet zou terugkeren. Hij heeft zijn moeder nooit meer gezien.

Simona, gehuld in haar haveloze zwarte sjaal en verdrietig slepend met haar touwschoenen, legde de weg terug naar haar huis af. Ze droeg al het lijden van de wereld mee in haar hart, maar ze liet zelfs geen traan. In haar droge en uitgeputte ogen had ze al geen tranen meer.

Het Zuidstation met zijn imposante smeedijzeren constructie overdonderde de jeugdige Fontana. Hij wist niet dat het station, dat hem overweldigend voorkwam, het toneel was geweest van het vertrek van de Spaanse troepen naar de oorlog in Marokko of van de massaontvangst van het lichaam van de torero Joselito, die tien jaar geleden gestorven was in de arena van Talavera. En over plekken kennen gesproken: de jongen kende in feite bijna niets. Om te beginnen wist hij niet eens hoe hij weg moest komen uit die plek vol damp en kabaal en het rumoer van met bagage bepakte mensen die zich met grote haast van perron naar perron begaven.

Hij droeg een versleten corduroy pak en een oude pet, en met zijn net zestien jaar was hij al forser dan veel geharde mannen die dagelijks afdaalden in de mijnen in het dorp dat hij achter zich had gelaten. In zijn linkerhand droeg hij het bundeltje dat zijn moeder voor hem had klaargemaakt en dat al lichter was, zonder de mondvorraad van het brood met kaas dat hij in de trein had opgegeten. Met zijn rechterhand in de zak van zijn broek drukte hij op de envelop die don Ramón Otero de dag ervoor aan Simona had overhandigd. Daarin bewaarde hij het adres waar hij naartoe moest, wat geld voor de eerste uitgaven en de brief die hem toegang zou verschaffen tot het kennen. De overige maandelijkse toelagen zouden hem te zijner tijd worden overhandigd door mevrouw Antonia, de portierster in wier huis hij zou wonen. Hoe het geld van het testament van doña Manolita in het bezit van die vrouw kwam, was iets wat hij niet wist en wat hem ook niet aanging.

Hij volgde de gehaaste pas van de voetgangers en slaagde er ten slotte in het station uit te komen, om door te dringen in de enorme, onbekende stad. De zon scheen een beetje, maar de kou was snijgend. Toen hij voelde hoe de zonnestralen zijn gezicht streelden, trok hij zijn pet

stevig op zijn hoofd, sloeg de kraag van zijn jasje op en zette zich in beweging, zonder ook maar enig idee te hebben welke kant hij op moest. Gedreven door zijn jonge benen en door een evenwichtige mengeling van spanning, euforie en hulpeloosheid, duurde het niet lang voordat hij de te volgen koers had bepaald.

Hij deed er, treuzelend, meer dan drie uur over om zijn bestemming te bereiken, niet omdat de afstand dat vereiste, maar omdat hij bij iedere stap bleef stilstaan, stomverbaasd over de wonderen die de grote stad voor zijn ogen tentoonspreidde: de grootsheid van de gebouwen, de snelheid van de auto's, de overvloed van de etalages, de elegantie van de vrouwen die op hun hoge hakken over de schitterende trottoirs van de Gran Via voortsnelde. Uiteindelijk slaagde hij erin, de aanwijzingen volgend die verschillende voorbijgangers hem hadden gegeven, op nummer 47 van de calle de la Princesa aan te komen, in de buurt van het standbeeld van don Agustín de Arguëlles.

Mevrouw Antonia bleek een heel klein vrouwtje te zijn dat dol op zingen was, veel jonger dan hij zich had voorgesteld, getrouwd met Marcelino, een militant lid van de toen illegale vakbond CNT. Hun hele gezamenlijke bezit bestond uit twee knullen, Joaquín en Angelito, die toen nog geen tien jaar oud waren. De kamer die Andrés – samen met de andere bewoners – in de portierswoning zou gaan betrekken, was donker en armetierig, en tegen de half afgebladderde muren ervan stond de meer dan schamele inboedel opgestapeld: een vernikkeld bed, een gammele kast, de slachttafel die het ontbreken van een bureau zou moeten compenseren. Aan het plafond hing een kale gloeilamp van vijftientig watt. Een klein raam keek uit op een binnenplaats, waar mevrouw Antonia de was deed en deze ophing, en waar een stuk of wat potten met geraniums en een paar kanaries in hun kooien samenleefden met het primitieve toilet dat het gezin deelde met een buurman die meubelmaker was. De dagelijkse persoonlijke verzorging werd afgehandeld bij de wasbak in de keuken, en voor de meer uitgebreide hygiënische handelingen was er een zinken wastail.

In de daaropvolgende dagen wijdde Marcelino, die op dat moment geen werk had, zich aan de taak de jongen de buurt te laten zien om hem vertrouwd te maken met de nieuwe omgeving. In minder dan een week tijd had hij hem al voorgesteld aan het grootste deel van de buurtbewoners; bovendien had hij, fervent anarchist en een onvermoeibaar prater als hij was, hem al gauw op de hoogte gebracht van de laatste historische gebeurtenissen, waarbij hij hem terloops een paar opzwe-

pende redevoeringen te horen gaf die Andrés, gefascineerd door zijn veel onmiddellijker werkelijkheid, maar weinig konden schelen. In feite kwam hij nauwelijks te weten dat aan het einde van diezelfde maand januari koning Alfons XIII het ontslag zou aanvaarden van de regering van Primo de Rivera, dat generaal Berenguer zich ermee zou belasten de nieuwe regering te vormen en dat de bevolking van Madrid – arm, onontwikkeld en steeds geagiteerder – van haar leiders een radicale verandering eiste.

Marcelino was ook degene die Andrés begeleidde bij zijn eerste bezoek aan het Instituut Cardenal Cisneros, waar hij, volgens de instructies van doña Manolita, het eindexamen voor de middelbare school zou moeten afleggen dat de poorten van de universiteit voor hem zou openen. Zijn gebrek aan opleiding was op dat moment nog enorm. Het vele of weinige dat hij in zijn hoofd had was afkomstig van een paar jaar rudimentaire scholing, van het lezen van de boeken die zijn peetmoeder hem naar willekeur had verschaft en van de delen van de jeugden-cyclopedie die hij gedurende de laatste maanden hartstochtelijk had verslonden. Dankzij deze bronnen bezat hij een zekere kennis op verschillende en wat pittoreske terreinen: geografie van de wereld, toegepaste technologie, iets van internationale folklore. Het ontbrak hem echter aan systematische scholing in basisvakken, zoals wiskunde, grammatica, Latijn of Frans; de meest elementaire ethische en sociale begrippen kende hij niet, en hij had absoluut geen idee van wat studeren inhield. Wat je noemt een wandelend voorbeeld van het bedroevend slechte onderwijspanorama van het Spanje van de eerste decennia van de twintigste eeuw, toen het analfabetisme meer dan zestig procent van de bevolking trof en de onderwijzers – schaars in aantal en veel van hen gebrekkig opgeleid – armzalige salarissen ontvingen, die voortdurend maar gedeeltelijk en met vertraging werden uitbetaald.

Die koude morgen waarop hij in gezelschap van Marcelino door de calle de los Reyes liep om zich voor het eerst binnen de muren van het Instituut Cardenal Cisneros te begeven, konden de gebreken van dat onderwijsstelsel Andrés niets schelen. Met de brief – gericht aan de directeur – die doña Manolita bij haar dood had nagelaten als vrijgeleide, volgden zij in eerbiedige stilte de conciërge, die hen door een brede gang vol winterlicht begeleidde. Ze liepen met hun proletarische petten in hun hand en probeerden geen lawaai te maken bij het lopen, zich volledig bewust van het feit dat hun povere verschijning niet paste bij dat erudiete oord.

Ze hoefden maar een paar minuten te wachten: evenveel als een benige en kale heer talmde om naar buiten te komen om hen op te halen bij de bank waarop de conciërge hun met een minachtend gebaar gezegd had te gaan zitten. Ze stonden beiden als door een veer aangedreven op, de heer glimlachte flauwtjes. Het was don Eladio de la Mata, de directeur.

Hij liet hen zijn kantoor binnengaan, vol boeken, ingelijste diploma's en portretten van al even vooraanstaande mannen die hem waren voorgedaan in zijn functie. Vervolgens las hij de aan hem gerichte brief die doña Manolita in haar testament had nagelaten, luisterde daarna aandachtig naar de uiteenzetting van de jongen en verhinderde meerdere keren met korte, maar onvermurwbare gebaren dat de praatgrage Marcelino hem zou onderbreken om opmerkingen te plaatsen die niets met diens relaas te maken hadden. Daarna stelde hij Andrés een paar vragen die de jongeman, naar zijn mening, met een rijpheid en ernst beantwoordde die in het geheel niet pasten bij zijn afkomst en leeftijd.

Toen nam don Eladio het woord, en met gemoduleerde dictie en uiterste precisie zette hij de jongen duidelijk de pijlers uiteen waarop zijn bestaan vanaf dat moment zou moeten rusten, als hij inderdaad bereid was zijn school af te maken om naar de universiteit te kunnen. Hij sprak met hem over trigonometrie, verbuigingen en volharding, over dichters, scheikundige formules en doorzettingsvermogen. Over vergelijkingen en syntaxis, over vastberadenheid. De jongeman luisterde verrukt, een voor een nam hij de woorden in zich op en tekende in zijn geest alle begrippen, alle namen, alle gedachten op. Toen ze een half uur later het kantoor verlieten, had zowel de directeur als hijzelf het gevoel dat zijn doel bereikbaar was. Die arme Marcelino had ondertussen het gevoel dat hij iets fundamenteels gemist had in zijn leven.

Ze verlieten zwijgend het instituut en slenterden rond in de buurt. Marcelino, voorop, liep met grote stappen, met de handen in zijn zakken en abnormaal stil. Andrés volgde hem, hij stapte wat steviger aan en probeerde niet te ver achterop te raken, terwijl hij de woorden van don Eladio nog op zich liet inwerken. Na een korte wandeling gingen ze een kroeg in de buurt van de markt van los Mostenses binnen. Ze haanden zich met hun ellebogen tussen de mensen door een weg naar het buffet en Marcelino bestelde twee glazen wijn. Ze dronken zwijgend, gehuld in de herrie van de stamgasten. De jongen begreep maar

niet wat er met Marcelino was, waarom hij zo ongebruikelijk rustig was. Hij kwam erachter zodra de anarchistische metselaar met meer hart dan kennis de laatste slok nam en zijn glas met een klap op de toog zette. Hij veegde zijn mond af met de mouw van zijn jas, en terwijl hij de jongen strak aankeek vroeg hij hem om hem te leren lezen en schrijven.

Vanaf die dag begon voor Andrés een fase waarin de weken en maanden voor hem samensmolten in een compacte mengeling van dagenlang onophoudelijk studeren, opgesloten op zijn kamer in de portierswoning. Hij sliep niet meer dan nodig was en at alleen wanneer mevrouw Antonia hem daartoe verplichtte. Dan deelde hij met het gezin de maaltijdsoep of de gebakken eieren met een mengseltje van groenten en deed hij zijn best om deel te nemen aan hun gesprekken, aandacht te besteden aan de nieuwtjes die Marcelino op straat oppikte of te lachen om de knullen en hun geestige opmerkingen. Hij probeerde het, maar zijn geest was ver weg en overdacht de stelling van Pythagoras, rafelde het periodiek systeem uiteen, reciteerde in stilte fragmenten uit de *Aeneas*: 'At regina gravi iam dudum saucia cura...'

De maandelijkse toelage van zijn peetmoeder stelde hem in staat niet al te sober te hoeven overleven. Behalve dat die hem de onmisbare benodigdheden verschafte – de potloden, kroontjespennen, inkt, penhouders –, maakte die het hem ook mogelijk om voor zichzelf af en toe een of andere luxe te bekostigen, bedoeld om zijn nieuw opgedane kennis steviger te onderbouwen: een atlas van Spanje en zijn provincies, een set waskleurige afbeeldingen van het menselijk lichaam, een klein schrijfbord van het merk La Moderna. En zelfs om af en toe zijn pensionhoudster een cadeautje te geven, Marcelino uit te nodigen om naar een kroeg te gaan, en een paar stuivers aan de jongens te geven om daarvan een zak geroosterde zoute kikkererwten te kopen of een lolly bij La Habana.

In de loop van de tijd die hij nodig had om zijn middelbare school af te ronden, gebeurden er in zijn omgeving ook dingen die de geschiedenis van zijn land definitief zouden veranderen, dingen waarvan hij, met zijn achterstallige dorst naar kennis, nauwelijks gehoord zou hebben, ware de tomeloze woordenvloed van Marcelino er niet geweest, Marcelino die vastberaden in zijn ijver beetje bij beetje leerde lezen en schrijven bij de plooiën van het kleed over het ronde tafeltje met de vuurpot, verzonken in zijn boek met lees oefeningen.

Gezamenlijk vierden ze Andrés' eerste Kerstmis in de portierswo-

ning en toostten ze met gazeuse en goedkope, zure wijn op een voorspoedig en vreedzaam 1931. En hoewel dat jaar niet vreedzaam was, begroette men in dat huis de veranderingen die zich slechts een paar maanden later voordeden wel als iets voorspoedigs: toen de koning in ballingschap ging en de frisse wind van de Tweede Republiek begon te waaien.

Op 23 mei 1932 lukte het de zoon van de eenvoudige werkster en van de analfabete mijnwerker, gekamd, met stropdas en zonder tekenen van nervositeit, met ruim voldoende cijfers voor een strenge examencommissie te slagen voor het eindexamen middelbare school. Doña Manolita zou trots zijn geweest te zien dat haar pupil op bevredigende wijze aan haar planning had voldaan. Vanuit het huis van mevrouw Consuelo, de robuuste Asturische van de tweede verdieping rechts, werd naar buiten de stad gebeld om het nieuws mee te delen aan Simona, die het gesprek doorkreeg in het huis van don Ramón Otero, terwijl ze bezweet de hemden van haar mijnheer streek. Aangedaan en niet in staat iets samenhangends te zeggen door de onpeilbare afstand van de telefoonkabels, slaagde het arme mens er alleen in telkens weer 'jongen toch, jongen, jongen' te herhalen, terwijl ze krachtig haar vale schort van katoenbatist verwrong.

Precies zoals het testament bepaalde, was de daaropvolgende stap in het leven van Andrés Fontana die naar de universiteit. In het begin van de jaren dertig bezat de Universiteit van Madrid nog geen gemeenschappelijke kern en bestond zij uit talrijke vestigingen verspreid over de hoofdstad, merendeels aftands, zo al niet verschrikkelijk verouderd. De Ciudad Universitaria was nog in aanbouw, al met al een traag proces dat in 1927 begonnen was, in gang gezet door het ideaal van Alfons XIII om de hoofdstad een campus te geven die vergelijkbaar was met die in Noord-Amerika, een campus waarin de integrale planning, de functionele architectuur en de ruime zones bestemd voor sport en ontspanning bepalend zouden zijn.

De komst van de Tweede Republiek en het plotselinge vertrek in ballingschap van Alfons XIII remden de uitvoering van het project niet af – het kreeg juist een nieuwe impuls van belangstelling, waarbij echter wel de nadruk werd gelegd op het elimineren van elke concessie aan grandeur en overdaad. Toen Andrés aan zijn eerste jaar begon, werden de menswetenschappen nog bedreven in het oude, grote huis in de calle de San Bernardo. Die locatie zou niet al te lang meer in gebruik zijn, aangezien de Faculteit der Filosofie en Letteren in 1933 overgeplaatst zou worden naar het nog niet voltooide gebouw in de Ciudad Universitaria, een vierkant en compact paviljoen van rode baksteen en met veel ramen, een gebouw waar de studenten naartoe gingen in moderne dubbeldekkers. De faculteit voerde in die tijd als eerste een reorganisatie van het onderwijs door en kon rekenen op eminente docenten: Américo Castro, Ramón Menéndez Pidal, Xabier Zubiri, Tomás Navarro Tomás, Pedro Salinas, Rafael Lapesa... Dat was de universiteit waar Andrés Fontana kennis mee maakte: een instelling die haar best deed om zich aan te passen aan de eisen van de moderne tijd en die

beetje bij beetje vooruitgang was gaan boeken, vanuit de meest hardnekkige atrofie naar een bescheiden, maar zeker hoopgevende stuwkracht.

Dezelfde volharding waarmee hij erin geslaagd was het eindexamen middelbare school te halen, leidde de jongen door zijn universitaire studie heen, waarbij hij zo uitblonk dat professor Enrique Fernández de la Hoz, de hoogleraar historische grammatica, hem in zijn derde jaar het voorstel deed om als student-assistent deel te nemen aan de cursussen Spaans voor buitenlanders die in het volgende trimester gegeven zouden worden. Hij nam het aanbod aan, zonder ook maar na te gaan wat zijn taak precies inhield.

Het verbreiden van het Spaans was een van de activiteiten van de Raad voor de Verbreiding van Studies: via deze raad werden jaar in jaar uit gastdocenten uitgezonden naar universiteiten van verschillende landen en werden wederzijds cursussen georganiseerd voor buitenlandse studenten en docenten. In januari 1935 begon Andrés te werken aan die opdracht, die duurde tot eind maart. Zijn taak was het om deel te nemen aan praktische conversatielessen, te fungeren als begeleider tijdens bezoeken en excursies, en beschikbaar te zijn om ieder mogelijk probleem dat zich zou kunnen voordoen binnen een groep Noord-Amerikaanse docenten op te lossen, van het uit de weg ruimen van misverstanden die veroorzaakt werden door het taalgebruik tot het bij nacht en ontij vinden van een medisch assistent of hen meenemen naar de schilderachtigste kroegen in het centrum van Madrid.

Alles aan die buitenlanders verbaasde hem, alles maakte indruk op hem. De onvermoeibare energie waarmee ze met hun moderne fotocamera's de eenvoudigste taferelen vastlegden – een kat op een balkon, een stenen wapenschild, een oude vrouw in de rouw, die eieren verkocht met haar tenen mand aan haar arm –, het gemak waarmee ze geld uitgaven, de bijna lawaaiige kleurigheid van hun kleren, die glimlaches met witte tanden. Van henzelf kwam hij te weten dat hun land van herkomst bestond uit achtenveertig staten, samen met hen rookte hij zijn eerste Virginia-filtersigaret en danste hij op het ritme van de swing met een Walkure uit Detroit in de ronde hal van het Palace Hotel. Samen met hen werd hij ontroerd door het aquaduct van Segovia en het familieportret *Las Meninas* van Velázquez, proefde hij voor het eerst de dikke chocolade van La Mallorquina en hij leerde hun typisch Spaanse uitdrukkingen en wijn drinken uit een tuitfles. Met de hele groep genoten ze in het Maria Isabel-theater van *Een betamelijk overspel* van Jardiel

Poncela en kochten ze boeken op de Cuesta de Moyano. En behalve alleen maar een trouwe blindengeleider te zijn gedurende hun bijna negentig dagen durende omzwervingen, bleek hij ook heel nuttig voor die onvermoeibare buitenlanders, om door te gaan met het oefenen van hun Spaans nadat de lessen afgelopen waren, om hun uitspraak van de 'j' en de 'z' te verbeteren, hen te helpen met de aanvoegende wijzen, de spelling van hun opstellen na te kijken, licht te werpen op onduidelijke aspecten van de Spaanse idiosyncrasie en, kortom, om ervoor te zorgen dat het verblijf voor ieder van hen veel aangename en profijtelijker was dan het zonder hem geweest zou zijn.

Een paar weken voor de terugkeer van de groep vertelde een van de docenten – Sarah Burton, de slanke blondine die altijd een broek droeg en onophoudelijk rookte, waarbij ze altijd en eeuwig een rand lippenstift op het mondstuk achterliet – dat haar universiteit een programma had opgezet waarbij beurzen voor een jaar werden verleend aan buitenlandse assistenten bij conversatielessen. Als Andrés geïnteresseerd was, kon ze hem aanbevelen. Als hij het aanbod aannam, zou hij de kans krijgen zijn eigen taal te onderwijzen en kon hij bovendien het jaar gebruiken om Engels te leren en door te gaan met zijn opleiding, door colleges te volgen die relatief verwant waren aan de vakken die bij zijn opleiding hoorden: linguïstiek, geschiedenis van Amerika, vergelijken-de literatuurwetenschap. Aan het einde van het cursusjaar zou hij terug kunnen gaan naar Madrid en doorgaan met zijn studie, nadat hij iets van de wereld had gezien, andere ervaringen had opgedaan en nieuwe kennis had vergaard.

De Amerikanen keerden eind maart terug naar hun land, beladen met waaiers, waterkruiken en touwschoenen van espartogras. Zonder het te weten lieten ze een Andrés Fontana achter wiens kijk op de wereld voor altijd veranderd was. Vanaf dat ogenblik ging hij avond na avond piekerend over het voorstel van de beurs naar bed, en de volgende morgen stond hij dan op met dezelfde gedachte in zijn hoofd. Zijn mijnbouwdorp verlaten om zich in de hoofdstad te vestigen was een grote, maar haalbare stap geweest; de oceaan oversteken om te profiteren van een verblijf aan een Noord-Amerikaanse universiteit kwam hem voor als een kloof. Een enorme, maar wel fascinerende kloof.

Het voorjaar van 1935 deed rustig zijn intrede in Madrid terwijl Andrés de eindfase van het studiejaar voorbereidde en ongeduldig wachtte op berichten uit Michigan. Vier weken later ontving hij een langwerpige envelop. Die overhandigde mevrouw Antonia hem toen hij terugkwam

van de faculteit, en ondanks de oneindig grote spanning die hij voelde toen hij hem zag, scheurde hij hem uiterst keurig open, haalde de brief die erin zat kalm tevoorschijn en ging op de rand van zijn bed zitten, om hem op zijn gemak te lezen. Hij was afkomstig van het hoofd van de afdeling Klassieke en Romaanse Talen en daarin werd Andrés meegedeeld dat hij, gezien de uitermate gunstige referentie van doctor Burton, het genoeg had hem een officiële uitnodiging te sturen om gebruikte maken van een beurs in het kader van het programma Spaanse Studies, een beurs die verleend werd door het instituut. Hij zou onder meer verantwoordelijk zijn voor vijftien lesuren per week en voor het deelnemen op vrijdagmiddag aan iets wat *The Spanish Club* heette. Als tegenprestatie zou hij op de campus wonen, een kleine bezoldiging in dollars ontvangen voor zijn uitgaven en zou hij gratis college mogen volgen over ieder onderwerp dat hij maar wilde. Indien nodig, kon het instituut vijftig procent van de reiskosten voor hem voldoen. Zijn contract zou negen maanden duren, vanaf 1 september 1935 tot 31 mei 1936. De brief was geschreven in perfect Spaans, keurig getypt op ivorkleurig, dik papier en was ondertekend met Richard J. Taylor, Ph.D., Chairman, in zwarte inkt en met besliste halen. Ze verwachtten zijn antwoord voor het einde van de maand.

Nadat hij de brief had opgevouwen, waarbij hij de twee vouwen erin respecteerde, stopte hij hem terug in de envelop, stak die in de binnenzak van zijn jasje en ging met de familie zitten eten, en hij probeerde zijn opwinding te verbergen tijdens de gesprekken en de sperziebonen. Hij was nog maar nauwelijks klaar of hij ging het huis uit en begon doelloos rond te lopen. Toen hij bij het vallen van de avond terugkwam, had hij zijn keuze al bepaald, maar hij zei er tegen niemand iets over en ging naar bed zonder avondeten. De volgende morgen deelde hij zijn besluit plechtig mee aan mevrouw Antonia, terwijl deze de net gewassen lakens ophing aan de lijn op de binnenplaats. Naar Simona schreef hij een brief, zodat don Ramón haar die zou kunnen voorlezen.

Op 14 juli 1935 ging hij in de haven van Cádiz aan boord van de Cristóbal Colón in een kooi benedendeks, op weg naar een reusachtig groot en onbekend land. Aanvankelijk was hij van plan eind juni van het volgende jaar terug te gaan, zodra de colleges waren afgelopen, maar een uitnodiging om mee te werken aan een zomercursus voor leraren op de middelbare school maakte dat hij zijn plannen wijzigde en zijn terugkeer uitstelde tot begin augustus 1936. Hij dacht dat hij met de beloning voor die cursus een paar cadeaus zou kunnen kopen: tech-

nische snufjes, apparaten waarvan men in zijn land zelfs nog geen idee had.

Die kleine wijziging in zijn tijdsplanning bracht een onherstelbare koerswijziging van zijn lot met zich mee: ten gevolge van de streek die de geschiedenis hem leverde, keerde hij nooit meer terug. Hij bleef in Amerika met een hart vol angst en een koffer vol nieuwe kleren, een half dozijn sloffen Virginia-sigaretten en vier wonderbaarlijke elektrische strijkbouten van het merk General Electric. Mevrouw Antonia, zijn moeder en zijn zussen zouden nog jarenlang op de ouderwetse manier moeten strijken.

De Burgeroorlog veranderde zijn land voor altijd. Madrid maakte zich op voor een stug verzet en de aanblik van de stad veranderde ingrijpend. Het standbeeld van don Agustín de Arguëlles, dat hem iedere morgen had begroet wanneer hij de portierswoning in de calle de la Princesa verliet, werd weggehaald om de verplaatsingen van troepen en voertuigen niet te hinderen. De ronde hal van het Palace Hotel, waar hij, geleid door een reusachtige blondine, gedanst had, werd een veldhospitaal. Bij het begin van de strijd waren bijna alle faculteitsgebouwen en centra van de nieuwe Ciudad Universitaria al in een vergevorderd stadium, zo ze niet al afgebouwd en volop in bedrijf waren. De lucht van nieuwe verf, het glanzen van de ramen en de pas gelakte lessenaars waren echter maar een kort leven beschoren. De bloedige oorlog zou een universiteit, die succesvol voortschreed op weg naar voortreffelijkheid, met de grond gelijkmaken. Hij zou een groot deel van haar wetenschappelijke, artistieke en bibliografische erfgoed verbrijzelen en vele leden van haar wetenschappelijke staf naar de afgrond van de ballingschap verdrijven. Toen Madrid viel, was die ambitieuze koninklijke droom van een campus van Amerikaanse pracht op brute wijze verwoest en waren haar gebouwen gereduceerd tot angstaanjagende skeletten. Van de veertigduizend bomen die men had geplant, waren nauwelijks de wortels nog over. De plaats van de collegezalen werd ingenomen door de loopgraven, die van de laboratoria door de verschansingen. Met de encyclopedieën en woordenboeken waren barricades opgeworpen, en de zandzakken, de geweren en de lijken lagen op sinistere wijze verspreid over de amfitheaters en de bibliotheken.

Er vielen duizenden doden in de Ciudad Universitaria. Onder hen was Marcelino, gesneuveld in het Hospital Clínico, met een gespleten schedel, hij lag op zijn buik op die grond die bestemd was om de weten-

schap, de kennis en de hoop te doen bloeien en niet de verschrikking en de dood. In de linkersak van zijn uniformjasje had hij een verkreukelde, half afgeschreven brief waarin hij, in zijn peuterhandschrift, begonnen was een transoceanische groet te formuleren die zijn doel nooit zou bereiken: 'Beste vriend Andrés, ik hoop dat je, als je deze brief ontvangt, in goede gezondheid verkeert...'

Met hulp van een paar doctoraalstudenten bracht ik een eerste gedeelte van de nalatenschap naar mijn werkkamer en zette de dozen en stapels tegen de muur op de grond. Dit was een aanmerkelijke verbetering, niet alleen omdat ik de somberheid en het isolement van het souterrain achter me liet en in een aangename omgeving ging werken, maar ook omdat ik een beetje het gevoel kreeg Andrés Fontana aan de duisternis te ontrukken. Eindelijk.

Vanaf toen namen zijn vage contouren steeds vastere vorm aan, zag ik hem scherper omlijnd voor me, menselijker, en met meer betrokkenheid van mijn kant naarmate ik langer mijn licht kon laten schijnen over het leven van de professor zonder uit het oog te verliezen dat hij echt had bestaan. Alles viel nu wat beter te plaatsen: zijn geschriften, zijn gaan en staan, zijn correspondentie.

En zo bewandelde ik dag na dag met evenwichtige tred het rechte pad naar de reconstructie, vond ik. Totdat een onverwacht telefoontje me deed wankelen en de kleurige ballen waarmee ik zo vaardig meende te jongleren over de grond liet stuiteren. Naïeveling die ik was. Het gebeurde in de eerste week van oktober. En Alberto was degene die me weer eens een keertje uit balans bracht.

We hadden elkaar niet meer gesproken sinds het begin van de zomer, zelfs niet toen ik via David het nieuws van zijn aanstaande vaderschap had gehoord. Sterker nog, zodra ik daarvan wist, was ik degene die de boot afhield en elke vorm van contact weigerde. Ik ging hem liever uit de weg, besepte hoe pijnlijk het zou zijn om met de naakte feiten te worden geconfronteerd: als zout dat in een open wond wordt gewreven, kokende olijsfolie die plotseling opspat en de hand aan de schuimspaan schroeit. Mogelijk had ook Alberto dat ingezien en besloot hij niet meer te bellen, om me dit leed te besparen. Of misschien zag hij

helemaal niets in en was hij me gewoon vergeten, volledig in beslag genomen door zijn plannen om met de veel jongere collega die nu ook zijn nieuwe levensgezel was een gerenoveerde loft te betrekken.

De drie jaar die het Alberto had gekost om zich een plaatsje in het corps van hogere bestuursambtenaren te verwerven, hadden we samen indringend beleefd. We hadden er ieder op onze eigen manier naartoe gewerkt. Toen we trouwden waren we geen van beiden afgestudeerd. Ik moest nog an derhalf jaar, hij nog maar een paar maanden. Het leek ons daarom het meest praktisch ons allebei in te zetten voor zijn aanstaande carrière. Niet alleen was hij een jaar verder dan ik, hij had bovendien een duidelijk beeld van wat hij wilde gaan doen: solliciteren naar eenzelfde betrekking als zijn vader en zijn broers. Mijn toekomstplannen waren daarentegen nogal vaag. Eigenlijk bestonden ze nauwelijks. Ik hield van talen, van boeken en van reizen. Kortom, oppervlakkige clichés, niets wat op korte termijn uitzicht bood op een concrete, redelijk betaalde baan. Zodat Alberto, wiens cijfers veel minder fraai waren dan de mijne, verder ging met studeren en ik mijn bescheiden aspiraties voorlopig in de ijskast zette om me te richten op het draaiend houden van ons gezinnetje.

Uiteindelijk ging hij met de eer strijken. Logisch, hij had zich uit de naad gewerkt om door de strenge selectieprocedure te komen, hetgeen al bij zijn tweede poging lukte. Ik, daarentegen, solliciteerde nergens naar, werd dus ook niet gefeliciteerd omdat ik was aangenomen en verruilde niet, zoals hij, die eeuwige spijkerbroek en lange dikke wollen truien – die ik in mijn schaarse vrije tijd eigenhandig voor hem had gebreid – voor kostuum en das. Maar ik deed wel andere dingen, die op z'n minst indirect konden bijdragen aan de triomf van mijn toen nog jeugdige en veelbelovende echtgenoot. Terwijl hij wetten en decreten in zijn hoofd stampte, met dopjes in zijn oren om niet gehinderd te worden door de dagelijkse bezigheden van het voetvolk, had ik zijn twee kinderen onder het hart gedragen, ze gebaard en grootgebracht en dag en nacht klaargestaan om te voorkomen dat ze met hun kreetjes en geblèr zijn broodnodige rust verstoorde. Tijdens kilometers trottoir en eindeloos veel uren op koude hardstenen banken in het park, sleet ik mijn leven achter een kinderwagen met een kind erin en een ander kind dat groeide in mijn lichaam, later achter een kinderwagen met twee kinderen erin, en weer later met een kind aan iedere hand, meesjokkend met hun dwergenstapjes, halt houdend om ze op te rapen als ze gevallen waren, om hun tranen weg te wissen, hun schram-

men schoon te vegen en hun snotneuzen te snuiten, en vervolgens weer verder te lopen. En dat dagen, maanden, jaren achtereenvolgend, in vermoeidheid en verveling, door regen, wind, hitte en kou, zodat Alberto zich in alle rust kon bekwamen. Zonder te worden afgeleid of gestoord, terwijl ikzelf nooit de kans kreeg om rustig te studeren.

En terwijl mijn echtgenoot in zijn juridische ivoren toren verbleef, ver van huishoudelijke beslommeringen zoals het betalen van huur en gasflessen of het kopen van eieren, kip en waspoeder, stortte ik me als een dwangarbeider op elke klus die me voor de voeten kwam. Bijlessen tijdens de siësta van de kleintjes, of terwijl ze tussen de benen van mijn leerlingen over de vloer kropen. Medische vertalingen, die ik typte met de ene hand terwijl ik met de andere David de fles gaf. Het uittikken van moeilijk te ontcijferen manuscripten, met Pablo aan de borst. Om Alberto te laten studeren zoals ik het zelf graag had willen doen. Maar dat zat er niet in, daar piekerden we niet over. Misschien omdat onze kinderen eraan kwamen, misschien ook omdat ik niets anders wilde worden dan docent in een letterenvak, hetgeen natuurlijk in het niet viel bij de ambities van mijn man om tot de eredivisie der ambtenaren op te klimmen.

Desondanks lukte het me om af te studeren, zij het met grote moeite. Mijn aspiraties om direct daarna te gaan promoveren, diende ik helaas nog even in te tomen. Ik moest een behoorlijk baantje zoeken, waarmee ik hém dan kon bijstaan in zijn nobele streven om een hoog overheidsdienaar te worden, net zoals zijn vader. Dezelfde vader die het een schande voor de familie had gevonden – evenals mijn ouders – dat we zo jong trouwden, met de rondingen van mijn zwangerschap al overduidelijk zichtbaar. Dezelfde vader die nooit meer naar zijn zoon had omgekeken, noch naar de vrouw van zijn zoon of hun kinderen, tot de benoeming van zijn nazaat in het staatsblad werd gepubliceerd. Pas daarna leek hij onze schanddaad vergeten te zijn en gingen de deuren van zijn wereld weer voor ons open. Alsof we toen niet allang lak aan hem hadden. Maar Alberto accepteerde zijn uitnodiging en keerde terug in de schoot van zijn familie, met dezelfde verbijsterende vanzelfsprekendheid waarmee hij het zonder mij bleek te kunnen stellen en aan een nieuw leven met Eva begon. Alsof er niets gebeurd was, alsof het nooit anders was geweest. Alsof er geen verdriet aan te pas was gekomen. Zo zat Alberto in elkaar: uiterst vasthoudend als hij iets belangrijk vond, totaal ongevoelig voor de overige trammelant. Wat kenden we elkaar toch goed.

Toen hij zijn bestemming had bereikt, kon ik me eindelijk gaan concentreren op het zoeken van een volwaardige betrekking. Door de ervaring die ik had opgedaan in eindeloos veel bijlessen aan tientallen pubers zag ik niets in een lerarenbaan in het middelbare onderwijs van toen. Ik was niet uit het juiste hout gesneden om de lijdende vorm of de betrekkelijke bijzin te behandelen en tegelijk de hormoonexplosies en puberale nukken van mijn pupillen onder de duim te houden. Daarom had ik al mijn hoop gevestigd op een vacature voor een betrekking aan een van de nieuwe universiteiten die in die jaren opkwamen, een baan-tje helemaal onder aan de docentenladder, iets waar ik van meet af aan warm voor liep. En zo ging ik van start.

De tijd verstreek, ik schreef mijn proefschrift, ik kreeg een vast dienstverband. We verhuisden: van niet meer dan zestig slecht ingedeelde vierkante meter in een oude wijk, met uitzicht op een luchtkoker, vertrokken we naar bijna tweehonderd vierkante meter nieuwbouw plus een kleine tuin. De kinderen groeiden op en begonnen in en uit te lopen, het leven ging zijn gangetje. Tot op een dag, zomaar een dag, iemand het pad van mijn man kruiste, waarna zijn vrouw en zijn gezinsleven hem opeens blijkbaar dodelijk saai leken. En begin juli, toen de hitte zwaar begon te drukken, vertelde Alberto me dat hij het huis uitging.

Voor het eerst in mijn leven besepte ik hoe kwetsbaar de dingen eigenlijk zijn, ook al denken we dat ze niet kapot kunnen, hoe gemakkelijk kan scheuren wat onverwoestbaar lijkt, hoe realiteiten in het niets kunnen vervluchten bij een zuchtje wind door het raam. Toen Alberto die avond vertrok nam hij meer mee dan alleen een koffer zomerkleren. Met hem verdween ook mijn vertrouwen, mijn naïeve overtuiging dat het bestaan een vaste richting volgt, een vooraf uitgezette lijn die met de jaren wordt verlengd, stevig verankerd op solide, duurzame pijlers. Toen hij de deur achter zich dichttrok verliet hij niet alleen een vrouw met een gebroken hart. Er bleef ook een mens achter die voor goed veranderd was, iemand die zich altijd sterk waande maar nu een zwak wezentje was geworden, onzeker en achterdochtig tegenover de rest van de wereld.

Zijn telefoontje verraste me volkomen, David of Pablo moest hem mijn nummer hebben gegeven. Zo op afstand deed zijn stem vreemd aan. Het was dezelfde stem van altijd, maar er lag niet meer die verbondenheid in die we samen hadden geweven gedurende bijna vijf lustums onder één dak. Die was uiteengerafeld, of misschien had hij hem meegenomen toen hij zijn kast leeg kwam halen en uit allerlei hoeken

van ons huis nog spulletjes tevoorschijn sleepte. We deelden niet meer die geheime code waarin we jarenlang met de precisie van scherp-schutters hadden gecommuniceerd. Nu klonk zijn stem als die van een beleefde, afstandelijke meneer die het had over advocaten, rekeningen-courant, hypotheeken en notariële volmachten. Als een robot accepteerde ik onvoorwaardelijk al zijn voorstellen, ik maakte geen bezwaar, kwam niet met alternatieven. Eigenlijk was het me allemaal om het even.

We hadden nooit persoonlijke eigendommen afgebakend of scheidslijnen getrokken in ons gemeenschappelijke leven, alleen de macht der gewoonte had haar werk gedaan: ieder sliep aan zijn eigen kant van het bed, we hadden onze eigen plaats aan tafel, onze spullen lagen op hun vaste plek in kasten en op badkamerrekjes. Toen we onze eerste woning betrokken, hadden we zo weinig bezittingen dat alles wat er later bijkwam vanzelf gezinseigendom werd. De twee auto's waarin we naar ons werk gingen, het huis waarin we woonden en een kleine bungalow aan het strand vormden ons hele vermogen. Dus stelde hij me voor die beide panden te koop te zetten, de laatste staartjes hypotheek af te lossen en de opbrengst tussen ons tweeën te verdelen. Dat leek me niet slecht. Ook niet goed. Voor mijn part stak hij de boel in de fik.

Toen ik had opgehangen, bleef ik roerloos zitten en probeerde in mijn hoofd het gesprek terug te spoelen om het te verwerken. De hoorn lag weer op de haak, maar ik hield hem nog steeds met mijn rechterhand omklemd. Na een paar seconden werd mijn rust ruw verstoord toen de telefoon opnieuw overging. Ik dacht dat hij het weer was, misschien was hij iets vergeten te vertellen. Maar de stem die ik hoorde was niet van hem.

'Blanca, je spreekt met Luis Zárate. Heb je tijd om mee te gaan eten? Ik wil je een voorstel doen. Oftwee, liever.'

Ik trof het sectiehoofd bij de ingang van de Guevara Hall en samen liepen we naar de mensa. Al probeerde ik te doen of er niets bijzonders aan de hand was, Alberto's stem galmde nog steeds in mijn oren. Die was met zo veel kracht, met zo'n onverwachte intensiteit teruggekomen, dat mijn gedachten steeds afdwaalden terwijl het sectiehoofd naast me liep te praten. Af en toe knikte ik, zodat het leek alsof ik luisterde. Tot we met volle dienbladen van de selfservice kwamen en hij, tegenover me aan tafel, eindelijk begon uit te leggen waarom hij me wilde spreken. Toen zat er niets anders op dan naar de werkelijkheid af te dalen en mijn aandacht op hem te richten.

‘De sectie heeft een uitnodiging ontvangen om deel te nemen aan een nieuw uitbreidingsprogramma van de universiteit,’ zei hij, terwijl hij kieskeurig in zijn salade pikte. ‘Men stelt ons voor een cursus aan te bieden die zich richt op belangstellenden in het algemeen. Nu dacht ik dat jouw verblijf bij ons een mooie aanleiding was om iets te presenteren wat verband houdt met het huidige Spanje. De mensen hier weten weinig van jouw land, vrijwel alle Spaanstalige invloed komt uit Mexico. Daarom zou het misschien aardig zijn een cursus op te zetten die het Spaans vanuit een andere invalshoek benadert, een cursus waarin belangstellenden hun taalbeheersing kunnen verbeteren en tegelijk kennismaken met aspecten van het hedendaagse Spanje. Wat dacht je ervan?’

Eigenlijk dacht ik helemaal niets. Op dat moment werd ik niet warm of koud van zijn voorstel. Of van welk voorstel dan ook. Maar ik deed mijn best om dit niet al te pijnlijk te laten blijken.

‘Klinkt interessant,’ loog ik kort, terwijl ik zogenaamd met al mijn aandacht een verpieterde champignon trachtte te spietsen.

‘Het zou niet gaan om een academisch seminar, meer iets informeels,’ vervolgde hij. ‘Je zou krantenartikelen kunnen gebruiken, of nieuwsberichten, romanfragmenten... Alle materiaal waar je iets in ziet. Zelfs films, ik heb een hele stapel video’s. Het zou je maar een paar middagen per week kosten en ze betalen niet slecht.’

‘Wie zou ik als leerlingen krijgen?’

‘Hoogopgeleide volwassenen, doctoraalstudenten uit andere secties misschien. Mensen die aan de universiteit verbonden zijn of gewoon inwoners van Santa Cecilia die graag iets bij willen leren.’

Hoewel ik er weinig zin in had, klonk het aanbod aanlokkelijk. Ik hield ervan voor de klas te staan en mijn eigen lesmateriaal samen te stellen. Bovendien had ik ’s middags niets speciaals te doen en het geld zou in elk geval welkom zijn. Toch kon ik er niet toe komen me vast te leggen.

‘Mag ik erover nadenken?’

Hij keek me met nieuwsgierige ogen aan. Alsof hij wilde peilen of ik die beslissingstijd echt nodig had of eigenlijk om een andere reden niet op zijn voorstel inging.

‘Natuurlijk, neem rustig je tijd. Hoe dan ook, Rebecca heeft de exacte gegevens van de convocatie, voor het geval je nadere details wenst. Goed, dan komt nu mijn tweede voorstel, dat is korter en nog eenvoudiger.’

Ik was ervan overtuigd dat ook dit niet al te veel belangstelling bij me zou losmaken, wat hij ook ging zeggen. Maar ik liet niets merken.

‘Vertel.’

‘Ik weet niet of je ervan op de hoogte bent, maar van 15 september tot 15 oktober wordt in ons land de *National Hispanic Heritage Month* gehouden. Het is iets wat al uit de jaren zestig dateert, geloof ik, een hommage aan de bijdrage die Spaanstaligen leveren aan onze cultuur.’

‘Wat houdt zo’n maand precies in?’

‘Een heleboel verschillende projecten, op allerlei gebied. Van folkloristische festivals tot politieke manifestaties. Zo organiseert het bureau voor internationale betrekkingen van de universiteit elk jaar een debat, en een vertegenwoordiger van onze sectie neemt dan zitting in het panel. Nu had ik gedacht dat jij het dit jaar zou kunnen doen, als onze gastmedewerker uit Spanje.’

‘Waarover zou ik moeten debatteren?’

‘Over van alles en nog wat. Het is altijd een uitgebreid panel met zeven of acht deelnemers uit diverse vakgebieden, disciplines die verband houden met de Spaanstalige wereld. Docenten geschiedenis van Latijns-Amerika, internationale betrekkingen of politieke wetenschappen. Verder een gastdocent, een doctoraalstudent...’

Ik liet hem niet eens uitpraten.

‘Is het een ramp als ik nee zeg?’

Ik voelde me absoluut niet geroepen om matig interessante meningen te gaan ventileren over wist ik veel wat, in een debat met zo veel deelnemers. Ik moest er niet aan denken.

‘Helemaal niet, het was maar een idee. Ik kan een van de andere collega’s vragen. Of misschien doe ik het zelf wel.’

‘Ik zit in een mindere periode, begrijp je, daarom voel ik niet veel voor een optreden in het openbaar.’

‘Maak je geen zorgen, dat overkomt ons allemaal wel eens.’

We zetten het lege serviesgoed op onze dienbladen en brachten die naar de karren, het was tijd om terug te gaan. Onderweg babbelde Luis aan één stuk door, zonder me vragen te stellen of af te wachten tot ik iets zei. Hij voelde aan dat ik weinig trek had in een praatje.

‘Dan laat ik je verder aan Rebecca over. Zij zal je de details over de cursus verstrekken, voor het geval je uiteindelijk toch mocht beslissen die te geven. Ik hoor het wel, oké?’ waren zijn afscheidswoord toen we de lift uit kwamen.

Ik glimlachte flauwtjes, mompelde een oké als antwoord en keerde

hem de rug toe om te vertrekken. Een hand hield me echter tegen voordat ik weg kon lopen. Een hand die even mijn pols omvatte en er een kneepje in gaf, zijn hand.

‘Als je een keer zin hebt om te praten, dan weet je me te vinden.’

Onmiddellijk daarna draaide hij zich om en liep naar de ontvangstaal, terwijl ik Rebecca ging zoeken, een beetje beduusd door dit onverwachte gebaar. Misschien was ik niet zo alleen als ik dacht. Misschien kwam alles op zijn pootjes terecht als ik mijn leven vulde met nieuwe vriendschappen en niet bleef treuren om de oude die ik verloren had.

De deur van Rebecca's kamer was op slot, maar er hing een memootje. BEN LUNCHEN stond erop. Dus liep ik weer naar mijn kamer om verder te werken. Ondertussen probeerde ik uit te rekenen hoe laat ze terug zou zijn, woog het voor en tegen van de mij aangeboden lessen af en voelde nog steeds de onverwachte vingers van Luis Zárate op mijn huid. Zodra ik echter mijn kamer binnenliep, werden die onderwerpen onmiddellijk als door een klauw uit mijn gedachten gerukt en moest alles, maar dan ook absoluut alles – de cursus, het panel, Rebecca, het sectiehoofd, mijn goede voornemens en de grote paraplu van de Spaanstalige cultuur – als bij toverslag wijken voor de brute kracht waarmee het telefoontje van Alberto mijn geheugen weer opeiste.

Maar opnieuw verzette ik me. Ik ontzegde me het recht om de woorden die ik hem had horen zeggen te gaan herkauwen, om me te concentreren op het trieste, meedogenloze voorstel van de man die me zo veel jaar het meest na had gestaan. Ik wilde me niet nog eens gaan afvragen hoe het toch mogelijk was dat juist ons dit overkwam.

En weer boden de papieren van Fontana me een uitweg. Ik dook erin onder, een hele poos, gebruikte ze als pijnstillers. Tot ik door een klopje op de deur in mijn onderzoekswerk werd gestoord. Toen ik mijn ogen opsloeg keek ik in het altijd vriendelijke gezicht van Rebecca.

‘Ik weet dat je me zocht en ik weet ook waarom. Hier zijn de gegevens.’

Ik tilde een stapel documenten van een stoel – behalve mijn oude fauteuil de enige in het bescheiden kamertje – en vroeg haar te gaan zitten.

‘Zoals het sectiehoofd je volgens mij al heeft verteld,’ begon ze, terwijl ze voor mijn bureau plaatsnam, ‘betreft het voorstel een seminar van acht weken, met vier lessen per week. Ik weet nu al dat er verschil-

lende personen interesse hebben. Ook ikzelf zou graag meedoen, al vrees ik dat mijn kennis van jouw taal te gebrekkig is.’

‘Ben je ooit in Spanje geweest, Rebecca?’ vroeg ik. Eigenlijk wist ik zelf niet waarom ik haar die vraag stelde. Wellicht omdat ik er nooit bij had stilgestaan, ondanks de sympathie die er tussen ons was gegroeid, of ze eigenlijk veel van mijn vaderland wist. Of misschien had ik op dat moment behoefte aan een onderwerp dat me wat warmte kon bieden.

Ze nam haar tijd voordat ze op mijn eenvoudige vraag reageerde. Eerst zette ze haar bril af, daarna begon ze aan haar antwoord terwijl ze de glazen schoonwreef met een tip van haar blouse.

‘Ik heb ooit op het punt gestaan om te gaan, al heel wat jaren geleden. Ik had een Spaanse vriendin, weet je, een heel goede vriendin. Ze woonde hier in Santa Cecilia en we hadden een reis uitgestippeld met de bedoeling de hele zomer in Spanje door te brengen. Maar er gebeurde iets onverwachts die lente, en onze plannen konden niet meer worden uitgevoerd.’ Ze keek op. ‘Wie weet, komt het er nog eens van.’

We bogen ons weer over het cursusplan, ik wist al bijna zeker dat ik het voorstel zou aannemen. We bakenen een periode af, stelden datums vast en hadden het over mogelijke deelnemers. Tot het al bijna vijf uur bleek te zijn, tijd om een punt achter de werkdag te zetten. Rebecca raapte haar papieren bijeen en maakte aanstalten om te vertrekken. Toen ze al in de deuropening stond keek ze me nog even aan, met een aarzelend glimlachje en weemoed in haar ogen.

‘Het was een fantastische vrouw,’ verzuchtte ze. ‘De herinnering aan haar leeft hier nog voort.’

In de week die volgde hing de sectie vol affiches die het debat over de Spaanstalige cultuur aankondigden, opdat we de datum zeker niet zouden vergeten.

'Je gaat toch, hè?' vroeg Rebecca, toen ze halverwege de ochtend in het voorbijgaan haar hoofd om de deur van mijn kamer stak.

'Ik denk het wel. En jij?'

'Natuurlijk, ik sla het nooit over. Ik kom je wel halen.'

De aula stroomde vol, iedereen zocht een plekje. Het podium was echter nog leeg, op een paar technici na, die microfoons installeerden vóór de negen onbezette stoelen. Het was een pak van mijn hart dat geen van die stoelen er voor mij stond.

In de gang kwamen we Luis Zárate tegen, in gesprek met collega's en studenten. Zodra hij ons zag maakte hij zich los van het groepje en kwam naar ons toe.

'Ik hoop dat jullie het interessant zullen vinden, of zelfs amusant. Het zou prachtig zijn geweest als jij er ook bij had gezeten, Blanca. Volgende keer doe je het beslist.'

'Volgende keer vast en zeker,' zei ik, heel goed wetend dat die volgende keer nooit zou komen. 'Ga je uiteindelijk toch zelf mee debatteren?'

'Ik vrees van wel, er zit niets anders op. Ik hoop dat ik jullie niet verveel...'

Daar was ik van overtuigd. Hij beschikte ruimschoots over de gave van het woord, was snel en spitsvondig in zijn replieken en kon putten uit een aanzienlijke voorraad kennis. Dit alles werd me steeds duidelijker, want we zagen elkaar vaak: ontmoetingen in gangen en werkkamers en zo af en toe aan tafel in de mensa, waar het ons nooit aan gesprekstof ontbrak.

Rebecca en ik vonden een plaatsje aan het eind van een van de eerste rijen. Het licht werd gedimd tot er een prettige sfeer hing en de leden van het panel betraden eindelijk het podium, terwijl het in de zaal geleidelijk stil werd.

Luis Zárate, in donkere kleding zoals bijna altijd, bezette de derde stoel van rechts, de plek die ongetwijfeld aan mij zou zijn toegewezen als ik op zijn voorstel was ingegaan. De laatste die met een paar grote stappen de verhoging op kwam was Daniel Carter, de oud-docent van deze universiteit met wie ik kennis had gemaakt in Meli's Market. In colbert maar zonder das, met zijn getrimde baard en zijn halflange haar. Zelfverzekerd, gehaast alsof hij net van elders was gearriveerd. Voordat hij ging zitten had hij voor de ene deelnemer een handdruk, voor de andere een gebaar van genegenheid, voor een derde een snelle omhelzing. Hij kreeg echter niet de kans om een woord te wisselen met ons sectiehoofd. Op het moment dat hij achter Zárate langs liep, leek deze ingespannen iets in zijn agenda te noteren.

'Waarom zit je vriend erbij?' vroeg ik zacht aan Rebecca, toen hij ten slotte ter linkerzijde van de voorzitter plaatsnam.

'Er wordt altijd een gastdocent uitgenodigd die een band heeft met de Spaanstalige wereld, net zoals Luis het jou heeft aangeboden.'

'Hij was hier toch maar tijdelijk?'

Hoewel hij me onmogelijk gehoord kon hebben, kreeg hij ons op datzelfde ogenblik in de gaten en zwaaide vlug even.

'Hij denkt erover langer te blijven dan hij oorspronkelijk had gepland,' lichtte Rebecca haastig fluisterend toe.

Verdere uitleg kwam er niet, de voorzitter was begonnen met het voorstellen van de diverse panelleden. Een schilderes uit Guatemala, docent aan de kunstensectie, gekleed in een indiaans hesje vol bloemen en vogels. Een jonge Argentijnse hoogleraar, tenger en met een blond sikje, gespecialiseerd in internationale economische betrekkingen. Een journaliste op leeftijd die onlangs uit Ecuador was aangekomen, waar haar dochter voor het Peace Corps werkte. Een oud-studente met een bijna voltooid proefschrift over de relaties tussen de Verenigde Staten en Chili ten tijde van Salvador Allende. En dan nog mijn twee kennissen en een deelnemer wiens personalia me ontschooten waren.

Er ontspoon zich een geanimeerd debat. De meeste tijd werd er Engels gesproken, dat was immers de voertaal bij de meerderheid van het publiek, maar hijna alle sprekers doorspekten het met Spaans als ver-

wijzingen of beschrijvingen dit nodig maakten. Alleen de schilderes weidde wel eens onnodig uit over iets totaal onbelangrijks, verder verdeelde de gespreksleider de spreektijd bekwaam en zorgde hij dat niemand te lang doorging. Er werden heldere ideeën en interessante wetenswaardigheden naar voren gebracht, spitse opmerkingen en grappen waarmee men binnen de grenzen van het toelaatbare de lachers op zijn hand kreeg en slechts af en toe was er sprake van een lichte controverse, die dan snel werd gladgestreken.

Een verscheidenheid aan binnenlandse en internationale kwesties uit de Spaanstalige wereld passeerde de revue en men schetste meningen, prognoses en perspectieven met het oog op het nieuwe millennium dat over minder dan drie maanden zou aanbreken. De onderwerpen varieerden van het aan de macht komen van Hugo Chávez in Venezuela tot de dialoog die Panastra in Colombia voerde met de FARC. Van het steeds flexibeler beleid van Clinton tegenover Cuba tot de opmars van Latijns-Amerikaanse invloeden in de popmuziek en de Oscar die Pedro Almodóvar gekregen had voor *Todo sobre mi madre*. En juist bij dit laatste sloeg de vlam in de pan.

‘Het doet me enorm veel genoegen dat deze onderscheiding ter sprake komt,’ liet Zárate weten, zodra het onderwerp werd aangesneden. ‘Niet alleen omdat daarmee het ongelooflijk hoge creatieve peil van de cineast zelf wordt bevestigd, maar vooral omdat het een vorm van erkenning is voor recente ontwikkelingen binnen de Spaanse film die sommige van mijn collega’s niet op waarde kunnen of willen schatten.’

Niemand reageerde, alle panelleden wachtten tot hij verder ging, ze begrepen niet waar hij op doelde.

‘En dan heb ik het,’ vervolgde Zárate, ‘over de reactionaire opstelling van een heel concrete sector binnen onze Spaanstalige academische gemeenschap.’

Opnieuw reageerde er niemand. Alle andere gesprekspartners deden er het zwijgen toe. Totdat, totaal onverwacht, Daniel Carter zich traag in zijn stoel naar voren boog, niet om zich tot het publiek te richten, maar tot Zárate.

‘Even voor alle duidelijkheid, doctor Zárate. Is de sneer die u zich daar zo sluw laat ontvallen misschien aan mijn persoonlijke adres gericht?’

‘Ik denk niet dat het de bedoeling van doctor Zárate was...’ probeerde de voorzitter te sussen.

‘Want in dat geval, en laat me alsjeblieft even uitpraten, Raymond,’ onderbrak Carter de gespreksleider, waarbij hij hem lichtjes op de arm tikte, ‘in dat geval, zei ik, zou u misschien wat minder omslachtig kunnen zijn en wat duidelijker in uw argumentatie, in plaats van u te verschuilen achter retorische omhaal waar het publiek niets van begrijpt.’

‘Het staat u vrij mijn woorden te interpreteren zoals u het wenst, doctor Carter,’ antwoordde Luis Zárate op hooghartige toon.

‘Als u zich begrijpelijker uitdrukt, hebt u van subjectieve interpretaties geen last.’

‘Het enige wat ik wilde zeggen,’ verduidelijkte Zárate, ‘is dat deze Oscar bepaalde academische onderzoekers er wellicht toe kan brengen hun oordeel over het oeuvre van Almodóvar te herzien...’

‘Ik geloof niet dat iemand in ons beroep ooit de kwaliteit en originaliteit van het werk van Pedro Almodóvar in twijfel heeft getrokken,’ onderbrak Carter hem opnieuw.

‘Hun oordeel over het oeuvre van Almodóvar, zei ik, en over andere producties van vergelijkbaar belang, als een cultuurproduct dat de moeite waard is om aan diepgaand wetenschappelijk onderzoek te worden onderworpen,’ maakte Zárate zijn zin af, zonder zich aan zijn opponent te storen.

Opeens was het veelstemmige debat verworpen tot een vinnig partijtje pingpong, waarin de bal met vaart tussen niet meer dan twee spelers heen en weer stuiterde. Ondertussen volgde het publiek geboeid deze snelle opeenvolging van indrukken, zonder precies te begrijpen waar de twee het over hadden.

Toch meende ik achter het raffinement van hun theoretische formuleringen nog iets anders te proeven. Iets persoonlijks, vol menselijk onvermogen en hartstocht. Iets wat onderhuids zinderde in hun opmerkingen, hoewel ze er geen van beiden duidelijk over waren. Kortom, iets wat ergens in het verleden kennelijk de antipathie had gewekt die nu tussen de academische oudgediende en het hoofd van de sectie Moderne Talen voelbaar was.

De woordenwisseling werd voortgezet. Luis Zárate viel aan met onophoudelijke verbositeit en heel weinig lichaamstaal: star, met niet meer expressie dan het zwaaien van de balpen waarmee hij af en toe fel op tafel tikte om zijn argumenten kracht bij te zetten. Daniel Carter daarentegen liet zijn woorden vergezeld gaan van een uitbundiger gebarenspeel, hoewel hij inmiddels weer in zijn stoel achteroverleunde

met het onmiskenbare aplomb van iemand die al heel wat verhitte debatten achter de rug heeft.

‘Wat ik probeer duidelijk te maken is dat er nog academici bestaan die vastgelopen zijn in de aloude praktijk van het historisch materialisme en voor wie kritiek per definitie maatschappijkritiek is,’ hield het sectiehoofd vol. ‘Alsof er sinds de films van Carlos Saura of de publicatie van *Tiempo de silencio* van Martin Santos geen vooruitgang zou zijn geboekt, niet in onderzoeksmethodologie en niet in de Spaanse cultuur zelf. Alsof het marxistische engagement nog altijd hoogtij viert en Spanje nog steeds niet meer is dan *paso doble*, flamenco en torero’s.’

‘Doe me een lol, Zárate, zeg niet dat we het nu over stierenvechten gaan hebben...’

Misschien kwam het meer door de toon dan door de opmerking zelf, maar er ging een golf van hilariteit door het publiek. Ik wierp een blik om me heen en zag dat zo goed als alle aanwezigen zich bepaald niet geneerden, maar genoten van de stekelige discussie.

‘In die omgeving zou u heel wat beter gedijen dan ik,’ repliceerde het sectiehoofd, ‘daar twijfel ik geen moment aan. Uw opmerkelijke enthousiasme voor die bloederige vertoning is algemeen bekend, als ik het wel heb. Misschien een bewijs te meer van de verstokte hokjesgeest waar ik op doel.’

‘Ziet u het ook niet als een overduidelijke steun van mijn kant voor de meest ranzige, oerconservatieve vorm van franquisme? Dat is namelijk het laatste restje gif dat u nog niet hebt gespuid.’

‘Alstublieft, doctor Carter, springt u niet zo lichtzinnig met het thema om. We zitten hier voor een intellectueel debat.’

‘Ik doe helemaal niet lichtzinnig, waarde collega. Degene die weer eens de oude Spaanse cultuurchichés van stal heeft gehaald, dat bent u. Al ontbraken er een paar die de staalkaart met schrikbeelden van de rechtgeaarde postmoderne hispanist compleet zouden hebben gemaakt. Wat dacht u van de Guardia Civil met hun driekanten steken, van coplazangeressen of van romantisch geschilderde zigeunerinnen?’

Deze laatste opmerking kwam in het Spaans over zijn lippen, negennegentig procent van de aanwezigen verstond hem niet, maar ik had moeite het niet voor iedereen hoorbaar uit te schateren. Van verre moest Daniel Carter iets aan mijn gezicht hebben gezien, want even trok hij een wenkbrauw op en gaf me een samenzweerderig knipoogje, nauwelijks merkbaar maar welgemikt.

‘Doet u me een genoegen, doctor Carter, en bedient u zich van inhoudelijke argumenten.’

‘U hoeft me echt niet te vertellen wat voor argumenten ik moet gebruiken,’ antwoordde deze, inmiddels weer ernstig, zonder enige vrolijkheid in zijn stem. ‘U bent de enige die van het begin af aan deze discussie monopoliseert en er een zuiver persoonlijke aangelegenheid van maakt, hetgeen niet te pas komt in een debat dat op intellectueel niveau gevoerd dient te worden.’

Het sectiehoofd wilde alweer in de tegenaanval gaan, maar Daniel Carter, die tekenen van ongeduld begon te vertonen, besloot de kwestie eenzijdig als afgedaan te beschouwen.

‘Zo, waarde vriend, ik vind dat het nu mooi geweest is.’ En zijn woorden kracht bijzettend met een daverende klap op de tafel, besloot hij: ‘Volgens mij hebben we het publiek al genoeg verveeld met ons kleinzielige getouwtrek. Laat de paneelleider de discussie maar voor gesloten verklaren, anders raken we erin verstrikt tot aan de nominaties voor de Oscars van volgend jaar, als de favoriete film over de ellende van een wees in Oezbekistan gaat en wij niet eens meer weten waarom we zo lang geleden ook weer begonnen te kissebissen.’

Op het gezicht van Luis Zárate zag ik even een glimp van ergernis. Ik vermoedde dat hij het leuk zou hebben gevonden als het geredekavel was doorgegaan: steeds feller met dezelfde argumenten komen, armworstelen tot je de hand van je opponent tegen het tafelblad hebt gedrukt. Maar hij kreeg zijn zin niet. De kans om de overhand te krijgen was verkeken, er was geen winnaar. En bij gebrek aan vooruitzichten op een harmonische afronding werd het debat simpelweg gesloten. Toen ik mijn blik over het podium liet dwalen, bleef het me echter een raadsel wat de werkelijke oorzaak was van de onderhuidse animositeit tussen die twee.

Tot slot dankte de voorzitter de aanwezigen voor hun aandacht en de zaal vulde zich weer met geroezemoes, beweging en licht. Terwijl we opstonden begonnen de panelleden het podium te verlaten. Daniel beduidde Rebecca en mij met een armgebaar dat we op hem moesten wachten terwijl hij zich door het publiek een weg naar ons toe baande.

Om de zaal uit te komen zou hij echter onvermijdelijk langs Luis Zárate moeten, die op dat moment een praatje stond te maken met twee ducenten van de naburige sectie linguïstiek. Ik dacht dat ze elkaar zouden negeren of hooguit koeltjes zouden groeten. Maar tot mijn verras-

sing zag ik dat Daniel stopte, een hand op de arm van Zárate legde en er even in kneep.

Als hij de twee zinnen die toen volgden in zijn eigen taal had gezegd, zou ik ze zo goed als zeker niet hebben opgevangen tussen al het Engels dat om mij heen werden gesproken. Maar misschien omdat hij de voorkeur gaf aan Spaans, bereikten zijn woorden volledig verstaanbaar mijn oren.

‘Je moet alles niet zo ernstig opvatten, jongen. Haal nou verdomme je neus eens uit de boeken en zorg dat je wat van het leven ziet.’

Toen we na afloop van de bijeenkomst stonden te wachten tot Daniel Carter afscheid had genomen van een paar collega's die hem maar niet wilden laten gaan, wisselden we nog wat woorden met het sectiehoofd. Als het debat al een ongemakkelijk gevoel bij hem had achtergelaten, dan liet hij dat niet merken. Ook de laatste zin die zijn opponent hem in het voorbijgaan had toegevoegd, leek geen ergernis bij hem te hebben gewekt. Die indruk gaf hij althans.

‘Daar dient de universiteit toch voor? Om discussie en kritische reflectie te stimuleren, om meningen en ideeën met elkaar te confronteren. Kortom, de listen en lagen van het academisch bestaan,’ grapte hij, voordat hij vertrok. ‘Trouwens, Blanca, heb je al besloten of je de cursus gaat geven?’

‘Ik was van plan je morgen te vertellen dat ik het doe. Hij ziet er interessant uit, volgens mij wordt het leuk.’

‘Dan reken ik op je. Rebecca regelt de formaliteiten wel.’

We keken hem na toen hij wegging, op het eerste gezicht alleen. Vanuit mijn ooghoek zag ik echter dat een van de jeugdige docenten van onze sectie – haar naam wilde me op dat moment niet te binnen schieten – een stukje verderop in het halfdonker stond te wachten. Samen liepen ze naar haar Toyota met een nummerbord van de verre staat Massachusetts. En samen verdwenen ze in de nacht.

‘Ik dacht dat ik ze nooit zou kunnen afschudden!’ riep Daniel uit, toen hij eindelijk naar ons toe kwam. ‘Wat ben ik blij je weer te zien, Blanca. Aan dat warrige eind van het debat, waar het ging over de essentie van Spanje, was jij de enige die daar echt verstand van kon hebben. Wij debatteerden maar zo’n beetje op het gevoel. Wat heb je in de koelkast, Rebecca?’ vroeg hij vervolgens, vol verwachting zijn handen wrijvend. ‘Iets heerlijks waarvoor je doctor Perea en mij te eten vraagt?’

Zijn commentaar verraste me, evenals de vrijmoedige manier waarop hij zichzelf uitnodigde. Het commentaar vanwege de hoge dunk die hij blijkbaar van me had, ook al kenden we elkaar nauwelijks, en de uitnodiging niet alleen vanwege de vanzelfsprekendheid waarmee hij zich opdroeg maar ook omdat hij mij in zijn plan betrok zonder me zelfs maar te hebben gepolst. Maar ik maakte geen bezwaar. Dit voorstel was oneindig veel aantrekkelijker dan wat me die avond thuis wachtte: een omelet of een smakeloze diepvriesmaaltijd terwijl ik op tv een overjarige serie bekeek waarvan ik de voorafgaande afleveringen niet had gezien.

‘Een fantastische moot zalm uit Alaska,’ antwoordde Rebecca. ‘En volgens mij liggen er nog twee of drie flessen merlot van de doos die je uit Napa hebt meegebracht.’

‘Wat praten we dan nog. Zullen we gaan?’

Terwijl we naar Rebecca's huis wandelden, niet zo ver daarvan, kaartten we nog wat na over de afgelopen bijeenkomst. Zonder partij te kiezen voor hem of voor Luis Zárate, bekende ik Daniel dat ik het bijna had uitgeschaterd toen hij zo onverwacht het romantische clichébeeld van Spanje ter sprake bracht.

‘Waarschijnlijk heb jij me daartoe geïnspireerd.’

Ik reageerde niet, ik wist niet wat ik moest zeggen.

‘Toen ik je van bovenaf tussen het publiek zag zitten,’ verduidelijkte hij daarom, ‘kwamen me plotseling allerlei taferelen uit je vaderland voor de geest, en niet alleen de oubollige waar je chef en ik het over hadden.’

‘Als je me maar niet met klepperende castagnetten in een flamenco-jurk zag dansen, in de schaduw van een gigantische reclamestier van Osborne,’ antwoordde ik plagend, zonder er erg in te hebben dat ik op mijn moedertaal was overgegaan.

Hij lachte er smakelijk om en vertelde Rebecca in het Engels wat voor onmogelijk beeld ik had geschetst.

‘Het Spanje waar jullie sectiehoofd me op wil vastpinnen, en dat ik zelf destijds door en door heb leren kennen, met al zijn fraaie en zijn kwalijke kanten, is al tientallen jaren dood en begraven,’ legde hij zijn vriendin vervolgens uit.

‘Gelukkig maar,’ merkte ik op.

‘Gelukkig, inderdaad. Maar we mogen niet doen alsof het nooit heeft bestaan. Of je het leuk vindt of niet, het heeft bijgedragen aan de vorm die jullie land nu heeft aangenomen.’

‘Misschien is dat iets waar doctor Zárate geen inzicht in heeft,’ op-

perde Rebecca. Loyaal als ze was, wilde ze het ongetwijfeld voor haar baas opnemen. ‘Al komt zijn vader uit Spanje, misschien is hij er zelf niet lang genoeg geweest om het goed te leren kennen. Bovendien liggen zijn roots evengoed in Chili, het land van zijn moeder, en misschien voelt hij zich meer aangetrokken tot haar cultuur.’

‘Dat is geen verontschuldiging voor zijn houding,’ viel Daniel haar in de rede. ‘Of we verdienstelijk zijn in ons vak laat zich niet afmeten aan de emotionele binding of affiniteit die we met een bepaald land hebben, maar aan het werk dat we publiceren, de congressen die we bijwonen, de scripties die we begeleiden en de colleges die we geven. Affectie is geen kwantificeerbaar pluspunt maar een volstrekt persoonlijke zaak.’

‘Toch denk ik dat die affectie wel helpt,’ zei ik.

‘Als affectie niet helpt mag de duvel me halen,’ beaamde Daniel spottend. ‘Al hebben sommigen dat nog steeds niet door.’

Ik had nog nooit 's avonds over de campus gewandeld, het was voor het eerst dat ik de gebouwen met hun leslokalen en werkkamers bijna helemaal in het donker zag en de wooneenheden volledig verlicht. De eerste keer dat ik geen studenten gehaast van het ene naar het andere college zag lopen, maar ze op hun gemak voor de deur zag zitten roken, praten en lachen, genietend van het einde van de dag. Dat ik de felle lampen boven de basketbalkooien zag branden terwijl de ballen dof tegen de panelen achter de netten bonkten en dat de etensgeuren die door de ventilatoren naar buiten dreven zich samenvoegden tot een vage gaarkeukenlucht.

Ook mijn flat liepen we voorbij, op weg naar het plein van Santa Cecilia, in het centrum van het stadje. Sinds mijn komst was er nog geen maand verstreken, maar toen ik die plek weer voor me zag leek het plotseling eeuwen geleden dat ik hier op een ochtend mijn eerste kop koffie was komen drinken, zoekend en verward, en moeizaam trachtte te accepteren dat dit voor nog onbepaalde tijd mijn nieuwe plekje onder de zon zou zijn.

Mijn gedachten dwaalden slechts even af, want toen ik Daniel de naam Andrés Fontana hoorde noemen, flitsten ze onmiddellijk terug naar het heden.

‘Hij vond het heerlijk om op dit plein te zitten, wist je dat, Blanca? Hij zei altijd dat het veel weg had van een Spaans dorp.’

‘Eigenlijk vind ik dat ook, het heeft er inderdaad iets van,’ stemde ik in.

‘Logisch toch?’ merkte Rebecca op. ‘De stichters van dit stadje waren de oude *Californios*, Mexicanen van honderd procent Spaanse komaf, of wie weet zelf nog Spanjaarden.’

‘Misschien was dit plein daarom de plaats waar Fontana zijn ontspanning zocht, en daarnaast in Los Pinitos. Daar ging hij wandelen om na te denken, hij placht te zeggen dat zijn hersens er zuurstof tankten.’

Ik wist inmiddels wat Los Pinitos was: het bosperceel waar ik langs was gekomen op de dag dat ik me niet meer op mijn werk kon concentreren nadat ik de foto’s van de overleden professor had gezien.

‘Dat gebied schijnt er niet best voor te staan, hè? Ze willen er een winkelcentrum aanleggen.’

Hun reacties waren eensluidend.

‘Dat klopt,’ bevestigde Rebecca. ‘Een winkelcentrum dat Santa Cecilia misschien economisch voordeel brengt, maar dat korte metten maakt met een geliefd stuk natuur. Met de plek die wij hier altijd beschouwd hebben als iets van ons allemaal. Een plek die hoort bij ons en onze gezinnen, waar we ons vermaken, picknicken met de kinderen...’

‘Waar studenten stoute dingen doen,’ vulde Daniel aan.

‘Of waar je gewoon lekker kunt gaan kuieren.’

Ze legden me de situatie verder uit. Beiden waren ze fel tegen het project gekant.

‘In elk geval is de strijd nog niet helemaal verloren. Er bestaat gerede twijfel over de juridische haalbaarheid van het plan,’ vervolgde Daniel, ‘want al langer dan een eeuw heerst er verwarring omtrent de vraag wie de wettige eigenaar van het gebied is.’

‘Ik dacht dat het openbaar terrein was,’ zei ik. ‘Dat het eigendom was van de gemeente.’

‘De gemeente mag erover beschikken en er een bestemming aan geven omdat niet onweerlegbaar kan worden aangetoond wie in vroeger tijden de bezitter was. Die kwestie ligt heel onduidelijk.’

‘Daarom is er een burgerplatform dat naar juridische aanknopingspunten zoekt om het gemeentebestuur te dwarsbomen, maar ze zoeken nu al maanden en nog steeds hebben ze de juiste aanpak niet gevonden,’ verzuchtte Rebecca. ‘En de termijn om tegen het project bezwaar aan te tekenen verstrijkt in december, daarom vrezen we het ergste.’

We liepen nog druk over deze kwestie te praten, toen een paar meter voor ons iemand plotseling een deur opengooide en de stoep op kwam, waardoor ons de pas werd afgesneden en het gesprek werd afgekap.

Er was daar een kleine kliniek gevestigd. Binnen waren de meeste lichten al uit, degenen die er nu weggingen waren vermoedelijk de laatste werknemers, op het punt om af te sluiten. Een jonge verpleegster in hospitaalkleding hield de deur al een paar seconden open zonder dat er iemand verscheen, zodat we moesten wachten of omlopen. We kozen voor het tweede en gingen het asfalt op. Tegelijkertijd kwam er langzaam een rolstoel naar buiten.

Dun wordend haar tot over de schouders, lang en onverzorgd, een lijkleek gezicht vol rimpels, de lippen hartstochtelijk rood geverfd en als kleding een oud trainingspak. Zo luidde het signalement van de inzittende. Excentriek, dat kon je wel zeggen. Of toch minstens heel anders dan een doorsnee bejaarde. Hoewel het buiten al geruime tijd donker was, verschanste ze zich achter een grote zonnebril. Boven haar rechteroog was een verband van gaas en pleisters zichtbaar dat achter haar montuur tevoorschijn stak, alsof ze zojuist een of andere behandeling had ondergaan.

‘Nee toch...’ hoorde ik Daniel naast me mompelen, met nauwelijks hoorbare, schorre stem.

‘Mevrouw Cullen, doctor Perea, wat een verrassing u hier te treffen! Doctor Carter, ook al heb ik u laatst in de bibliotheek al begroet, wat fijn om u hier weer te zien. Kijk, mama, kijk toch, ze zijn er alle drie!’

Degene die ons met zulk onstuimig enthousiasme ontving en onder tussen de rolstoel naar buiten duwde, was Fanny. Tot ze stopte en onbeweeglijk midden op de stoep bleef staan, terwijl de verpleegster snel de kliniek weer binnenglipte.

‘Goedenavond, Fanny. En wat leuk je weer eens te ontmoeten, Darla,’ groette Rebecca vriendelijk. ‘Heb je een probleem? Ik hoop dat het deze keer niets ernstigs is.’

De oude vrouw reageerde niet op haar woorden. Ze gaf geen antwoord en keek niet eens in haar richting, alsof ze niets had gehoord. Ik dacht dat ze misschien niet meer volledig over haar geestelijke vermogens beschikte, en gezien haar uiterlijk had het best zo kunnen zijn. Maar ik hoefde haar slechts even te horen praten, of ik wist dat ik het mis had en dat ze wel degelijk bij haar volle verstand was.

‘Wel, wel, wel... Kijk eens wie we daar hebben...’

Ik begreep meteen dat dit voor Daniel bedoeld was. Misschien waren zij ook oude vrienden, bedacht ik. Iedereen hier leek deze verloren zoon van de universiteit met grote hartelijkheid weer binnen te halen.

'Dat is lang geleden, Darla,' zei hij, met een onverschillige klank in zijn stem. 'En, hoe gaat het met je?'

Ze groetten elkaar op afstand, met drie of vier meter tussen hen in. Hij hield zijn handen diep in zijn broekzakken en maakte geen aanstalten om naar haar toe te gaan. Geen voet zette hij in haar richting, hij boog zich zelfs niet naar haar stoel om haar een hand toe te steken, hij leek geen millimeter lichamelijk contact met haar te willen hebben.

'Fantastisch, dat zie je toch, lieverd,' antwoordde de oude vrouw cynisch. 'En hoe gaat het met onze doctor?'

'Met mij ook niet slecht. Aan het werk, zoals altijd...'

Hun zinnen wekten de schijn van beleefdheid, maar je hoefde geen psycholoog te zijn om direct te merken dat er warmte aan ontbrak. Voordat ik kon ontdekken waar die onmiskenbare antipathie op zou uitlopen, besloot Rebecca ertussen te komen.

'Wat is er met je oog, Darla?'

'Mama heeft zich laatst gestoten aan de deur van het badkamerkastje. Ze had een flinke snijwond, overal lag bloed. Vandaag zijn we op controle geweest.'

'Stil, Fanny, hou je mond. Je moet niet zo overdrijven,' mopperde Darla. 'Het was maar een ongelukje in huis, niet meer dan een kleinigheid.'

'Dit is doctor Perea, mama,' vervolgde haar dochter. 'Ik heb je al vaak over haar verteld, nu maak je eindelijk kennis met haar.'

'Aangenaam,' zei ik slechts. Ik wist eigenlijk niet waarom, maar ik deed net als Daniel en liep niet naar haar toe.

'Kijk eens aan, weer een Spanjaardje in Santa Cecilia. Mijn dochter heeft me al laten weten wat je hier uitspookt.'

'Ze werkt hier, Darla. Net zoals iedereen aan de universiteit,' zei Daniel vlug, zonder me tijd te geven om te reageren.

'Als ik het wel heb, wroet je in de papieren die onze oude vriend Andrés Fontana hier heeft achtergelaten.' Ook dit was tot mij gericht, alsof ze hem niet had gehoord. 'En, ben je al iets interessants tegengekomen? Cheques? Anonieme berichtjes? Liefdesbrieven?'

'De documenten van professor Fontana hebben allemaal met zijn beroep te maken, Darla,' verduidelijkte Rebecca. 'Doctor Perea doet alleen maar...'

Tot mijn geluk ging achter ons de deur van de kliniek weer open, waardoor dit gênante gesprek over mijn bezigheden werd onderbroken. Er kwam een man naar buiten met een nors gezicht en een dok-

terstas, iemand van een jaar of vijftig. Dit moest de arts zijn die haar had geholpen. Na hem begon de verpleegster, nu in jeans gekleed, de deur met een vervaarlijke bos sleutels aan de buitenkant af te sluiten.

'U weet het, mevrouw Stern, u moet het kompres laten zitten tot u volgende week op controle komt. En maakt u dan alstublieft van tevoren een afspraak.'

In zijn stem lag niet de minste sympathie, waarschijnlijk waren moeder en dochter onverwacht aan het eind van de middag komen opdagen, waardoor hij pas veel later dan gewoonlijk naar huis kon.

Fanny begon zich haastig te verontschuldigen: ze had zo veel te doen op haar werk, daarnaast waren er de spirituele bijeenkomsten en ze moest ook nog voor mama zorgen. Maar niemand luisterde naar haar. Terwijl de dokter zijn laatste adviezen gaf, had Daniel zijn kans schoon gezien en was doorgelopen. Rebecca en ik volgden hem, na een vage groet over onze schouder.

'Ik ben benieuwd of je nog eens bij me langskomt, Carter,' riep de oude vrouw hem na.

'Ciao, Darla. Het beste ermee,' was zijn antwoord. Hij keek niet eens meer om.

'Wat een duo, hè,' zei ik, terwijl we het zebrapad overstaken.

'Tja, wat een duo,' herhaalde Rebecca, met een kort lachje dat een beetje geforceerd klonk. Alsof ze luchtig over het voorval heen wilde grappen.

Daniel liep zwijgend verder. Ik zag dat Rebecca zijn linkerarm greep en vol aanhankelijkheid haar beide handen eromheen sloeg. Toen trok hij eindelijk zijn rechterhand uit zijn broekzak, dankbaar maar nog een tikkeltje beduusd, legde die op haar vingers en gaf er een paar klopjes op.

'Niemand heeft ooit beweerd dat het verleden geen deprimerende kanten kent.'

Ik had nog maar tien minuten voordat de eerste les van mijn nieuwe cursus begon, toen de aftandse telefoon op mijn werktafel in een door-dringend gerinkel uitbarstte. Ik nam niet op, er was geen tijd meer. Nauwelijks een half uur tevoren had ik na lang wikken en wegen besloten de volgorde van een paar onderdelen om te gooien, maar toen ik nieuw materiaal wilde uitprinten liep de printer vast en weigerde verder dienst. Dus zocht ik mijn toevlucht bij het kopieerapparaat, maar daar was een boodschap op geplakt: TIJDELIJK BUITEN BEDRIJF. Noch Fanny, noch Rebecca, noch het hoofd, noch een van de docenten die ik kende was in de buurt, de gesloten deur van de vergaderzaal wees op een lange sectievergadering. Wanhopig stortte ik me weer op de printer. Keer op keer maakte ik hem open, haalde de cartridge eruit en zette die weer op zijn plaats. En midden in dit verbeterd gevecht met de technologie begon mijn telefoon opnieuw hardnekkig te rinkelen. Met tegenzin nam ik uiteindelijk op en snauwde een getergd 'Hello' in de hoorn.

'Ben je niet goed snik of wat, stomme idioot! Gisteravond kom ik in Vips en wie zit daar te eten? Alberto met zijn zwangere barbiepop. En hij vertelt me dat jullie besloten hebben alles te verkopen en handtekeningen te gaan zetten. Weet je eigenlijk wel waar je mee bezig bent, onnozelschaap? Zo was je vroeger nooit, Blanca, alles wat ze jou voorstelden moest altijd anders... Wat heb je toch, ben je nog wel goed bij je hoofd?'

Mijn onstuimige zus knalde mijn leven binnen zoals zo vaak, zonder waarschuwing vooraf en op de ongelukkigste momenten. África was dertien maanden ouder dan ik en zo totaal anders dat er niet eens hetzelfde bloed door onze aderen leek te stromen. Openhartig, spontaan, grof in de mond. Arts op de afdeling spoedeisende hulp, moeder van

vier kinderen. Hyperactief, snibbig, tegendraads en altijd bereid zich met alles en iedereen te bemoeien. Dit brok energie dat de hele wereld aankon belde me tijdens haar nachtdienst, misschien tussen een geval van nierkoliek en een komend motorongeluk door.

'Ik weet waar ik mee bezig ben, África, echt wel,' antwoordde ik met evenveel haast als gebrek aan overtuiging.

'Je bent getikt, zus, compleet getikt,' vervolgde ze in haar verpletterende stijl. 'Dat hele gedoe met die man die je heeft laten zitten is veel dieper tussen je oren gekropen dan je zelf denkt. Waar is de nuchterheid gebleven waarmee je vroeger tegen alles aankeek? Eerst bedriegt dat stuk verdriet je maandenlang, daarna vertelt hij je doodleuk dat hij bij die ander intrekt en vervolgens kom je erachter dat ze zwanger van hem is, waarschijnlijk was ze dat al voordat hij jou liet barsten. En als beloning voor zijn lullige gedrag leg jij hem geen strobreed in de weg en mag hij met je spullen uitspoken wat hij maar wil. Je laat je huis verkopen! Je laat je verdomme gewoon op straat zetten, en ondertussen neem je de benen naar Californië om daar op je gemak vakantie te gaan houden. Om de zaak te vieren zeker... Word toch eens wakker, mens! Doe alsjeblieft je ogen open, Blanca, en kom tot jezelf!'

'We hebben het er nog wel over, dat beloof ik je. Maar nu komt het slecht uit, ik ben aan het werk.'

'Weet je wat jij moet doen? Je moet het die klootzak van een Alberto zo lastig maken als je maar kunt.'

'Toe nou!'

Deze aansporing was in werkelijkheid aan het adres van mijn printer gericht. Omdat die niet reageerde op redelijke impulsen, probeerde ik het nu met een flinke mep. Maar dat kon mijn zus niet raden, aan de andere kant van de lijn.

'Wat zeg je daar?' riep ze verontwaardigd uit. 'Ga je hem nu nog verdedigen ook?'

'Het is geen kwestie van beschuldigen of verdedigen, África. Het is gewoon zo gelopen. Hij is een andere vrouw tegengekomen van wie hij meer houdt dan van mij. Dus heeft hij me verlaten. Punt uit,' zei ik, terwijl ik een klap op de linkerkant van het apparaat gaf. 'Ik zie niet in waarom ik de zaken nog ingewikkelder zou maken dan ze al zijn. Als ik geen contact meer met hem hoeft te hebben, is dat voor mij genoeg. Hoe dan ook, maak je niet druk, ik zal nadenken over alles wat je hebt gezegd.'

Eigenlijk was ik helemaal niet van plan daarover na te denken. Ik

wilde alleen maar dat ze kalmeerde, dat ze ophing en dat ze me vergat. Om mijn woorden kracht bij te zetten gaf ik opnieuw een mep op de printer, ditmaal aan de rechterkant. Het haalde niets uit.

‘Jij en nadenken!’ brulde ze. ‘Als je er net zo over nadenkt als je tot nu toe hebt gedaan, zie ik het somber in, zus. Wat jij moet doen is naar huis komen en de draad van vroeger weer oppakken. Doorgaan met je leven. Zonder je man, maar mét je leven. Met je werk, met je kinderen dicht in de buurt, met je vrienden van altijd, met de rest van je familie...’

‘We hebben het er nog over, África. Nu moet ik ophangen...’

Op datzelfde moment stak Fanny haar ronde gezicht om de deur.

‘De nieuwe cursisten zitten al te wachten in lokaal 215,’ liet ze weten.

‘Ik bel je later nog, zoenen voor iedereen, da-ag.’

Terwijl ik met één hand de hoorn ophing, waaruit nog de woedende stem van mijn zus schalde, deelde ik met de andere een laatste, frontale klap uit aan de printer. En wonder boven wonder, als een onweersbui boven dorstende akkers, begon het apparaat zijn reddend gereutel te produceren en papier te regenen.

‘Alsjeblieft, help eens even,’ smeekte ik Fanny met gejaagde stem. ‘Zou je deze velletjes twee bij twee aan elkaar kunnen nieten? Zo, zie je?’

Vol overgave, euforisch, stortte Fanny zich op mijn redding. Zo enthousiast dat ze een stapel materiaal uit de nalatenschap van Fontana omstootte die op een hoek van het bureau op zijn beurt stond te wachten.

‘O, wat spijt me dat nou, doctor Perea, echt waar,’ prevelde ze geschrokken, terwijl ze zich bukte om alles op te rapen.

‘Het geeft niet. Ga jij maar door met nieten, ik raap dit wel op.’

In vliegende vaart schoot ik in mijn jasje en begon met handenvol tegelijk het gevallen materiaal bijeen te graaien: een reeks met pen beschreven foliovenn, een flink stapeltje oude brieven en een pakje ansichtkaarten. Ik probeerde alles weer op het bureaublad te leggen maar dat was door Fanny, die zo haar eigen aanpak had, volledig bedekt met exemplaren van het cursusprogramma. Daarom zwaaide ik haastig mijn tas over mijn schouder en gooide tegelijk de spullen van Fontana in mijn fauteuil, zo slordig dat een paar briefkaarten op de grond gleden. Ik raapte ze weer op, juist toen Fanny me triomfantelijk de programma’s aanreikte.

‘Je bent een schat, Fanny, een schat,’ zei ik, terwijl ik mijn aktetas openmaakte om de stapel erin te laten glijden. Puur uit tijdnood stopte ik ook de opgeraapte ansichtkaarten erbij.

Buiten adem kwam ik het leslokaal binnen, blij dat ik África had afgeschud en ook nog de programma’s rond had weten te krijgen, en verontschuldigde me voor de vijf minuten vertraging.

De cursus was aangekondigd onder de titel *Spaans voor gevorderden via het Spanje van nu*, een mengvorm van cultuuronderwijs en conversatieles. Ik stelde me voor, zij stelden zich een voor een voor. De motivatie van de deelnemers was velerlei: reislust, beroepsmatige interesse, historische belangstelling... Ook hun leeftijd en sociale positie liepen sterk uiteen, van een emeritus hoogleraar van de sectie Geschiedenis tot een beeldhouwster van midden dertig die idolaat was van het oeuvre van Gaudí.

Het gemiddelde niveau bleek heel acceptabel en zuiver op mijn intuïtie, aangescherpt tijdens zo’n kleine twintig jaar zwoegen voor de klas, voelde ik dat de cursus zou gaan lopen.

Aan het begin had ik een makkelijk spelletje gepland, ik wist maar al te goed hoezeer het bij volwassenen in de smaak valt met onverwachte spelsheden uit de tent te worden gelokt. Al was het de vraag of ik na het telefoontje van mijn zus wel in de stemming was voor grappen en grollen en niet juist enorm veel zin had om op het toilet een potje te gaan zitten grienen. Maar ik hield me aan de gulden regel die iedere docent kent: laat je persoonlijke problemen achter op de gang. Vervolgens loop je de klas binnen zoals een acteur het podium betreedt.

‘In de jaren zeventig was er een heel populaire quiz op de Spaanse tv: *Un, dos, tres, responde otra vez*. Hebben jullie daar zin in?’

Natuurlijk ging het me niet alleen om het spel. Wat ik probeerde was op een ongedwongen manier hun wereld met de mijne in contact te brengen. Iedereen wilde meedoen, zonder uitzondering.

‘Mooi, voor vijftientig denkbeeldige peseta’s vraag ik jullie steden in de staat Californië te noemen die de naam dragen van een Spaanse heilige. Bijvoorbeeld Santa Cecilia. Un, dos, tres, kom maar op met je antwoord...’

Ik was vergeten de basisregel van dit oude tv-programma uit te leggen, namelijk dat je een reeks moest opbouwen, te beginnen bij het gegeven voorbeeld, maar voordat ik mijn mond open kon doen, riepen ze al de hele heiligenkalender door elkaar heen. San Francisco, Santa Rosa, San Rafael, San Mateo, San Gabriel, Santa Cruz, Santa

Clara, Santa Inés, Santa Barbara, San Luis Obispo, San José...

'Genoeg, genoeg,' zei ik, toen ze al vijftientig heiligen hadden genoemd en het aanbod nog niet leek af te zwakken. 'Mooi, en nu plaatsnamen op de kaart van Californië die eenvoudige Spaanse woorden bevatten.'

Alameda, Palo Alto, Los Gatos, El Cerrito del Norte, Diablo Range, Contra Costa, Paso Robles, Atascadero, Fresno, Salinas, Manteca, Madera, Goleta, Monterey, Corona, Encinitas, Arroyo Burro, La Jolla... In een uitspraak die vaak mijlenver van het origineel vandaan lag of zo verwrongen was dat hij grensde aan het onverstaanbare, somden de deelnemers een eindeloze namenlijst van steden en havens, bergen, baaien en county's op waarin bomen, dieren, land en water, de koning en zelfs de duivel aan bod kwamen.

Heftig gebarend maakte ik ze duidelijk dat ze mochten stoppen.

'En Chula Vista, bij San Diego,' riep nog vlug een student die vond dat mooie meisjes niet op het appèl mochten ontbreken.

'En Mariposa County,' vervolgde een ander, die zich niet kon inhouden.

'Oké, al goed,' temperde ik.

'En wat we zeker niet mogen vergeten, zijn Los Padres en de Camino Real: daarmee is alles begonnen.'

De man die dit zei was de emeritus hoogleraar geschiedenis, ik wist al dat hij Joe Super heette. Onze blikken gingen in zijn richting, naar zijn Hawaïaanse overhemd en zijn wijze blauwe ogen. Toen vroeg hij me toestemming om er iets meer over te vertellen.

'Natuurlijk, als je het maar in het Spaans doet.'

'Ik zal het proberen met inzet van al mijn krachten,' zei hij, met een gezicht dat glom van genoeg en dat alom op de lachspieren werkte. Met handen en voeten en in zijn beste Spaans wist hij ons duidelijk te maken dat de naam van het natuurgebied Los Padres National Forest verwijst naar de Spaanse franciscaner monniken die in de tweede helft van de achttiende eeuw de exploratie en kolonisatie van Californië ter hand namen. Legendarische mannen, gedreven door de kracht van hun overtuiging, of die nu terecht was of niet. 'En de Camino Real is hiervan het resultaat: de verbinding tussen een reeks missieposten die de paters over de volle lengte van Californië hebben gesticht.'

'Het zijn er twintig, hè?' Deze vraag kwam van Lucas, een promovendus internationale politiek.

'Eenentwintig,' corrigeerde Joe. 'Ze beginnen in het zuiden, met San

Diego de Alcalá, en eindigen in het noorden – in Sonoma, niet ver hier vandaan – met de missie San Francisco Solano. In Spanje weet men over het algemeen niet veel van dit grote Noord-Amerikaanse avontuur, hè Blanca?'

'Weinig,' moest ik toegeven, met enige plaatsvervangende schaamte. 'Over die missieposten is heel weinig bekend, dat klopt.'

'Jammer, want het maakt allemaal deel uit van jullie erfgoed. Een emotioneel stukje historisch erfgoed dat van wezenlijk belang is voor jullie, voor ons en voor iedereen.'

We stopten met un, dos, tres, ik nam weer de leiding en we zetten de les in een amusante en leerzame sfeer nog een uur en een kwartier voort. Maar ergens diep in mijn onderbewustzijn moesten de opmerkingen over deze paters met hun wegen en missieposten veel hebben losgemaakt, want gaandeweg herinnerde ik me dat ik in de stapels papieren van Fontana die ik nog nauwkeurig moest bekijken, hier en daar vluchtig iets had gelezen over de franciscanen en wat ze tot stand hadden gebracht. Al die documenten stonden apart, in dozen in een hoekje van mijn werkkamer. Ik was er nog niet toe gekomen ze uitgebreid door te nemen. Als ik dat deed zouden ze misschien de leemte in mijn kennis kunnen aanvullen.

Na afloop van de les liep ik de campus op, tevreden met het resultaat en uitgeput na een dag waarop ik aan één stuk door in touw was geweest. Eindelijk, nu het bijna avond was, kon ik vrij ademen en de geur van de eucalyptusbomen opsnuiven.

'Hoe ging de nieuwe cursus?'

Ik wandelde over de stoep, in gedachten verzonken, en de stem kwam uit een auto die naast me was gestopt. De stem van Luis Zárate, die net als ik op het punt stond om naar huis te gaan. In plaats van de kleren die hij normaal tijdens zijn werk aanhad, droeg hij nu een korte broek en een donkerrood sweatshirt met het wapenschild van een andere universiteit dan Santa Cecilia. Op de stoel naast hem stond een sporttas.

'Goed, goed. Het is een prima groep, heel gemotiveerd, ik heb gebot.'

'Dat is fijn. Zal ik je naar huis brengen?'

'Eh... Bedankt, maar een stukje lopen zal me goeddoen, lekker in de frisse lucht. Vanaf negen uur vanochtend heb ik binnen gezeten, ik ben niet eens de deur uit geweest om te eten.'

'Oké. Geniet dan maar van je wandeling, we zien elkaar morgen weer.'

Ik wilde hem nog groeten, maar hij had het raampje alweer dicht, dus deed ik geen moeite. Ik stak alleen mijn hand op om te zwaaien. En toen ging onverwacht het raampje weer open.

'Misschien zouden we kunnen afspreken om een keertje te gaan eten.'

'Wanneer je maar wilt.'

De uitnodiging kwam niet als een verrassing. Sterker nog, hij leek me heel aantrekkelijk. Zelfs als hij had voorgesteld diezelfde avond nog te gaan, zou ik ja hebben gezegd. Waarom niet?

'Ken je Los Olivos?'

Nog een naam voor de lange lijst Spaanse woorden in dit land zo ver van Spanje, bedacht ik, naar aanleiding van de les die ik net achter de rug had.

'Nee, ken ik niet. Ik heb er verschillende keren over horen praten, maar ik ben er nooit geweest.'

'Ze serveren fantastische pasta en er staan prachtige wijnen op de kaart. We hebben het er nog over, goed?'

De auto verdween in de verte en ik vervolgde mijn weg naar huis, terwijl allerlei stukjes van de intensieve werkdag nog door mijn hoofd maalden. De herinnering aan het telefoontje van África probeerde ik uit te bannen. Ik weigerde pertinent me af te vragen of er in de woorden-vloed van mijn zus niet iets kon zitten waarin ze ontegenzeggelijk gelijk had. Liever keek ik terug op aangename kwesties, zoals het voorstel dat Luis Zárate me net had gedaan. Of zelfs op de documenten van Fontana, de papieren die steeds meer beslag op me legden en me bij het zoeken naar logische verbanden zo in hun ban brachten dat ik mijn andere verplichtingen tot op het laatste moment uitstelde en bereid was rond etenstijd mijn knorrende maag te vullen met een kleffe sandwich die door een apparaat werd uitgespuwd. Ik vond het steeds prettiger me op de documenten te concentreren en tegelijk was dit werk een goede therapie. Hoe meer ik me verdiepte in de nalatenschap van de gestorven professor, hoe meer ik me bewust werd van zijn verdienste en zijn charisma. En des te minder dacht ik ondertussen aan mezelf.

Inmiddels wist ik al dat het zijn bedoeling was geweest na een periode als gastdocent naar Spanje terug te keren voor het realiseren van zijn toekomstplannen: solliciteren naar een functie in het middelbaar onderwijs, destijds een beroep met aanzien, of misschien zelfs aan de universiteit. En anders tijdelijk een baan zoeken aan een privélyceum of -academie. Maar de Burgeroorlog verlamde zijn wil en verkilde zijn

ziel, zelfs op afstand. Zo overrompeld, zo ontzet en verslagen was hij, dat hij besloot niet meer terug te gaan.

Nooit heb ik in zijn gegevens een duidelijke behoefte ontdekt om een vaderland weer te zien dat onvermijdelijk heel anders moest zijn dan het Spanje dat hij had achtergelaten, al viel in zijn geschriften af en toe een sombere aanzet tot heimwee te bespeuren. Maar dan aarzelde hij geen moment: zulke gevoelens perkte hij in, snoerde ze met de beelden en emoties uit zijn jonge jaren samen tot een bundel, legde er een paar stevige knopen in zodat niets hem kon ontglippen, en sloeg alles op in het magazijn van zijn geheugen.

Vanaf de Burgeroorlog was het definitief zijn bedoeling zich blijvend te vestigen in het land dat hem had opgenomen, waar hij zich wijdde aan het onderwijs in de taal en literatuur van zijn vaderland en aan het overbrengen van zijn inzichten, zijn kennis en de herinnering aan zijn verloren wereld. Honderden, misschien wel duizenden studenten werden ermee geconfronteerd. Soms begrepen ze hoeveel dit voor hem betekende, soms ook niet.

Tussen zijn papieren waren talloze sporen te vinden van studenten die in de loop van de decennia bij hem in de collegebanken hadden gezeten. Plotseling moest ik aan de ansichtkaarten denken die ik die middag zo overhaast in mijn tas had gestopt, voordat ik mijn kamer uitrende. Als ik me niet vergiste behoorden ook deze tot de blijken van hun genegenheid, die ik door tijdgebrek nog niet in kaart had kunnen brengen.

Onder het lopen haalde ik ze tevoorschijn. Het was al donker, maar de straatlantaarns gaven licht genoeg om ze snel even door te lezen. Het waren er een stuk of tien, ik telde ze niet. Het ging niet om documenten van bijzonder belang, gewoon korte berichtjes waarin ze hun voormalige docent groetten, hem gedag zegden vanuit verre steden of in enkele regels lieten weten hoe het met hen ging. Op geen enkele stond meer dan een paar korte zinnetjes en op het eerste gezicht leken ze niet volgens een vast criterium geordend, allerlei uiteenlopende plaatsen waren gekoppeld aan data die grillig versprongen in de tijd: Mexico City, juli 1947; Saint Louis, maart 1953; Sevilla, april 1961; Buenos Aires, oktober 1955; Madrid, december 1958. Afbeeldingen van de piramides van Teotihuacán, de rivier de Mississippi, het park María Luisa, het kerkhof La Recoleta, de Puerta del Sol.

Ik glimlachte toen ik die laatste zag. De Puerta del Sol. Wat leuk om plotseling op zo'n vertrouwd beeld te stuiten, een opname uit de tijd

dat de kleurenfotografie nog in de kinderschoenen stond. De lichtreclame van Tío Pepe zag ik, verder de klok die met zijn twaalfslagen het begin van het nieuwe jaar aftelde, en de constante mensenmassa die door het hart van de hoofdstad krioelde. Onder een lantaarnpaal bleef ik staan om het tafereel beter te kunnen bekijken, tussen het gehaaste komen en gaan van gerugzakte studenten.

Ik zocht de datum van afstempeling: 2 januari 1959. De beknopte tekst leek haastig met vulpen te zijn neergekrabbeld.

Beste professor.

Spanje is en blijft fascinerend.

Mijn werk loopt goed.

Na de twaalf dauren ga ik op zoek naar Mister Witt

De tekst op zich was slechts het zoveelste bewijs van de goede verstandhouding tussen Fontana en zijn studenten en voegde niets nieuws aan mijn werk toe.

Wat me trof waren de laatste regels van de Ansichtkaart, de afscheidsgroet.

Niet door de inhoud, maar vanwege de ondertekenaar.

Gelukkig Nieuwjaar.

Uw vriend Daniel Carter

II

Het Spanje dat Daniel Carter de eerste keer dat hij de Atlantische Oceaan overstak ontving, was al ontwaakt uit de genadeloze naoorlogse slaperigheid, maar in de ogen van een Noord-Amerikaanse student was het nog altijd een traag, achtergebleven en verbazingwekkend schilderachtig land.

Hijzelf bracht tweeëntwintig jaar mee en een handvol vage redenen om zich in dat avontuur te storten: een zekere soepelheid in het gebruik van de Spaanse taal, een groeiende passie voor zijn literatuur en een enorme zin dat land te betreden waarmee hij al op afstand verbonden was geweest sinds hij besloten had roekeloos de niet geschreven zinnen van zijn lot op te blazen.

Als zoon van een tandarts en van een ontwikkelde huisvrouw, was Daniel Carter opgegroeid in de gerieflijke geesteloosheid van de kleine stad Morgantown, West Virginia, omhuld door de wind uit de Appalachen en door de gedeelde droom van zijn ouders, volgens welke hun eerstgeborene – een goede leerling, een goede sportman, een goeie jongen – in de loop van de jaren een briljante advocaat of een gerenommeerde chirurg zou moeten worden. Op zijn minst. Maar, zoals gewoonlijk gebeurt in deze gevallen van naïeve unilaterale overtuiging, gingen de plannen van zijn ouwelui uiteindelijk de ene kant op en de stappen en interesses van hun zoon de andere.

‘Ik heb eens goed nagedacht over mijn toekomst.’

Hij liet de zin vallen als iemand die dat eigenlijk niet wil, tussen een hap kalfsvlees en een paar gekookte doperwtten door. Tijdens een avondeten zoals zo veel andere. Op zomaar een zondagavond.

‘Toch maar rechten?’ vroeg zijn moeder glimlachend, met een vork vol aardappelpuree halverwege tussen haar bord en haar mond.

‘Nee.’

'Medicijnen, dus?' vroeg zijn vader, zijn tevredenheid slecht verbergend.

'Ook niet.'

Ze keken hem onthutst aan, terwijl hij met vaste stem vertelde wat ze zich zelfs in honderd dagen gissen nog niet hadden kunnen voorstellen. Dat hij er geen enkele belangstelling voor had om zich, na het beëindigen van de eerste fase van zijn universitaire studie, te specialiseren in rechten, ook al was hij toegelaten tot Cornell University. Dat de medicijnenstudie hem allerm minst interesseerde, dat hij zich niet in het minst aangetrokken voelde tot het functioneren van de jurisprudentie of van het menselijk lichaam, dat een toekomst waarin hij omgeven zou zijn door rechters, operatiezalen, verdachten of operatiemessen hem in de verste verte niet aantrekkelijk voorkwam. Dat wat hij met zijn leven wilde doen, het leren kennen van andere culturen was. En zich wijden aan de letterenstudie. Buitenlandse letterkunde, om precies te zijn.

Zijn vader deed uiterst langzaam en met zijn blik gericht op het tafellaken zijn servet af.

'Willen jullie me verontschuldigen?' fluisterde hij.

Het dichtslaan van de deur klonk door heel de straat. Zijn moeder, met haar vork nog in de lucht, was sprakeloos, terwijl de tranen in haar mooie groene ogen begonnen op te wellen en ze zich tegelijkertijd afvroeg waar en wanneer ze het fout hadden gedaan tijdens de opvoeding van die jongen die ze, naar hun mening, een voorbeeldige scholing hadden gegeven.

Maar ze kenden Daniel: ze leefden iedere dagsamen met zijn felheid en zijn heftige vermogen om gepassioneerd te raken. En daarom wisten ze dat zijn besluit, hoe buitenissig het ook leek, hoe belachelijk en absurd het hun ook in de oren klonk, maar moeilijk terug te draaien zou zijn. De kleinere broers en zussen schopten elkaar onder de tafel, maar waagden het niet ook maar iets te zeggen, zodat zij er te midden van de heibel niet ook van langs zouden krijgen.

Actie is reactie. Vanaf die dag spreidde de stilte zich als een deken uit over het huis, en ze lieten de weken voorbijgaan waarin er nauwelijks iets tegen Daniel werd gezegd, in het naïeve vertrouwen dat de slijtende werking van de tijd uiteindelijk iets van gezond verstand in het hoofd van de jongen zou bewerkstelligen. Maar het enige wat ze bereikten was dat de sfeer zo onaangenaam verziekt werd dat ze, verre van hem ertoe aan te zetten zijn houding te wijzigen, het tegenoverge-

stelde effect bereikten: in hem een grenzeloos verlangen opwekken om de benen te nemen.

De volgende stap was geweest zich aan te melden voor postacademische studies aan de universiteit van Pittsburgh. Hoewel hij eigenlijk al te laat was om zich in te schrijven, zag hij toch nog kans toegelaten te worden tot het studieprogramma Klassieke en Romaanse Talen: de vakken Frans en Spaans die hij gevolgd had in de voorafgaande jaren verleenden hem toegang. Maar aangezien het gezinsinkomen meer dan toereikend was en gelet op de overhaasting waarmee hij om zijn opleidingsplaats vroeg, kreeg hij geen beurs. En omdat zijn vader zijn weigering om die onzin te financieren keihard volhield, verliet Carter junior aan het einde van de zomer het huis met een canvas plunjezak op zijn rug, zevenenzestig dollar op zak en de kloof met zijn familie nog niet gedicht.

Eenmaal aangekomen in Pittsburgh, was zijn eerste doel een deeltijdbaantje zoeken: hij verwachtte dat hij gauw door het geringe bedrag dat hij die zomer als badmeester verdiend had – zijn enige kapitaal – heen zou zijn. Hij vond dat al snel bij Heinz, de grote fabriek van ketchup, witte bonen in tomatensaus en soep in blik. Hij had enorm veel zin om te werken en stelde weinig eisen; vanaf dat moment begon een tijd die zijn wezen vormde.

Het eerste trimester ging in een vloek en een zucht voorbij. Daniel huurde een kamer in een bouwvallig huis, dat hij deelde met zeven studenten, vijf katten en een heleboel kapotte ramen. Dat het huis zo vervallen was kon hem maar weinig schelen, hij gebruikte de kamer alleen om te slapen, de rest van zijn tijd ging voorbij aan de universiteit en zijn diensten bij Heinz. Hij at waar het zo uitkwam, of het nu een blik koude bonen was terwijl hij op een traprede zat en ondertussen zijn grammaticaoefeningen doornam, of een boterham met kaas die hij in drie happen naar binnen werkte terwijl hij losgeslagen, tussen twee colleges door, in de gangen rondliep. In zijn schaarse vrije tijd – hij had er nauwelijks een uur voor beschikbaar – trok hij zijn sportschoenen aan en ging als een bezetene over de atletiekbanen van de universiteit rennen. Die lange, extraverte jongen, vol energie en altijd gehaast, werd al gauw populair bij de medestudenten en docenten met wie hij samenleefde in zijn academische wereldje. In zijn andere omgeving, die van de fabriek, maakten ze geintjes met hem, telkens wanneer ze hem met een boek in zijn handen in de rustpauzes zagen zitten tussen stapels dozen, met zijn overall nog aan. Maar hij zonderde zich niet helemaal af. In een poging

om meerdere taken op chaotische wijze tegelijk te volbrengen, benutte hij alles wat er maar in de lucht hing: van de laatste eervolle nederlaag van de Pittsburgh Steelers in de footballcompetitie tot de grappen over de bazen, vrouwen en het leven die de ronde deden onder de arbeiders van allerlei komaf met wie hij zijn werk deelde.

In het tweede trimester volgde hij vier vakken. Een daarvan was Spaanse literatuur van de twintigste eeuw; het college was van twee tot half vier 's middags in de Cathedral of Learning, het toonaangevende gebouw van Pitt, zoals iedereen daar de universiteit noemde. Een groot deel van het budget voor de bouw van dat monumentale bouwwerk was bekostigd met geldelijke bijdragen van filantropen, genootschappen en bestuursorganen, en met kleine particuliere giften. Sommige daarvan waren speciale uitingen van verbondenheid, zoals de door kinderen uit de omgeving bijeengebrachte giften gedurende de moeilijkste periodes van de Grote Depressie, toen het gevaar bestond dat de bouw van die toren van kennis nooit afgemaakt zou kunnen worden. Dankzij de vindingrijke campagne *buy a brick for Pitt* brachten de schoolkinderen uit de omgeving bijna honderdduizend minuscule bijdragen van tien cent bij elkaar, die tezamen hun aandeel leverden in de bekroning van het werk in 1937. Als tegenprestatie kreeg ieder kind ten slotte een officieel certificaat waarin het vermeld werd als eigenaar van een steen van het gebouw.

Daniel was slechts een paar minuten voor aanvang van het eerste college aangekomen, net nadat hij gegeten had, overhaast zoals altijd. Met zijn benen uitgestrekt en zijn armen over elkaar geslagen bereidde hij zich voor op de komst van de docent. Een verkeerd moment voor zijn hoofd, dat gesteund werd door jonge schouders die vermoeid waren na de nachtelijke inspanning van het laden van vrachtwagens: binnen een paar minuten rustte zijn kin op zijn borst, zijn haar was voor zijn ogen gevallen, en zijn geest werd geteisterd door die vreemde gewaarwordingen die gewoonlijk tussen de zenuwcellen wemelen gedurende de eerste akkoorden van de slaap.

Hij herkeeg zijn tegenwoordigheid van geest toen hij een korte en trefzekere trap tegen zijn linkervoet gewaarwerd. Hij werd onmiddellijk wakker en mompelde een geschrokken *I'm sorry*, terwijl hij vlug weer rechtop ging zitten. Tegenover hem stond een man met een donker uiterlijk. Met een dichte baard als een zeerover, zijn donkere haar achterover gekamd en een paar ronde ogen als twee brokjes mineraal.

'Middagslaapjes zijn voor thuis en voor in de zomer. En als dat mo-

gelijk is, in de schaduw van een prieeltje van wingerdranken en met een kruik fris water naast je.'

'I beg your pardon, sir...'

'Hier komen we om te werken, jongeman. Om even weg te doezen zijn er andere en betere plekken. Hoe heet u, als ik vragen mag?'

Met zijn Spaans, dat nog een beetje onvast was, worstelde Daniel nog; hij vroeg zich af of hij zich in deze taal zou specialiseren of in het Frans, zonder helemaal zeker te weten in welke van beide culturen hij zijn terrein zou gaan afbakenen. Maar de betekenis van die boodschap begreep hij automatisch. Hij begreep de betekenis en begreep de afzender ervan, die robuuste man die niet bereid leek te zijn in zijn collegezaal ook maar de minste dwaasheid te dulden.

Zijn colleges deden de balans al snel doorslaan: de dichters van de generatie van '27 en de fascinatie voor het bloedige broederconflict deden zich stellig gelden, en zijn studie van de Spaanse taal en letterkunde, waartoe hij uiteindelijk neigde, bestendigde bij de student de overtuiging dat zijn hardnekkigheid, ondanks de afwijzing door zijn familie, de moeite waard was geweest. Zijn relatie met zijn ouders kwam echter niet meer goed. Ze begrepen de zonderlinge verblinding van hun zoon voor de buitenlandse literatuur nog altijd niet, niet in staat als ze waren om zijn drang te aanvaarden om een opmerkelijk intellectueel vermogen te verspillen aan dat absurde academische specialisme, dat in hun ogen een onzekere professionele toekomst en een wel erg weinig veelbelovende sociale status voorspelde.

Misschien was Daniel zelf ook niet in staat zijn beslissing met overtuigende argumenten te onderbouwen. Eigenlijk was, voordat hij voor altijd de verwachtingen van de familie tenietdeed, zijn contact met de Spaanssprekende wereld beperkt gebleven tot de elementaire kennis opgedaan tijdens die intensieve cursussen, waar ze hem een paar lijsten met woorden hadden geleerd en hem – zij het met moeite – geleerd hadden om onderscheid te maken tussen de ingewikkelde vervoegingen van de tegenwoordige, verleden en toekomstige tijd. De tekstboeken hadden hem bovendien toegerust met een arsenaal aan enigszins onsamenhangende gegevens over schilders, monumenten, musea en een enkele gastronomische buitenissigheid, zoals de octopus, de os-senstaart of die zoetigheden met de sinistere naam heiligenbotten of mergpijpjes. En daaraan kon op zijn hoogst de lezing worden toegevoegd van *For Whom the Bell Tolls* van Hemingway gedurende een lange zomeravond, en een handvol losse uitdrukkingen die Mexicanen

met grote snorren op zaterdagmiddag in westerns mompelden vanaf het grote scherm van het Warner Theatre in zijn geboortestad, Morgantown. Misschien had het zaad van zijn besluit wortel geschoten in dat iele sediment. Of misschien ook niet: misschien was alles toe te schrijven aan een eenvoudige opwelling van verzet, aan een zuivere en onbewuste drang om van leer te trekken tegen de gevestigde orde der dingen.

Wat de vonk ook geweest mocht zijn en hoe onbeduidend en schamel de bron ervan ook was, het einde ervan was uitgelopen op een vlam die de plannen van zijn ouders had verkoold en het terrein had vrijgemaakt waarop de basis kon worden gelegd voor de rest van zijn leven. En dit alles overvleugelend was, ongrijpbaar maar krachtig en definitief, het laatste zetje van Andrés Fontana geweest.

Bijna zonder dat een van beiden zich daarvan bewust was, mondde alles door een versregel uit in een uiteindelijke beslissing. Een eenvoudige regel, met de hand geschreven, gevonden in de jaszak van een dode dichter. Negen schijnbaar zo eenvoudige woorden, die Daniel nooit in heel hun grootheid begrepen zou hebben als zijn docent hem de ogen niet geopend had. Negen woorden, die Andrés Fontana met wit krijt op het bord schreef. *Deze blauwe dagen en deze zon van de kinderjaren.*

‘Hoe was de zon van de kinderjaren van Antonio Machado, professor?’

De vraag was afkomstig van een slimme studente met een muizengezicht en een grote bril met hoornen montuur, die altijd op de eerste rij ging zitten.

‘Geel en lichtgevend, zoals de zon van iedereen,’ gaf een grapjas die niet grappig was ten beste.

Een stuk of wat studenten lachten schuchter.

Fontana niet.

Daniel ook niet.

‘Een mens weet de zon van zijn jeugd pas naar waarde te schatten wanneer hij die kwijtraakt,’ zei de docent, terwijl hij op de rand van zijn tafel ging zitten met het krijtje tussen zijn vingers.

‘Wanneer hij de zon kwijtraakt of zijn jeugd kwijtraakt?’ vroeg Daniel met een potlood in de lucht.

‘Wanneer hij de grond verliest waarop hij altijd heeft gelopen, de handen die hem hebben vastgepakt, het huis waarin hij is opgegroeid. Wanneer hij voor altijd weggaat, wanneer krachten buiten hem om

hem dwingen en hij zeker weet dat hij nooit zal terugkomen.’

En toen bevrijdde de tot op die dag ingetogen en angstvallig het lesprogramma volgende docent zich van academische beperkingen en praatte met hen. Over verlies en ballingschap, over ontheemde literatuur en de navelstreng van de herinnering, die men nooit kan verbreken, ondanks bergen en oceanen die uiteindelijk de zielen zullen scheiden van de zonnen van hun jeugdjaren.

Toen de bel luidde aan het slot van het college, wist Daniel absoluut zeker waarheen de stappen van zijn toekomst zouden gaan.

Een paar weken later, nadat ze het gedicht ‘Wiegeliedjes van de ui’ van Miguel Hernández hadden gelezen, verraste Fontana hen met een verzoek.

‘Ik heb een vrijwilliger nodig om...’

Voordat de zin beëindigd was, had Daniel zijn arm in al zijn overduidelijke lengte al opgestoken.

‘Carter, denkt u niet dat u, voordat u zich aanmeldt, zou moeten weten waar ik die vrijwilliger voor nodig heb?’

‘Dat doet er niet toe, professor. U kunt met me rekenen.’

‘U kunt op me rekenen.’

‘U kunt op me rekenen, neemt u mij niet kwalijk.’

De houding van de jongeman bleef Fontana verbazen naarmate de dagen verstreken. In de loop van de vele jaren waarin hij zich al afbeulde in de Noord-Amerikaanse collegezalen, had hij het hoofd geboden aan studenten van allerlei slag. Bij weinigen had hij echter het enthousiasme gezien van die lange, in die tijd nogal slungelige jongen met zijn lange pony.

‘Ik heb u drie dagen nodig. Er wordt een bijeenkomst van hispanisten georganiseerd, een soort congres. We komen hier vanaf donderdag bijeen, u zult tot zaterdagmiddag volledig beschikbaar moeten zijn voor waar we u ook maar voor nodig hebben, van het begeleiden van de bezoekers naar hun hotels tot het schenken van koffie. Kan ik nog altijd op u rekenen of hebt u al spijt gekregen?’

Hoewel Fontana het aan de hand van het gedicht van Machado met hen erover had gehad wat ballingschap betekende, wist Daniel op dat moment nauwelijks iets van de talrijke hoogleraren en medewerkers van de Spaanse universiteit die twintig jaar eerder die bittere gang hadden moeten gaan. Enkelen waren vertrokken gedurende de strijd, anderen deden dat toen die was afgelopen en ze uit hun ambt werden gezet. De meesten van hen begonnen hun omzwervingen door Centraal- en Zuid-

Amerika, rondtrekkend van het ene land naar het andere, totdat ze definitief een plek vonden; een handvol van hen vestigde zich uiteindelijk in de Verenigde Staten. Er waren er ook die terugkeerden naar Spanje en zich zo goed en zo kwaad als ze konden schikten naar de onverdraagzame voorschriften van het regime. Er waren er die terugkeerden en onverzettelijk vasthielden aan hun principes, ondanks de harde vergeldingsmaatregelen. En er waren er ook nog die nooit waren weggegaan en een innerlijke, bittere, stomme ballingschap doormaakten. De namenlijst van de intellectuele diaspora was lang en met een paar van hen zou Andrés Fontana over slechts enkele dagen samenkomen.

‘Zeker, mijnheer. U kunt met me rekenen.’

Fontana had geen tijd om hem te corrigeren: voordat hij weer vastliep in het gebruik van het voorzetsel, ging de jongen, vastbesloten om geen risico's te nemen, door.

‘Ik sta tot uw beschikking, mijnheer.’

Hij probeerde correct en overtuigend te klinken, maar hij loog. Hij moest werken in de Heinz-fabriek, vijf uur lang gedurende de volle zestig minuten, alle uren van die avonden. Door middel van wat ingewikkeld ruilen van diensten en een heleboel gulle beloften om dubbele diensten te draaien op de volgende werkdagen, kreeg hij ten slotte gedaan dat sommige maten hem in de rug dekten. Hij wist dat hij, vanwege wat hij beloofd had terug te doen voor die gunsten, een overmatige inspanning zou moeten leveren, en hij wist dat hij zich strikt aan zijn beloften zou moeten houden. Maar op grond van een zuiver intuïtief vermoeden voorzag hij dat die drie dagen tussen hispanisten de moeite waard moesten zijn.

In de Oldsmobile van Fontana haalde hij de zojuist aangekomen docenten op bij het vliegveld en bij bus- en treinstations. Sommigen van hen spraken vloeiend Engels, hoewel met een accent, anderen met beperkte linguïstische redmiddelen. Hij haalde en bracht hen van hier naar daar, hij zorgde naar beste kunnen voor hen, besteedde aandacht aan iedereen en leerde heel wat namen, functies en specialismen uit zijn hoofd. Een zekere Montesinos die uit Berkeley, California, was gekomen, de grootste Lope de Vega-kenner op de hele wereld, zo noemde Fontana hem toen hij hem voorstelde, en de twee barstten in lachen uit om Daniels verbijsterde gezicht en klopten elkaar stevig op de schouders. Een zekere Américo Castro, al een stuk ouder dan de meesten en iemand die ze allemaal leken te vereren. Een zekere Vicente Llorens, enorm bedroefd vanwege de dood van zijn echtgenote, zo-

als Daniel meende te begrijpen. Een oom en neef die de naam Casaldueiro deelden. En zo nog wel een paar dozijn andere docenten.

En terwijl zij over hun literatuur discussieerden in een ander land dan het gemeenschappelijke vaderland waarin deze was ontstaan, ging Daniel, zonder te weten dat hij bezig was te veranderen in het evenbeeld van zijn hoogleraar in diens vroegere Madrileense dagen, terug naar hun hotels om vergeten brillen en aktetassen op te halen, bracht hij iemand die allergisch was naar het spreekuur van een arts, voorzag hij hen van sigaretten wanneer ze die nodig hadden, en vergezelde hij een paar nachtbrakers, op zoek naar de laatste bar die nog open was. En bovenal gebruikte hij al zijn zintuigen om te ontraadselen wat er achter die mannen stak die altijd wat wilden zeggen en elkaar in de rede vielen, en hij probeerde hen te leren kennen, te begrijpen en uit te zoeken wat er verborgen lag achter de zonderlinge etiketten van Galdos-, Lorca-, Cervantes- of Valle Inclán-specialist die ze elkaar opplakten.

Achter hen zocht hij ook naar het heimwee naar de zon van de jeugd-jaren waar Fontana het over had gehad, maar hij vond slechts een enkele losse verfstreek, alsof er tussen hen allen een stille overeenkomst bestond om elkaar geen krassen op de ziel te bezorgen of zich op moeilijk terrein te begeven. Daarom bleven ze aan de oppervlakte van het banale en wierpen de vogels niet meer dan een paar kruimels herinnering toe. De een vervloekte de duivelse kou van die streken en herinnerde aan de warmte van het klimaat in zijn geboortestreek rond Almería. Een ander miste de wijn van Rioja tijdens een van de maaltijden in het alcoholvrije cafetaria van de universiteit. Een derde neuriede een volksliedje bij het langslopen van een bijzonder luisterrijke serveerster. Nou, dat zijn nog eens een paar lekkere kikkererwten in plaats van al die maïs! Ze hadden het nauwelijks over politiek. Ze begonnen er wel eens over, maar wilden er niet op doorgaan. Niemand wilde dat er een zwarte schaduw zou komen te hangen over die bijeenkomst, waarvan iedereen voorzag dat ze hartelijk zou zijn.

Daniel sloofde zich voor hen uit en leerde wel duizend nieuwe dingen. Welluidende woorden en titels van boeken, losse zinnen, namen van schrijvers en dorpen, en zelfs een enkele grove uitdrukking, zoals dat besliste ‘verdomme!’ waarmee velen van hen de conversatie kruiden. Totdat het zaterdagmiddag werd en hij de een na de ander terugbracht naar zijn trein, vliegtuig of bus. Totdat het onverwachte plotse-ling voor hem opdook.

De lounge van het hotel was nagenoeg leeg, de secretaresse van het

instituut en hij meenden samen alle verplaatsingen te hebben afgehandeld gedurende verschillende opeenvolgende ritten in de loop van de middag. Zij was zojuist weggegaan. Daniel, die ook op het punt stond te vertrekken, wachtte op Fontana om hem de sleutels van zijn auto terug te geven.

En toen zag hij hen uit de bar komen.

‘Wat zijn de plannen voor vanavond, jongen?’ vroeg een van hen vanuit de verte. ‘Wij drieën blijven nog hier en uw baas heeft gezegd dat u tot het einde toe overal voor zou zorgen.’

Het koude zweet brak hem uit op zijn rug. Die nacht moest hij een dubbele dienst draaien, dat had hij al afgesproken met een van zijn maten in de fabriek: een zwijgzame Pool, vader van vijf kinderen die gewoonlijk niet van geintjes hield.

‘Ik weet nergens van, mijnheer,’ zei hij, en hij zocht met een blik vol urgentie naar Fontana.

‘Dat kunt u niet maken, hoor! We hebben toch maar besloten onze plaatsbewijzen om te wisselen, om niet heel de nacht te hoeven reizen. We hebben zojuist iets gegeten, u gaat toch niet zeggen dat we tot morgenvroeg opgesloten in het hotel moeten zitten.’

‘Ik moet even met professor Fontana spreken, neemt u mij alstublieft niet kwalijk.’

Hij probeerde geen ontsteltenis te tonen terwijl hij naarstig naar de docent bleef zoeken. Die stond bij de deur van het hotel, op de stoep, terwijl hij afscheid nam van een echtpaar dat op het punt stond te vertrekken naar Buffalo. Er werden omhelzingen uitgewisseld, er werd bedankt voor de goede zorgen.

‘Goed, dat is ook weer voorbij,’ deelde hij tevreden mee, en hij gaf zijn pupil een paar klopjes op de schouder. ‘Goed werk, Carter, ik ben u een paar biertjes schuldig.’

‘Ik geloof van niet, professor...’

‘Wilt u ergens volgende week niet een paar biertjes met mij drinken? Goed, dan drinken we een keer koffie. Of ik weet wat beters, laat mij u uitnodigen om ergens in een goed restaurant te gaan eten, u hebt het verdiend.’

‘Ik zeg niet dat ik niet een paar biertjes wil drinken, mijnheer. Ik zeg dat dit nog niet voorbij is.’

Met een heimelijk gebaar wees hij naar de docenten aan de andere kant van het raam. In de lounge stond het drietal nog te wachten. Met hun hoed in de hand. Klaar wanneer iemand hen daar zou ophalen.

‘Ik heb andere plannen,’ mompelde Fontana, en zich plotseling inhoudend. ‘Niemand heeft me verteld dat deze drie collega’s van plan waren nog een nacht te blijven.’

Daniel wist toen al dat er een vrouw rond het leven van de professor fladderde. Hij kende haar naam en gezicht niet, maar hij had wel haar stem gehoord. Een buitenlandse. Een buitenlandse die goed Engels sprak. Dat wist hij, omdat hijzelf zich een paar weken geleden belast had met het beantwoorden van haar telefoontje in de kamer van Fontana. Hij was daar alleen naartoe gegaan om instructies te krijgen voor die bijeenkomst. ‘Neem maar op, Carter,’ had hij hem gezegd toen de telefoon voor de derde keer overging, terwijl hij haastig zijn jasje aanschoot, ‘en zeg maar dat ik eraan kom.’ Hij hoorde haar alleen zijn naam uitspreken, Andrés? En daarna een: goed, dank u, nadat hij haar de boodschap van de professor had overgebracht. Lang genoeg om te weten dat het ging om een naar verhouding jonge vrouw. Verder wist hij nog niets.

‘Maar we hadden afgesproken dat mijn werk voor u zaterdagmiddag klaar zou zijn,’ drong hij aan. ‘Vandaag moet ik in de fabriek werken, ik moet mijn collega’s compenseren voor de dagen waarop ze voor mij zijn ingevallen.’

‘Dat meent u niet, Carter, in hemelsnaam.’

‘Professor, u weet dat ik het heel graag zou willen doen. Maar ik kan niet, echt niet...’ herhaalde hij, terwijl hij hem de sleutels van zijn auto aanreikte.

Het geluid van een klankrijke claxon aan de overkant van de straat maakte dat ze hun gesprek onderbraken. Beiden wendden de blik automatisch in de richting van een witte Chevrolet. Op de bestuurdersplaats een vrouw, het haar bedekt met een gebloemde zijden hoofddoek, het gezicht met een zonnebril. Fontana stak een hand op, vroeg haar om te wachten.

‘Bedenk wel, Carter, bedenk wel...’ mompelde hij weer, zonder zijn lippen meer dan een beetje te bewegen en zonder de sleutels aan te pakken die zijn leerling hem aanreikte, ‘u snapt toch wel dat ik me daar niet mee kan belasten.’

‘Als ik vanavond niet in de fabriek ben, sturen ze me maandag de luan uit.’

Fontana stak met een begerig trekje een sigaret op. Aan de andere kant van het raam leken de drie achtergebleven docenten in beweging te komen.

'U weet ook wel dat ik, als ik zou kunnen, er geen moment over zou twijfelen, professor, maar...'

'Het instituut moet binnenkort een begin maken met het beoordelen van de aanvragen voor studiebeurzen voor het volgend collegejaar,' onderbrak Fontana hem toen, een mondvol rook uitblazend.

'En meent u dat deze activiteit gezien kan worden als een academische verdienste?' vroeg Daniel, die de stille wenk onmiddellijk oppikte.

'Ook al valt het wat buiten het programma, toch twijfel ik daar in het geheel niet aan.'

De claxon klonk opnieuw, de drie docenten stonden op het punt door de draaideur naar buiten te komen.

'Ik hou uw auto.'

De grote hand van Fontana gaf hem een kneepje in zijn nek, terwijl hij de sleutels in zijn zak stak.

'Zorg goed voor ze, jongen.'

Zonder verder nog iets te zeggen nam hij nog een laatste, lange trek aan zijn sigaret, gooide hem op het asfalt en stak de straat over in de richting van de Chevrolet.

I 2

Doelloos reden ze rond in Pittsburgh, de stad van de staalfabrieken, met Daniel achter het stuur van Fontana's auto, terwijl hij voortdurend vluchtige blikken op zijn horloge wierp. Hij moest een oplossing vinden om de drie hispanisten hoe dan ook ergens achter te laten waar ze zich konden amuseren; hij had nog maar veertig minuten voor zijn dienst begon. Het begon te sneeuwen.

Naast hem zat een Mexicaanse hoogleraar – een deskundige op het terrein van Sint-Jan van het Kruis – met wie hij af en toe in het Engels overlegde. Achterin, met hun jassen aan en rokend als bezetenen, een wat oudere en bescheiden Spanjaard en een andere, wat jongere, die zich redde met een verward linguïstisch allegaartje dat Daniel nauwelijks kon verstaan. Omdat het al te laat was om het Carnegie Museum te bezoeken, reden ze langs het Pitt Stadium op de campus. Daniel kruiste zijn vingers, maar hij had geen geluk: de Pittsburgh Panthers, het footballteam van de universiteit, trainde die avond niet. Hij reed door. De omgeving van Forbes Field, het stadion van de Pittsburgh Steelers, was ook verlaten. Hij had nog dertig minuten toen ze bij het Penn Theater aankwamen. Hij stelde voor naar binnen te gaan om Elvis Presley te zien in *Love Me Tender*, maar geen van de docenten toonde interesse. Dan misschien een bezoek aan Atlantic Grill op Liberty Avenue, de lokale tempel van de Duitse keuken? De zwijgzame oudere man lachte schaamteloos, daarna kreeg hij een hoestaanval. Of misschien iets drinken in de bar van het Roosevelt Hotel? Geen denken aan. Nog twintig minuten om te klokken, berekende hij toen hij weer keek hoe laat het was. Het bleef sneeuwen. Die verdomde beurs.

'Luister, jongeman,' zei de Mexicaan ten slotte, terwijl ze een van de bruggen over de Monongahela voor de derde keer overstaken. 'Deze eenvoudige professoren, die u, vriendelijk als u bent, vanavond verge-

zelt, komen uit New York. Ikzelf doceer aan het Hispanic Institute van Columbia University, doctor Montero is emeritus hoogleraar van het Brooklyn College van de City University of New York, en de jonge doctor Godoy is juist deel gaan uitmaken van de staf van het college van dezelfde universiteit op Staten Island. We zijn al meer dan gewend aan restaurants, bioscopen en sportevenementen. Waar wij vanavond zin in hebben, is iets bijzonders. Iets speciaals, iets wat je alleen in Pittsburgh kunt doen, begrijpt u me?’

‘Uitstekend,’ bevestigde hij met een bruuske ruk aan het stuur.

Eindelijk was hij op een idee gekomen. Het was weliswaar een dwaasheid, maar hij had geen enkele andere troefkaart meer om uit te spelen.

In de fabriek werd ’s nachts doorgewerkt. Wel wat minder, maar het werk stopte nooit volledig. De eerste hindernis was de bewaker.

‘Wacht u hier even op mij, alstublieft.’

Hij liet ze rokend in de auto achter, met de verwarming op de hoogste stand, verward en heel benieuwd door zijn reactie keken ze naar hem door de autoraampjes, terwijl hij zich naar het huisje bij de toegangspoort begaf. Wat hij vervolgens zei bereikte de oren van de docenten niet. Gelukkig maar.

‘Goedenavond, Bill, kerel,’ zei hij, terwijl hij het naamplaatje las dat de werknemer op zijn borst gespeld droeg.

Gewoonlijk stond er iedere dag en bij iedere dienst een ander, hij kende ze niet allemaal bij naam. Maar hij herinnerde zich deze wel eens gezien te hebben. En hij wist dat deze nou niet wat je noemt een groot licht was. Hij besloot daar zijn aanval op te richten.

‘Goedenavond, knul,’ antwoordde de bewuste Bill, zonder zijn ogen helemaal op te slaan van de sportpagina van de *Pittsburgh Post-Gazette*.

‘Ik kom nu mijn dienst draaien,’ zei Daniel, waarbij hij zijn personeelskaart aan hem liet zien. ‘Maar je kunt je niet voorstellen wat me overkomen is toen ik in de auto hierheen kwam.’

‘Een leuke band?’

‘Allerminst. Ik heb drie levens gered.’

‘Heb je drie levens gered?’ vroeg hij onthutst, en meteen legde hij de krant opzij.

‘Jazeker, drie levens. En misschien ook wel de toekomst van dit bedrijf.’

Hij wees toen naar de auto waarin de hispanisten bezig waren hun verwarring te herkauwen tussen trekjes aan hun Lucky Strike door. Op

samenzweerderige toon ging hij verder met het uitwerken van zijn absurditeit.

‘Ik heb hier drie Europese vertegenwoordigers uit de voedingsmiddelensector bij me. Ze kwamen een zakenbezoek brengen aan de befaamde firma Heinz, maar hun huurauto is beschadigd geraakt in een greppel, kort nadat ze het vliegveld hadden verlaten. De motor is in brand gevlogen, ze hadden wel dood kunnen zijn.’

‘Nee maar...’

‘Maar wat een geluk dat ik ze puur toevallig ben tegengekomen. En al helemaal dat ik ze, hoewel met enorme vertraging, in mijn auto hierheen heb kunnen brengen.’

De bewaker, een grote, dikke, domme kerel, krabde zich achterdochtig op zijn hoofd. Precies achter zijn linkeroor.

‘Ik ben bang dat ze vandaag niet meer naar binnen kunnen. Zo laat mogen alleen de arbeiders nog naar binnen.’

‘Ja, maar ze moeten de fabriek nu zien.’

‘En waarom komen ze dan niet morgen?’

‘Omdat het dan zondag is.’

‘Laat ze dan maandag terugkomen.’

‘Onmogelijk, ze worden dan in Atlanta verwacht om de fabriek van Coca-Cola te bezoeken.’

Ook Daniel zelf stond perplex van het gemak waarmee de leugens uit zijn mond kwamen. En dat allemaal voor die verdomde beurs.

‘Nou, ik weet niet wat ik je daarop moet zeggen, vriend...’

‘Bedenk dan maar eens hoe je volgende week de baas uitlegt dat deze vertegenwoordigers terug zijn gegaan naar Europa, bereid om daar miljoenen liters Coca-Cola te verkopen en geen enkel product van ons.’

De reus krabde zich opnieuw op zijn hoofd. Dit keer de kruin.

‘Dan heb ik ook een probleem, hè?’

‘Dat denk ik ook.’

Twee minuten later stonden ze allemaal binnen.

‘Welkom, heren, in de ziel van Amerika,’ zei Daniel in een piepend Spaans dat triomfantelijk probeerde te klinken.

‘Pardon?’ vroeg de emeritus hoogleraar.

‘Wat is het wezen van *the American way of life*?’ ging hij verder.

Hij was weer overgegaan op zijn moedertaal, die had hij nodig voor de operette die hij nu ging opvoeren. Zonder hun ook maar de tijd te geven om een antwoord te proberen, gaf hij automatisch antwoord

op zijn eigen vraag: 'De hamburger, natuurlijk!'

Ze liepen door de gangen, terwijl Daniel doorging onzin uit te kramen, zich tegelijkertijd afvragend wat hij in godsnaam hierna zou gaan doen.

'En wat is bepalend voor een goede hamburger? Het vlees, meent u? Zeker niet. Het brood? Ook niet. En ook niet de sla of de ui, natuurlijk. Bepalend, mijne heren, is de ketchup! En waar ligt het geheim van de ketchup, het hart van de ketchup? Bij Heinz!'

Ze waren aangekomen op de afdeling waar de flessen werden gevuld, donker en spookachtig op dat uur waarop alle machines stilstonden en gehuld waren in een kerkhofstilte. Hij zocht naar de lichtschakelaars, hij bediende die heftig totdat alle neonlampen de onmetelijkheid van de ruimte verblindend verlichtten. Hij wist dat hij een groot probleem had als een of andere chef nu voorbij zou komen, maar hij had geen andere keus. Terwijl hij van de ene naar de andere kant liep, bedacht hij al lopend waar elk van de reusachtige machines voor diende. Hij had nauwelijks een idee hoe ze werkten: in dit deel van de fabriek was hij maar een paar keer eerder geweest. Maar toen hij iets zag dat hij zich vagelijk herinnerde als de etiketteermachine, legde hij op dramatische wijze de functie ervan uit met een wanhopige overdaad aan verbeeldingskracht. Hij zorgde er daarna voor dat iedereen een handvol schroefdroppen in zijn zak had toen ze aankwamen bij de afdeling waar de flessen gesloten en verzegeld werden. En toen ze ten slotte aankwamen bij wat hij meende dat het begin van het productieproces was, het vullen, klom Daniel met een sprong op de verhoging waarop de tank stond van waaruit die functie werd verricht. Hij stak er een vinger in, haalde hem er rood weer uit.

'De ketchup, mijne heren, de trots van de grote firma Heinz! Hier is hij, u hoeft niet verder te zoeken! Kom maar naar boven en proef hem!'

Hij strekte een hand uit naar de jongste van de docenten. Nog een beetje onthutst, durfde deze niet te weigeren.

'Proeft u maar, proef de grote trots van Amerika, professor!' drong hij aan en dwong hem zijn hand in de tank te steken.

Daarna hielp hij de Mexicaan, een beetje onwilliger, om naar boven te klimmen. Ook zijn rechterhand ging de tank in. De bezonken doctor Montero zei dat hij er, ondanks Daniels aandringen, niet over peinsde.

Terwijl ze van de verhoging af kwamen, nadat ze er genoeg van hadden gekregen te proeven van de mierzoete tomatensaus, keek Daniel weer hoe laat het was. Hij hegon in tijdnood te raken en had in de verste

verte geen idee van wat hij verder moest doen. Hij ging de drie mannen toen voor naar de kleedkamer, verzocht hen buiten op hem te wachten terwijl hij de zandkleurige overall aantrok die alle werknemers verplicht waren te dragen. Op de achtergrond was het geluid van de transportbanden te horen en van de mechanische wagentjes die gebruikt werden om de vrachtwagens te beladen met dozen. En van stemmen van mensen die elkaar opdrachten gaven, soms een luid gelach, af en toe ook een grof woord. Ondertussen bleven de docenten, uit de toon vallend met hun lange, donkere overjassen, hun stropdassen en hun hoeden, zich afvragen wat ze in hemelsnaam daar deden.

Op hetzelfde moment waarop Daniel de mannenkleedkamer uit kwam, kwamen drie jonge meisjes uit die van de vrouwen.

'Hoi, student,' zeiden twee van hen eenstemmig op spottende toon. De derde werd een beetje rood toen ze hem zag.

Ze waren al gekleed om uit te gaan, met gestifte lippen, hun uniform opgeborgen in hun tas en elk met een jas in een andere kleur. Paars die van de langste, een brunette, geel van de rondborstige blondine, groenachtig blauw van het blozende meisje met het kastanjekeurige haar. Het gezicht van de Mexicaan en de jonge Spaanse docent vertoonde eindelijk een heel klein beetje interesse. De oude man hoestte opnieuw.

'Wat nou, meisjes, gaan jullie al naar huis?' groette Daniel gehaast.

'Er zit niks anders op...' zei de blondine, met een gespeeld gebaar van ergernis. 'We hebben niemand die ons mee uit neemt.'

De gelegenheid deed zich eerder aan hem voor dan verwacht. En hij liet die kans niet voorbijgaan.

'Mijne heren, ik stel u voor aan mijn vriendinnen Ruth-Ann, Gina en Mary-Lou. De mooiste vrouwen van heel de South Side. De snelste inpaksters van soepblikken van heel de fabrieksindustrie op de hele wereld. Meisjes, hier staan drie geleerde mannen.'

Hij praatte razendsnel, schattend dat hij nog hooguit een paar minuten had, voordat de arbeider vóór hem op zijn transportkarretje de stopknop zou indrukken. Terwijl ze elkaar de hand schudden en namen uitwisselden, klonk zijn aanbod in het oor van de blondine.

'Vijf dime voor ieder van jullie, wanneer jullie ze drie uur lang bezighouden,' zei hij zachtjes, terwijl hij haar stiekem de sleutels van Fontana's auto overhandigde. 'En donderdagmiddag nodig ik jullie uit voor de bioscoop.'

'Zes per persoon,' verbeterde de genoemde Mary-Lou snel. 'En na de bioscoop uit eten.'

Hij had zelfs geen tijd om uit te rekenen dat hij daaraan een heel weekloon kwijt was.

‘Mijn waarde heren professoren, deze betoverende dames willen u dolgraag verder de installaties van ons prachtige bedrijf laten zien. En daarna willen ze u graag mee uit dansen nemen. U kunt geen beter gezelschap treffen in heel de stad, dat verzeker ik u. Maar ik ben bang dat ik te veel zou zijn in uw gezelschap, en daarom laat ik u nu hier in de steek, als u me toestaat.’

Sprakeloos waren de hispanisten toen ze hem hollend als een gek door de gang richting het magazijn zagen verdwijnen. Maar de meisjes zorgden er, met hun proletarische charme en de vrijmoedigheid van hun jeugd, bij blikken bonen, cocktails en passen van de chachacha voor dat ze hem heel snel vergaten. Het drietal professoren zou zich die reis naar Pittsburgh altijd blijven herinneren als een academische bijeenkomst zonder weerga.

Een heel andere gang doorliep Daniel Carter, weer met grote stappen, een paar drukke jaren en een eeuwigheid van colleges en lezingen later. Veel geharder in mentaal, moreel en fysiek opzicht stak hij ten slotte zijn hoofd om de geopende deur van het kantoor van professor Fontana, op een van de hoogste verdiepingen van de indrukwekkende Cathedral of Learning.

‘Kom verder, Carter, kom verder,’ begroette zijn krachtige stem hem in het Spaans. ‘Ik zat al op u te wachten. Ik zie dat u zoals altijd buiten adem aankomt. Gaat u even rustig zitten, alstublieft.’

Daniel was al meer dan gewend aan de bonte mengeling in de overvolle boekenkasten, aan de stapels werkstukken en examens die in alle hoeken lagen en aan die kantoortafel die altijd bedekt was met papieren. Met het verstrijken van de cursussen en van de trimesters was Andrés Fontana uiteindelijk niet alleen zijn academische supervisor geworden, maar ook zijn gerespecteerde mentor en zelfs de vriend die beetje bij beetje voor de jonge Amerikaan enkele geheimen van de idiosyncrasie uiteenrafelde van een land dat er nog niet in geslaagd was de wonden van een van de grootste verschrikkingen in de geschiedenis te doen helen.

De professor had nog altijd zijn strenge Spaanse vormelijkheid in zijn omgang met collega's en studenten. Hij was snel, doortastend, sterk van lichaam en geest, met een dichte, donkere baard die grijs begon te worden, een indrukwekkende tors en een paar grote han-

den, die gevormd leken te zijn voor een minder verfijnd doel dan dat wat hem bezighield in de collegezalen, bureaus en vergaderzalen. Terwijl hij toch al tegen de vijftig liep, had hij, met uitzondering van een stuk of wat zilveren draden bij zijn slapen, nog steeds zijn dichte en donkere, altijd naar achteren gekamde haardos, en hij had een rauwe stem die nooit gratuite lofuitingen uitte. Ondanks de lange tijd die hij al op Amerikaanse bodem woonde en het feit dat hij de Engelse taal vlekkeloos beheerste, had hij het sterke accent van zijn geboortegrond niet bijgeschaafd, en evenmin deed hij zijn best om te verbergen dat hij bepaalde, enigszins losbandige houdingen afkeurde, gedragingen die zo eigen waren aan het studentenmilieu waarin hij al zijn halve leven werkzaam was: het gelach op ongepaste momenten, het incidentele rennen door de gangen of die niet eens opzettelijke neiging van enkele studenten om tijdens zijn colleges van het eerste uur 's middags te zitten knikkebollen. Hij toonde weinig geduld voor oppervlakkigheid en een onbuigzame onverdraagzaamheid jegens lamlendigheid en luiheid. En desondanks was hij vitaal, mild en iemand die openstond voor dialoog, altijd bereid tot een gesprek als men hem daar om vroeg, altijd in staat om te luisteren en zonder vaste vooroordelen te discussiëren. Altijd bereid een helpende hand toe te steken.

Terwijl hij zijn pen gebruikte als een degen voor nog een paar ferme doorhalingen, en zonder op te kijken van de bladzijde die geschreven was door een middelmatige student die hij bezig was de grond in te boren, zei hij: ‘Ik neem aan dat we er nog altijd in geïnteresseerd zijn om een behoorlijk lange tijd in Spanje door te brengen.’ Hij hield zijn sigaret tussen zijn lippen en zijn blik bleef gericht op de meedogenloze correctie.

‘Ja, mijnheer, u weet wel dat dat zo is.’

Ondanks de vertrouwelijkheid die in de loop van de tijd tussen hen beiden was ontstaan, bewaarden ze in de academische sfeer de hoffelijkste vormelijkheid.

‘Dan heb ik u iets te vertellen. Kijkt u hier eens even naar.’

De met een metalen speld aan elkaar bevestigde vellen vlogen over de tafel heen en Daniel ving ze in de lucht op. Fulbright Programma, las hij hardop.

‘Eindelijk gaat dat ook in Spanje van start, God zij geloofd.’

Om zijn ironische commentaar af te ronden, trok Fontana op beslissende wijze een laatste horizontale streep over de in de pan gehakte tekst.

Vervolgens schroefde hij de dop op zijn vulpen en concentreerde zich op de aangelegenheid waarvoor hij de student naar zijn werkkamer had geroepen.

'Het gaat om een internationaal academisch uitwisselingsprogramma. Het draait nu tien jaar, bekostigd door het Congres van de Verenigde Staten. Spanje hadden ze er tot nu toe buitengehouden, zoals bij zo veel andere dingen, maar omdat het lijkt dat onze landen in de richting van een inniger verstandhouding koersen, hebben ze eindelijk besloten de deur voor het land open te zetten en binnenkort wordt een gezamenlijk comité opgericht.'

'Waaruit bestaat het programma precies?' vroeg Daniel, terwijl hij de papieren gretig bekeek.

'Beurzen om colleges te volgen in bepaalde specialisaties of een onderzoek uit te voeren aan een universiteit van het uitgekozen land.'

'Ik hoop dat u, om die te krijgen, mij niet vraagt in ruil daarvoor een stel professoren voor u te amuseren, zoals toen.'

Fontana lachte hartelijk. Dankzij de in de loop der tijd verworven vertrouwelijkheid had Daniel hem uiteindelijk de details van die voorbije avond bij Heinz bekend.

'Maakt u zich geen zorgen, ik garandeer u dat bij deze gelegenheid alles volgens de meest orthodoxe procedure zal verlopen,' zei hij. Hij drukte zijn sigaret uit in een asbak die al boordevol peuken zat.

Het kostte hem nog moeite in die stevige en ongedwongen jonge man de onstuimige jongen te herkennen die nog niet zo lang geleden in de collegezalen aankwam met een aarzelend Spaans en een tomeloze zin om te leren. Hij was tot rust gekomen, had zich bijgeschaafd, had zijn beheersing van de Spaanse taal vertienvoudigd, en ondanks dat was hij geen greintje kwijtgeraakt van het enthousiasme of van de intellectuele nieuwsgierigheid die hij die eerste dag bij zich droeg. En zoals zij beiden waren overeengekomen, had hij de beurs gekregen die hem eindelijk verlost had van het werken 's nachts in de fabriek en hem in staat stelde zich vastberaden op zijn studie te concentreren. Maar hij had nog een hele weg te gaan om uiteindelijk te worden waar hij vanaf de eerste colleges naar streefde, dacht Fontana. Hij moest nog verdergaan met hem in goede banen te leiden.

'Denkt u dat ik een kans maak?'

'Dat zult u zelf het beste weten...' antwoordde de professor licht spottend.

'Voor hetzelfde geld heb ik geluk.'

Toen vouwde hij de papieren dubbel, stak ze in de achterzak van zijn broek en begon zijn boeken, zijn mappen, zijn jasje van de grond op te pakken, gedreven door de haast van iemand die altijd maar net op tijd is en te veel te doen heeft.

'Een ogenblikje, Carter, wacht even, wacht nou eens even, man. Wanneer zal het me toch eens lukken dat u bij me komt zonder er binnen vijf minuten weer vliegend vandoor te gaan.'

'U weet dat ik dit trimester zes vakken volg, professor, en...'

'U hoeft me niet te vertellen over uw moeilijkheden, jongen. Concentreert u zich op wat ik u zojuist gezegd heb. Deze mensen moet men een serieus en goed uitgewerkt project presenteren. Gaat u weer zitten, alstublieft.'

Hij gehoorzaamde hem met een geïnteresseerd gebaar.

'Ik heb aan iemand gedacht. Ramón J. Sender.'

'Ramón wie?'

'Jee-sen-der.'

'Wie is dat?'

'Een schrijver die geschikt is om mee te beginnen als je gaat nadenken over een mogelijk onderwerp voor een proefschrift. En bovendien een vriend van me.'

Hij gooide hem vervolgens over de grote werktafel een boek toe.

'Leeft hij nog?' vroeg Daniel, terwijl hij het behendig met zijn linkerhand opving.

'Springlevend. Hij doceert moderne letterkunde in Albuquerque, New Mexico. En hij schrijft nog altijd. Ik ben pas nog bij hem geweest op het congres over vertelkunst in Amherst College.'

'Was hij niet bij die bijeenkomst van hispanisten?'

'Hij kon niet. En u weet niet hoezeer ik hem gemist heb.'

'Gasthoogleraar?'

'Permanent. Balling.'

'*Mosén Millán*,' las Daniel op het titelblad. Daarna liep hij met zijn duim over de korte bladzijden. 'Erg kort,' voegde hij er als enige mening aan toe.

'En erg goed. Afdoend. Het is vier of vijf jaar geleden in Mexico gepubliceerd. Nu overweegt hij de titel ervan te veranderen, die wordt *Requiem voor een Spaanse boer*. En hij heeft voordien ook al veel geschreven.'

'Is er al eens iets over hem gedaan?'

'Nauwelijks iets. Persona non grata in Spanje, en daarbuiten als

schrijver vaak ook. Daarom zullen we, als u er uiteindelijk toe besluit, voorzichtig te werk moeten gaan.'

Daniel verliet de werkkamer met *Mosén Millán* toegevoegd aan zijn omvangrijke vracht en met het voornemen zijn uiterste best te doen voor die beurs, die weer een stap zou betekenen in de verzoening tussen zijn eigen land en het Spanje dat hij zo graag wilde leren kennen. Het plan met betrekking tot Sender moest hij echter in alle rust laten rijpen. Hij had al wel eerder met Fontana gesproken over zijn bedoeling om een toekomstig proefschrift te laten gaan over een eigentijdse auteur. Maar hij kende de voorgestelde schrijver niet en wilde liever een duidelijke indruk hebben van wie hij was, voordat hij zich blindelings stortte op een moeizaam werk van jaren over zijn boeken – al wekte het feit dat Sender een verstotene binnen en buiten Spanje was een smakelijk gevoel van morbiditeit bij hem op.

Toen hij al op de gang stond, op het punt om te gaan hollen om niet te laat te komen voor het volgende college, hoorde hij als een donderslag de stem van Fontana in de verte, een laatste zin eruit flappend die hij niet helemaal meer verstond.

'We zullen nog wel eens zien hoe we het moeten aanpakken om al die lui te verneuken zonder dat ze er erg in hebben!'

Een Lockheed Super Constellation van de TWA zette Daniel Carter af op de landingsbaan van Barajas, op een morgen aan het einde van de hete zomer van 1958. Hij had twee koffers, een draagbare schrijfmachine en een vracht optimisme bij zich die niet gepast zou hebben in het ruim van het vliegtuig. En voor zijn levensonderhoud de Fulbright-beurs die hem uiteindelijk was toegekend. Bij een wisselkoers van tweeënveertig peseta's voor een dollar, hoopte hij in staat te zijn om er, als hij zuinig was, zonder problemen een heel studiejaar van te kunnen leven.

De verschrompelde kruier kwam snel naar hem toe. Zonder zijn afgesabbelde Bisonte-sigaret uit zijn mond te halen bood hij zich aan om Daniels bagage op een halfverroest karretje te laden. Eenmaal buiten de terminal en na wat trekken en duwen met twee collega's, opende de eigenaar van een zwarte taxi hoffelijk het achterportier voor hem. Alsof je niet zou moeten knokken voor een toerist die eruitzag als een Amerikaan, dacht de man. In een tijd als deze.

'Waar moet ik mijnheer naartoe brengen?' vroeg de taxichauffeur, met een tandenstoker tussen zijn tanden.

'Calle Luisa Fernanda, nummer 26,' verzocht hij hem. Zijn eerste communicatieve aanwijzing op Spaanse bodem.

Hij dronk Madrid in door de raampjes, alles was fascinerend voor hem, alles trok zijn aandacht. Van het desolate, uitgedroogde gebied waardoor de weg binnendrong in de buitenwijken tot de gebouwen en de mensen die met toenemende dichtheid de kruispunten, de straten en de hoeken begonnen te vullen. De taxichauffeur, die wel genegen was om hem een gulle fooi te ontfutselen, bood zich ondertussen aan om hem tot gids te dienen. Luidkeels, zodat hij hem goed zou kunnen verstaan.

'Als u me iets wilt vragen, *mister*, sta ik tot uw beschikking voor wat u maar wilt.'

'Dank u wel, mijnheer,' antwoordde Daniel beleefd. Meer dan naar de taxichauffeur te luisteren, wilde hij op dat moment doorgaan met het absorberen van alles wat aan zijn ogen voorbijtrok.

Zonder er helemaal zeker van te zijn begon hij, naarmate ze straten van ongelijke breedte doorkruisten, te vermoeden dat ze meer rondreden dan nodig was. Soms kwam het hem zelfs voor dat ze meer dan een keer langs dezelfde plek kwamen. Arbeiders met overalls en alpinopetten bij een greppel, dienstmeisjes die de grootste haast hadden en stellen in het grijs geklede politieagenten, hij zag van alles. Blinden die loten verkochten en 'twintig loten met hetzelfde nummer voor de trekking van vandaag' riepen, moeders met hun mand aan de arm op weg naar de markt, postbodes op de fiets, drie priesters in soutane die tegelijk de straat overstaken. In wezen allemaal figuranten op dat grote podium dat hij al maanden voor zich had gezien in zijn verbeelding.

'En dit is de Puerta de Alcalá, wat een prachtig ding,' lichtte de taxichauffeur toe, na een hele tijd zigzaggen. 'En hier hebt u het standbeeld van Cibeles, kijk toch eens, net een koningin. En zo direct slaan we de Gran Vía in. Kijk, kijk, kijk wat geweldig: Sara Montiel in *El último cuplé*. Die film draait al bijna een jaar, ik heb het niet meer, iedere keer wanneer ik voorbij de deur van het Rialto kom. Waagt u het niet om terug te gaan naar uw land zonder haar *Fumando espero*... te hebben horen zingen.'

Zijn ogen vlogen van de reclames voor likeuren en wasmiddelen naar de namen van de uitgangen van de metro en naar de politieagenten die met hun gefluit het verkeer regelden. Van de enorme affiches die Spaanse en buitenlandse films aankondigden naar de meisjes die fier en elegant over de trottoirs liepen, met strak om hun middel getrokken jurken, en naar de slanke en tot in de puntjes verzorgde mannen die compulsief rookten, terwijl ze galante complimentjes en schaamteloze obsceniteiten naar hen riepen. Alles was overweldigend onder de nog altijd strijdlustige septemberzon.

'En nu komen we bij de Plaza de España. Kijkt u eens, de Torre de Madrid, pas afgebouwd, ze zeggen dat hij bijna honderdvijftig meter hoog is, wat vindt u ervan?'

'Prachtig,' loog Daniel. Hij legde niet uit dat hij zojuist een paar dagen in New York had doorgebracht op zijn doorreis naar Spanje.

'Zevenendertig verdiepingen en liften bij de vleet,' voegde hij er zo

trots aan toe alsof hij dat gebouw zou erven, 'de hoogste wolkenkrabber van Europa. En dan moeten ze straks niet gaan zeggen dat we de zaken hier niet goed aanpakken.'

'Prachtig,' herhaalde Daniel, terwijl hij zijn blik even liet rusten op een vrouw in de rouw die, op de grond gezeten en met een in lompen gehuld kind aan de borst, haar hand uitstak om een aalmoes te vragen, op enkele meters afstand van de hoofdingang.

'En nu komen we al dicht bij uw plaats van bestemming en gaan we de wijk Argüelles in. Dit is de calle Princesa, en dat daar aan de rechterkant, wat je bijna niet kunt zien, dat is het Palacio de Liria, het optrekje van de hertog van Alva, u wilt niet weten hoe die kerel woont. En nu slaan we af, naar beneden, en rijden de Luisa Fernanda in, net als de titel van die zarzuela. En aan het einde van de straat zijn we dan bij nummer 26, zoals u me zei. Nou, daar zijn we dan, vriend. Drieëndertig halve peseta voor de rit, plus tien peseta's voor de bagage en zo veel als u maar wilt als fooi voor de informatie. En nou moet u niet zeggen dat de rit niet de moeite waard was, hè, *mister*?'

Daniel wist maar al te goed dat hij dezelfde rit voor de helft had kunnen maken met een wat minder gehaaide en wat eerlijkere taxichauffeur. Maar hij betaalde het gevraagde bedrag zonder tegensputteren. Een acceptabel extraatje, dacht hij, voor het college toegepaste letterkunde dat hij zojuist gekregen had: de Spaanse schelmenroman van de twintigste eeuw. Live.

Iets anders was de fooi.

'Wat hebt u me nou gegeven, vriend?' vroeg de taxichauffeur, toen hij de vreemde munten zag die de Amerikaan hem zojuist had gegeven. De afgesabbelde tandenstoker die hij nog tussen zijn tanden had kwam, misschien aangezet door de verbazing, ten slotte toch op de grond terecht.

'Vijftien cent, mijnheer. Zodat u ook iets over mijn land kunt leren.'

Hij liet zijn gids, die iets onverstaanbaars herkauwde over zijn doden, achter en ging met zijn bagage het gebouw binnen. De hal was ruim, die van een gegoed burgerhuis. Twee glimmende lampen aan het plafond. Aan het einde van de hal begon een brede trap, in het midden een lift. Rechts een hokje dat van glas was voorzien, op dat ogenblik leeg. Daarnaast de deur van een woning die niet helemaal gesloten was. Een naambordje gaf aan dat dit zijn bestemming was: de portierswoning.

Hij klopte, niemand gaf antwoord. Toen zag hij een bel, hij liet die

weerklinken en kreeg evenmin antwoord. Vervolgens stak hij zijn hoofd om de deur en ontdekte een sober ingericht kamertje. In het midden een ronde tafel, versierd met een gehaakt kleed, met vier stoelen eromheen. Hallo, zei hij met luide stem. Hallo, hallo, herhaalde hij nog harder. Er kwam niemand tevoorschijn. Er ten slotte van overtuigd dat daar geen enkel teken van menselijke aanwezigheid was, koos hij ervoor om zijn bagage het vertrek in te duwen en weer weg te gaan. Hij was niet van plan ook maar één minuut van die eerste morgen te verspillen.

Zonder bepaald doel begon hij rond te lopen, alles weer met zijn vijf zintuigen opnemend. Bij iedere stap probeerde hij reclameborden en dingen die gezegd werden te ontcijferen, terwijl hij genoot van de geuren uit winkels waarvan hij niet eens wist wat ze hun klanten aanboden. Pekelvlees en ingelegde waar, fournituren, *churros*. Totdat hij op een kiosk stuitte en zijn aandacht werd afgeleid naar de krantenkoppen, die de gebeurtenissen in het land woord voor woord uitspelden. Hij las de voorpagina's en koos bijna lukraak een stuk of wat exemplaren uit, in de hoop daarin het pas betreden land doorgelicht te zien worden. *Ya, Pueblo* en *Abc*, omdat de verkoper hem verzekerde dat dat de meest verkochte kranten waren. Vervolgens nam hij ook nog *El Caso*, dat beloofde sappige details over de vier moorden die die zomer gepleegd waren door een misdadiger die Jarabo werd genoemd. En een tijdschrift in kleur, dat schijnbaar tegenstrijdig *Blanco y Negro* heette en dat een ziekelijk en donker jongetje vertoonde dat werd voorgesteld als Joselito, de kleine nachtegaal. Pas op het laatst merkte hij, naast zijn benen, twee snotapen op die amper tot zijn middel reikten. Ze keken verrukt naar de jeugdbladen, terwijl de ene vol toewijding zijn hoofd krabde en de andere met een vinger in de diepten van zijn neus peuterde. Hij vroeg om drie exemplaren. *Carrousel*, is dat goed, mijnheer? Hij gaf er twee aan de jochies en voegde het zijne toe aan het pak kranten en het tijdschrift.

Nadat hij betaald had met een biljet van honderd peseta's en als wisselgeld een stuk of wat munten had teruggekregen, begreep hij dat het leven in Madrid voor hem verbazingwekkend goedkoop zou blijken te zijn. Des te beter, dacht hij, terwijl hij de deur van de naastgelegen zaak openduwde. Des te meer dingen kon hij doen, meer plekken bezoeken, meer boeken kopen. Maar dat zou hij later wel eens gaan bedenken. Voorlopig was zijn prioriteit uit te zoeken waarmee hij zijn hongerige maag zou kunnen vullen om half twaalf 's morgens, in een kroeg

die in rode letters aankondigde gespecialiseerd te zijn in broodjes en gevarieerde hapjes.

Hij spreidde zijn kranten over de tafel uit, terwijl hij blindelings genoot van hetgeen de ober hem had gebracht omdat hij niet in staat was geweest het bord met de specialiteiten van het huis te ontcijferen: een half stokbrood met gebakken inktvis en een glas wat troebele witte wijn die direct uit een vat werd getapt. Hij verslond de kranten tegelijk met het bestelde eten en op die manier vernam hij, tussen de happen door, dat de boot van Franco Havik heette, en zodoende leerde hij de betekenis van het werkwoord voor anker gaan en waar op de kaart de havenstad Vigo lag. Hij kwam ook te weten dat een stierenvechter die bekendstond als el Litri, het volgende seizoen naar de arena zou terugkomen. Dat bij het ter perse gaan van de editie een spoorwegaarbeider, genaamd Emiliano Bermejo Salcedilla, door een locomotief was overreden op het Noordstation.

Het was al bijna twee uur toen hij weer terugkwam bij zijn oorspronkelijke bestemming. Door de nog altijd halfgeopende deur van de portierswoning hoorde men nu eindelijk lawaai en beroering. Een geneurie, een lopende kraan. Een kreet, 'Ik kom, ik kom, ik kom' bij het geluid van de bel. Kleine stapjes die steeds dichterbij kwamen.

'Heilige Maagd, wat een knappe jongen bent u, mijnheer Daniel!' luidde de begroeting van het kleine dikke vrouwtje dat gehaast naar de deur kwam, terwijl ze haar handen droogde aan een doek.

Hij kon het niet laten te schaterlachen bij het compliment. Direct daarna boog hij zich zoals zij wilde in een bijna rechte hoek, zodat de portierster hem een paar als zuignappen klinkende zoenen op zijn wangen kon geven. Die had ze anderhalve maand bewaard sinds ze de brief van Andrés Fontana had ontvangen, waarin hij haar de komst van de jonge Amerikaan aankondigde.

'Kom binnen, mijn jongen, kom binnen, ik heb de stoofpot al bijna klaar op het vuur staan. Moet ik nou net even naar de drogist op het moment dat u aankwam!'

Daniel wilde haar zeggen dat hij al eerder iets gegeten had, dat ze zich om hem geen zorgen hoefde te maken, dat hij misschien beter even kon gaan liggen. Maar hij verloor de strijd al voordat hij die aanging, en er zat niets anders op dan aan de al gedekte tafel te gaan zitten en het geblokte servet in zijn boord te stoppen, zoals ze hem zei te doen. Wie had hem kunnen zeggen dat die eenpansmaaltijd, de eerste van de vele die hij in de loop van zijn leven zou eten, met zijn soepgarnituur,

kikkererwten en vlees, hem – net als zo veel dingen vanaf die dag, net als zo veel andere dagen in de maanden die zouden komen – smaakte naar iets wat onmogelijk te omschrijven was. Zelfs niet met het woordenboek in twee talen dat hij in zijn koffer had.

Slapen was veel ingewikkelder. Het land dat hem opnam had al geen distributiebonnen meer of sociale bijstand voor de armlastigen, het was begonnen zijn trotse autarchie te laten splijten door in de gunst te komen bij het Vaticaan en bij de regering van de Verenigde Staten, en het had een ploeg technocraten de macht over het economische beleid gegeven, technocraten die, hoewel ze over meer bekwaamheden en kennis beschikten dan hun voorgangers, evenveel belang hadden als zij om het land te democratiseren. Ofwel: geen enkel. Die stagnatie leek ook door te dringen in enkele andere levenssferen. In de gemiddelde lengte van de Spanjaarden, bijvoorbeeld, die nauwelijks meer was dan een meter zeventig voor de mannen en een paar centimeter minder voor de vrouwen. En in de meubels en in het huisraad, die nog aangepast waren aan deze geringe grootte, zoals het te kleine ledikant dat op Daniel stond te wachten in de kamer die nog van de zoons van de portierster was geweest toen ze klein waren.

‘Ach, genadige God! En in welk bed moet ik u nu laten slapen, met zo’n lengte?’

Ze begon maar met de tafel af te ruimen: tot haar grote tevredenheid had de Amerikaan twee keer van de eenpansmaaltijd opgeschept, een halve schaal rijstepap verorberd en het middagmaal beëindigd met bijna een hele kan koffie. Zodra hij zag dat ze de borden begon op te stapelen, stond hij op om haar te helpen.

‘Geen sprake van, mijn jongen, geen sprake van!’ protesteerde de portierster energiek. ‘Gaat u de koffers maar in de kamer zetten, want ik kom over een ogenblikje.’

Hoe je het ook bekeek, het bed was niet lang genoeg. Maar er moest nog worden vastgesteld in welke mate.

‘Ga eens liggen, jongen, ga eens liggen...’

Ze konden maar met moeite hun lach inhouden. De benen van Daniel staken over de poten van het bed uit, vanaf het midden van zijn dikke kuit.

‘Dat maakt Mauricio, de timmerman, wel voor ons in orde, u zult eens zien,’ zei ze en gaf hem een paar klopjes op zijn arm, als om hem gerust te stellen. ‘Hoe lang bent u, mijnheer Daniel, dan kan ik dat tegen hem zeggen; eens zien of hij ons kan helpen.’

‘Zes voet twee duim,’ antwoordde hij automatisch, zich aanpassend aan de taal, maar niet aan de maten van het land.

‘En hoeveel is dat in duidelijke taal, als ik vragen mag?’

‘Pardon?’

‘In meters, jongen, hoe lang bent u in meters.’

‘Nou... ja, dat weet ik niet.’

‘Dat lossen we zo op,’ mompelde ze, terwijl ze de kamer uit liep op zoek naar haar naaimand. Binnen een paar seconden was ze terug. ‘Eens kijken, gaat u eens tegen deze muur staan,’ zei ze, terwijl ze de opgerolde centimeter uitrolde. Daniel gehoorzaamde geamuseerd. ‘Wacht, zo hoog kan ik niet komen,’ zei ze en trok de enige stoel in de kamer dichterbij. Zonder er twee keer over na te denken, klom mevrouw Antonia er bovenop. ‘Eens zien, uw hoofd omhoog, niet bewegen, al goed. Een meter achtentachtig, dan weet u nu hoe lang u bent, voor het geval ze u oproepen voor militaire dienst, wat God moge verhoeden.’

Daniel slaagde er niet in de betekenis van een heleboel woorden en zinnen van de weduwe te begrijpen, maar omdat er voor de gevoelens geen talen bestaan, begreep hij wel de genegenheid die ze uitstraalde en haar meer dan edelmoedige aard. Samen, de portierster en de Amerikaan, de weduwe en de net aangekomene, asymmetrisch in alles en nochtans op elkaar ingespeeld zoals de punt en de i, losten ze het nachtelijke probleem op, met een beetje vindingrijkheid en de gecombineerde hulp van de timmerman van de wijk en een buurman die matrassenmaker was. De eerste zette met een stuk of wat planken een verlenging voor het bed in elkaar, de tweede maakte een matras op maat voor het aanzetstuk. En mevrouw Antonia naaide aan de lakens een paar stukken katoenen doek vast. Prima, zei Daniel toen alles klaar was. *Nique-lao*, perfect, was het bijvoeglijke naamwoord dat zij koos om het resultaat van het lapmiddel te loven. Al snel ging het woord deel uitmaken van het vocabulaireschrift waarin hij zijn voortdurende schat aan aanwinsten opnam.

De kwestie van het bed had hem als excuus kunnen dienen om na de eerste dagen van zijn verblijf een nieuw onderdak te zoeken. Na een paar dagen van gewinning aan Madrid in de bescheiden behuizing van de portierswoning, had hij het misschien moeten wagen om een iets ruimer onderdak te vinden. Een goed pension voor heren uit de provincie, een centraal gelegen en licht hotelletje, een plaats in de vermaarde Residencia de Estudiantes wellicht. Maar hij gaf er de voor-

keur aan niet te verhuizen: blijven slapen in een donkere kamer, die uitkwam op een binnenplaats waar altijd was hing en de lucht van bleekwater, zich bijlichten met het schaarse licht van een kaal peertje, gaan zitten lezen op een stoel met rieten zitting bij afwezigheid van een lekkere leunstoel. Niets van dat alles scheen hem te kunnen deren, niets vond hij ongemakkelijk. Eerder integendeel. Hij zag het als iets wezenlijk authentieks. De werkelijkheid in haar meest zuivere wezen, het zout in de pap.

Mogelijk zat er in zijn wens om niet te verhuizen ook iets onvrijwilligs, iets van een bedoeling om lijnen door te trekken, de onbewuste en enigszins romantische wens om iets voort te zetten wat meer dan twintig jaar eerder onverwachts onderbroken was. In het huis van mevrouw Antonia – in een andere portierswoning aan de calle Princesa, voordat ze verhuisden naar de calle Luisa Fernanda, voordat zij weduwe was geworden en haar twee zoons waren opgegroeid en bij haar waren weggegaan – had ook professor Andrés Fontana in zijn studententijd gewoond. Hij was zelf degene geweest die Daniel dat onderdak had aangeboden als mogelijkheid om zijn eerste dagen in Spanje mee te beginnen, hij die de portierster vanuit Pittsburgh had geschreven en haar opdracht had gegeven zijn Amerikaanse leerling op te vangen tegen betaling van tweehonderd peseta's per week. Als Fontana, met zijn stevige postuur, in nog minder gunstige omstandigheden daar verblijf had gehouden en in hetzelfde gezelschap had verkeerd, waarom zou Daniel Carter dat dan niet ook doen. Op uw gezondheid, maestro, zou de Amerikaan hebben gezegd, als hij toen geweten had dat een dergelijke uitdrukking bestond. Jammer dat hij die pas leerde toen het feest van San Isidro kwam, een paar maanden later.

Er waren uiteindelijk een heleboel praktische en overtuigende redenen waardoor hij, als hij ze bij elkaar optelde, nauwelijks twijfelde. De krachtige stoofpotten die opgediend werden met brood om te soppen, de koffie in de pot waarbij hij 's morgens zijn ogen opende, zijn met de hand gewassen en met zorg gestreken en gesteven overhemden. De verhalen van mevrouw Antonia en haar nog onaangetaste geheugen voor vroeger die hem in de vele zittingen aan het ronde tafeltje zouden helpen om geleidelijk aan de essentie te ontdekken van de grond waarop hij liep. De bron van volkstaal die hij dagelijks hoorde, het voortdurend opborrelen van zegswijzen en grappige verhaaltjes, die hij in groten getale begon op te schrijven in het schrift dat hij besloot vanaf dat moment altijd op zak te hebben.

En zonder dat hij dat zelf misschien wist en boven op de overige redenen komend die er allemaal onmerkbaar door werden overvleugeld, was er nog iets anders. Iets ongrijpbaars, iets wat niet tastbaar was. Iets wat hij had opgemerkt vanaf het moment waarop hij de woning was binnengekomen en was komen te staan tegenover het gehaakte kleedje en de oude foto van een trouwpartij in een dorpje, een huwelijk waarvan de helft van het paar er al niet meer was. Tegenover de lucht van het eten dat op het vuur stond, de ingelijste plaat van het Heilig Hart, de almanak met donkere vrouwen met hoeden uit Córdoba en trieste ogen, en tegenover de radio die constant aanstond, soms bijna onhoorbaar, af en toe luidruchtig met prijsvragen, hoorspelen en volksliedjes. De warmte. De genegenheid. Zich opeens beschermd weten. Het feit dat iemand, nadat hij zo lang geen genegenheid had ondervonden, zich om hem bekommerde, na het gebrek aan opvang waarin hij zijn weg had gezocht sinds hij met luide stem had verkondigd dat zijn toekomst nooit zou verlopen via advocatenpraktijken, rechtsgedingen of ziekenhuizen.

Maar er was niet alleen het huiselijke leven, nee hoor! Vanaf het begin was hij ook druk bezig op straat. Op straat in de meest algemene zin: zonder een bepaald doel de hort op, rondzwervend door dat Madrid dat zich voor zijn ogen ontvouwde en hem in ieder hoekje verrassingen bezorgde. Aan die wispelturige omzwervingen besteedde hij zijn eerste dagen in Madrid, hij liep door authentieke wijken, over trottoirs en pleinen en door parken, hij ging kerken en kroegen in en uit, vertoonde zich in wijnhuizen, winkels, scholen en warenhuizen, en liet altijd snel zijn papieren zien wanneer een hardnekkige bewaker van de openbare orde en van de nationale veiligheid plotseling, op een plaats waar je dat het minst verwachtte en met een slecht gehumeurd gezicht, voor hem opdook.

Toen die eerste dorst eenmaal gelest was, die bijna organische behoefte om te zien, horen, voelen, besloot hij ten slotte om een bestemming te geven aan zijn stappen en een doel aan zijn bestemming. Het doelwit was een gebied in het westen van Madrid, dicht bij zijn wijk Argüelles. Een gebied waar hij, ondanks het feit dat het de formele rechtvaardiging van zijn verblijf was, nog geen stap had gezet.

Daar, in de Ciudad Universitaria, wachtte de Faculteit der Filosofie en Letteren op hem: toen zij pas geopend was had ze Andrés Fontana ontvangen, en twee decennia en nog wat jaren later zou ze ook zijn Amerikaanse student opvangen, op een bewolkte morgen in het begin van oktober. Tussen die beide ogenblikken was een burgeroorlog over het complex heen geraasd, en een minutieus wegvagen van ongewenste docenten en studenten en een wederopbouw op alle fronten die het wezen van de instelling radicaal zou veranderen.

Een paar minuten voordat hij daarheen ging, kwam de weduwe naar hem toe met een steelpan in haar hand. Het handvat was in een doek

gewikkeld opdat ze zich niet zou branden, ze had net op haar knieën trede voor trede de trap geschrobd en maakte zich nu op om hem zijn ontbijt te geven. De kruisweg langs verschillende portiersloges na de dood van haar man, haar kinderen meeslepend, met nauwelijks iets om te eten, en de voortdurende strijd om hen vooruit te helpen, dit alles had haar uiteindelijk sterk gemaakt. Zo vaak haar tranen verbergen, opdat zij haar verdriet maar niet zouden opmerken, zo vaak ketels vulden en vuilnis naar beneden dragen en ellende doorstaan, hadden van haar een vastberaden vrouw gemaakt die in haar compacte en gedrongen lichaam geen plaats bood aan moedeloosheid.

‘Waar gaan we vandaag zo chic gekleed naartoe, mijn jongen?’ vroeg ze, terwijl ze de hete melk op zijn koffie goot.

Ze had de stropdas van Daniel opgemerkt, vol strepen en kleuren, zo verschillend van de sobere en donkere dassen van de gewone Spanjaard. Het was de eerste keer sinds zijn komst dat ze hem die zag dragen.

‘Ik ben bang dat het tijd wordt dat ik aan het werk ga,’ antwoordde hij, terwijl hij een van de dikke churros die net bij de bakkerij gehaald waren in zijn koffiekop doopte.

‘Is het goede leventje dan al voorbij?’

In nog twee happen werkte hij de hele grote churro naar binnen. Daarna gaf hij antwoord.

‘Of voor hetzelfde geld begint dat nu, we zullen zien...’

De hele weg erheen dacht hij nog eens na over de manier waarop hij het project, dat door de commissie-Fulbright ten slotte met een gulle beurs was gefinancierd, naar voren zou gaan brengen. Fontana en hij hadden het er vele malen over gehad. Soms terwijl ze tussen colleges door in de neogotische gangen van de Cathedral of Learning liepen, allebei beladen met boeken, zich snel en met gehaaste tred voortbewegend tussen studenten die op zoek waren naar hun collegezaal. Soms terwijl ze door de straten van de campus van Pitt liepen. Bij een enkele gelegenheid zelfs terwijl ze samen een paar biertjes dronken nadat de colleges op de al lange en warme dagen van de afgelopen lente waren beëindigd, toen de relatie tussen hen beiden voldoende vertrouwelijk was geworden om hun gesprekken voort te zetten buiten de lesuren om. Voorzichtig, jongen, voorzichtig, herhaalde Fontana vaak. Voorzichtig, en hou je hoofd erbij.

‘Waarom dringt u zo aan op voorzichtigheid, professor?’

‘Omdat Sender bij maar weinig mensen geliefd is, en het is niet verstandig argwaan te wekken.’

Fontana wist heel goed wat hij zei. De Aragonees Ramón J. Sender was in die tijd, eind jaren vijftig, inderdaad iemand met een zeer bijzonder aanzien onder de na de Burgeroorlog verbannen Spaanse schrijvers. Al voor de oorlog was hij een productieve schrijver en journalist, maar zijn biografie als strijder met de wapenen en de pen in het republikeinse kamp was erg troebel. Dissident van de Communistische Partij, door de leiders van die partij beschuldigd van donkere episodes van lafheid en verraad, daarna onderworpen aan een lange operatie om hem zijn prestige te doen verliezen, zonder consideratie buitengesloten uit de kringen van solidariteit tussen de ballingen.

Hijzelf had die beschuldigingen altijd tegengesproken, hoewel hij zonder omwegen voorvallen van gebrek aan discipline en zelfs van onverantwoord gedrag tijdens het uitoefenen van zijn militaire taken gedurende de oorlog bekende. Maar waar de Communistische Partij verraad en laaghartigheid zag, wezen Sender en zijn weinige verdedigers op gewoon een gebrek aan eensgezindheid met betrekking tot het beleid en de militaire handelwijze van de kopstukken van de partij: een persoonlijke vorm van rebellie tegen het despotische gezag en een heroïsche verdediging van zijn integriteit als individu. Hoe dan ook, feit was dat de schrijver, trouw aan zijn politieke engagement, net als zo veel anderen in ballingschap was gegaan. Verre van als een van velen op te gaan in de meerderheid, werd hij echter bij talrijke gelegenheden als een vijand behandeld, als een ongemakkelijke reisgenoot tijdens de lange overtocht van de diaspora.

Al met al bleef Sender trouw aan zijn standpunt. Nu zijn gezin voor altijd uit elkaar was gescheurd – zijn vrouw werd gefusilleerd op het kerkhof van Zamora en zijn kinderen werden opgenomen door een Noord-Amerikaanse miljonairster –, vestigde hij zich, na verblijven in Frankrijk en Mexico, ten slotte in de Verenigde Staten, waar hij bleef schrijven en les bleef geven, waar hij hertrouwde. En waar hij nieuwe vrienden maakte. Veel van hen Amerikanen, een enkele Spanjaard. Onder wie Andrés Fontana.

De echo van die gesprekken galmde weer door Daniels hoofd nu hij zich door de Ciudad Universitaria voortbewoog, op zoek naar zijn bestemming. Toen hij eenmaal bij de faculteit was, gaf een portier, zo elegant geüniformeerd als een kolonel, hem de nodige aanwijzingen.

‘Doctor don Domingo Cabeza de Vaca y Ramírez de Arellano, kamer 19, aan het einde van de gang rechts.’

Hij liep eerbiedig door de gangen en hoorde alleen het geluid van

zijn voetstappen op de gepolijste vloer. Het was half tien ’s morgens, de colleges waren al begonnen en buiten de collegezalen was geen sterveling te zien. Ten slotte klopte hij op de deur van het aangegeven kantoor, een welluidende stem zei: binnen, hij ging naar binnen.

Zelfs als hij doelbewust daarnaar op zoek zou zijn geweest, had hij geen kamer en geen man kunnen vinden die zo volkomen anders waren dan hij had verwacht. Cabeza de Vaca was een vriend van Fontana geweest in hun studietijd, voor de Burgeroorlog, en Daniel was zo argeloos geweest te verwachten dat hij tijdens dat eerste bezoek een zekere overeenkomst zou aantreffen met de leefomgeving en de persoon van zijn eigen professor. Enige lichte gelijkenis, een of andere kleine overeenkomst. Maar in de verste verte niet.

Netheid, geworteldheid, opgedoftheid. Drie nieuwe begrippen om in zijn vocabulaireschrift op te tekenen. Drie eigenschappen die zowel op het individu dat hij aantrof van toepassing waren als op zijn omgeving. Een grote notenhouten tafel met gedraaide poten, zilveren inktstel, scheurkalender en een ivoeren kruisbeeld. Een lessenaar met een oud, opengeslagen boek, zware gordijnen van donkergroen velours, een emaillen heraldisch schild, de boekenkast met een glazen deur die vol stond met in leer gebonden banden. Achter de schrijftafel een magere man met een verfijnd uiterlijk. Een lichte huid, een smetteloos driedelig kostuum en naar achteren gekamd, grijs haar. Manchetknopen in zijn boorden, een gouden speld die dwars over zijn das was gestoken. Hij stond niet op om hem te begroeten, reikte hem alleen een hand over de tafel heen. Een lichte hand, mager en al met al niet zonder een zekere kracht.

‘Aangenaam kennis met u te maken, mijnheer Carter. Gaat u zitten, alstublieft.’

Hij gehoorzaamde, zich ervan bewust dat hij uit de toon viel in dat kantoor en bij iemand met een dergelijk voorkomen. Met gehaaste heilzaamheid deed hij de knoop van zijn stropdas goed, trok de revers van zijn jasje recht en gooide zijn haar, dat er altijd weerspannig toe neigde voor zijn gezicht te gaan hangen, naar achteren. Zijn uiterlijk kwam hem opeens buitensporig krachtig voor, overdreven kleurig zijn kledij.

‘Wat een eer dat mijn gewaardeerde collega Andrés Fontana zijn vertrouwen in mij heeft gesteld om het begeleiden van u aan mij toe te vertrouwen. Wat een grote eer.’

De stem van Cabeza de Vaca was gemoduleerd, zijn sympathie voor de hoogleraar uit Pittsburgh klonk oprecht.

'Fontana, Fontana, jongen toch...' mompelde hij, alsof hij dat voor zichzelf deed. 'Wat is het je ten slotte toch nog goed gegaan, schurk... Wat ben ik daar blij om, wat ben ik... Goed, mijnheer Carter,' ging hij verder, van toon veranderend, 'u bent er dus in geïnteresseerd u te specialiseren in onze hedendaagse vertelkunst.'

'Inderdaad, mijnheer.'

'Uitstekend, jongeman, uitstekend. Een voortreffelijk academisch studieobject. Een geweldig idee.'

Daniel hoefde niet perfect tweetalig te zijn om heel goed te begrijpen dat beide bijvoeglijke naamwoorden, uitstekend en voortreffelijk, waren uitgesproken met iets wat op ironie leek.

'En zou u zo vriendelijk willen zijn me de onderliggende reden voor een dergelijke keuze beknopt uiteen te zetten?'

Hij had zevenenhalve minuut nodig om zijn redenering op te lepelen, hij had zijn bijdrage voorbereid. De grote Spaanse literatuur en haar edele penvoerders, de kracht van haar proza, haar traditie en haar erfgoed, de oprechte belichaming van de geest van een volk. Een krachtig blabla, geformuleerd in een behoorlijk Spaans met een overduidelijk buitenlands accent, waarin geen bijvoeglijke naamwoorden als verstomd, verboden of afwijkend hadden gepast. En al helemaal de naam van Ramón J. Sender niet.

Cabeza de Vaca luisterde met de rust van een marmeren standbeeld naar hem en met een zilveren pen tussen zijn vingers.

'En wat betreft uw methodologische aanpak, zou u me daarover nu al wat kunnen zeggen, alstublieft?'

Het van nabij volgen, nauwkeurig documentenonderzoek, gewetensvolle interpretaties. Vijf lange minuten vol verbale acrobatiek om te vermijden openlijk te zeggen dat zijn werk in Spanje zich met voorrang wilde concentreren op het doorkruisen van de decors waartegen het leven en de romans van een verbannen schrijver zich hadden afgespeeld.

'Ik begrijp dus dat u niet van plan bent zich al te veel op te sluiten tussen de muren van collegezalen en bibliotheken.'

Hij deed zijn best te vermijden dat aan hem te merken zou zijn dat die enigszins venijnige houding van de professor hem zenuwachtig begon te maken.

'Goed dan, om de waarheid te zeggen, is het mijn voornaamste bedoeling invloeden, aangrijpingspunten, bronnen en herinneringen te zoeken.'

'Invloeden.'

'Neemt u mij niet kwalijk, maar wat bedoelt u?'

'Het is invloeden, niet invloeden. Gaat u verder, alstublieft.'

'Invloeden, neemt u mij niet kwalijk, mijnheer. Ik bedoel... Ik bedoelde... wat ik van plan ben is de levenspaden van de schrijvers na te lopen, om op die manier hun latere werk beter te begrijpen.'

De zin kwam er heel goed uit, die had hij goed uit het hoofd geleerd. Maar zijn voldoening was van voorbijgaande aard.

'Dezelfde paden betreden, de hartenklop van de streken voelen, de geofysische kern ervan doorgronden en die overbrengen op hun intellectuele werk. Is dat wat uw bedoeling is?'

Het was al jaren geleden dat Daniel dit gevoel gewaar was geworden: een buitensporige hitte op zijn gezicht en de zekerheid dat hij een kleur begon te krijgen.

'Ik geloof dat ik u niet begrijp, mijnheer.'

'Wat begrijpt u dan niet?'

'Bijna alles.'

'Betreden? Paden? Hartenklop? Streken? Doorgronden? Kern?'

'Al die woorden, professor. Ik ken de betekenis ervan niet.'

'Die zult u te gelegener tijd wel leren begrijpen, jongeman. Laten we dus maar verdergaan. Vertel eens, hebt u een schrijver in het bijzonder voor ogen?'

Voordat hij Cabeza de Vaca had gevraagd om Daniels begeleider te worden, had Fontana verschillende mogelijkheden afgewogen en een handvol studiegenoten overwogen die nu deel uitmaakten van de senaat van zijn vroegere faculteit. Dankzij zijn contacten met collega's aan andere Amerikaanse universiteiten had hij inlichtingen gekregen over hun loopbanen en status, over de mate waarin zij het regime bijvielen en hun betrokkenheid bij de autoriteiten. Hij wilde niet dat zijn leerling problemen zou ondervinden in een Spanje dat overladen was met controles en rapporten: hij zocht iemand die hem officieel binnen het instituut zou opnemen, de noodzakelijke documenten zou ondertekenen en hem verder zijn eigen gang liet gaan. Iemand wie die ontheemde buitenlander zo weinig mogelijk kon schelen. Een louter administratieve band, een simpele officiële procedure. Niet meer. Fontana zou zich dan bij terugkomst van Daniel naar zijn vaderland wel belasten met de academische richtlijnen die inhoud zouden geven aan zijn toekomstige proefschrift.

Hij had uiteindelijk voor Domingo Cabeza de Vaca gekozen, hoewel het specialisme van zijn oude vriend mijlenver aflag van de hedendaagse

vertelkunst en nog veel verder van die schrijvers die in ballingschap waren gegaan vanwege de Burgeroorlog. Er zich ten volle van bewust dat Cabeza de Vaca tot de overwinnaars behoorde en dat in zijn wereld zelfs niet de schaduw bestond van een verre band met degenen die gedurende drie barbaarse jaren tot het andere kamp hadden behoord, vermoedde hij dat hij hem kon vertrouwen. Maar hij gaf er de voorkeur aan er niet al te zeer bij betrokken te raken, voor het geval dat. Hij hoopte dat zijn collega, in gedachten verdiept in een universum van manuscripten van zeventienhonderd jaar geleden, een formeel gezien correcte, maar geheel en al op afstand blijvende samenwerking zou accepteren. Voor Cabeza de Vaca werkte dat blijkbaar echter niet zo. Hij wilde meer.

Daniel wist dat hij niet kon liegen als antwoord op de vraag van Cabeza de Vaca. Hij was zich ervan bewust dat het hem niet goed uitkwam onomwonden over Sender te spreken, dat het beter zou zijn te volharden in het algemene en abstracte begrip 'schrijvers'. Maar Fontana en hij hadden dit scenario vagelijk overwogen en waren overeengekomen dat het, in het geval hij zich in het nauw gedreven voelde, gevaarlijk zou zijn om het bedrog vol te houden.

'Ik moet bekennen dat er een schrijver is die me in het bijzonder interesseert, hoewel ze het allemaal in het algemeen wel waard zijn om...'

Cabeza de Vaca trok een wenkbrauw op, hij hoefde niets te vragen. Daniel wist dat er geen ontsnapping mogelijk was.

'Ramón J. Sender, mijnheer.'

'Werkelijk heel interessant... Oftewel, wat u beoogt is de stappen van Sender door Spanje te volgen, om daarna onderzoek te doen naar zijn werk.'

'Zo is het, min of meer,' bevestigde hij op een toon die ietwat lager dan normaal was.

'Dus, en verbeter me wanneer ik me vergis, u overweegt niet om gedurende uw verblijf in Spanje nader kennis te maken met het proza van de schrijver?'

Hij zat te draaien op zijn stoel, sloeg zijn benen over elkaar en automatisch zette hij ze weer naast elkaar neer. Dat ging veel verder dan Fontana en hij in Pitt hadden voorzien.

'Dat is me niet mogelijk, mijnheer.'

'Zou u zo vriendelijk willen zijn om me de redenen daarvoor toe te lichten?'

Hij ging weer verzitten, deed de knoop van zijn stropdas die hem verstikte wat losser.

'Het blijkt moeilijk te zijn om zijn boeken in Spanje te vinden,' bekende hij ten slotte.

'Moeilijk?'

'Veeleer onmogelijk.'

'Vanwege een bepaalde reden in concreto?'

Hij schraapte zijn keel.

'*Censorship*,' zei hij zachtjes.

'In het Spaans, alstublieft.'

Hij slikte krachtig.

'De censuur, mijnheer. De boeken van Ramón J. Sender zijn verboden.'

'En meent u dat dit juist is?'

Hij merkte dat zijn keel droog was. Zijn hoofd, echter, kookte.

'Acht u dat juist of niet, mijnheer Carter?' herhaalde de professor, als reactie op zijn zwijgen.

Daniel wist dat hij nu alles op het spel zette. Dat dit het einde van alles kon zijn: van zijn verblijf in Spanje, van zijn beurs, van zijn nog beginnende wetenschappelijke carrière. Maar hij nam het risico. Welke andere uitweg had hij?

'Nee, professor. Ik meen dat dat niet juist is.'

'Waarom?'

'Omdat ik geloof dat de stemmen niet moeten zwijgen.'

'Zwijgen moet worden opgelegd.'

'Neemt u mij niet kwalijk, maar wat bedoelt u?'

'Zwijgen, een onovergankelijk werkwoord, betekent ophouden te spreken. Het zwijgen opleggen is een overgankelijke vorm, doen zwijgen. Een kleine onderscheidende nuancerings. We hebben het hier niet over eigen beslissingen, maar over extern opgelegde verplichtingen, zo is het toch?'

'Ja, mijnheer,' fluisterde hij.

Hij wilde niet laten merken dat taalkundige nuancerings hem op dat ogenblik helemaal niets konden schelen, dat wat hij echt belangrijk vond was dat ze hem er niet uit zouden trappen.

De reactie van de professor liet een paar seconden op zich wachten en gedurende die tijd, terwijl ze elkaar bleven aankijken, schoten als in een onverwachte sequentie de slechtste vooruitzichten door het hoofd van Daniel, vooruitzichten die hij zich met zijn rusteloze optimisme nooit had weten voor te stellen. Fontana had zich vergist: vertrouwen stellen in die collega van hem was een precaire keuze geweest, ze had-

den niet gerekend op zijn valstrik. Het besluit om onderzoek te doen naar het werk van Sender zou ter dood veroordeeld worden nog voordat het begonnen was, het einde van zijn eerste grote academische project. De Fulbright-commissie zou geïnformeerd worden dat zijn werk niet toelaatbaar was, ze zouden hem zijn beurs afnemen, hij zou, kortom, naar Pittsburgh moeten terugkeren. Vaarwel Madrid, vaarwel zijn droom om Spanje door te trekken. Misschien had hij moeten luisteren naar zijn ouders en moeten afzien van zijn absurde hardnekkigheid zich te willen specialiseren in een buitenlandse literatuur. Misschien lag zijn professionele bestemming toch in de rechtenstudie. Of op de afdeling spoedeisende hulp van een ziekenhuis. Of in de fabriek van Heinz, waar hij vrachtwagens zou volladen met ketchup en witte bonen, totdat zijn botten niet meer konden.

‘Goed, mijnheer Carter, heel, heel goed...’ vonniste de professor ten slotte, waarbij het leek of hij in zijn mondhoek een flauwe, een beetje spottende glimlach liet verschijnen. ‘Hoewel ik het u even moeilijk heb gemaakt, twijfel ik er niet aan dat u uiteindelijk een goed hispanist zult worden, wanneer uw beheersing van de taal wat beter wordt en u voortgang boekt in uw onderzoek. Voorlopig zie ik dat u de goede kant opgaat, dat u over vaste overtuigingen beschikt en duidelijk vastberaden bent.’

Daniel stond op het punt een zucht te slaken en zijn opluchting te tonen, op het punt zijn spanning te laten varen en te gaan lachen. Zich veilig te wanen.

‘Maar u hebt nog een zeer moeilijke weg te gaan,’ voegde Cabeza de Vaca eraan toe. ‘En daarvoor moeten wij, als eerste stap en voordat u aan uw taak begint, voldoen aan enkele formele vereisten.’

Hij voelde opnieuw een zekere verwarring, maar was ervan overtuigd dat het ergste wel achter de rug was. Ondertussen ging de professor door met het uitwerken van zijn weloverwogen verhandeling.

‘Om te voldoen aan alle academische formaliteiten zullen we u laten inschrijven voor twee vakken. Het ene zal zijn West-Gotische handschriftkunde, met speciale aandacht voor het *Commentaar op de Apocalyps van Johannes* door Beatus van Liébana. Ik geef het college op maandag, dinsdag en woensdag om acht uur ’s morgens. Het tweede vak is vergelijkende analyse van de verklarende teksten in de kloosters van Santo Domingo de Silos en van San Millán de la Cogolla. Donderdag en vrijdag, van half acht tot negen uur ’s avonds.’

In de nog maar halfbakken kennis van het Spaans van de jonge Ame-

rikaan, begonnen de woorden zich op te stapelen die nodig waren om een smoes te bedenken, die hem zou ontheffen van de plicht tot het volgen van iets wat zo volkomen absurd buiten zijn belangstellings-sfeer lag.

‘Neemt u mij niet kwalijk, mijnheer, maar... ik, nou ja, mijn bedoeling...’

‘Hoewel u vrijgesteld zult zijn van de plicht de colleges in beide vakken te volgen en toch de kwalificatie uitmuntend krijgt, wanneer ik u hier volgende maand terugzie en u mij vertelt hoe het u vergaan is in de streek Alto Aragón.’

Het gezicht van Daniel moest wel iets hebben weerspiegeld wat op stomme verbazing leek. Cabeza de Vaca, zijn tot op dat ogenblik zeer voorkomende koelheid verbrekend, barstte uit in een welluidende schaterlach.

‘Uw woorden waren overtuigend, zoals ook de aanbevelingsbrieven dat zijn die me bereikt hebben vanuit de Universiteit van Pittsburgh en het rapport van de Fulbright-commissie. ...Hoewel ik natuurlijk niet bereid was een leerling van mijn beste Andrés Fontana te accepteren zonder eerst met hem het verloren contact weer op te vatten. Niet omdat ik hem niet vertrouwde, begrijpt u me goed: ik zou ieder verzoek van hem zonder er ook maar over te twijfelen hebben ingewilligd. Maar ik wilde de gelegenheid om weer iets van mijn oude vriend te horen en te weten te komen wat er van hem geworden is gedurende al deze jaren, niet voorbij laten gaan.’

Hij had dus al met Fontana gesproken. Cabeza de Vaca was dus al op de hoogte van zijn bedoelingen en van het leven van zijn vriend gedurende de laatste decennia. Hij was hem dus alleen maar op de proef aan het stellen. Zijn opluchting was zo enorm dat hij bijna zin kreeg om te huilen.

Vermengd met zijn opluchting was Daniel zich er echter plotseling van bewust dat ook hijzelf niet veel wist van het verleden van professor Fontana. De gesprekken tussen hen hadden zich bijna altijd toege-spitst op het heden en bovenal op de toekomst: plannen en projecten, uit te voeren programma’s, te bereiken doelstellingen. Wat hij van Fontana wist en wat ver weg in het verleden lag, beperkte zich uitsluitend tot de collegezalen en de lezingen, tot het geschiedkundige en literaire verleden dat zijn vaderland omhulde. Meer eigenlijk niet.

‘Het was aangrijpend, geloof me. Ik heb nooit geweten waar hij verbleef sinds ons afstuderen in 1935. Ik wist dat het zijn bedoeling was

een studiejaar als gastdocent aan een Noord-Amerikaanse universiteit door te brengen, maar ik heb nooit vernomen of hij ooit is teruggekomen, of hij heeft meegevochten in de oorlog of niet, of hij gedood werd of het overleefde...

'Hij is nooit teruggekeerd,' zei Daniel, voor zijn beurt.

'Dat weet ik, dat weet ik. Nu weet ik alles al. Ik ben erachter gekomen wat die doorzetter, die wilskrachtige mijnwerkerszoon, uiteindelijk geworden is – die jongen die zich nooit ongemakkelijk voelde tussen de rijkeluiszoontjes waarvan het hier in die dagen wemelde. Dat heb ik altijd aan hem bewonderd: het vertrouwen in zichzelf, zijn vermogen de moed niet te verliezen, om zich aan alles aan te passen zonder ooit uit het oog te verliezen wie hij was en waar hij vandaan kwam. Ik was bijzonder blij hem weer terug te vinden. En hij heeft me een boodschap voor u gestuurd. Hier is die, woord voor woord overgeschreven.'

Hij overhandigde hem een dubbelgevouwen blaadje. Daarop een handjevol eenlettergrepige woorden in zijn eigen taal.

Let him do his way las hij zwijgend. Laat hem zijn gang maar gaan, raadde zijn leermeester aan.

'In tegenstelling tot wat u beiden samen in het begin hebt bekostofd, heb ik Andrés Fontana beloofd om niet alleen op te treden als uw nominale supervisor om te voldoen aan de formele vereisten van uw beurs, mijnheer Carter, maar ook om u echt te helpen bij alles wat binnen mijn macht ligt.'

'Ik ben u daar zeer erkentelijk voor, mijnheer.'

Hij beoogde oprecht te klinken, maar hij was van streek, niet in staat zich een idee te vormen of die reactie van de professor positief voor zijn plannen zou uitpakken of weer een moeilijk mee te slepen ballast zou worden.

Cabeza de Vaca praatte door, alsof hij Daniel niet gehoord had.

'In tegenstelling tot wat u beiden in eerste instantie dacht, bevalt uw project me in wezen wel. Of ik ga er mijn best voor doen te zorgen dat het me bevalt, om nauwkeuriger te zijn. U zult zo direct begrijpen waarom.'

Hij leunde vervolgens opzij en pakte iets wat voor Daniel niet zichtbaar was achter de robuuste tafel die hen scheidde. Een kruk. Een kruk die de professor bedreven onder zijn rechterarm plaatste, terwijl hij tegelijkertijd een energieke poging deed om te staan. Toen pas merkte Daniel het letsel aan zijn lichaam op.

'De oorlog heeft me mijn verloofde, twee broers en een been afgeno-

men. Een mens moet erg sterk zijn om iets dergelijks te boven te komen en zonder angst naar de toekomst te kijken. En ik was dat niet. Het ontbrak me aan moed en daarom ben ik in het verleden gevlucht. Ik ben teruggegaan naar de middeleeuwen,' zei hij, en hij zakte in elkaar op de stoel en gooide de kruk op de vloer. Het sonore geluid van het hout bij de val op de plavuizen scheen hem niet van zijn stuk te brengen. 'Tussen de codices, de kronieken en de middeleeuwse gedichten vond ik de rust waarvan de herinneringen en de nachtmerries me hadden beroofd. Daarvan maakte ik iets meer dan mijn beroep als mediëvist: ik maakte ze tot een toevluchtsoord om me gedurende al deze jaren in te verschuilen.'

'Ik begrijp het...' mompelde Daniel, zonder helemaal eerlijk te zijn. Hij meende het te begrijpen, al was hij er niet zeker van de zwaarte van wat hij hoorde juist in te schatten.

'Maar ik geloof niet dat mijn houding de meest verstandige is, verre van dat. En daarom komt het me voor dat ik een poging moet doen iemand te begrijpen en te helpen die probeert vooruit te gaan. Ik heb daar veel over nagedacht sinds ik het contact met Fontana weer hervat heb, weet u. En hoewel ik me nooit heb kunnen voorstellen dat ik mezelf die houding nog eens zou zien verdedigen, toch ben ik tot de conclusie gekomen dat dit land op de verkeerde weg zou zijn als alle intellectuelen zich, net zoals ik, zouden verstoppen in een grot uit het verleden, afwezig en vervreemd, doof, stom en blind voor het heden dat ons omringt.'

'Ik begrijp het...' mompelde Daniel opnieuw. In wezen begreep hij het nog altijd niet.

'Mijn leven verstrikt terwijl ik een bedachtzame blik naar het verleden keer, maar ik geloof dat het ook noodzakelijk is dat onze literatuur zich blijft voeden, dat we onze beschaving door al haar beddingen naar de toekomst laten stromen. En in die beddingen, of ons dat nu meer of minder bevalt, bevinden zich de stemmen van al degenen die de wreedheid van de Burgeroorlog overleefd hebben: zij die zijn gebleven en zij die zijn weggetrokken. Zij die hier nog zijn en de bannelingen.'

'Bedoelt u ballingen zoals Sender, mijnheer?' vroeg Daniel aarzelend.

'Precies. De enigen die voor altijd tot zwijgen zijn gebracht zijn de doden. De anderen blijven kinderen van dit vaderland, zelfs op afstand, ze houden hun herinnering eraan levend en veredelen onze taal met hun woorden. Hen negeren en de pijnlijke scheuring die degenen

die buiten staan scheidt van degenen die binnen zijn in stand houden, zal alleen maar bijdragen tot het nog verder misvormen van de intellectuele ontwikkeling van ons land.'

'Zo denkt doctor Fontana er ook over, professor,' waagde hij te zeggen.

'En ikzelf meen dat ook wij allen hier zo zouden moeten gaan denken. Degenen die niet kunnen of niet willen terugkeren beschouwen als wezenlijk deel van onze cultuur is, of we dat nu willen of niet, een morele verantwoordelijkheid. Reken dus maar op mijn steun om uw schrijver te hervinden, beste vriend, en ook om u te helpen dit land te leren begrijpen, en met alles wat u maar nodig hebt. Ik vermoed dat wat ik voor u kan doen niet veel zal zijn, laat dat vooraf gezegd zijn. Maar u weet me te vinden, voor het geval dat. In ruil daarvoor verwacht ik wel dat u me regelmatig op de hoogte stelt van uw vorderingen.'

'Ik zal doen wat u van me vraagt, hartelijk dank, professor,' was het enige wat hij wist te antwoorden. Te veel informatie, te veel ingehouden emotie om zo ineens te verwerken.

'Ik wacht op u,' beëindigde Cabeza de Vaca het gesprek en stak hem zijn hand toe, zonder opnieuw op te staan. 'Een Heldhaftig Lid van de Carlismenmilitie en Ridder, Verminkt voor de Nobele Zaak van God, het Vaderland en de Wetten, neemt afscheid van u. Een dromer die niet het geluk heeft gehad van uw mentor, iemand die de leugen over de grote kruistocht tegen de republikeinen heeft geslikt en niet op het juiste moment het conflict uit de weg kon gaan.'

Daniel drukte zijn hand krachtig en bracht hem daarmee een mengeling van bewondering en verdoving over.

'Over een maand kom ik terug, mijnheer, dat beloof ik u.'

'Dat hoop ik. En nog iets, voordat u weggaat. Waarschijnlijk kent u de film *Bienvenido, Mr. Marshall* niet, nietwaar?'

'Nee, die ken ik niet...'

'Hij kwam een paar jaar geleden uit, in 1953, als ik me goed herinner. Hij is leuk en bitter tegelijk, in wezen treurig. Als u de kans krijgt, moet u hem gaan zien en denk er daarna eens over na. U moet proberen niet hetzelfde te doen als uw landgenoten in de film. Toon respect voor dit volk, jongen. Rij niet langs ons op, zonder te stoppen om te begrijpen wie we zijn. Blijf niet steken in bijzaken, oordeel niet onnozel over ons. We stellen vertrouwen in u, Daniel Carter. Stel ons niet teleur.'

De kalender werkte zich door de herfst heen tot voorbij Halloween, met zijn heksen, vogelverschrikkers en pompoenen. Daarna volgde dagenlang regen en in overeenstemming hiermee pakten donkere wolken zich ook samen in mijn gemoed.

Ditmaal lag de oorzaak niet op een continent achter een brede oceaan, maar veel dichterbij. Ze werkte drukkend op mijn directe leefwereld en op mijn dagelijks werk en kwam voort uit het ingewikkelde vraagstuk waartoe de pennenvruchten van professor Fontana dag na dag verder uitgroeiden. De teksten waarmee ik bezig was dateerden al uit de jaren zestig, soms waren ze getypt maar meestal nog met de hand geschreven. Mijn probleem lag echter niet in de weergave maar in de inhoud. In het gebrek aan coherentie, in de hiaten en het ontbreken van verbindingen. Het leek of grote lappen informatie waren weggevallen, of iemand er hele fragmenten had uitgescheurd.

En alsof dit manco in de samenhang nog niet genoeg was, nam de thematiek een totaal andere wending dan in de voorafgaande decennia. De Spaanse auteurs, de literatuur van de bannelingen en andere vaak terugkerende thema's leken steeds verder naar de achtergrond te verdwijnen sinds Fontana zich begin jaren zestig in Californië had gevestigd. In plaats van de namen van romanschrijvers, dichters en dramaturgen las ik nu die van ontdekkingsreizigers en franciscaner monniken, zonder dat ik ook maar het geringste idee had van hun levenswandel. De literaire werken werden verdrongen door oude kronieken over de Spanjaarden in deze uiterste noordpunt van hun kolonie Nueva España. En de plaats van de literaire kritiek werd nu ingenomen door namen van garnizoenen en missieposten. Het kostte me een week vol hoofdbrekens om een beetje consistentie in al die informatie aan te brengen. Hele dagen kwam ik nauwelijks mijn kamer uit en rekte ik mijn werktijd op als elas-

tiek bij mijn pogingen om pagina's op elkaar te laten aansluiten, verbindinglijnen te trekken en her en der alinea's aan elkaar te koppelen. Vaak had ik het gevoel dat ik aan een reusachtige legpuzzel bezig was waarvan een heleboel stukjes verdwenen waren.

Mijn twijfels stapelden zich op. Totdat ik, laat die donderdagmiddag, eindelijk besloot een beroep te doen op de persoon die ik er misschien beter meteen bij had kunnen halen. Maar eerst liep ik het kantoor van Rebecca binnen, om van haar te horen waar ik zijn moest.

'Probeer het eens in Selma's Café, aan het plein. Als hij in Santa Cecilia is, zit hij er bijna elke middag.'

Dus ging ik op weg daarheen en hield het werk die dag verder voor gezien, veel vroeger dan gewoonlijk.

Toen ik de Guevara Hall uit kwam, belandde ik in een woelige menigte en een sfeer van agitatie. Dit was de warming-up, vertelden me een paar studenten bij de deur, voor een demonstratie tegen de bouw van het winkelcentrum. Dat vormde immers een bedreiging voor Los Pinitos, het oord van rust en groen dat ik had leren kennen op de dag dat ik op foto's in de ontvangstzaal het gezicht van Andrés Fontana had gezien. Die ging daar zelf ook vaak wandelen, naar ik later hoorde.

De *Santa Cecilia Chronicle* en de universiteitskrant besteedden steeds meer ruimte aan deze kwestie: informatieve stukken, opinieartikelen voor en tegen, brieven van lezers die zich over de zaak uitspraken... De harde kern van tegenstanders, zo was ik in de loop van de tijd te weten gekomen, had zich gevormd binnen de universiteit en een van de klaarblijkelijke leiders was een deelnemer aan mijn cursus: Joe Super, de emeritus hoogleraar van de sectie Geschiedenis, die tijdens de eerste bijeenkomst het heroïsche werk van de franciscanen en hun mis-sieposten ter sprake had gebracht. Ze schermde met zwaarwichtige argumenten: milieuschade en mogelijk illegaal gebruik van de grond, aangezien helemaal niet vaststond wie de rechtmatige eigenaar was. Het was geen privégebied maar evenmin openbaar terrein. De plaatselijke autoriteiten beheerden het, maar hadden het niet in eigendom. Conflicterende belangen, kortom, en reden voor de oprichting van een platform, dat zich bij gebrek aan afdoende oplossingen luidruchtig en met hand en tand tegen het project verzette.

Sommige studenten droegen spandoeken, anderen hadden een megafoon, verderop stond een jongen met dreadlocks en een enorme trom. De mars was nog niet begonnen, maar nu al vormde zich een geweldige oploop. Ik baande me een weg tussen een groepje witharige

dames door, die recht onder de droogkap vandaan leken te zijn gestapt. Een van hen probeerde me een fel oranje T-shirt met protestleuzen te verkopen, een andere drukte me een sticker met het opschrift NO in de hand. Onderweg zag ik ook auto's waaruit vaantjes wapperden en die claxonnerden om hun steun te betuigen.

Ik wist me door de drukte heen te worstelen en zigzaggend tussen betogers mijn bestemming te bereiken. Die lag trouwens niet zo ver weg. Mijn doel was een café waaraan je kon zien dat het al heel wat jaartjes geleden was geopend, een lokaal waar ik regelmatig voorbijkwam zonder er ooit een voet over de drempel te hebben gezet. Maar deze keer deed ik dat wel. En daar, bij het grote raam aan de straatkant, zag ik hem zitten.

'Ik was naar je op zoek.'

'Wat een geweldige eer.' Hij stond op om me te begroeten. 'Ik zag hoe je liep te ellebogen tussen al die gekken door, maar ik had niet gedacht dat je voor mij kwam. Ga zitten en vertel...'

Op tafel, voor zijn fauteuil van versleten leer, zag ik een laptop, een stapeltje boeken en een bloknoot volgekrabbeld met notities. Ik wist eigenlijk niet of ik gelegen kwam, misschien overviel mijn komst hem enigszins. Maar hij had nu eenmaal aangeboden me een handje te helpen met Fontana en diens paperassen, op de avond dat we zo onverwacht bij Rebecca waren gaan eten.

'Weet je zeker dat ik niet stoor, Daniel?' vroeg ik, terwijl ik mijn jas uittrok. 'Als het nu niet uitkomt, kunnen we ook een andere keer praten.'

'Natuurlijk stoor je. En je weet niet half hoe heerlijk ik het vind om rond dit tijdstip, na een dag hard werken, even flink te worden gestoord.'

Het was een prettig lokaal, sfeervol: vloer en wanden van hout, overal armstoelen en een paar biljarttafels. Achter de lange, lege bar stond een ober op zijn gemak glazen af te drogen terwijl hij naar een partijtje American football keek op een groot beeldscherm waarvan het geluid was uitgeschakeld. Uit speakerboxen klonken bijna onhoorbaar de gitaren van Crosby, Stills & Nash, die het legendarische *Teach Your Children* stukzongen.

'Rebecca zei dat je hier bijna elke middag komt.' Ik probeerde mijn verwaaide kapsel wat te fatsoeneren.

'Meestal werk ik 's ochtends in mijn appartement. Na de middag verander ik dan graag van omgeving, zo kan ik ook een luchtje schep-

pen. Dit is een fijne plek, rond deze tijd is er bijna nooit iemand. En de koffie is niet slecht. Vergeleken met een goede *café con leche* in een Spaanse bar stelt hij natuurlijk weinig voor, maar beter iets dan niets.'

Hij stak zijn kopje omhoog om de aandacht van de kelner te trekken en deze zonder woorden duidelijk te maken dat hij er mij ook eentje moest brengen.

In het stapeltje boeken ontdekte ik een paar titels die ik had gelezen, zo goed en zo kwaad als dat ging, toen ik nog in de kleine kinderen zat. Ik zoude in die tijd met grote tassen waarin je de meest onverwachte dingen tegenkwam: leden van de familie Playmobil tussen pakjes Ducados-sigaretten, bananen, balpennen zonder dopje en half genuttigde broodjes ham. En een boek. Altijd een boek, waarin ik vlug even mijn neus stak terwijl David van de glijbaan ging of Pablo zijn eerste voetjes tegen een bal zette, of in de wachtkamer bij de kinderarts. Altijd, zolang mijn kinderen in de groei waren. Mettertijd was ik gestopt met roken, was mijn koopkracht toegenomen en liepen de jongens niet meer warm voor brandweerlieden en cowboys maar begonnen ze te zeuren om een spelcomputer en om hun eigen gang te mogen gaan. Toen werden die plastic tassen echte handtassen, van leer en modieus. Toch moesten ze nog steeds groot zijn, die eis had ik nooit kunnen laten varen, en er zat nog bijna altijd een roman in.

De kelner kwam met een kopje en een glazen koffiepote en schonk ook Daniels kop weer vol.

'Spaanse prozaschrijvers van het einde van de eeuw, met hen houd ik me onledig. De laatste vijftig jaar van jullie literatuur. Van de voorlopers tot aan de epigonen toe. Een hele volksstam, waarvan jij misschien wel evenveel weet als ik. Maar om daarover te praten ben je vermoedelijk niet hier.'

'Eerlijk gezegd niet,' zei ik, terwijl ik een suikerzakje openscheurde. 'Ik wilde iets anders met je bespreken.'

Hij keek me aan met ogen die vóór deze grijze middag al heel wat hadden gelezen en beleefd.

'Andrés Fontana, veronderstel ik.'

'Dat veronderstel je terecht.'

'Bezorgt zijn nalatenschap je hoofdbrekens?'

'Je kunt je niet voorstellen hoeveel.'

Ik antwoordde hem terwijl ik in het zwart van mijn koffie tuurde. Bijna zonder het te beseffen was ik zachter gaan praten. Alsof ik ver-

trouwelijk over de problemen van een goede kennis sprak in plaats van een kwestie in mijn werk toe te lichten. Alsof mijn hele opdracht plotseling iets diep persoonlijks was geworden.

'Ik ben er om je te helpen waar dat nodig mocht zijn, Blanca, dat heb ik je al eerder gezegd.'

'Daarvoor ben ik gekomen. Weet je trouwens dat ik tussen zijn papieren pas nog een ansichtkaart van jou heb gevonden?'

'Hoe is het mogelijk?' Vol ongeloof schaterde hij het uit.

'Oudejaarsavond 1958. Je liet weten dat je uit Madrid vertrok, waarheen weet ik niet, op zoek naar Mister Witt.'

'Allemachtig...' mompelde hij, met een weemoedig lachje. 'Dat was mijn eerste Kerstmis in Spanje, ik was het onderwerp voor mijn proefschrift nog aan het aftasten. Uitgerekend had me voorgesteld het over Ramón Sender te laten gaan, iets wat mijn leven volledig overhoop heeft gehaald, voorgoed. Wie had dat kunnen denken. Nou ja, laat ik je niet lastigvallen met melancholieke heldenverhalen uit de oertijd, vertel me eens wat voor rompslomp mijn oude professor je nu weer bezorgt.'

Het kostte me moeite de juiste woorden te vinden en ik roerde in mijn koffie om tijd te winnen. Ik wist niet goed hoe ik moest omschrijven wat ik van hem wilde.

'Ik ben klaar met de indeling tot en met de jaren vijftig en nu ben ik begonnen aan de teksten uit zijn periode in Californië, dat is al in de jaren zestig,' zei ik ten slotte. 'Heel interessant, maar totaal anders dan het voorafgaande.'

'Minder literair, lijkt me.'

'Dat klopt. Ze gaan niet langer hoofdzakelijk over auteurs en literaire kritiek, zoals tot dan toe, al vind ik nog steeds aantekeningen over die onderwerpen. In het algemeen zijn ze nu meer historisch van aard, meer gericht op Californië, minder vertrouwd, en daarom valt het me niet mee ze te inventariseren. Bovendien lopen er gegevens door elkaar en soms raak ik de draad kwijt, dan krijg ik de indruk dat er informatie ontbreekt.'

'En nu wil je van mij weten of er echt iets weg is.'

'Precies. En als we toch bezig zijn, zou ik ook van je willen horen – gewoon uit persoonlijke nieuwsgierigheid – of je enig idee hebt waarom zijn carrière zo'n radicale wending heeft genomen. Waarom literatuur hem plotseling nauwelijks nog interesseerde en hij zich ging verdiepen in een heel andere wereld, de geschiedenis van Californië,

waar hij in principe ver van afstond en die buiten zijn academische gezichtsveld viel.'

Ook Daniel nam de tijd voordat hij antwoord gaf. Hij dacht eerst goed na, zijn grote handen om het koffiekopje gevouwen.

'De eerste vraag, of er informatie ontbreekt en of ik soms weet wat er gebeurd kan zijn met datgene wat je mist, is snel beantwoord: ik heb geen idee. Heel kort na zijn overlijden ben ik uit Santa Cecilia vertrokken en bij mijn weten zijn al zijn documenten op de universiteit gebleven en heeft niemand ze nog aangeraakt totdat jij kwam. Persoonlijk heb ik ze buiten zijn werkkamer zelfs nooit onder ogen gehad.'

'Hoelang heb je hier gewoond?' vroeg ik zonder duidelijke aanleiding, een beetje vrijpostig misschien. Het privéleven van Daniel Carter had niets te maken met de geschriften van Fontana en de onderwerpen die deze behandelde, maar opeens wilde ik het gewoon graag weten.

'Iets meer dan twee jaar, nog geen drie volle cursusjaren.'

'Hoelang geleden?'

'Ik ging weg in '69, dus...' Hij rekende even. 'Tjee, al dertig jaar, wat vliegt de tijd.'

Hij leunde achterover in de leren fauteuil, met zijn lange benen over elkaar geslagen en op de rugleuning zijn linkerelleboog, gestoken in de mouw van een marineblauwe trui. Je zag dat hij zich op zijn gemak voelde, als iemand die in zijn leven zo vaak onderweg is geweest dat hij overal thuis lijkt te zijn.

'En wat betreft je tweede vraag, dus waarom hij zijn onderzoeksterrein zo sterk heeft verlegd, moet ik bekennen dat ik niet verder kom dan een poging tot antwoord. De ijzeren pot van mijn geheugen begint na al die tijd wat roestig te worden. Maar ik geloof dat de geschiedenis van Californië hem pas ging boeien toen hij zich hier eenmaal gevestigd had, mogelijk ligt daar de oorzaak van de verandering die jij in zijn productie zegt te constateren. Hij ontdekte een verband tussen deze contreien en Spanje, en dat maakte hem enthousiast. Vraag me niet waarom.'

'Waarom is hij eigenlijk hierheen gekomen, waarom ging hij uit Pittsburgh weg?'

Zelf voelde ik me nu ook behaaglijk. Doordat dit zo'n knusse plek was en door de energie die de koffie me gaf, nam ik aan. Of dankzij Daniels aangeboren talent om mij bij hem op zijn gemak te laten voelen.

'Iedereen die hem kende, ik inclusief, stond verbaasd dat hij na een verblijf van zo veel jaar op een grote, verstedelijkte campus als die van

Pitt, besloot te verhuizen naar dit kleine stadje aan het andere uiteinde van het land. Maar hij had zijn redenen. Ten eerste kreeg hij hier de niet te versmaden functie van sectiehoofd aangeboden. Ten tweede: hij was net gescheiden. Hij had een relatie achter de rug waarop hij bepaald niet met plezier terugkeek. Ik had het idee dat hij daar letterlijk afstand van wilde nemen.'

Dit verraste me. Ik kon me niet herinneren ergens in de documenten iets over een huwelijk of scheiding te hebben gelezen. Dat vertelde ik Daniel.

'Het was een kortstondig huwelijk met een docente biologie van Hongaarse origine. Haar heb ik nauwelijks gekend, maar ik weet dat ze een paar jaar lang in een kwellende knipperlichtrelatie verstrikt zaten, tot ze besloten te trouwen. Enige maanden daarna zagen ze allebei hun fout in. Ik verbleef op dat moment niet in Pitt, maar hijzelf heeft het me jaren later verteld, zonder in details te treden.'

Ik had graag het fijne van die geschiedenis gehoord, maar Daniel scheen er verder niet veel over te weten.

'Zijn voornaamste reden om elders te gaan wonen,' vervolgde deze, 'was zijn steeds zwakker wordende gezondheid, hoewel hij daar met niemand ooit over sprak. Hij maakte een sterke, robuuste indruk, zijn studenten noemden hem vaak de Spaanse stier. Maar hij was een verstokt roker, zijn longen waren geteisterd, en de strenge winters en fabrieksrook van Pittsburgh verdroeg hij steeds slechter. Daarom besloot hij te verhuizen naar een rustige plek met een mild klimaat en zonder vervuiling. Zo kwam hij in Santa Cecilia terecht.'

'En jij bent hem gevolgd...'

Opnieuw beseftte ik te laat mijn gebrek aan discretie, al leek dit Daniel hoegenaamd niet te storen.

'Nee hoor, kom nou.' Hij ging wat rechter in zijn stoel zitten. 'Ik kwam jaren later, eerst ben ik nog op een paar andere plaatsen geweest. Tot er na verloop van tijd een interessante baan in jullie sectie vrijkwam. Hij bood me die aan en zo ben ik hier verzeild geraakt. Maar waar ik eigenlijk naartoe wilde, dat was Berkeley, naar de University of California. Dit hier zag ik slechts als een kortstondige tussenstop op weg naar mijn doel.'

Zijn Spaans verbaasde me steeds weer. Niet veel landgenoten van me zouden zeggen dat ze 'in een interessante baan verzeild waren geraakt'.

'En heb je Berkeley ten slotte nog bereikt?'

‘Ach, uiteindelijk liep alles heel anders dan iemand had kunnen voorzien. Om een lang verhaal kort te maken, het einde van het liedje was dat ik Berkeley nooit heb gehaald en dat Andrés Fontana ruim twee jaar na mijn komst in Santa Cecilia overleed.’

‘Was hij zo ziek?’

‘Beslist niet. Hij voelde zich hier juist veel beter.’

‘Wat is er dan gebeurd?’

‘Hij is omgekomen bij een ongeluk.’ Daniel nam een slok koffie voordat hij verder ging. ‘Achter het stuur van zijn eigen auto, die oude Oldsmobile waarin hij al eeuwen reed.’

Deze apotheose had ik niet kunnen bedenken. Ik was er onwillekeurig van uitgegaan dat hij een natuurlijke dood was gestorven, door ouderdom en slijtage.

Ik wilde nog meer vragen stellen, Daniel leek openhartig, bereid om zonder terughoudendheid te antwoorden. Eigenlijk schetste hij het leven van Fontana slechts in grote lijnen, maar die waren waardevol voor mij omdat ik daardoor zijn geschriften tegen de achtergrond van hun tijd kon plaatsen en ze zo in een ander licht kon zien. Ik had er spijt van dat ik niet eerder een beroep op Daniel had gedaan, dat zou me uren dubben en veel hoofdpijn hebben bespaard.

Het lawaai op straat trok plotseling onze aandacht en beiden richtten we onze blik op dat wat aan de andere kant van de caférut op ons afkwam. Als een alternatieve rattenwanger van Hamelen opende de jongen met de dreadlocks en de trom de lange proteststoet. Achter hem volgden vogels van zeer diverse pluimage. Studenten met spandoeken en megafoons, jonge echtparen met baby's in kinderwagens, universitair docenten en burgers van middelbare leeftijd, schoolkinderen met kleurige ballonnen, de krasse omaatjes die T-shirts verkochten en die nu als kenus tekeergingen, en her en der wat excentrieke types die het ook goed zouden doen in een carnavalsoptocht of bij een defilé van dragqueens.

‘Zullen we gaan?’ Hij begon zijn boeken bijeen te rapen.

Ik trok mijn jas aan, terwijl hij zijn spullen inpakte, een paar dollar op tafel legde zonder de kelner met de rekening af te wachten, en daarna haastig iets op een servetje krabbelde.

Hij stak het me toe. ‘Voor het geval je me nog nodig hebt.’

Terwijl ik het servetje met de twee telefoonnummers – thuis en mobiel, nam ik aan – in mijn zak stopte, hing hij de uitpuilende rugzak over zijn schouder. Ik greep mijn tas.

‘Je hebt me een paar dingen duidelijk gemaakt waar ik je heel dankbaar voor ben,’ zei ik, terwijl we naar de deur liepen.

‘Integendeel, Blanca, jij bent degene die mij een dienst bewijst. Ik denk met genoeg aan mijn oude vriend terug en praat graag weer eens over hem. Het doet goed af en toe de leidingen van het geheugen te ontstoppen en in het reine te komen met alles wat voorbij is.’

Het weer werd die middag steeds guurder. Zodra we buiten stonden knoopte ik mijn jas dicht en sloeg mijn armen strak om mijn romp. Hij zette de kraag van zijn jekker op. De wind speelde wild door onze haren.

‘Zal ik eens wat zeggen?’ Het begin van een glimlach schemerde door zijn kortgeknipte baardharen heen. ‘Als Andrés Fontana nog had geleefd, zou hij ongetwijfeld in deze protestmars hebben meegelopen. Hij zou zich steeds tegen elke aantasting van dat natuurgebied hebben verzet. Ik heb je toch verteld dat hij vaak in Los Pinitos ging wandelen, hè? Vooral die laatste maanden, toen hij niet kon vermoeden hoe weinig tijd hem nog restte.’

Vervolgens sloeg hij een arm om mijn schouders, om me tegen het gewoel te beschermen maar ook om me naar zich toe te trekken. Een paar seconden later bevonden we ons midden in de demonstratie. Tussen het gejoel, gezang, de slogans en het dreunen van de trom moest Daniel, die me nog steeds niet losliet, schreeuwen om zich verstaanbaar te maken.

‘Hij zei altijd, half spottend en half serieus, dat hij daar de waarheid liep te zoeken.’

Midden november was ik jarig en vond ik een flinke stapel felicitaties van familie en vrienden in mijn cyberbrievenbus. Na het uitspreken van hun beste wensen vroegen de meesten me wanneer ik van plan was terug te komen. Terloops, zogenaamd langs hun neus weg. Niemand van hen stuurde ik echter een datum of andere informatie, niet omdat ik iets geheim wilde houden maar omdat ik het zelf niet wist. Mijn beurs vermeldde geen expliciete vervalddag maar noemde slechts een periode van drie à vier maanden, tot de omschreven taak zou zijn voltooid. Ik had nog tijd en werk voor de boeg en was nog lang niet van plan om terug te gaan.

Een jaartje ouder worden was niet bepaald het meest opwindende wat me kon overkomen nu mijn man me had ingeruild voor een vrouw die jonger, blonder en beter gesalarieerd was. Evenmin was het bevorderlijk voor mijn optimisme dat ik mijn kinderen niet in de buurt had en minstens eenmaal per week een koppig telefoontje van mijn zus kreeg, die me schuimbekkend aanspoorde de weg van mijn ex naar het geluk met obstakels te overdekken. Omdat de zaken er zo voorstonden besloot ik mijn verjaardag te vieren, wellicht om mezelf te bewijzen dat het leven ondanks alles gewoon doorging.

Niemand in Santa Cecilia wist dat ik jarig was, de dag had zonder festiviteiten kunnen verlopen. Maar misschien juist daardoor, omdat ik niet wilde dat dit zomaar een datum op de kalender bleef en behoefte had om een beetje kleur te geven aan mijn bestaan, kwam ik op het idee een feest te organiseren. Een Spaans feest voor mijn nieuwe Amerikaanse vrienden, die hun deuren voor me hadden geopend, zich voor me hadden ingezet en me hun genegenheid hadden geschonken. Een feest waarop geen enkel typisch Spaans gerecht uit de reisgidsen mocht ontbreken, als een soort knipoog naar het alweer

bijna vergeten debat over de Spaanstalige cultuur: tortilla's, gazpacho, sangria en olijven. De aanleiding voor het evenement besloot ik echter geheim te houden, niemand hoefde te weten hoever mijn leeftijd gevorderd was.

In een vlaag van creativiteit produceerde ik in mijn werkkamer een aantal uitnodigingen op de oude printer, die zoals gewoonlijk functioneerde naar eigen goedgevoelen: soms wel, soms niet. Ik verdeelde ze over de postvakjes van de sectie en verspreidde de rest onder de deelnemers aan mijn cursus. Volgens de Amerikaanse etiquette had ik eerder met mijn kennisgeving moeten komen, maar het was nu eenmaal zo gelopen. Ondoordacht, onvoorzien. Zoals bijna alles de laatste tijd.

Aan de hand van de bevestigingen en afmeldingen die ik binnenkreeg, berekende ik dat er meer dan dertig aanwezigen zouden zijn, inclusief aanhang. Luis Zárata nam de uitnodiging direct aan, evenals een paar andere collega's. En Rebecca bleef natuurlijk niet achter. Daniel Carter zou komen als hij nog op tijd was, hij keerde diezelfde avond terug van een congres in Phoenix, Arizona, zo liet hij weten toen ik hem belde. Ook de meeste van mijn studenten zouden niet op het appel ontbreken.

Na aanvankelijke twijfels besloot ik ook Fanny te vragen, maar ze sloeg de uitnodiging af. Op zaterdagavond had ze altijd een gezamenlijke maaltijd met haar kerkgenootschap. Ik was inmiddels gewend geraakt aan haar bizarre persoonlijkheid en we konden het goed met elkaar vinden. We waren zelfs aan elkaar gehecht geraakt. Van haar excentrieke trekjes en haar soms onbezonnen aanpak keek ik niet raar meer op. In de loop van de tijd was haar aanwezigheid me vertrouwd, ja bijna dierbaar geworden. Niet echt een vriendin maar wel iemand die een beetje bijzonder voor me was.

'Moet ik helpen, wil je soms iets van me lenen?' bood Rebecca aan, toen ik haar uitlegde wat ik van plan was.

Nog voor ik kon antwoorden ging ze er al vanuit dat ik ja zou zeggen en ze begon de hulpmiddelen op te sommen die onmisbaar zouden zijn om mijn flatje van amper veertig vierkante meter in een behoorlijke feestruimte om te toveren.

'Eens even denken... Ik heb een klaptafel en vouwstoelen voor als we thuis met meer personen zijn dan normaal. En je kunt keukengerei van me lenen, als je dat nodig hebt, en een groot tafelkleed, als je wilt, en glazen en bestek...'

Ik moest haar overstelpende aanbod afremmen, er zat niets anders

op, anders zou mijn krappe ruimte zo vol raken met allerlei onnodige spullen dat er haast geen gasten meer in konden. De tafel accepteerde ik, ook een paar stoelen en nog wat losse dingetjes. Verder zou ik wegwerpservies gebruiken. Geen ingewikkeld gedoe, dat was nergens voor nodig.

‘Vrijdagmiddag na het werk wacht ik op je, dan gaan we samen naar mij toe. We laden mijn auto vol en rijden alles naar je flat. Op zaterdagochtend moet ik naar Oakland en hoogstwaarschijnlijk ben ik dan maar net op tijd terug voor het feest, daarom is het beter als alles er de dag van tevoren al staat.’

Even na vijven parkeerden we voor haar huis, een woning in traditionele stijl met een lommerrijke tuin en een zwembad aan de achterkant. En met een grote lobbess van een hond, langharig, ergens tussen grijs en wit, schamel van stamboom, tuk op pizzaranden en net zo sympathiek als zijn baasje. Macan, heette hij. Op een dag was hij aan komen zetten, vertelde Rebecca, hij was achter de fiets van een van haar dochters aangehold, nu alweer bijna tien jaar geleden. Niemand was hem komen halen, al hadden ze de buurt vol oproepen gehangen om zijn eigenaar op te trommelen. Macan was nooit meer weggegaan.

Binnen waren nog onmiskenbare sporen te vinden van inmiddels vertrokken bewoners: rolschaatsen en fietsen in de garage, regenjacks aan de kapstok achter de voordeur. Drie kinderen waren er en vijf kleinkinderen, geen van hen woonde dichtbij. Toch leek de woning niet het huis van een alleenstaande oudere vrouw, maar dat van een gezin waarvan de kinderen naar de bioscoop waren of even een boodschap waren doen, in plaats van een eigen leven op te bouwen in verre uithoeken van het land. Het was niet zomaar een leeg nest waarvan de jongen waren uitgevlogen, maar een toevluchtsoord waarnaar ze allemaal op ieder willekeurig tijdstip konden terugkeren, met het gevoel nooit weg te zijn geweest.

‘Laten we beginnen in de keuken,’ stelde ze voor.

Een groot raam gaf er uitzicht op de tuin en de kookplaten bevonden zich op een houten eiland in het midden. Boven dit kookeiland hingen aan een stalen rek allerlei pannen en gedroogde kruiden. Rebecca’s efficiëntie reikte verder dan haar kantoor en manifesteerde zich ook in haar huishouden. Alles had zijn vaste plek, de potten met etiketten, de kalender aan de muur met zijn keurig geschreven notities, de vers geplukte bloemen op het werkblad.

‘Dit is voor de gazzpacho.’ Uit een kast trok ze een bakbeest van een

keukenmachine tevoorschijn, waarop een enorme glazen kom zat geschroefd.

Ik probeerde haar duidelijk te maken dat ik aan een eenvoudige handmixer genoeg had, maar in het land waar alles groot wordt aangepakt was dit het simpelste werktuig dat Rebecca had om tomaten tot pulp te hakken.

‘En deze voor de sangria. Pablo González, die docent uit Colombia, heeft hem ooit voor me meegebracht uit Spanje.’ Triomfantelijk hield ze een gigantische aardewerken kom omhoog, met onderaan een kraantje. ‘En nu gaan we naar het souterrain voor de stoelen.’

We gingen de trap af naar een lichte ruimte, waar de meest onwaarschijnlijke meubels en huisraad netjes bijeen waren gezet. Een pingpongtafel, kartonnen dozen met daarop de naam van de eigenaar en een omschrijving van de inhoud, ouderwetse posters van zangeressen, honderden grammofoonplaten en een woud van foto’s, vaantjes en diploma’s geprikt op een uitgestrekt kurkbord aan een van de muren. Een paradijs voor opkopers, geordend met de discipline van een militaire parade.

Terwijl Rebecca de vouwstoelen zocht, kon ik het niet laten een blik te werpen op de foto’s aan het bord tegen de muur. Daar zag ik de lang vervlogen geschiedenis van haar gezin in beeld gebracht: picknicks op het strand, kinderfeestjes, schoolbals. Baby’s die inmiddels volwassen waren, jongemannen die nu vader zouden zijn en grootouders die enkel nog voortleefden in de herinnering van hun nageslacht.

‘Zo, dat staat klaar,’ zei ze, nadat ze de stoelen bij de trap had gezet. ‘Toen ze zag dat ik de foto’s bekeek, kwam ze naar me toe. ‘Die zijn al stokoud,’ zei ze met een glimlach.

Zoals ze me kort na mijn komst op het gezicht van Andrés Fontana had geattendeerd in de ontvangstzaal van de sectie, zo wees ze nu aan wie wie was in haar grote familiealbum. Bij elke opname had ze een herinnering, een verhaaltje.

‘Dit was een *Fourth of July* aan het strand. Aan het slot kregen we een verschrikkelijk onweer over ons heen, waardoor het vuurwerk in het water viel. Hier zijn we op een trip naar Angel Island, in de baai. Op die dag viel mijn zoontje Jimmy van de waterfiets. Zijn hele wenkbrauw lag open, er moesten zeven hechtingen in.’

Het ene na het andere tafereel lichtte ze toe, en met elke foto die ze aanwees reisde ze verder terug in de tijd. Tot ze bij die van een groepje jonge volwassenen kwam.

'Jeetje, wat zien we eruit! Dit is echt lang geleden. Die foto heb ik in tijden niet gezien. Ik ben benieuwd of je iemand kunt herkennen,' zei ze uitdagend.

Ingespannen tuurde ik naar het fotootje. Vier personen in de open lucht, de mannen aan de buitenkant, de twee vrouwen in het midden. Alle vier leunden ze tegen een grote rode auto die onder het stof zat. Op de achtergrond een woestijnachtig landschap met wat huizen, zo te zien Mexicaans. In de verte de zee. De eerste van links was een donkerharige man met een breed lint om zijn voorhoofd. Heel slank, in een bloemetjeshemd en met een flesje bier in zijn hand dat hij naar voren stak, alsof hij een toast uitbracht op de fotograaf. Naast hem een tenger meisje, een en al glimlach, haar handen in de zakken van haar shorts, twee vlechten, een geel T-shirt met het opschrift PEACE. De derde persoon was een jonge vrouw, rank en knap. Op het moment dat er werd afgedrukt leek haar gulle mond het uit te schateren. Een witte jurk reikte tot bijna op haar blote voeten en om haar hals droeg ze een aantal bontgekleurde kralensnoeren. Het groepje werd gecompleteerd door de lange man naast haar, in een verschoten hemd en met haveloze jeans. Zijn gelaatstrekken waren nauwelijks te onderscheiden door het blonde haar dat tot op zijn schouders viel, de volle baard en de zonnebril. Het leek zomer, ze waren bruin, de levensvreugde droop van ze af.

'Geen idee.'

Ik wist niet wie ze waren, maar ik zou best een van hen hebben willen zijn. Zo stralend, zo zorgeloos.

'Dit ben ik,' lichtte Rebecca toe, wijzend op het meisje met de vlechten.

'Nee...' Ik schoot in de lach.

Ik kon maar moeilijk wennen aan het idee dat de elegante, rijpe Rebecca Cullen die ik kende dit meisje in die superkorte broek was op wier borst de wereldvrede werd gepropageerd.

'En er staat nog iemand bij die je kent. Kijk maar rustig.'

Dat deed ik, maar ik kon niemand thuisbrengen. Ze wees op de laatste van de vier, de lange man met al dat haar en die baard.

'Kijk nog eens goed.'

Toen meende ik hem te herkennen. Zijn gezicht was nauwelijks te zien, maar er was iets in zijn postuur waardoor ik vermoedde wie het zijn kon.

'Daniel Carter?' vroeg ik aarzelend.

'Precies,' beaamde ze met een weemoedige glimlach. 'God alle-machtig, wat is dat lang geleden! Kijk toch hoe jong we waren, en wat voor kleren we droegen, en dan dat haar!' Opnieuw wees ze naar de foto en liet haar vinger beurtelings over de twee andere gestalten gaan. 'Dit was zijn vrouw en dit is mijn ex-man Paul.'

Ik moest me in toom houden om niet onmiddellijk te vragen wat er van hen geworden was, waar ze terecht waren gekomen en wat er daarna was gebeurd. Maar ik hoefde mijn nieuwsgierigheid niet te tonen, want terwijl Rebecca de foto's de rug toekeerde om de stoelen te gaan pakken, begon ze ongevraagd te vertellen.

'Die foto is van zomer '68, genomen op Cabo San Lucas, de zuidpunt van Baja California. En al zie ik er nog jong uit, mijn drie kinderen waren toen al geboren. Paul, mijn man, was docent filosofie, hier in Santa Cecilia. Drie jaar eerder waren we vanuit Wisconsin naar Californië verhuisd. Het echtpaar Carter arriveerde kort na ons en we werden dikke vrienden.'

We gingen de trap op. Zij eerst met de vouwstoelen. Daarna ik, terwijl ik een tafel naar boven sleepte.

'In die tijd zorgde ik alleen maar voor mijn gezin. Ik had geen werk, de kinderen waren nog klein, ze waren kort na elkaar geboren. We hadden net dit huis gekocht, het was een echte puinhoop en we waren nog bezig het op te knappen. Die zomer kwamen mijn ouders uit Chicago en pasten een week op de kinderen, zodat wij eindelijk eens op vakantie konden.'

We waren de keuken weer binnengegaan, de Rebecca van nu en haar efficiënte aanpak vormden opnieuw de realiteit.

'Mooi, laten we alles in de auto leggen. Het lijkt me het handigst om te beginnen met de tafel, want die neemt de meeste ruimte in beslag. Daarna de stoelen, en daar bovenop de andere spullen. Oké?'

Ik gaf een vals knikje. In werkelijkheid vond ik het helemaal niet oké. Ik zou willen dat ze me meer over haar leven vertelde, over die zomer toen ze nog jong waren en langs de kust van de Stille Oceaan reden in een auto overdekt met stof.

Gelukkig voor mij bleek ze even efficiënt als altijd en speelde ze het probleemloos klaar die twee dingen tegelijk te doen.

'Vier jaar later liet Paul ons zitten. Hij ging ervandoor met een promovenda. Mijn dochter Annie was negen, Jimmy zeven en Laura vijf. Hij zei dat het een dierlijke passie was, een kracht sterker dan hijzelf waar hij niet tegenop kon.'

We stonden in de voortuin, naast de auto. Het was donker geworden.

‘Een tijdlang kwam hij terug en vertrok dan weer,’ vervolgde ze. ‘De kinderen wisten niet waar ze aan toe waren en ik werd er gek van. De ene week verdween hij, de volgende dook hij weer op. Dan smeekte hij om vergeving, beloofde dat het afgelopen was en zwoer me trouw voor de rest van zijn leven. Zo ging dat vier of vijf maanden door.’

Ze legde de stoelen op de grond en klapte de kofferbak open, terwijl ze ondertussen onverstoorbaar verder praatte. Zonder dramatisch te doen maar ook niet overdreven luchtig, gewoon met de neutraliteit waarmee we na verloop van tijd terugdenken aan stukjes werkelijkheid die we achter ons hebben moeten laten, gedwongen door het leven. Macan, de hond, was mee naar buiten gelopen en volgde de scène onbewogen vanaf zijn ligplaats op het gazon. Hij was er alleen maar en vroeg zich hoogstens af waarom zijn baasje zo nodig met al die stoelen moest slepen, terwijl je in horizontale toestand toch zo magistraal tot rust kwam.

‘Annie, die tot dan toe een lief, vlijtig kind was geweest, werd onhandelbaar en deed op school niet meer haar best. Jimmy begon in bed te plassen. Laura viel alleen nog in slaap als ik bij haar kwam liggen. Toen ik de situatie niet meer aankon propte ik een paar koffers vol en vertrokken we naar mijn ouders in Chicago. Eerst die tafel onderin, alsjeblieft.’

Ik gehoorzaamde zonder een woord en zij begon een voor een de stoelen erbovenop te leggen, keurig netjes.

‘Ik trok met de kinderen bij mijn ouders in, maar Paul hing om de haverklap aan de telefoon,’ ging ze verder. ‘Hij gaf toe dat het allemaal een vergissing was geweest, dat hij zich als een stomme idioot had gedragen. En hij bleef maar zeggen dat zijn affaire voorbij was, dat hij dat meisje – Natasja heette ze, ze was half Russisch – niet meer zou zien. Hij smeekte ons terug te komen naar Santa Cecilia, want hij kon niet zonder de kinderen en mij. Dan schreeuwde hij hysterisch dat ik de liefde van zijn leven was. En op een dag stond hij in Chicago voor de deur. Hij praatte met mijn ouders en met ons, vroeg vergiffenis voor al het leed dat hij ons had aangedaan, en bezwoer me dat alles weer zoals vroeger zou worden. Zo, nu de keukenmachine.’

Ze vertelde het zonder verdriet, zonder nuancerings in haar stem, ondertussen doelgericht doorwerkend.

‘Net zolang tot ik me liet overtuigen. Samen gingen we naar huis en

een paar maanden lang liep alles perfect. Een betere vader, een lievere man bestond er niet. Uren speelde hij met de kinderen, hij kocht een puppy voor ze. ’s Avonds kookte hij, dan aten we bij candlelight en regelmatig bracht hij bloemen voor me mee. Tot hij op een morgen voor iedereen ontbijt klaarmaakte, naar de universiteit ging en ’s avonds niet thuiskwam. Ook de volgende avond niet, en de avond daarna weer niet. Op de vierde dag was hij er weer. Hebben we nu alles, Blanca?’

‘En wat deed je toen?’ vroeg ik, terwijl ik haar de sangriaketel aanreikte, het laatste wat mee moest.

Met een droge klap duwde ze de kofferbak dicht.

‘Ik liet hem niet meer binnen. Wat mij betrof kon hij doodvallen. Ik ben een baan gaan zoeken.’

Ze draaide haar hoofd naar mij toe en keek me aan met ogen die helder oplichtten onder de tuinlantaarns, tussen een web van kleine, harmonieuze rimpeltjes. En ondanks het trieste van haar verhaal glimlachte ze, nog steeds met een zekere mildheid in haar gelaatsuitdrukking.

‘Had die zomer op Cabo San Lucas maar eeuwig geduurd. We konden toen niet beseffen hoe hard het leven ons uiteindelijk allemaal zou raken.’

Daniel Carter vertrok eind oktober 1958 naar het Aragón waar Ramón J. Sender geboren was. In de provincie Huesca bezocht hij het dorp dat hem geboren had zien worden, Chalamera, en die plaatsen waar hij als kind gewoond had en die voor altijd zouden voortleven in de herinnering van de schrijver. Alcolea de Cinca, onder de berg die, zoals hijzelf zei, met een mes uitgehouwen leek te zijn. Tauste, waar hij zijn *Kroniek van de dageraad* zou situeren en waarin hij zijn jeugdliefde voor Valentina opnieuw opriep.

Daniel draafde wegen af, schuilde voor de regen in bouwvallige kloosters, sloiep in slechte pensions en praatte met de streekgenoten, van wie hij onophoudelijk nieuwe woorden leerde. Hij dronk wijn uit de leren zakken die ze hem aanboden, en hij at wat er was daar waar de vrijgevigheid van anderen hem een bord voorzette. Van Aragón ging hij naar Navarra, van Navarra naar Oud-Castilië, van Oud- naar Nieuw-Castilië. En wanneer hij kon nam hij treinen en autobussen, en klom hij op zo veel karren, in zo veel vrachtauto's en bestelwagens als er welgezinde bestuurders zijn pad kruisten. De Amerikaanse student buitelde over de landkaart van de oude stierenhuid en onderwierp zich aan alles wat op zijn pad kwam. Provinciehoofdsteden met hoofdstraten, met het embleem van het juk en de pijlen, met adellijke en minder adellijke huizen en met huizen waar niets adellijks aan was, met regenplassen, markten en buurtjes. In de dorpen en op het land trof hij toneeltjes aan waarin bijna altijd, zich herhalend, dezelfde personages verschenen: vuile kinderen, vrouwen die met hoge manden liepen die ze op wonderbaarlijke wijze op hun hoofd droegen, varkens en kippen in de modderige straten, en mannen met alpinopetten en zonder tanden op de ruggen van oude muilezels. In het noorden vond hij steen, en kalk naarmate hij verder naar het zuiden kwam, maar de

verschillen waren nooit wezenlijk. Achterstand en grote armoede in een Spanje dat pas vijf jaar voordien kans had gezien hetzelfde inkomen per hoofd te bereiken als voor de Burgeroorlog, een niveau dat ook toen al erbarmelijk laag was.

Geen groter verschil dan tussen dit en wat hij in zijn vaderland bij zijn vertrek had achtergelaten: een welvarend en dynamisch land, waarin de *baby boom* op zijn trotse hoogtepunt was en de burgers optimistisch hun moderne huizen bouwden in de met bomen beplante delen van de voorsteden. Een land waarin de Fords Fairlane en de Cheviots Impala de straten vulden en waarin de huishoudelijke apparaten al geen luxeartikelen meer waren, maar apparaten die basisbehoeften bevredigden voor het verrichten van de meest alledaagse routinewerkzaamheden. Een materialistisch en tegenstrijdig Amerika, waarin het welzijn en het amusement samenleefden met de anticommunistische paranoia, de laatste stuiptrekkingen van de rassenscheiding en de dreiging van de atoomoorlog.

Ondanks de enorme verschillen waarop hij stuitte gedurende zijn Spaanse omzwervingen, genoot Daniel ieder ogenblik van dat harde land vol hompen brood, pap en spek, cichorei en shag, kerkklokken, gezangen uit de tijd van de keizers en twee aan twee opererende politieagenten. Toen hij eind november terugkeerde naar Madrid, met vereelte voeten, met vijf schriften vol aantekeningen, een handvol niet ontwikkelde fotorolletjes en het gevoel iedere minuut van die volle initiatieis tot de laatste druppel te hebben uitgeperst, was de kou al bijtend.

Toen hij eenmaal weer onder de vleugels van mevrouw Antonia geïnstalleerd was, vervulde hij – na een paar dagen waarin hij genoot van de smaak van haar stoofpotten tot hij niet meer kon – zijn plicht en ging terug naar de werkkamer van Cabeza de Vaca.

Hij overhandigde hem het verslag dat hij twee dagen lang had zitten uittikken op zijn kamer in de portierswoning. Daarin beschreef hij gedetailleerd en stap voor stap zijn avontuur: wat hij had waargenomen in de streek van Sender, de gesprekken met zijn streekgenoten, zijn toegevoegde bezoeken aan steden, dorpen en streken. Wat hij gezien, beleefd, gevoeld, geleerd had.

'Uitstekend, mijnheer Carter, uitstekend,' zei de professor, terwijl hij de vellen opborg in een lade. 'En nu moet u Madrid uitpersen. Ik verwacht u morgen voor de middag in het Prado Museum.'

'Dank u voor uw belangstelling, professor, maar ik ken het Prado al.

Ik ben daar een hele middag geweest, ik heb *Las Meninas*, *De overgave van Breda* en *De fusillades van 3 mei* gezien, en ook...

De linkerwenkbrauwboog van Cabeza de Vaca fluisterde hem in dat hij maar beter kon zwijgen.

'Beschouw het maar als mijn bijdrage aan uw algehele scholing, jongeman. Twee weken intensief onderwijs, Inleiding in de Spaanse schilderkunst. Om tien uur. Onder mijn toezicht.'

Zo bracht de Amerikaan het laatste deel van het jaar door, met schilderijen en lessen van zijn nieuwe, verminkte mentor, terwijl beiden in een uit balans geraakt traag tempo de galerijen doorkruisten. Dankzij zijn bemiddeling volgde Daniel ook een aantal colleges die dicht bij zijn interesses lagen en leerde hij enkele studenten kennen, die hem uitnodigden voor een paar feestjes en voor een uitstapje naar La Granja. En zo ging hij verder met het omslaan van de bladzijden van de dagen en met het lopen door de herfstige straten vol kastanjeverkoopsters en lotenverkopers, die een rijke toekomst beloofden aan een volk dat nog volop te lijden had van gebrek aan zo veel, zo veel facetten van hun leven.

Zonder dat mevrouw Antonia al te veel behoefde aan te dringen nam hij de uitnodiging aan om kerstavond met de rest van haar familie door te brengen in het huis van haar zoon Joaquín, die in de calle Santa Engracia woonde en een vrouw had die Teresa heette, en drie meisjes die gefascineerd waren door die reus die Spaans praatte met een vreemd accent, die amandelkoekjes met twee tegelijk at, met hen luidkeels kerstliedjes zong en naar de betekenis vroeg van woorden die niemand kende, zoals de potkachel die op de ezelin reed met de chocoladekan en het molentje. Hij genoot enorm van die luidruchtige kerstviering op het ritme van rommelpotten, kindertamboerijntjes en een fles anijlslikeur van het merk La Asturiana waar met een vork langs werd gestreken. En hij ging daar zo in op, zo enthousiast, dat hij zelfs niets merkte van de paar heimelijke tranen die uit de vermoeide ogen van de weduwe biggelden, ter herinnering aan haar Marcelino en aan die jaren die verloren waren gegaan, wreed en tegelijkertijd dierbaar, jaren die voor altijd in haar geheugen bevroren waren.

'Oudejaarsavond breng je toch ook bij ons door, nietwaar, jongen?' vroeg ze hem een paar dagen later. Na maanden van aandringen van de kant van Daniel had ze zich eindelijk aangewend om jij tegen hem te zeggen.

'Nou... u weet wel dat ik u allen van ganser harte dankbaar ben voor

uw gastvrijheid, maar ik dacht eraan... ik denk eraan... dat ik die avond misschien graag ergens anders zou willen doorbrengen, als u dat niet erg vindt.'

Hij had andere plannen. Of, om nauwkeuriger te zijn, hij was iets anders van plan. Naar de Puerta del Sol lopen, op zoek naar de drukte van de menigte. Verder niets. Hij probeerde trouw te blijven aan de raad van Cabeza de Vaca: laat u niet leiden door bijzaken, jongen, blijf niet aan de oppervlakte. En al met al, wetend dat hij daarmee tot het meest banale en meest alledaagse verviel, kon hij de verleiding niet weerstaan zijn eerste twaalf geluksdruiven te eten op de klank van de klokken, omgeven door een rumoerige mensenmassa, waar de cider in enorme hoeveelheden vloeide en de roltongen talrijk waren, tussen soldaten op verlof, avonturiers van allerlei slag en boerenpummels in hun beste kleren die net in de hoofdstad waren aangekomen.

'En waarom eet je dan niet eerst met ons mee en ga je daarna? Ik heb tegen mijn schoondochter gezegd dat ik die middag al vroeg naar haar toe kom en een speenvarken ga braden, dat ze uit mijn geboortedorp komen bezorgen en dat minstens even lekker wordt als dat in het Botín restaurant.'

'Denkt u dat ik daar tijd genoeg voor heb?' vroeg Daniel, er al bij voorbaat van genietend. De weduwe wist dat de maag van de jongen een veilige flank was om aan te vallen.

'Maak jij je nou maar geen zorgen, ik zorg ervoor dat we tegen elven klaar zijn met eten.'

Zo was het ook: om half twaalf stond hij op de Puerta del Sol. Hij had zelfs nog een paar minuten om een stuk of wat ansichtkaarten te kopen, die vol te krabbelen en in een bus voor overzeese post te doen.

Toen hij op nieuwjaarsmorgen wakker werd, wachtte aan de muur van de eetkamer in de portierswoning een afbeelding van *La chiquita piconera* op hem, het schilderij van Julio Romero de Torres waarmee de maand januari geopend werd in de gloednieuwe almanak van 1959. Op tafel versgezette koffie en lekker warme, grote churro's. Zoals alle dagen.

'Goed, mijn jongen, alweer een nieuw jaar. En wat ben je nu van plan, in Madrid blijven of weer net als de vorige keer weggaan, over Gods wegen gaan lopen?'

'Weggaan, weggaan. Dat is wat ik van plan ben, ik moet aan het werk.'

'En waar ga je deze keer naartoe, als ik vragen mag?'

'Naar wat vroeger het Kanton van Cartagena was, dat van de op-

standige republikeinen, wanneer ik tenminste kan achterhalen hoe je daar moet komen.'

Mister Witt in het Kanton was de roman waarmee Ramón J. Sender de Nationale Literatuurprijs van 1935 had gewonnen. Daniel had besloten dat zijn volgende reis die in het literaire werk van de schrijver zo belangrijke enclave als bestemming zou hebben. De weduwe, niet bekend met geografie evenmin als met zo veel andere zaken buiten het terrein van haar bezigheden, was niet in staat om hem te helpen, zodat er voor hem na het ontbijt niets anders opzat dan op zoek te gaan naar zijn beduimelde kaart van Spanje.

Hij schoof zijn lege koffiekop opzij en spreidde de kaart op tafel uit. Als referentiepunt nam hij de hoofdstad, hij laveerde met zijn wijsvinger door de omgeving van Madrid, maar vond zijn doelwit niet. Hij ging verder en vergrootte zijn actieradius naar de nabijgelegen provincies, maar daar dook wat hij zocht evenmin op. Hij breidde hem zonder resultaat uit tot de periferie, en ten slotte richtte hij zich op de kustgebieden. Het duurde lang voordat hij die uithoek van het Schiereiland gelokaliseerd had, en hij vond alleen de naam Cartagena, want die van Kanton verscheen nergens. Maar daar was de stad, in een hoek van het zuidoosten. Hij haalde een rood potlood tevoorschijn en gaf de stad aan met een kruis. Dat zou zijn volgende bestemming worden.

Vanuit de hoofdstad de afstand naar de periferie van het Schiereiland per trein afleggen was aan het einde van de jaren vijftig een heldhaftig avontuur, dat Daniel Carter vanaf zijn zitplaats in de derde klasse beleefde als een bevoorrechte toeschouwer in de ereloge. Toen hij zijn kaartje kocht op het Atocha-station, twijfelde hij over de klasse waarin hij zou reizen. Hoewel hij het zich in zijn eigen land waarschijnlijk niet had kunnen veroorloven zo luchtig te kiezen tussen de ene of de andere klasse, maakten de lage prijzen in het hem ontvangende land het hem mogelijk alle opties in overweging te nemen zonder zijn portemonnee erg veel schade te berokkenen. Eerste klasse, dacht hij, beloofde een gerieflijke reis, maar zonder kraak of smaak. De tweede klasse: noch veel comfort noch nieuwe ervaringen. Hij besloot te kiezen voor de derde klasse, alweer een stap in zijn hevig verlangen om de essentie van het Spaanse volk grondig te leren kennen. En of hij die essentie tegenkwam! Met handenvol.

Kolenlocomotieven waren nog altijd de drijvende kracht van de nationale spoorwegen, een sukkelende kracht, waarvoor het zich houden aan de dienstregelingen louter een illusie was die afhankelijk was van de elkaar kruisende loop van tientallen post- en goederentreinen. In de rijtuigen met zitplaatsen van houten latten werd de winter zo goed en zo kwaad als het ging verdragen met de verwarming die werd opgewekt door de op elkaar gepakte lichamen. Het getjoeketjoek van het rijden werd tijdens ontelbare stops en om de haverklap vervangen door het geklop met hamers op de wielen en het bijvullen van de ketels en het geknars van het eindeloos rangeren. Door de raampjes kwamen een heleboel houten koffers, met touwen bij elkaar gebonden kartonnen dozen, militaire plunjezakken en in doek gewikkelde balen die God mocht weten wat bevatten naar binnen, en andere gingen erdoor naar

buiten. Hij zag zelfs een paar kippen en een opgerold matras in La Ronda worden doorgegeven door een vader aan zijn zoon.

Daniel keek verwonderd naar de perrons die veranderd waren in provisorische markten waarop zich, afhankelijk van de plaats, koeken uit Alcázar de San Juan, messen uit Albacete of loterijbriefjes voor de verloting van een ham aandienden. En meer nog fascineerde hem, bij afwezigheid van een restauratiedienst, het naar boven hijsen en naar beneden halen van manden waaruit, altijd vergezeld van een saamhorig 'wilt u ook wat?', boerenbroden en blikken lunchtrommels boordevol plakken doorregen hamspek opdoken. De wijnzakken gingen van hand tot hand, terwijl de reizigers met forse happen broodjes met sardienen zo groot als sidderroggen en verpakt in krantenpapier verorberden, een cocktail van olijfolie en berichten die net zulke zwarte vlekken gaf als kolengruis. Neem ook een slok, vriend, drongen ze aan bij de Amerikaan. Probeert u deze chorizo eens, neem een plakje bloedworst, die is van onze eigen slacht, u zult eens zien hoe lekker die is. Tegen niemand en niets zei Daniel nee.

De dichte rook van de scherpe Celtas-sigaretten en van de shag werd in de loop van eeuwigdurende kilometers vermengd met het gehuil van zuigelingen, het zuchten van oude vrouwen in hun eeuwige rouw en een dichte lucht van zweetvoeten. Door de lucht zweefden gesprekken tussen onbekenden, waarin voorspellingen voor de komende oogsten vermengd werden met commentaar op de laatste *corrida* van Antoñete en een handvol epische heldendaden, verricht door verwanten die het jaar daarvoor naar Barcelona waren getrokken.

Af en toe zag hij kans zich met moeite te concentreren op *Mister Witt in het Kanton*. Goed gekaft, om geen problemen te krijgen. Hij had het de vorige winter in Pittsburgh gelezen, maar nu moest hij er een paar gegevens uithalen. Voor zover het ongemak van de omgeving het hem mogelijk maakte, deed hij zijn best om met potlood achtergronden, landschappen en namen te onderstrepen op de bladzijden van die roman over de revolutionaire drang naar onafhankelijkheid van de stad waarnaar hij op weg was. Drieëntwintig dagen had Sender, zoals Fontana hem verteld had, met zijn soepele proza gedaan over het beschrijven van de lotgevallen en de tegenspoed van het opstandige Cartagena tijdens de Eerste Republiek.

Twee politieagenten in burger liepen een keer of wat door het rijtuig. Zodra ze met een nors gezicht om de papieren vroegen, nam de geluidsterkte van de gesprekken op makke wijze af en richtten de ogen

van de reizigers zich zonder een enkel protest op de grond. Wanneer de formaliteit was afgehandeld, vlamde de levendigheid van het woord weer op, terwijl enkele passagiers snelle blikken wisselden of een zucht van verlichting verhulden. Totdat de slaap aanstekelijk begon te worden, en terwijl een enkeling zich op de grond uitstreckte om als een blok in slaap te vallen, begonnen anderen met horten en stoten te knikbollen tegen de schouder van hun buurman.

In Chinchilla stapte hij uit om zich uit te rekken en wat frisse lucht in te ademen, een lucht die van een ijskoude frisheid bleek te zijn zodra hij het perron op stapte. Hij nam zijn toevlucht tot de restauratie en bestelde met een gebaar hetzelfde als wat de twee soldaten dronken die met hun ellebogen leunend op de bar stonden te kletsen: een glas *cichorei* en een glas *anijslikeur*, merk Machaquito.

Totdat hij eindelijk, eindelijk, eindelijk zijn bestemming bereikte. En tot zijn verbazing scheen de stad die hij aantrof aan het einde van die eeuwigdurende reis hem in het begin toe in niets te lijken op andere steden die hij had leren kennen in het binnenland van Spanje. Of misschien had hij die indruk omdat dit zijn eerste contact was met het winterlicht van de Middellandse Zee. Of wellicht omdat de in de trein opgeëngelhoopte vermoeidheid zijn waarnemingszin had veranderd. Hoe dan ook, hij drong erin binnen, bereid om een nieuw hoofdstuk te openen van zijn Iberische dooltocht.

Het was zondag en de mensen waren op hun zondags gekleed, verzonden in de routine van de meest grootse dag van de week. Ze kwamen uit de mis, dronken een aperitief, kozen taartjes uit bij La Royal. Hij liet zich raad geven door een paar dames die hij midden op straat aansprak. Een slaapplek? Hier, in het pension in de *calle del Duque*. Centraal gelegen en netjes, waarom zou u nog verder zoeken. Voor de billijke prijs van vijfenzeventig peseta's per dag nam hij een kamer, voor in principe drie nachten. Toen hij de koffer mee de trappen op zeulde, merkte hij steken van pijn in zijn hoofd op en een wat zware slaperigheid, maar hij schreef zijn onpasselijkheid toe aan de vermoeidheid en de kou die zijn botten nog in haar greep hield. Het kleine bed in zijn kamer kwam hem plotseling aangenaam aanlokkelijk voor, maar hij bezweek niet voor zijn lokroep. In plaats van naar bed te gaan zoals zijn lichaam hem luidkeels vroeg, verzamelde hij zo goed als hij kon zijn energie en ging weer naar buiten. Hij voelde zich niet lekker en was zich daarvan ook bewust, maar zijn koppige wilskracht om niets te missen zette hem ertoe aan om door

de straten te lopen, om zonder bepaald doel rond te zwerven.

Algauw bevond hij zich in een straat voor voetgangers. Lang, smal en geflankeerd door terrassen, kwam het einde ervan uit op een plein dat, net zoals in alle centra van alle steden die hij had afgedraafd, Plaza del Caudillo heette. Verderop kon men de haven vermoeden, maar het lukte hem niet zover te komen. Hij merkte dat zijn krachten steeds verder afnamen, hij had een droge keel en bij zijn slapen dreunden de geluiden van de straat en de stemmen van de mensen. Hij besloot op zijn schreden terug te keren, terug te gaan naar de drukke calle Mayor, een van de cafés daar binnen te gaan om iets te drinken. Hij merkte niet op dat de gelegenheid die hij op goed geluk uitkoos wat haar naam betreft voorbestemd leek om hem gul en gastvrij te ontvangen. Bar Americano.

‘Een glas water, alstublieft.’

‘Wat zegt u?’

De ober met strikje en glimmende kale schedel had hem wel verstaan, maar hij wilde liever even nadenken voordat hij hem bediende. De aanwezigheid van die ongekamde, lange slungel met verkreukelde kleren had een weinig welwillende reactie opgeroepen in de zaak. Bij hun glaasjes vermut met olijfe en schaaltes amandelen ontving de clientèle in zijn zondagse kleren hem met afkeurende blikken, achterdochtig gemompel en zelfs geen greintje sympathie.

‘Een glas water, alstublieft,’ herhaalde hij. ‘Of spuitwater...’

Zonder de blikken of commentaren op te merken en met een aanzienlijk verminderd reactievermogen bleef Daniel een paar seconden onbeweeglijk staan, in afwachting van het moment waarop ze hem om het even welk vocht zouden voorzetten dat zijn droge keel zou verlichten. Maar het enige wat hij kreeg was een tik op zijn rug, alsof iemand zijn aandacht trok.

‘Ik geloof dat u zich in etablissement vergist hebt, mijn beste.’

‘Pardon?’

Toen hij zich omdraaide, zag hij een keurig gekleed sujet met een dun snorretje. Hij kwam Daniel op zijn hoogst tot zijn schouders.

‘Dit is een zaak voor gegoede mensen. Wilt u zo vriendelijk zijn weg te gaan.’

‘Ik wil alleen maar een glas water drinken,’ legde hij uit. En terwijl hij weer naar de ober keek, drong hij voor de derde keer volhardend aan om bediend te worden. ‘Of een Coca-Cola, als het mogelijk is...’

‘Water is voor kikkers. En Coca-Cola drinkt u maar in uw eigen

land. Gaat u hier onmiddellijk weg. Schiet op!’ drong de beschermer van de deugd aan.

Daniel deed zijn best om opnieuw zijn eenvoudige bedoelingen uiteen te zetten aan die heer, wiens gezicht, stem en snorretje steeds meer vervormden voor zijn ogen en in zijn oren. Zijn woorden, welluidend en onlogisch, dienden, verre van ook maar iets duidelijk te maken, slechts om de aanvankelijke vooronderstelling van bijna alle aanwezigen te versterken: die slonzige buitenlander was al straalbezopen. En het was nog maar net middag.

Wat volgde was dat hij bij zijn arm werd vastgepakt.

‘Maakt u nou eindelijk eens dat u wegkomt, verdomme! Dit is geen zaak voor idioten zoals u!’

Waarschijnlijk bleek het Spaans van Daniel klonterig te zijn en moeilijk te begrijpen, misschien vermengde hij het wel met Engels zonder daar erg in te hebben.

‘Laat me los, mijnheer, alstublieft. Please, sir, please...’

Aangezien de geharde beschermheer volhardde in zijn streven, legde Daniel, met stomheid geslagen als hij was, een onbewuste abruptheid in zijn poging om hem van zich af te schudden. Zozeer dat hij hem bijna op de grond gooide.

Bij wijze van versterking naar aanleiding van de schijnbaar roekeloze reactie van de vreemdeling trokken enkele lieden spontaan en snel hun jasje uit, bereid om hem onschadelijk te maken. Het gekibbel voltrok zich snel en in een mum van tijd stond de jongeman, verbijsterd en wankel, weer op de calle Mayor. Blootgesteld aan de indiscrete blikken van de voorbijgangers, met de slippers van zijn overhemd uit zijn broek, zijn haar in de war en een mouw half losgescheurd ter hoogte van zijn schouder.

‘Ellendelingen! Zouden ze dat echt wagen? Als ze een knokpartij willen kunnen ze die krijgen! Michael O'Reilly is zo iets nog nooit uit de weg gegaan!’ Toen hij de komst van de gast bemerkte, nam de man achter de balie niet eens de moeite om zijn blik af te wenden van de driestuiversroman van Marcial Lafuente Estefanía waarin hij verdiept was. Zonder hem aan te kijken reikte hij hem de sleutel van zijn kamer aan en beperkte zich ertoe met zijn tong te klakken en zijn hoofd te bewegen met een gebaar van berusting; daarna maakte hij zijn duim met spuug nat om de pagina van *Brandstichters in Oklahoma* om te slaan. Alsof hij zou moeten ophouden met lezen voor een van die vele zonderlinge reizigers die iedere dag in die haven aankwamen, dacht hij waarschijnlijk. En al helemaal

niet op juist dit ogenblik, nu de sheriff van die *county* op het punt stond een lading lood in het lichaam te pompen van de twee vogelvrijverklarde boeven die ruzie dreigden te maken in de saloon.

Dertig uur bracht Daniel door op zijn sobere kamer, op het bed, tussen omgewoelde lakens. Af en toe voelde hij een ijzige kou, af en toe zweette hij alsof hij midden in de woestijn was. Soms kwam hij weer bij bewustzijn, stond van het bed op en liep begerig en wankelend naar de wastafel op zijn kamer om water te drinken. Dat was het enige wat hij binnenkreeg. Totdat op de tweede dag 's middags iemand op zijn deur klopte. Eerst discreet. Daarna dringend. Daniel kreeg met moeite een zwak 'Binnen!' over zijn lippen en een vrouwenhoofd keek vervolgens met bezorgd gezicht om de deur. Hij wist niet wie ze was, de bazin van het pension of misschien iemand van het personeel of een engel met schort, gezonden uit de hemel. Het geval wilde dat die barmhartige brave ziel, verontrust door het feit dat die gast geen enkel geluid maakte, zijn bed opmaakte met schone lakens en een extra deken en hem een paar Okal-tabletten bracht, een glas warme melk en een stevige boterham met omelet, die hem, al wat meer opgepept, heerlijk smaakte.

Die nacht lukte het hem enigszins rustig te slapen en hij had geen last meer van rillingen en nachtmerries. De volgende dag, toen het al een eind in de morgen was, kon hij voldoende krachten verzamelen om op te staan en zich, hoewel langzaam, te douchen, te scheren, aan te kleden en de straat op te gaan. Vanwege het zweten en het weinige eten was hij een paar kilo afgevallen en ieder restant herinnering aan de heibel in Bar Americano kwijtgeraakt.

De stad begroette hem met een vriendelijk zonnetje. De modernistische gevels met hun grillige ijzeren balkons, de witte erkers die talrijke gebouwen besprenkelden en de straten vol mensen trokken hem aan; het licht en de zeelucht verleidden hem. Maar hij gaf er de voorkeur aan niet af te dwalen en zich te concentreren op zijn doel: een apotheek zien te vinden. Hij wist dat het niet meer was geweest dan een ongelegen griepaanval en dat hij geen arts nodig had, maar hij voelde zich nog wel zwak en was zich ervan bewust dat hij blootstond aan het gevaar van een terugval. Het eerste wat hij moest doen om dat te verhinderen was daarom een onfeilbaar medicijn vinden om niet opnieuw verzwakt op zijn trieste kamer verzeild te raken. Hij volgde de aanwijzingen van de conciërge en vond binnen een paar minuten wat hij zocht.

De apotheek van drs. Carranza stond op het punt te gaan sluiten

voor de langdurige middagpauze. De eigenaar was al een tijdje eerder weggegaan, om langs de sociëteit te gaan en een blik te werpen op de krant en een aperitief te drinken, alvorens naar huis te gaan om te eten, men moest de goede gewoontes immers in ere houden. Toen Daniel de deur openduwde, was de zwaarmoedige apothekersbediende van een jaar of veertig al bezig zijn witte jas los te knopen, begerig om achter de rijst met konijn te gaan zitten die zijn moeder hem de avond daarvoor al beloofd had. Hij probeerde de jonge buitenlander ervan af te brengen binnen te komen, we gaan sluiten, mijnheer, komt u na de middag maar terug, als u het niet erg vindt. Daniel was onverzettelijk. Hij was absoluut niet van plan daar weg te gaan zonder een heel arsenaal aan medicijnen. Aan het gesoebat dat tussen hen beiden ontstond kwam pas een einde toen vanuit de achterkamer een vrouwenstem te horen was.

'Gaaf u maar, Gregorio, doe geen moeite, ik sluit wel af!'

Hoewel bevredigend voor zijn maag van slokop, scheen dat voorstel de bediende niet te overtuigen. De gedachte de apotheek te verlaten en een buitenlander daarbinnen achter te laten kon hem maar matig enthousiast maken, en hij had nog een paar seconden nodig om zijn besluit te nemen. De vraatzucht kreeg uiteindelijk echter de overhand op iedere andere zorg en hij nam, na de nieuw aangekomene herhaaldelijk van top tot teen te hebben bekeken alsof hij probeerde diens mate van betamelijkheid in te schatten, afscheid van de stem uit het binnenste van de zaak met een gehaast 'tot vanmiddag'.

De apotheek rook opbeurend en kondigde de geneesmiddelen aan die hij nodig had. Alles in de zaak straalde rust en welzijn uit. De marmeren toonbank tegenover de deur, met aan het hoofd ervan een eeuwenoude kassa. De brede boog die toegang verleende tot de achterkamer. De vloer van witte en zwarte tegels die een groot schaakbord simuleerden. Wachtend tot hij bediend zou worden doodde hij de tijd door naar de potten van aardewerk te kijken die achter glas de kasten vulden, en hij probeerde het Latijn van de opschriften te ontcijferen.

Toen opnieuw de verborgen stem klonk, ontwapende de nabijheid ervan hem.

'Neemt u me niet kwalijk, alstublieft, ik was een bestelling aan het uitpakken...'

Snel onttrok hij zijn aandacht aan de Latijnse termen, draaide zich om, zocht haar. En op nauwelijks drie meter afstand vond hij haar. Met jukbeenderen die verhit waren door de voorgaande krachtsinspanning,

terwijl ze met soepele bewegingen probeerde orde te scheppen in de krullen die waren losgeraakt uit een stroblonde haardos. Anders dan een conventionele apothekeres, anders dan zijn medestudentes in de collegezalen en in de gangen. Anders dan iedere andere vrouw die hij tot op dat moment in zijn leven was tegengekomen.

'Zegt u maar waarmee ik u kan helpen...'

Ze praatte met nog opgeheven armen, ze deed haar best om haar wilde haarlokken te temmen terwijl ze wachtte tot hij zou beginnen. Haar grote mond glimlachte inmiddels met een mengeling van sympathie en verbazing bij het vooruitzicht de morgen te beëindigen met het bedienen van iemand die zo anders was dan de klanten van altijd.

'Ik geloof dat ik het griep heb,' kon hij ten slotte uitbrengen.

'De griep?' vroeg zij en verbreedde zonder het te willen haar glimlach bij die fout.

'De griep, neemt u mij niet kwalijk.'

Nog altijd kostte het hem moeite het juiste lidwoord toe te kennen aan enkele woorden in het Spaans. En vooral in zijn toestand van halfkoortsige, herstellende zieke. En nog meer in de nabijheid van de meest aanbiddelijk piekerige aanwezigheid die hij nooit gedacht had ooit te zullen aanschouwen.

Hij luisterde naar haar terwijl ze hem verschillende medicijnen aanbeval om de laatste stuiptrekkingen van zijn onpasselijkheid de pas af te snijden. Hij hoorde haar daarna praten over de verraderlijke vorm waarin het klimaat stevast buitenlanders misleidde, die ertoe neigden te geloven dat dicht bij de Middellandse Zee alles alleen maar windstille was. Sprakeloos, in gedachten verzonken, verdwaasd liet hij zich raad geven met het geloof van een catechumeen, en hij was zelfs geen ogenblik in staat zijn blik van haar af te wenden, terwijl haar handen grondig en met katachtige behendigheid zochten in kasten en laden en de medicijnen op het witte marmer van de toonbank opstelden.

Totdat er een einde kwam aan de aanwijzingen betreffende de in te nemen doses en het aantal doseringen per dag en hij niets anders meer kon doen dan zich gereedmaken voor het betalen van de rekening. En terwijl hij het geld uittelde, probeerde zijn nog troebele hoofd een voorwendsel te vinden om zijn verblijf te rekken, om niet weg te gaan, om noch het slordige haar, noch de grijze ogen, noch de lange vingers van de onverwachte leverancier van zijn welzijn uit het oog te hoeven verliezen. Maar zijn afgestompte geest scheen te weigeren hem redmiddelen te verschaffen, terwijl hij zijn bewegingen vertraagde en

treuzelde bij het met alle kalmte van de wereld ordenen van de biljetten van het wisselgeld in zijn portefeuille, bij het die daarna langzaam in de zak van zijn jasje stoppen, bij het daarna simuleren van een verandering van gedachte en de portefeuille vervolgens in zijn broek stoppen.

Totdat hij niets anders meer te doen had. Geen wisselgeld meer om te ordenen, geen portefeuille om op te bergen of woorden om te zeggen. Zijn pakje oppakken en weggaan. Er zat niets anders meer op.

'Erg aardig van u, dank u wel,' was de beleefdheidsformule om afscheid te nemen, zonder dat er in zijn verwarde geest ruimte was voor iets meer natuurlijks.

'Niets te danken,' zei ze en reikte hem het pakje aan. Hem kwam het voor dat daarbij hun vingers elkaar gedurende de helft van een halve seconde raakten. 'U moet zich ontzien. En kleed u warm aan.'

Hij knikte, met de medicijnen ingepakt in zijdepapier in een hand en een vreemd gevoel dat wortel had geschoten op een onbepaalde plek in zijn binnenste. De witte en zwarte tegels ontvingen zijn forse stappen op weg naar de uitgang, hij meende te merken dat haar priemende blik zich op zijn rug vestigde. Toen hij aan de glanzende messing stang trok, rinkelde het glas van de deur. Op een stap afstand, de straat. En op straat, de mensen. Naamloze mensen, mensen in groten getale, waartussen hij waarschijnlijk nooit meer het gezicht zou tegenkomen dat hij op het punt stond achter zich te laten.

Totdat haar stem hem tot stilstand bracht.

'Bent u een militair van de Amerikaanse basis?'

De deur viel weer terug in het kozijn, het glas hield op met rinkelen.

'Ik ben Noord-Amerikaan, maar geen militair,' zei hij, zonder zich om te draaien, zonder haar aan te kijken, nog zonder de stang los te laten.

Eindelijk draaide hij zich om. En vluchtig, als in een duizelingwekkende ingeving van luciditeit en anticipatie, hielp die korte beweging hem begrijpen dat hij op de een of andere manier nooit helemaal weg zou gaan.

Mogelijk had de jonge vrouw al een ontkennend antwoord voorzien voordat ze de vraag stelde, die buitenlander zag er niet uit als een militair, ondanks zijn onberispelijke uiterlijk. Maar zijn haar was langer dan wat gebruikelijk was in een dergelijk beroep, en zijn lichaamshouding en gebaren waren, hoewel correct, ietwat losjes, wat niet leek te passen bij de manieren van een militair. Al met al vroeg ze het hem toch. En hij legde het haar uit.

Achter zijn woorden beoogde hij haar meer te verschaffen dan een paar korte aanwijzingen over zijn identiteit: het vurige verlangen dat zij hem zou zien als de man die hij in wezen was en niet als zomaar een voorbijkomende klant op zoek naar balsem die hem zijn gezondheid terug zou geven. Dat hij zich specialiseerde in de Spaanse literatuur, zei hij tegen haar. Dat hij docent wilde worden, dat hij het spoor van een roman volgde en daarbij naar deze havenstad was gekomen...

Achter hem werd opeens de deur geopend, wat hem verhinderde door te gaan met zijn verhaal. Drie kleine wildebrassen, beladen met hoest en snot, kwamen plotseling de apotheek binnen, gevolgd door een moeder vol stress.

‘Dat scheelde maar weinig. Ik dacht dat we er nooit zouden komen!’

Het vertrek vulde zich opeens met stemmen, de kinderen begonnen achter elkaar aan te zitten, terwijl de arme mevrouw haar poging om hen in bedwang te houden afwisselde met het koortsachtig zoeken naar een recept in haar tas. Een van de kinderen duwde een ander tegen een kast vol aardewerk, het meubelstuk wankelde en dreigde om te vallen. De dader kreeg een tik tegen zijn hoofd van zijn moeder, terwijl het slachtoffer met veel vertoon het effect van de klap overdreef door de helft van zijn gezicht te bedekken, als een bezetene te schreeuwen en woedend op de grond te stampen.

Achter de toonbank haalde het meisje, zich ervan bewust dat ze niet in staat was de tussen de Amerikaan en haar gecreëerde nabijheid weer terug te krijgen, haar schouders op en wierp Daniel een blik van verontschuldiging en onmacht toe.

‘Maakt u zich geen zorgen,’ mompelde hij, tekenen vertonend van een glimlach die hem maar half lukte.

Ze wisselden de laatste woorden, zonder te letten op het gelazer binnen het gezin, elkaar aankijkend over de drie kleine barbaren en hun lijdzame moeder heen.

‘Dag,’ las hij op haar lippen. Haar stem, verloren tussen het gehuil van de kinderen en de boze uitbranders van de moeder, bereikte nauwelijks zijn oren.

‘Dag,’ herhaalde hij, ook bijna stemloos.

Toen hij ten slotte voldoende moed kon verzamelen om zijn blik van die grote mond en van die grijze ogen af te wenden, verliet hij de apotheek.

Nooit was de straat hem zo koud voorgekomen.

Hij verloor haar geen moment uit het oog terwijl hij achter haar liep. Hij volgde haar op een afstand, zonder ook maar enig idee te hebben waar haar verende stappen en zijn impulsieve dwaasheid hem uiteindelijk heen zouden brengen. Hij wist dat, als hij verstandig was, hij terug moest gaan naar het pension, zijn medicijnen moest innemen, uitrusten zonder zich te veel op te winden. Maar dat kon hij niet, daartoe was hij niet in staat. Hij had daarentegen postgevat op een hoek. Hij wachtte op haar, probeerde zijn lange lijf te verbergen achter een bestelwagen die in de buurt stond. Totdat hij haar naar buiten had zien komen.

Daarvoor waren de moeder en haar drie duivels naar buiten gekomen, de hel die was losgebroken achter zich aan slepend. Daarna nog een kwakkelende oude man, die kans had gezien om in de allerlaatste minuut als een worm de apotheek binnen te glippen. En ten slotte zij. Nog bezig een blauwe jas aan te trekken, nog een weerbarstige lok uit haar gezicht wegstrijkend, haar ogen half dichtknijpend toen het licht van het middaguur haar bij verrassing verblindde. Zonder de scheidsmuur van de toonbank tussen hen in, kon Daniel eindelijk haar hele lichaam aanschouwen, terwijl zij de sloten regelde en de sleutels in een jaszak stopte. Toen hij haar bekeek, voelde hij opnieuw iets wat hij niet kon omschrijven. Zelfs niet in zijn eigen taal.

Hij paste het tempo van zijn stappen aan aan de sierlijke maat waarmee de jonge vrouw straten overstak en zich voortbewoog tussen de voetgangers, haar strogele haardos diende hem tot gids. Hij zag haar deze en gene groeten, bij een paar gelegenheden stond ze stil om met iemand een minuut of twee een praatje te maken. Hij deed, om onopgemerkt te blijven, ondertussen net of hij stilstond om de veter van een schoen te strikken, om met zijn gezicht half verborgen tussen de holtten

van zijn handen een sigaret op te steken, of een op een straathoek aan-geplakte advertentie te lezen. Verschillende keren bedacht hij dat dit alles dwaasheid was: misschien had hij haar openlijk moeten aanspreken, haar naar haar naam moeten vragen, haar vragen of hij haar mocht vergezellen, haar voorstellen even te blijven om een kopje koffie te drinken. Maar daar voelde hij zich niet sterk genoeg voor. Het kostte hem moeite na te denken, hij merkte dat de koorts nog altijd woedde. Op ieder ander moment had hij daar allemaal niet op gelet. Nu, echter, twijfelde hij.

Hij slenterde achter haar aan naar een korte helling, die hen boven het zeeniveau leek op te tillen, totdat de afwezigheid van beweging in zijn omgeving maakte dat hij dubbel zo voorzichtig werd. Er waren nauwelijks mensen, slechts heel af en toe was een voertuig te zien. Hij vertraagde zijn pas, draaide zich om, liep een paar meter terug en volgde haar toen opnieuw. Ten slotte bereikten ze een straat die dat helemaal niet leek te zijn. Aan de linkerkant regen de gevels van gebouwen van verschillende hoogten zich aaneen, aan de rechterkant bevond zich een soort wandelweg en een hangende balustrade. Daar beneden de haven en aan het einde daarvan de zee. De betovering van licht, salpeter en rust duurde nauwelijks de seconden die zij draalde voordat ze de vestibule binnenging van wat naar hij aannam haar woning was.

Boven het hoofd van Daniel krijsten een paar zeemeeuwen, de zon verschuilde zich plotseling. De wind blies onvriendelijk en hij sloeg de kraag van zijn jasje op, stak zijn handen onder zijn eigen gekruiste armen en maakte zich op om aan de terugweg te beginnen. Hij zou 's middags naar de apotheek teruggaan, misschien voelde hij zich dan beter.

Voordat hij de straat verliet, stond hij stil om naar de naam ervan te kijken. Paseo de la Muralla, las hij. Onmiddellijk voelde hij een steek in zijn maag en hij werd tegelijkertijd twee belangrijke zaken gewaar waar hij zich tot op dat moment nog niet bewust van was geweest. De eerste was dat hij, vroeger of later, diezelfde plaats toch zou hebben bezocht: daar had, denkbeeldig, ook Mister Witt gewoond, de hoofdpersoon van de roman waarvan het spoor hem naar die stad had geleid. De tweede dat hij, met uitzondering van het broodje omelet dat de anonieme vrouw hem had gegeven, al meer dan twee dagen niet gegeten had. Gelukkig werd dit laatste probleem opgelost doordat hij een eet-huis tegenkwam. Met een bord stoofgerecht voor zich begon hij erover na te denken, en toen de sardines op tafel kwamen sloeg de balans ten

slotte om. De karamelpudding bracht hem zekerheid: voor zijn drang om als onderzoeker aan de slag te gaan zat er voorlopig niets anders op dan naar een tweede plan te verhuizen. Op het meest onverwachte ogenblik had, op bijna magische wijze, iets zijn pad gekruist wat veel dringender voor hem was.

Hij ging terug naar het pension, bereid om eerst maar eens een tijdje te wachten tot de geneesmiddelen die zij hem had aangeboden hun uitwerking zouden hebben. Dat zou hem goeddoen, hij had het weer koud, voelde zich slap in de benen en voelde dat de koorts, inmiddels zonder de kwaadaardigheid van de voorgaande dagen, nog niet helemaal afstand van hem had gedaan. Hij ging aangekleed op bed liggen en dacht aan haar, vastbesloten te proberen het contact weer te herstellen nadat hij kans had gezien wat uit te rusten. Maar hij viel in zo'n vaste slaap dat het, toen hij wakker werd, verward en met een afgestompt hoofd, al kwart over negen 's avonds was. Hij liep haastig zijn kamer uit en deed zijn jasje aan, terwijl hij met drie treden tegelijk de trap af liep, zijn blunder vervloekend met een klinkend *fuck, fuck, fuck* en zijn haar met zijn vingers kammend terwijl hij het pension uitliep en met grote stappen de stoepen af liep op zoek naar zijn bestemming. De weinige voetgangers haastten zich al naar hun woning om in huiselijke kring te eten, de straten waren bijna leeg, alle winkels gesloten. Algauw werd precies dat bevestigd waar hij al bang voor was: ook apotheek Carranza was dicht.

De volgende morgen viel hij aan met het vaste voornemen om zich te concentreren op de zoektocht naar de naamloze jonge vrouw. Alleen de apothekersassistent bediende de vele klanten toen Daniel opnieuw de apotheek binnenstapte. Hij wachtte geduldig op zijn beurt, terwijl uit de achterkamer over de radio zeurderig de directe uitzending klonk van de trekking van de kerstloterij, en hij luisterde naar de klanten die voorspelden waaraan ze het geld zouden besteden dat ze nooit zouden winnen. *Tweeduizendvierhonderdvijftien: driedui-uu-uzend peseta's. Dertienduizend zeshonderdeenveertig: driedui-uu-uzend peseta's...*

'Zegt u het maar, mijnheer...'

'Aspirines, alstublieft.'

Hoewel hij ze niet nodig had, vertrouwde hij erop dat Gregorio hem, samen met het acetylsalicylzuur, ook enige aanwijzingen over zijn collega zou willen verstrekken. Tot zijn teleurstelling kreeg hij echter niets meer dan het kleine pakje medicijnen, handig in papier gewikkeld.

‘Acht vijftig, omdat u het bent.’

‘Wat?’

Hij begreep de grap niet, gedurende een ogenblik dacht hij dat de bediende hem misschien iets in het bijzonder wilde doorgeven, vanwege het feit dat hij de dag daarvoor al klant was geweest. Of omdat hij buitenlander was. Of, beter nog, om een andere reden, die wellicht te maken had met het afwezige meisje. Maar hij vergiste zich. De bediende gaf hem geen enkele op zijn persoon toegepaste behandeling, maar herhaalde voor de zoveelste keer wat hijzelf een ontzettend geestige opmerking vond.

‘Acht vijftig, mijnheer. Een munt van vijf, drie peseta’s en vijftig cent. Goedkoop. En voor u, doña Esperanza, hetzelfde als altijd, nietwaar? Twee dozen laxerende zetpillen en bronwater uit Carabaña.’

Terwijl hij opnieuw stiekem langzaam was met betalen, net zoals hij dat bij haar had gedaan, merkte Daniel op dat de gelegenheid om te vragen waar zij was hem als water tussen de vingers ontsnapte, nu Gregorio zich niet meer met hem bemoeide en zich ijverig concentreerde op andere klanten. Nu of nooit, dacht hij.

‘Is de juffrouw er niet vandaag?’ waagde hij eindelijk te vragen, waarbij hij een gebaar naar de achterkamer maakte.

Met luide stem, alsof Daniel niet alleen een buitenlander was maar ook doof, schreeuwde de bediende van de daken: ‘Nee, nee! De juffrouw is er vandaag niet! Ze doet inkopen. Driekoningen, Driekoningen! Vanavond is het pakjesavond!’

En luidkeels *Daar komen de drie koningen, daar komen de drie koningen, op weg naar Betlehem* aanheffend, hanteerde hij handig de kassa, terwijl op de achtergrond de kinderen van het koor van San Ildefonso te horen waren, die euforisch de derde prijs die zojuist uit de loterijkoer was gekomen in koor herhaalden.

Op zoek naar haar slenterde hij de rest van de morgen doelloos rond, voortdurend veranderde hij de richting van zijn stappen, met zijn blik tastte hij de hoeken van de straten en groepen vriendinnen, ingangen van de winkels en de caféterrassen af. Maar het gebied waarin mensen tussen de winkels heen en weer liepen was beperkt van omvang, en na een stuk of wat rondjes zag hij zich steeds maar weer dezelfde straten doorlopen zonder zijn doelwit tegen te komen. Om half twee maakten alle zaken zich op voor de middagsluiting: de winkelbedienden begonnen de metalen luiken met grote ijzeren haken naar beneden te halen, de dames keken plotseling op hun horloges en slaak-

ten verschrikte kreten, en het heen-en-weergeloop werd beetje bij beetje minder.

En toen zag hij haar. Hij zag haar eindelijk, zwierig als een riet, met haar rebelse krullen, die alweer ontsnapten uit de haarspeld die probeerde ze in haar nek in bedwang te houden, gehuld in een beige regenjas die stevig was dichtgeknoopt om haar smalle middel. Ze liep verschanst tussen twee elegant uitziende dames, die twee keer zo oud waren als zij en die elkaar telkens leken te onderbreken, verwikkeld in een vlot gesprek. Totdat zij hem opmerkte. Hem, de knappe en grieperige Amerikaan die ze de dag daarvoor in de apotheek had bediend, de student die het buitenissige beroep ambieerde Spaanse literatuur te doceren aan een universiteit in zijn verre land. En voor de tweede keer in zijn leven wist de doortastende Daniel Carter niet wat hij moest doen.

Die vroegtijdig onafhankelijke man, die ondanks zijn jeugd al meer van de wereld had gezien dan veel anderen in heel hun bestaan, die in staat was geweest zelf zijn kost te verdienen door schouder aan schouder te werken met ruwe fabrieksarbeiders, die alle Spaanse klassieken had gelezen en in zijn eentje de stoffige wegen van dat vreemde vaderland had afgedraafd, was ontwapend toen hij haar op zich af zag komen.

‘Ik hoop dat de medicijnen u geholpen hebben.’

Nooit was hij in staat zich te herinneren wat hij had geantwoord, waarschijnlijk een of andere gemeenplaats vol grammaticale incongruenties en fouten in de uitspraak. Hij gaf zich er pas rekenschap van dat de ontmoeting al voorbij was, toen hij haar rug tussen de mensen zag verdwijnen. Hij was niets meer over haar te weten gekomen, had haar opnieuw verloren zonder haar naam te weten. Maar de herinnering aan haar gezicht en haar stem bleef hem bij gedurende het middagmaal, en hij kon haar geen ogenblik uit zijn gedachten zetten gedurende de nutteloze poging tot geconcentreerd lezen waaraan hij de eerste uren van de middag besteedde, als een gevangene geveld op zijn smalle pensionbed, zich zwak voelend zoals hij zich nog nooit gevoeld had, zonder iets te doen te hebben of ergens heen te moeten en ook zonder iemand te hebben met wie hij kon delen wat hem in vuur en vlam zette.

Toen hij vermoedde dat het leven de straten weer vervulde na de lange onderbreking die Spaanse gezinnen besteden aan het middagen, maakte hij zich op om naar buiten te gaan. Hij wist nog niet dat

die middag Melchior, Caspar en Baltasar, in hun jaarlijkse wonderbaarlijke aanwezigheid op veel plaatsen tegelijk, op het punt stonden om tegelijkertijd honderden dorpen en steden op alle vier de hoeken van de landkaart te doorkruisen.

Die onverwachte gebeurtenis van gezellige drukte op straat verwonderde Daniel opnieuw. Zozeer dat hij gedurende een paar minuten in staat was de jonge vrouw uit de apotheek uit zijn hoofd te zetten, om zijn aandacht te richten op het schouwspel. Gefascineerd keek hij naar de reacties van de kleintjes en de weelderige kledij van die lieden uit het Oosten en hun gevolg. Maar de vergetelheid duurde niet lang. Het toeval wilde dat haar beeld onverwacht en zonder dat hij haar zocht opdook tussen de mensen.

Ze stonden op tegenover elkaar gelegen stoepen, maar bijna recht tegenover elkaar, terwijl de stoet tussen hen door voorbijtrok, overladden met kreten en toejuichingen. Ze droeg dezelfde regenjas als die morgen; een groene das rond haar lange hals was de enige verandering die hij opmerkte. Ze lachte en praatte met iemand naast haar, iemand die maakte dat Daniels illusies plotseling afbrokkelden als een papieren kasteel dat wordt weggeblazen door de wind. Een jonge man met heel kort haar en een gebruind gezicht die glimlachte en bevestigend knikte terwijl zij iets tegen hem zei, vol vertrouwen arm in arm met hem. Waarschijnlijk was hij haar verloofde. Misschien haar man. Waarschijnlijk een militair, misschien een zeeman. Dat veronderstelde hij tenminste.

De belangstelling van Daniel voor alles om hem heen verdween opeens als een knappende zeepbel. De enthousiast juichende kinderen leken hem niet langer verrukkelijke peuters toe en veranderden in schreeuwende duiveltjes. De majestueuze uitdossing van de koningen en hun pages kwam hem plotseling op een grove manier pronkerig voor, en dat in dit land, dat zo veel behoefte had aan veel andere dingen. Alsof dat nog niet genoeg was, liep bij Baltasar de schoensmeer door die zijn gezicht bedekte, en was bij Caspar de aangeplakte baard verschoven.

Hij kreeg het opeens heel erg warm, het scheen hem toe dat de koorts weer heviger werd. Hij raakte in ademnood en besloot weg te gaan: teruggaan naar het pension, wegvlugten voor dat oorverdovende kabaal dat hem nu onverdraaglijk voorkwam. Maar hij kon dat niet zo haastig doen als hij van plan was, want hij merkte dat hij klemzat tussen de mensen, opgesloten in de opeengehoopte massa die, onwe-

tend van de vernietiging van zijn armzalige illusies, bleef genieten van het voorbijtrekken van de stoet. En toen, terwijl hij probeerde een manier te vinden om te ontsnappen, merkte zij zijn aanwezigheid op en vanaf de tegenovergelegen stoep zond ze hem een groet toe. Met haar hand, die ze telkens opende en dichtdeed, zeker van zichzelf, hartelijk. Hij beantwoordde de groet stuntelig door het gebaar na te doen, terwijl hij tegelijkertijd een gekunstelde glimlach wist voort te brengen, en hij verborg zijn enorme verlangen nooit te zijn opgedoken in die stad waar alles zo verduiveld ingewikkeld voor hem bleek te zijn. Uiteindelijk slaagde hij erin zich bijna duwend een doortocht te forceren tussen de menigte door, maar voordat hij snel verdween kon hij het niet nalaten voor de laatste keer om te kijken. En hij constateerde dat ze naar hem keken. En dat ze praatten. Hij twijfelde er niet aan dat ze het over hem hadden.

Op zijn kamer bleven de trommels van die verdomde optocht dreunen. Hij wilde lezen, maar kon zich niet concentreren. Hij wilde slapen, maar de slaap kwam niet. Hij bleef een oneindige poos liggen, met zijn armen achter zijn hoofd gekruist, zijn mond gesloten in een norse grimas en zijn blik gericht op een vormeloze kring op het plafond. Verward, terneergeslagen. Toen de wrevel veranderde in een meer draaglijke ergernis en hij erin slaagde de situatie rustiger te analyseren, veronderstelde hij uiteindelijk dat hij nooit voldoende loten had gehad voor die tombola.

Dat was van het begin af aan al iets onzinnigs geweest: veronderstellen dat ze bereikbaar was. Niets meer dan louter illusie. En uitsloverij was het geweest te veronderstellen dat achter haar vriendelijkheid, achter haar glimlach en de glans van haar ogen zich iets meer zou verbergen dan simpele beleefdheid tegenover de verwarde buitenlander.

Toen hij er eenmaal half in geslaagd was zich voor de gek te houden met de overtuiging dat nooit de haalbare mogelijkheid had bestaan ook maar iets te bereiken, kon hij eindelijk terugkeren tot de meer aardse aangelegenheden en merkte hij een enorm hongergevoel op. Hoewel de optocht al een tijdje geleden was afgelopen, had hij geen zin om weer terug te gaan naar de verlaten straten, waarin de trieste sporen van het weggestorven tumult nog aanwezig zouden zijn. Hij ging naar beneden, naar de receptie, in de hoop dat de vrouw van de koortsnacht nog een broodje voor hem zou kunnen maken. Met een hongerige maag lijkt het verdriet groter, zei mevrouw Antonia altijd, een gezegde

dat ze uit haar oneindige register van volkswijsheden opdiepte. Eens kijken of dat zo was.

Degene die hij zocht trof hij niet aan, maar wel zag hij weer de portier van de eerste dag, opnieuw helemaal verdiept in zijn lectuur. Dit keer reed hij door de woestijn van Arizona, zonder nog te weten of de gouverneur de veedieven nu wel of niet zou veroordelen. *Geboren voor de galg* las Daniel terloops op het omslag.

'Interessant?' vroeg hij, om maar wat te vragen. In wezen kon de inhoud van dat romannetje hem helemaal niets schelen.

'Mwah. Ik vond *Lood in de borst* beter, dat is niet te vergelijken! En *De lafaard van Syracuse*, laten we het daar maar niet over hebben. Hieronder heb ik ze liggen...' zei hij en hij verdween eventjes achter de balie. Kort daarop dook hij weer op met een paar van die banale snertboekjes in zijn hand. 'Als u wilt, kunt u er wel een lenen, als u die vanavond uit hebt, ik hoef ze morgen pas weer in te leveren bij de kiosk.'

Hij had in de bioscoop een heleboel westerns gezien, maar hij had nog nooit een roman over het Wilde Westen gelezen. Zelfs niet die van zijn legendarische landgenoot Zane Grey. Het zou niet best zijn wanneer hij verslingerd zou raken aan zulke boeken, geschreven door een Spanjaard, wie weet wat voor onzin die zouden vertellen.

'Nou, wilt u er een hebben, vriend?' drong de receptionist aan. 'Om u de waarheid te zeggen, die twee zijn de moeite waard. En als u die twee niets aan vindt, breng ik er morgen wel een paar voor u mee van El Coyote, als u wilt, ik heb er al jaren een hele stapel van. Die gaan over Californië en de personages blijken Spanjaarden te zijn, ik weet niet of die u...'

'Doet u geen moeite, dank u wel. Ik heb mijn boeken bij me in mijn koffer.'

Hij loog niet, hij moest nog heel wat lezen. Serieuzere zaken die belangrijker waren voor zijn studie. Boeken over de Jarama, over bijenkorven en oostenwind. Boeken van eigentijdse Spaanse schrijvers die hij net begon te leren kennen.

'Nou, u moet maar zien, maar wat mij betreft zult u niets beters tegenkomen dan dit. Hier, neem er nou maar een, mijn beste...'

Het gesprek werd onderbroken door de komst van de naamloze engel die hem te hulp was geschoten bij zijn koorts. Op sloffen, rond de vijftig en met een geblokt schort.

'Nou, Modesto, neem jij vanavond de nachtdienst of komt nou eindelijk jouw neef Fulgencio een keer?'

'Ik weet het niet, Catalina, hij heeft het me nog niet laten weten.'

'Het gaat erom of ik het avondeten al kan gaan maken of dat ik nog even moet wachten. Ik heb vermicellisoep en gemarineerd spreekuenvlees, wilt u dat ik u ook een bord boven op uw kamer breng, jongen?' vroeg ze toen, zich tot Daniel richtend, die nog met zijn ellebogen op de balie geleund stond. 'De avond begint al gemeen koud te worden, en dan hoeft u niet opnieuw de straat op te gaan. En het zal u goeddoen, want ik vind u er erg minnetjes uitzien, met die koorts die u gehad hebt en met al dat naar boven en naar beneden lopen, u hebt geen moment rust, je zult zien dat u weer ziek wordt. Vandaag zet ik iets van ons avondeten voor u opzij, want waar er twee eten kunnen er ook drie eten.'

'Wacht even, Catalina, want hij moet eerst nog een roman uitzoeken. Welke kiest u, vriend?'

Lood in het lijf was de prijs die hij moest betalen voor het avondeten.

Hij was van plan geweest de volgende dag te besteden aan het zoeken naar gegevens die hem de ogen zouden openen voor de achtergrond van Sender bij het schrijven van zijn roman. Voordat hij naar bed ging nam hij zijn aantekeningen over plaatsen en personages nog eens door. De kroeg van la Turquesa in el Molinete, Paco el de la Tadea in Escombreras, Milagritos met haar lichaam van lekker wijf en haar ordinaire gratie, mensen van pap en ansjovis, het fort van Galeras. Dat alles leek hem opeens niet meer te interesseren en hoewel hij zich vast voornam zich in te zetten voor zijn werk, besloot hij ook dat hij, als de zaken zo duister bleven, een dag later naar Madrid zou teruggaan.

Op het punt in slaap te vallen, voegde hij nog een laatste besluit toe aan zijn lijstje: niet weer de herinnering aan het meisje van de apotheek ophalen. Als hij er goed over nadacht, was ze ook niet zo veel bijzonders. Haar grote stappen als zij liep bleken toch overdreven energiek te zijn, haar lengte een beetje te ver doorgeschoten voor de gemiddelde lengte van vrouwen van haar leeftijd. En dat haar van haar, zo weerspanning, bleek te opvallend vergeleken bij het donkere en goed gekamde haar zoals de Spaanse vrouwen dat droegen. In zijn leven waren vroeger, zei hij bij zichzelf, mooiere vrouwen voorbijgekomen, toegankelijker, minder veraf, en dat zou later ook nog gebeuren. Hij viel in slaap, ervan overtuigd dat zijn belangstelling voor het meisje van de calle de la Muralla definitief voorbij was. Voor altijd, nam hij zich vast voor. Nauwelijks een half uur later droomde hij dat hij zijn vingers liet verdwijnen in de strogele krullen in haar hals, haar naar zich toe trok en

haar op haar grote en zoete mond kuste, zo zoet als een eindeloze bron van honing.

De volgende ochtend regende het pijpenstelen en tot de avond hield het niet op met stortregenen. Een trieste, donkere dag met lege straten en zaken waarvan de rolluiken omlaag bleven. Met een loodgrijze lucht en plassen waarin de zwaarmoedigheid spetterde. Verre van weg te kruipen, waagde hij zich op straat, gewapend met een paraplu die het eigendom was van Catalina en waaraan twee baleinen ontbraken, en met zijn stukgelezen exemplaar van *Mister Witt in het Kanton*. Nog altijd gekaft met krantenpapier om niet in de problemen te raken wanneer iemands ogen op de naam van de verbannen schrijver zouden vallen. Zijn vage doel was een of ander spoor te vinden van wat Sender geïnspireerd kon hebben om het personage van de oude Engelse ingenieur te scheppen, die de schrijver in het opstandige Cartagena van de Eerste Republiek zou lokaliseren. Of een spoor van de feiten die toen plaatsvonden. Of van de personages en achtergronden die in zijn roman gelogen werden. Maar niemand kon hem inlichtingen verschaffen, want hij kon vrijwel geen betrouwbaar iemand vinden op die dag met stortbuien, van spelletjes en bij elkaar zittende gezinnen. En zoals hij al verwachtte, vond hij ook niets op zijn rondgang. Zelfs geen straatnaam of piepkleine gedenkplaat of het omslag van het boek in de etalage van een boekhandel. En tot overmaat van ramp was de openbare bibliotheek gesloten.

De enige die enig licht scheen te kunnen werpen op die zo pijnlijke afwezigheid, was een wat oudere stamgast die eruitzag alsof hij al een paar glazen te veel op had. In een kroeg in de calle Cuatro Santos legde die hem uit dat Sender een ellendige rooie was en dat zijn naam niet genoemd werd in dit vaderland, waar de vrede en orde heersten die de Caudillo, hun grote leider, gebracht had. En om zijn redevoering af te ronden, stond hij wankel op en maakte zijn punt met een klinkend 'leve Spanje'. Door het tegen elkaar slaan van de hakken, dat deze zo patriotische groet begeleidde, was hij bijna op zijn rug gevallen als Daniel niet kans had gezien om hem vast te houden.

Hij ging doornat terug naar het pension, met een humeur dat even slecht was als het weer van die dag. Hij liet de middag voorbijgaan, verdiept in nog een pientere zitting ter beschouwing van de vlekken op het plafond, en daarna begon hij aan een brief aan professor Fontana die niet verder kwam dan de aanhef. Rond zeven uur ging hij naar beneden, naar de receptie, en keek de lokale kranten door. Een advertentie

deelde mee dat in bioscoop Central *The Prince and the Showgirl* werd vertoond. In Cinemascope en Technicolor. Als hij opschoot, zou hij de voorstelling van half acht halen. Zo zou hij zich een beetje kunnen laten afleiden. Zelfs wanneer hij Marilyn Monroe en Laurence Olivier in het Spaans zou horen flirten.

Bij terugkomst pakte hij zijn koffer; hij zou hoe dan ook de volgende dag teruggaan naar Madrid. Zonder ook maar één enkel interessant gegeven voor zijn werk te hebben verkregen en zonder van plan te zijn zich ook maar een tweede kans te gunnen. En met het beeld van het meisje van de apotheek nog vers in zijn hoofd, ondanks de pogingen om haar uit zijn geheugen te bannen. Om het eerste te compenseren, zou hij vast wel in de gelegenheid zijn om andere bronnen te raadplegen in de Nationale Bibliotheek. Het tweede zou door de tijd geleidelijk vervagen.

Om risico's als die van de heenweg te vermijden, kocht hij voor de terugreis zonder te twijfelen een kaartje eerste klasse. Er kwam nog wel een andere keer dat hij op zoek kon naar meer raciale essentie; vooralsnog was het enige wat hem interesseerde hier weg zien te komen. Hoe eerder, hoe beter.

Hoewel de trein klaarstond voor vertrek, gaf hij er de voorkeur aan niet voor die tijd in te stappen en zich te wijden aan het gadeslaan, vanaf een bank op het perron, van het komen en gaan van mensen en spullen. Er was geen spoor meer te bekennen van de regen van de vorige dag, en hij ging zitten genieten van de laatste mediterrane zon op zijn huid in die streek waarnaar hij niet van plan was ooit nog terug te keren.

Hij hield van treinstations en van de gewoontes die daar heersten, hij vond het amusant te gissen naar het leven van de reizigers en hun bestemmingen, naar de redenen die hen ertoe aanzetten te komen en te gaan. Enkele gewoontes van de Spanjaarden bleken voor hem bijzonder opvallend te zijn, zoals die neiging om verschillende generaties van hele families naar de perrons te verplaatsen om een van haar leden uit te zwaaien of welkom te heten.

Hij sloeg de drukte gade met een beter gezind gemoed vanwege zijn ophanden zijnde vertrek, terwijl achter hem, vanuit de openstaande deur van de restauratie, door het geluid van de tegen elkaar aan tikken-de borden en de glazen heen, de radio klonk. *Olé, olé, je beweegt je beter dan de golven en hebt de genadige gratie van de hemel, met de nacht in je haar, jij Spaanse vrouw...* Het cadansrijke ochtendlijke ritme raakte hem

vanbinnen, zonder dat hij er erg in had, en bijna onbewust begon hij met zijn schoen op de maat te tikken terwijl hij verdiept bleef in zijn gedachten. *Olé, olé, je ogen zijn zo mooi opgemaakt dat ik, wanneer ik ze van dichtbij bekijk, in hun betovering gegrepen hun gevangene ben...* Hij twijfelde er al niet meer aan dat deze stad binnenkort op de bodem van de minst toegankelijke kuil van zijn geheugen zou vallen. *Olé, olé, de bloemen zijn jaloers op je, want in jouw kern draag je het wezen van de gratie van Spanje, María Dolores.* Zogauw de trein zich verwijderde van die streek zou alleen de vluchtige herinnering achterblijven aan een literair personage wiens spoor hij niet had gevonden en van een vrouw die hem kortstondig had aangetrokken en van wie hij zelfs nooit te weten was gekomen hoe ze heette. *Olé, olé, olé, omdat je zo mooi en gracieus bent, hou ik van je...* Totdat de drammerige beweging van zijn voet plotseling stopte, afgebroken bij de overgang van de ene noot naar een andere, waardoor hij Jorge Sepúlveda het lied uit de radio van de restauratie zonder zijn begeleiding liet afmaken. *En in plaats van je een galant compliment te maken, María Dolores, zing ik een bolero voor jou...*

Een elegant paar van middelbare leeftijd, een gedistingeerde oude vrouw en drie jongens waren zojuist gehaast het perron opgekomen, vol spoed en beladen met koffers. Instinctief, zonder erbij na te denken waarom, sloeg hij een van de kranten open die hij zojuist gekocht had en verborg zich daarachter. Langs de rechterzijkant bleef hij hen echter gadeslaan.

Ze begeleidten met z'n allen een jonge vrouw met strogeel haar, die na Kerstmis terugging naar de Universiteit van Madrid om het laatste jaar van haar studie farmacie af te maken. Hij zag hoe ze kussen en omhelzingen uitwisselden die krachtiger werden toen het de beurt was van haar oudste broer, een jonge luitenant bij de luchtmacht met heel kort haar en een gebruind gezicht, die binnenkort naar zijn post op de Canarische Eilanden zou terugkeren.

Hij wachtte tot het laatste moment om met een sprong de wagon in te gaan. Door het raampje zag hij hoe de familie in de verte steeds kleiner werd, dicht opeen, haar afwezigheid al voelend, terwijl ze zwaaiden met armen waar al bijna geen vuur meer van uitging.

Het meisje deed ondertussen haar best om de koppige traan te bedwingen die al een tijdje dreigde te gaan biggelen. Om te vermijden dat die zijn zin zou krijgen, concentreerde ze zich op het opbergen van haar bagage. Een grote koffer, een reistas, de blauwe regenjas van de eerste dag...

'Kan ik je helpen?' hoorde ze achter zich.

Ze verwelkomde hem weer met haar roemrijke glimlach en die grijze ogen, die glansden als de zee tegenover haar balkon op de wintermorgens. Eindelijk kwam hij de zes letters van haar naam te weten.

Ik had het altijd al leuk gevonden om in de keuken met potten en pannen in de weer te zijn en genoot evenzeer van moderne recepten en het zoeken naar nieuwe combinaties als dat ik de traditionele schotels van alledag in ere hield. Elk excuus greep ik aan, alles wat maar enigszins gevierd kon worden vormde steevast een goede aanleiding om vrienden en familie rond de tafel te scharen. De afsluiting van het studiejaar, een trouwdag, het kleinste succesje van mijn kinderen of zomaar een vrijdagavond. Soms werden het luidruchtige maaltijden met verwarde discussies en eindeloos natafelen. Soms kleine etentjes voor intimi, met wijn en kaarsen tot aan het ochtendgloren en het gevoel dat je de hele wereld aankon.

Maar nu was alles anders. Mijn vrienden van weleer zaten aan de andere kant van de aardbol, mijn gezin was uiteengevallen en ik had geen enkele gedenkwaardige gebeurtenis om te vieren, behalve dan dat de kalender onomstotelijk had vastgesteld dat ik weer een jaar ouder was. Een triest toekomstbeeld, maar welbeschouwd zou het misschien een mooie kans kunnen bieden om me stevig te nestelen in mijn nieuwe bestaan. Een onverwacht leven dat ik niet had uitgekozen, vol lege plekken en onzekerheden. Een leven dat plotseling, bijna van de ene dag op de andere, van me geëist had dat ik mezelf opnieuw ontdekte, met vallen en opstaan. Zoals een kind dat begint te lopen, maar dan een met vierenhalf decennium achter de rug. Een leeftijd waarop ik tot een bezadigde rijpheid had moeten komen, gesterkt door mijn ervaringen en datgene wat ik in de loop van de jaren had bereikt, als ik niet in een andere richting was gedwongen. Met een gedeukt gevoel van eigenwaarde, de kwetsbaarheid van een open wond en de misselijkmakende smaak van de nederlaag. Zonder verwachtingen, zonder illusies. Op weg naar een bestemming die onduidelijk

was, uit de koers geslagen, met een toekomst even vaag als inkt die in water vervlekt.

Halverwege de ochtend ging ik op zoek naar voedselvoorraad. Ik had meer eieren nodig, meer aardappelen, tomaten voor de gazpacho en perziken voor de sangria, en daarnaast knoflook. De ansjovis uit Cantabrië, een paar blokken oude manchego-kaas en nog wat andere delicatessen had ik een paar dagen eerder al aangeschaft, peperduur. Wat nog ontbrak waren de basisproducten, en ik besloot daarvoor niet naar het wat exclusievere Meli's Market te gaan maar naar de G&G, voorbij het plein. Waar de studenten hun inkopen deden en gezinnen met een beperkt budget, bij wie slechts het hoognodige op tafel kwam.

Ik ging recht op mijn doel af en had niet lang werk. Ik wilde haast maken, snel weer naar huis om met koken te beginnen. Maar toen ik in de rij voor de kassa stond schoot me te binnen dat ik de papieren servetjes vergeten was. Binnensmonds vervloekte ik mijn warhoofdigheid. Daar gaan we weer, waar liggen die verdomde servetjes, dacht ik, en terwijl ik ze liep te zoeken zag ik háár, in het gangetje tussen de schappen met papierwaren. Ze leek de inhoud van een pak Kleenex te bestuderen en bekeek het van alle kanten, steunend op haar rollator. Door dat voor haar leeftijd zo onmogelijk blonde kapsel en haar enorme zonnebril kon ik me niet vergissen: de moeder van Fanny, Darla Stern, die lang geleden de secretaresse van onze sectie was geweest en die bij Daniel Carter niets van de hartelijkheid had weten los te maken waarmee hij ieder ander menselijk wezen tegemoet trad.

Ik draaide me om en deed of ik haar niet zag. Voor het geval ze me herkende. Of voor het geval Fanny, die ongetwijfeld in de buurt was, plotseling naast haar zou staan, waardoor ik een praatje met hen zou moeten maken. Dat risico wilde ik niet lopen, dus griste ik slinks mijn servetjes uit het rek en maakte dat ik wegwam.

De dag verstreek tussen tortilladampen en het geraas van een tomaten vermalende keukenmachine. Terwijl ik met één hand eieren klopte, verjoeg ik met de andere de heimweespoken die me belaagden, kwelduivels die de magische kracht kennen waarmee geuren ons naar het verleden kunnen terugvoeren om de bijbehorende emoties weer op te roepen. Een half uur voordat de klok acht sloeg, was ik klaar. Rebecca's klaptafel leek een migrantendroom en de fantomen van de nostalgie zaten weer rustig in hun kooitjes. Ik kleedde me in het zwart, zette een cd van Ketama op en om het Spanjecliché compleet te maken stak

ik in mijn haar een paar rode anjers, die ik in een opwelling had gekocht voordat ik de G&G uit liep.

Ik was bijna klaar met mijn tweede laag rimmel toen mijn mobieltje ging. Ik dacht dat het Rebecca zou zijn om te vragen of ik nog iets nodig had of iemand die op het laatste moment wilde afzeggen, maar ik had het mis. De stem aan de andere kant van de verbinding, zo veel kilometer verderop, hoorde bij het kind dat meer dan twintig jaar geleden zo wat een deel van mezelf was geweest. Iemand die nu een kop groter was dan ik en op eigen gelegenheid door het leven ging, hoezeer ik ook had gewild dat hij voor altijd bij mij was gebleven zonder me ooit boven het hoofd te groeien.

‘Hééé! Waar zit je, mam? Je spreekt met je kánjer in Spánje!’

Mijn zoon Pablo, diep in de nacht op kroegentocht, het was te voorzien. Vanaf de zomer had hij rondgehangen op de stranden van Cádiz, verslaafd aan surfen, zijn nieuwste passie, tot die weer door een andere bevlieging zou worden verdrongen. Tegen alle prognoses in had hij in juni zijn studie bedrijfskunde afgerond, een beetje onverwacht omdat hij kort daarvoor nog tegen een achterstand aankeek. Maar zo was Pablo, impulsief en onvoorspelbaar. En al even onvoorspelbaar was zijn beslissing geweest om er een jaartje tussenuit te trekken voordat hij nadacht over iets nuttigs om carrière mee te maken. Dus had hij besloten in de eerste maanden na zijn afstuderen als een gek de golfruggen in het verre zuiden van het Iberisch Schiereiland te gaan berijden. Heel anders dan zijn broer, die een jaar eerder de hele zomer lang voor een beurs had geknokt om een master aan de London School of Economics te kunnen volgen. Dit weekend zou Pablo voor het eerst weer terug zijn in Madrid, en van daaruit belde hij me tijdens zijn nachtje stappen.

‘Wat ben je al een ouwe tante, mam, vijfenveertig lentetjes... Nee hoor, geintje... Je lijkt nog steeds een jonge blom... Een pláátje!’

Ik kon een glimlach niet onderdrukken, hoewel ik een steek van weemoed in mijn hart voelde. Bij gebrek aan bewegingsvrijheid in het nauwe badkamertje ging ik op de rand van het bad zitten om naar hem te luisteren. Mijn kind. Wat was hij snel groot geworden.

‘Zeg... Hoor je me?’ Hij moest schreeuwen vanwege het rumoer op de achtergrond, dat ik zo snel niet kon thuisbrengen. ‘We zitten hier... en we hadden het over je, we zijn uit eten geweest en daarna zijn we gaan drinken, we zetten eens flink de bloemetjes buiten en... en... en deze hier, waar die komt wordt het een puinhoop...’

De zin liep uit op een klaterende lach. Ik wist niet wie hij bedoelde met ‘deze hier’, waarschijnlijk een van zijn vrienden. Hij gaf me niet de kans ernaar te vragen, hij zei alleen: ‘Wacht even, dan geef ik hem.’

‘Hoi, Blancurria, met mij.’

De glimlach die door Pablo’s stem op mijn gezicht was verschenen, bevroor tot een verkrampde grimas. Het was Alberto, mijn ex, en hij praatte door zijn neus. Bovendien noemde hij me vertrouwelijk bij het troetelnaampje dat hij altijd voor me had, iets speciaals tussen ons tweetjes.

‘Ik zit hier met Pablito, die heeft me erin geluisd, wat een brutale vlerk is dat...’ vervolgde hij, zonder mijn reactie af te wachten. ‘Het is al een hele vent, en zijn haar wordt te lang, tijd dat hij eens naar de kapper gaat... Maar naar mij luistert hij natuurlijk weer niet, misschien als jij er wat van zegt, wat ik vertel gaat bij hem het ene oor in en het andere weer uit, dat weet je. Nou ja, eh... gefeliciteerd met je verjaardag. Ik heb geen cadeautje voor je, je zit ook zo ver weg. Laatst zag ik een schilderij, niets bijzonders, weinig waard, zomaar een zeegezicht met een paar bootjes, en ik dacht: iets voor Blanca, die mist ’s winters de zee altijd zo. Maar toen drong het tot me door dat je er niet meer was, dat je weg bent gegaan... Nou ja, dat eh... dat ik weg ben gegaan...’

Hij viel stil. Ik was niet in staat een woord uit te brengen. Het lawaai op de achtergrond was nog steeds oorverdovend, waardoor het zwijgen tussen ons alleen maar pijnlijker leek. Dat duurde zo een paar seconden, die me eindeloos lang toeschenen. Geen van beiden deden we een mond open, hij in het café en ik in mijn badkamer, we waren ons allebei bewust van die ander die in de verte stommetje zat te spelen. Ondanks de oceaan en de kloof die tussen ons gaapte, ondanks de affectieve vervreemding waarmee ik al zo lang kampte, voelden Alberto en ik ons voor het eerst sinds tijden dicht bij elkaar. Hij was de eerste die weer wat zei. Zijn stem klonk nu helder. Geëmotioneerd, maar helder als glas.

‘Het lijkt wel of dit allemaal niet echt is gebeurd.’

Ik kreeg een brok in mijn keel en achter mijn ogen verdrongen zich de tranen. Slechts met de grootste moeite kon ik ze bedwingen, dat lukte maar op het nippertje. Desondanks schrijnde het verdriet buitengewoon sterk. Alberto. In een flits zag ik zijn gezicht weer voor me, herinnerde ik me zijn nadrukkelijke aanwezigheid. De zware stappen waarmee hij de trap afkwam, de warmte van zijn rug als hij naast me lag te slapen. Zijn donkere haar, zijn lach, zijn vingers, zijn huid. Een mo-

ment lang zou ik willen dat hij gelijk had, dat al deze ellende in mijn slaap was gebeurd, dat zijn vertrek niets anders was geweest dan een koortsige angstdroom. Dat het kind van hem dat groeide in het binnenste van een andere vrouw niet meer was dan het ijlen van mijn fantasie. Even begon ik te geloven dat we nog op tijd waren om ons huwelijksleven weer op de rails te krijgen, om opnieuw te beginnen. Op tijd om te vergeven en vergeten. En dat wilde ik hem zeggen.

Maar door een vreemde coördinatiefout tussen de hersencellen van het denken en die van de taal, of misschien door de reddingslijn die de tegenwoordigheid van geest ons af en toe toewerpt als we aan de rand van de afgrond staan, kwamen er andere woorden uit mijn mond.

'Het beste ermee, Alberto. Je moet me niet meer bellen.'

Ik hoorde de huisbel op hetzelfde moment dat ik de verbinding verbrak, zonder enig respijt om te verwerken wat er was gebeurd. Ik wierp een blik op mijn horloge, het was na achten. Tijd om te beginnen. Voor dat ik de badkamer uitging keek ik vlug nog even in de spiegel. De zigeunerversiering boven mijn linkeroor leek me opeens bizarre aanstellerij. Mijn humeur leende zich niet voor anjers en mijn gezicht evenmin, dus rukte ik ze uit mijn haar. Ik smiet ze in de wc en trok door. En met een lachje valser dan dat van Judas ging ik mijn gasten ontvangen.

De eerste was natuurlijk Rebecca. Met een geweldige spinaziedip en een reuzenschaal guacamole, een en al hulpvaardigheid, zoals altijd. Daarna een docente Portugees met haar Canadese vriend en nauwelijks twee minuten later drie van mijn cursisten, ieder met een fles wijn onder de arm. Luis Zárate, het hoofd, was de volgende, met een gerijpte tequila en in spijkerbroek. In een mum van tijd vulde mijn flat zich met geroezemoes, rook en muziek. Het eten verdween met duizelingwekkende snelheid van de borden en schalen, terwijl ik mijn best deed toch minstens oppervlakkig mijn neerslachtigheid weg te wuiven. Het begon benauwd te worden, iemand zette een raam open. Mensen liepen in en uit, een enkeling kwam niet opdagen, anderen brachten vrienden mee. Een student uit mijn groep verscheen na verloop van tijd met een gitaar en een echtpaar uit Uruguay dat ik niet kende. Terwijl ik ze begroette, vroeg iemand om mijn aandacht met een tikje op mijn arm.

'Ik ga even limoenen halen en nog wat ijs, ik ben zo terug.'

Het was Luis Zárate, die zich meteen na binnenkomst spontaan over de bar had ontfermd. Tegen mijn verwachting in was hij alleen, zonder de jonge docente Duits met wie ik hem wel eens had gesignaleerd en die hij, zo werd in de sectie gefluisterd, al een poosje mee uit-

nam. Ik had nooit een fuifnummer of nachtbraker in hem gezien, maar tot mijn verbazing weerde hij zich kranig bij het mixen van margarita's en caipirinha's, terwijl hij gemoedelijk met iedereen een praatje maakte.

'Prima, maar wel terugkomen, hoor! We kunnen je niet missen bij de cocktails, de avond is nog jong. Hoe komt het trouwens dat je daar zo handig in bent?'

'Oefening baart kunst,' zei hij, dicht bij mijn oor. 'Een cocktailcursus die ik een paar jaar geleden heb gevolgd, onderdeel van het academisch pretpakket. Niet verder vertellen, hoor.'

'Oké. Als je aardig voor me bent, zal ik het niet tegen je gebruiken.'

'Zo aardig als jij me maar laat zijn...'

Hij begon weer toenadering te zoeken. Te oordelen naar zijn gedrag had hij van alle cocktails die tot nu toe uit zijn handen waren gekomen zeker de helft zelf opgedronken. Maar hij was vrolijk en ontspannen, dus speelde ik het spel mee.

'Als ik een andere printer krijg, valt erover te praten,' zei ik giechelend. Ik had er zelf ook al een paar op. 'Maar op dit moment hoef je alleen maar voor ijs te zorgen.'

'En dan...?' Hij kwam nog een stapje dichterbij.

Ik liet hem zijn gang niet gaan, maar greep zijn arm en trok hem naar de deur.

'Er is een avondwinkel op de hoek, dat weet je. Haal het niet in je hoofd om te gaan rijden.'

'Tes okai, doctorsita,' antwoordde hij met een Mexicaans accent. Ik proestte het uit terwijl ik de deur achter hem dichtdeed.

De lachsalvo's volgden elkaar op, steeds vaker hoorde je talen door elkaar heen en ten slotte nam iemand de gitaar ter hand en werd er, zwaar uit de maat, meegeklapt met een repertoire van Spaanse en Engelse traditionals die zonder enige remming uit volle borst de wereld in werden geblèrd.

Op een bepaald moment hoorde ik tussen geschater en de coupletten van een *ranchera* door dat er werd aangebeld. Ik veronderstelde dat het Luis was, hij was al weer een poosje geleden vertrokken en nog steeds niet terug. Maar niet het sectiehoofd stond voor de deur, het was Daniel Carter, in een jack van donker leer, met een reistas in de ene hand en een plastic zak in de andere. Binnen bezong men in *Pa todo el año*, van de grote José Alfredo Jiménez, op luide toon het liefdesverdriet dat deze trachtte weg te drinken.

'Ik was al bang dat ik het zonder je zou moeten stellen.'

'Van mijn leven niet.' Hij zette zijn bagage op de grond en trok zijn jack uit. 'Mijn vliegtuig had vertraging, ik kon die piloot wel wurgen.'

Zonder mijn reactie af te wachten of verder een woord te zeggen greep hij daarna mijn hand, sloeg een arm om mijn middel, droeg met krachtige stem bij aan het valse koor – *gritaré que por tu amor me estoy matando* – en troonde me met vier soepele danspassen mee door de woonkamer, op zoek naar een laatste puntje tortilla dat er op dit vergevorderde tijdstip hoogstwaarschijnlijk niet meer was.

We gingen door tot in de kleine uurtjes, zonder dat er een kruimeltje van mijn culinaire inspanningen overbleef en zonder nog iets van Zárate te vernemen. Met het vertrek van de laatste genodigden vervielen ook mijn plichten als gastvrouw, dus besloot ik alles te laten zoals het was en onmiddellijk mijn bed in te rollen. Ik had geen fut meer om op te ruimen, niet de restanten van de party en evenmin de flarden van mijn gesprek met Alberto, die ondanks de lange duur van de feestelijkheden steeds opnieuw door mijn hoofd waren komen spoken. De vermoeidheid en de drank maakten het me gemakkelijk: ik viel gelukkig meteen in slaap, zonder nog een seconde aan dat treurige telefonische, hernieuwde contact te besteden.

De volgende ochtend ging ik na een heilzame douche direct aan het werk. Tussen verfrommelde servetjes, lege glazen en tientallen flessen die geen druppel van hun oorspronkelijke inhoud meer bevatten, trof ik twee eigendommen aan die de vorige nacht waren vergeten. Een rode trui die achter een leunstoel was gevallen en waarvan ik me herinnerde dat een van mijn studenten hem had gedragen. En een groen-witte plastic tas van de boekhandelketen Barnes&Noble. Ik keek erin, om aan de hand van de inhoud de eigenaar te identificeren, en zag een boek en een envelop met mijn naam. Toen sprong het beeld van Daniel Carter en zijn late komst weer op mijn netvlies. Hij had die plastic tas meegebracht.

De envelop bevatte een eenvoudig kaartje met twee zinnen in een zelfverzekerd zwart handschrift.

*Wijge het licht des jaars je helpen je weg beter te zien.
Hartelijk gefeliciteerd.*

En een boek. Een boek van gemiddelde dikte met een geel omslag. *A History of California*. Ik bladerde het door. Driehonderdvierenveertig bladzijden Engels waarin de geschiedenis van Californië uiteen werd gezet, in veertien hoofdstukken, een kaart, een tijdlijn, een paar foto's en een bibliografie.

Ik begreep de bedoeling van dit onverwachte cadeau niet, al was het vermoedelijk niet meer dan een impulsaankoop, omdat zoiets nu eenmaal bij een feestje hoort. Ook wist ik niet hoe Daniel achter mijn verjaardag was gekomen, ik veronderstelde dat Rebecca het hem had verteld. Na een laatste blik op het boek legde ik het samen met de trui op een stoel, en ging verder met opruimen.

Ik luchtte de flat, zette drie grote zakken vuilnis buiten, dweilde nauwgezet de vloer en bracht stapels flessen naar de glasbak. Toen ik klaar was had ik een razende honger. De koelkast bleek leeg te zijn, dus ging ik buitenshuis eten. Ik maakte van de gelegenheid gebruik om kranten te kopen en was na een korte wandeling weer terug. Zondagmiddag in de herfst. Een moeilijk moment om mijn heimwee onder de duim te houden, zeker na het telefoontje van Alberto de vorige avond.

Ik zette de tv aan, op zoek naar iets wat me kon afleiden. CNN berichtte over een vliegtuigongeluk met achttien doden in Mexico, een explosie in een bejaardentehuis in Michigan en het verschijnen van Pokémon in de bioscoop. Ik zapte verder en stuitte op een herhaling van *Rambo III*, twee teleshops, een reportage over honden trimmen en de zoveelste oudbakken aflevering van *Miami Vice*. De plaatselijke zender van Santa Cecilia bracht weer nieuws over de kwestie-Los Pinitos. Ik keek er een paar minuten naar. De camera's filmde het natuurgebied en aan voorbijgangers werden vragen gesteld. Bijna iedereen sprak zich onomwonden uit tegen het verdwijnen ervan, zij het de een wat heftiger dan de ander. Daarna volgde een gesprek met mijn student Joe Super, de emeritus hoogleraar geschiedenis, van wie ik wist dat hij heel actief was in het platform dat streed voor het behoud van het bos. Hij was de vorige dag niet op mijn feest geweest, hij zou de stad uit zijn, zo had hij me tijdig laten weten. Ik vond het leuk hem in elk geval nog op de buis te zien, waar hij een overtuigend betoog hield over de rampzalige gevolgen van de geplande bouw van het winkelcentrum. Na Joe kwamen nog andere leden van het platform aan het woord, voor wie ik al snel mijn belangstelling verloor. Terwijl een van hen de onduidelijkheden rondom het eigendomsrecht van het natuurgebied besprak, viel ik in slaap.

Toen ik wakker werd, was het avond. Verdwaasd keek ik op mijn horloge en beseftte dat ik een siësta van ruim drie uur achter de rug had, waarin ik aan één stuk door diep had geslapen. Waarschijnlijk uit vermoeidheid na het schoonmaken van mijn flat. Of door de tol die alcohol en nachtbraken hadden geëist. Of misschien was het een onbewust afweermechanisme geweest om me aan de opkomende vloed van heimwee te onttrekken. Hoe dan ook, en wat de oorzaak ook zijn mocht, de keiharde realiteit was dat ik hier in mijn eentje zat, zonder slaap en met nog een lange nacht voor de boeg, in een flat waar weinig te beleven viel. Afgelopen vrijdag had ik een roman uitgelezen en ik had geen tijd gehad om een ander boek te kopen of bij de bibliotheek langs te gaan. Daarom zakte ik tientallen keren langs de kanalen van mijn tv, zonder iets interessants te vinden. Ik nam een bekertje yoghurt en keek de kranten nog eens in, die al na een paar uur niet meer actueel bleken. Ik las een artikel over *intelligent design* en een interview met Oprah Winfrey. Ik at een banaan. Ik vervloekte mijn besluit om dit weekend mijn laptop niet mee naar huis te nemen omdat ik dacht dat ik hem vanwege het feestje toch niet zou kunnen gebruiken. En toen viel mijn blik op het boek van Daniel Carter. De geschiedenis van Californië. Ik sloeg het open en begon te lezen.

Na drie bladzijden kreeg ik het vermoeden en drie bladzijden later wist ik het zeker. Er zat meer achter dit cadeau, het was weloverwogen gekocht. Die middag dat we koffie hadden zitten drinken had ik Daniel verteld over de hoofdbrekens die de papieren van Fontana me de laatste tijd bezorgden. Met dit onverwachte geschenk wilde hij me laten inzien dat mijn aanpak misschien niet de meest efficiënte was en gaf hij me goede raad. Tijdens de voortdurende vlucht voorwaarts die de afgelopen maanden mijn leven in al zijn aspecten scheen te hebben beheerst, had ik het als mijn eerste doel gezien vaart te maken met het uitpluizen van de nalatenschap, haastig barrières te overwinnen en kloven te overbruggen en in vliegende vaart de leemtes en obstakels te omzeilen waarmee de geschriften me voortdurend confronteerden: onvolledige teksten, raadselachtige verwijzingen, opmerkingen bij niet aanwezige aantekeningen en een overstelpend gebrek aan kennis van mijn kant.

De vroegere pupil van Fontana stelde me nu een heel plausibele oplossing voor, waar ik geen moment bij had stilgestaan, ook al lag die het meest voor de hand. Rust en bezinning. En een uitputtende documentatie, om in kaart te brengen welke route de geschriften van de oude

professor hadden gevolgd bij de beschrijving van periodes en feiten.

In één ruk las ik de eerste hoofdstukken uit en ik constateerde dat mijn voorgevoel klopte. Nu al zag ik duidelijker de betekenis van het laatste deel van de nalatenschap. Maar alleen de eerste drie hoofdstukken van het boek hadden betrekking op de Spaanse aanwezigheid in Californië, en al boden ze in grote lijnen de basisinformatie die ik nodig had om de algemene achtergrond te overzien, ik begreep dat ik meer kennis nodig had.

Het liep tegen vieren en ik stond op het punt om eindelijk in slaap te vallen, maar er was nog iets belangrijks dat niet tot morgen kon wachten. Ik typte een sms'je:

LESJE GELEERD. ZAL ZORGEN DAT IK MIJN HUISWERK HEB GEDAAN

Ik veronderstelde dat Daniel het bericht pas de volgende dag zou lezen, maar in een irrationele opwelling had ik hem nu direct al bedankt. Ik had nog maar net het licht uitgeknipt toen ik de piepjes hoorde. Slaapdronken opende ik het icoon met het envelopje.

ZOALS ALTIJD

Hij was niet fonkelnieuw, maar vergeleken met mijn aftandse rammelkast uit het pleistoceen leek het technologie van een ander melkwegstelsel. Ik nam niet eens de tijd om hem aan te sluiten maar ging meteen op zoek naar de verantwoordelijke.

'Je vlucht wordt je vergeven,' liet ik hem vanuit de deuropening weten. Achter zijn bureau zat de Luis Zárate van altijd, professioneel en beheerst. Als je niet beter wist.

'Echt?' vroeg hij, opkijkend van zijn computerscherm.

'Naar je margarita's konden we fluiten, maar ik heb nu wel een behoorlijke printer. Het had slechter gekund.'

'Ik had zelfs het ijs al gekocht, weet je. Maar uiteindelijk besloot ik toch maar naar huis te gaan. Ik had al genoeg op, één stapje te veel had funest kunnen zijn.'

'Voor je kater of voor je reputatie?'

'Voor allebei, vermoed ik. Hoe is het verder verlopen?'

'Leuk, heel leuk... We gingen een beetje door het lint, maar ach. Het was een vrolijke avond.'

'Wat dacht je, kan ik nog iets inhalen van wat ik heb gemist?' Hij kwam overeind uit zijn stoel.

Ik stond nog steeds in de deuropening en had geen zin om naar binnen te gaan. De ochtend begon net op gang te komen, iedereen had een hoop te doen. Dit was niet het moment voor een uitvoerig gesprek, ik kwam alleen maar even aanlopen om hem te bedanken en wilde hem niet lang ophouden.

'Ik vrees dat ik als gastvrouw al genoeg aan de feestelijkheden heb bijgedragen.'

'Dan is het nu dus mijn beurt.' Hij ging voor zijn bureau staan en leunde tegen de rand. Dichter bij mij, zijn gezicht op gelijke hoogte.

'Ga je zelf ook een feestje geven?'

'Ik zou wel willen. Helaas ben ik niet zoals jij, ik ben een waardeloze gastheer. Maar we zouden een keer gaan eten in Los Olivos, dat was je toch niet vergeten?'

Beslist niet. Sinds het moment dat zijn auto naast me was gestopt, die middag toen ik van mijn werk naar huis liep, dacht ik er regelmatig aan.

'Je hoeft maar te zeggen wanneer, dat weet je.'

Ook dit was een eerlijk antwoord. Het leek me geen slecht idee met hem uit eten te gaan. We praatten altijd honderduit en nadat hij op mijn feestje zijn minder formele, meer persoonlijke kant had getoond, was hij nog een paar treden in mijn achting gestegen.

'Binnenkort is het Thanksgiving Day. Wil je daarvoor of daarna?'

'Wat jou het beste uitkomt. Ik heb geen plannen.'

'Mijn moeder eist dat ik het bij haar vier, bij haar thuis in Concord. Daar kom ik als enig kind niet omheen. En vóór die tijd heb ik nog een paar afspraken staan. Misschien kunnen we beter wachten tot ik terug ben.'

Ik stond op het punt te zeggen dat een week zeven dagen telt, dat misschien niet alles van tevoren geregeld hoefde te worden. Maar ik hield mijn mond. Of beter, zij snoerden me de mond. Drie vrouwen naderden op dat moment de deurpost waartegen ik leunde. Drie docenten van onze sectie, die hun kamer op een andere verdieping hadden en die ik maar zelden tegenkwam. Een van hen was Lisa Gersen, van wie we allemaal dachten dat ze de partner of verloofde of vriendin van Zárate was, een vrouw van in de dertig met een heel blanke huid. Ze droeg altijd een vlecht die in een wrong was opgestoken en liep op schoenen met hoge hakken. De andere twee waren collega's, net als zij docenten Duits.

Zodra ik ze zag, met armen vol paperassen, ging ik opzij, ik vermoedde dat ze voor een vergadering met Zárate kwamen.

'We hebben het er nog over,' zei ik tegen Luis en maakte aanstalten om te vertrekken. Toen ze dat zagen, protesteerden ze. 'Je hoeft voor ons niet weg te gaan, we wachten wel,' drongen ze aan. Hij ging recht op staan en keek op zijn horloge.

'Prima. En dan prikken we een datum.'

Hoewel we Spaans met elkaar spraken, liet Luis zich niets over ons etentje ontvallen. Hij had het alleen over een datum. Misschien toevallig, misschien ook als een automatische reactie op de vrouw die nu bij

hem stond en die mogelijk het voorwerp van zijn amoureuze gevoelens was geweest, of dat nog was. Het laatste waar ik behoefte aan had was het verstoren van een relatie, bedacht ik, toen ik door de gang terugliep naar mijn bezigheden. Ik was nog niet eens hersteld van een affaire waarin ikzelf de overbodige derde bleek te zijn. Niet bepaald een goed moment om zonder het te weten opnieuw in een driehoeksverhouding te belanden.

Ik gunde me geen tijd om mijn nieuwe printer te testen of me langer af te vragen waarom Luis Zárate ons etentje liever niet bij de naam noemde. Ik had iets dringenders te doen. Iets wat niet rechtstreeks verband hield met mijn feestje maar wel met een uitvloeisel daarvan, namelijk het boek over Californië dat Daniel Carter voor me had meegebracht. In een simpele plastic tas, alsof het doodgewoon leesvoer was. Het boek dat mijn dorst naar kennis had gewekt.

Een half uur later sloeg ik mijn bivak op in de bibliotheek, vastbesloten om niet meer in de nalatenschap te snuffelen tot ik zover was dat ik me trefzeker over het terrein kon bewegen waarop ik de inhoud van de documenten moest plaatsen. In een afgelegen hoekje op de vierde etage, ver van ieder lawaai, begon ik met behulp van diverse bronnen de geografische en historische coördinaten uit te zetten die onmisbaar waren voor een beter begrip van wat er had plaatsgevonden in het gebied dat tegenwoordig onder de naam California over twee naties verspreid ligt.

In de documenten die ik raadpleegde vond ik gebeurtenissen uit de desbetreffende periode, naast aangrijpende passages en honderden ordelijk gerangschikte gegevens. Dankzij dit alles zou ik eindelijk in staat zijn ieder algemeen of persoonlijk relaas over de rol van mijn landgenoten bij het ontstaan van Californië zijn juiste plek te geven en tegen de juiste achtergrond te plaatsen. Evenals de geschriften van Andrés Fontana. Door ze vervolgens in een breder perspectief te beschouwen, kon ik beter gaan begrijpen hoe moed en passie ontheemden buiten de grenzen van hun eigen land soms tot daden kunnen brengen die men niet voor mogelijk zou houden.

De twee eerste dagen van mijn teruggetrokken bestaan sprak ik met bijna niemand, alleen Rebecca bracht ik op de hoogte van mijn nieuwe verblijf. Met een plons dook ik in de documentatie, als iemand die de zeebodem afspeurt naar delen van een schat die daar verspreid moeten liggen. Maar net als iedere duiker moest ik regelmatig eten om weer op krachten te komen. Daarom liet ik zo tegen enen mijn werk even liggen

om vlug iets naar binnen te werken. Eindelijk begon mijn maag te wennen aan de etenstijden van de mensen om me heen.

Toen ik die woensdag de mensa binnenkwam, tussen druk dooreen krioelende studenten met rugzakken en docenten met boeken, tussen gekletter van borden en bestek en een niet erg appetijtelijke geur van gaarkeuken, zag ik in de verte Daniel Carter. Dankzij zijn dunne haar, zijn lengte en zijn onbevangen houding zou ik hem moeiteloos uit duizenden herkennen. Hij was in druk gesprek gewikkeld met een paar collega's, zo te zien hadden ze hun lunch al achter de rug, en ik hoorde hem van hier af smakelijk lachen. Vermoedelijk had hij niet gemerkt dat ik er ook was.

Uit de maaltijden van die dag koos ik de burrito met kip en daarbij een cola. In de rij tussen studenten met dienbladen vol pasta in diverse variaties, broodjes van reuzenformaat of kalfsgoulash – aangekondigd als de sterschotel – wachtte ik stoïcijns op mijn beurt bij de kassa en installeerde me daarna in een hoek, met de universiteitskrant als disgenoot. Ik had nog maar drie hapjes van mijn burrito genomen toen de stoel tegenover me plotseling bezet was.

'Wat een geweldige verrassing je hier te zien, doctor Perea. Ik had je bijna als vermist opgegeven.'

'Dat is je eigen schuld.'

Hij keek me vragend aan.

'Het gevolg van een weetgierigheid die jouw boek over Californië bij me heeft gewekt. Ik had trouwens eerst naar je toe moeten komen om je te bedanken, sorry.'

'Laatst, om tien voor vier 's nachts, heb je dat al min of meer gedaan. Of begin ik van je te dromen?'

Naarmate ik hem beter leerde kennen, raakte ik langzamerhand ook gewend aan de spontaniteit waarmee hij door het leven ging. Aan de gemoedelijke manier waarop hij met iedereen omsprong en waarmee al zijn kennissen met hem schenen om te gaan. Hij flirtte met serveersters, hoe lelijker en dikker hoe meer. Zijn vrienden omarmde hij zonder terughoudendheid, hij bekeek de wereld graag door de bril van de ironie en dankzij hem leek alles in zijn omgeving ongedwongen te verlopen. Slechts bij een paar personen had ik hem gespannen gezien, toevallig op een en dezelfde dag. Bij Zárate, die middag van het alweer lang verstreken debat over de Spaanstalige cultuur. En bij de moeder van Fanny, even later. De oorzaken van die onmin had ik niet kunnen achterhalen en eigenlijk konden ze me niet schelen. Ik vond het veel

belangrijker dat ik steeds een beroep op hem kon doen om me te helpen klaarheid te brengen in de nalatenschap van zijn oude leermeester.

'Dat heb je niet gedroomd. Wat je wél bereikt hebt is dat ik niet meer kon slapen. En dat ik zo nodig in ballingschap moest gaan in de bibliotheek.'

'Je weet niet hoe blij ik daar om ben.' Hij plukte een stukje van mijn burrito.

'Ik dacht dat je al gegeten had,' protesteerde ik.

'Maar jij hebt beter gekozen dan ik, die goulash was ronduit smerig. Vertel verder, wat ben je aan het doen?'

'Ik zie alles nu veel duidelijker. Ik begin te begrijpen dat Fontana langzaam maar zeker steeds meer geboeid raakte door de geschiedenis van zijn landgenoten in deze contreien, dat die interesse uitgroeide tot een persoonlijke fascinatie en dat hij daarom de koers van zijn onderzoek radicaal verlegde en zich met steeds groter enthousiasme op het oude California ging richten. Ik besef steeds beter de betekenis van die wereld waarop hij zich stortte.'

'Waar ben je momenteel precies mee bezig?'

'Met documenten die betrekking hebben op de laatste missieposten van de franciscanen, toen de Spaanse kolonie California al op haar einde liep. Een paar jaar voordat ze kortstondig onafhankelijk zou worden, om vervolgens deel te gaan uitmaken van de Verenigde Staten.'

'De geschiedenis van die missieposten is inderdaad heel interessant, hoewel het jaren geduurd heeft voor ik me dat realiseerde. In de tijd dat Fontana er onderzoek naar deed leek het me een slaapverwekkend onderwerp, weet ik nog.'

'Waarom?'

'Omdat ik toen een grote stommeling was, al vond ik mezelf geweldig slim. Ik begreep niet hoe een specialist in literatuur van zijn formaat zo geïnteresseerd kon raken in die schamele bouwsels van adobe, in een handjevol haveloze priesters en in een groep verwarde indianen die ze van de ene op de andere dag een nieuwe naam en een andere taal hadden opgedrongen en zo de fundamenteën onder hun simpele bestaan hadden weggeslagen. En hoewel hij vaak heeft geprobeerd zijn fascinatie op mij over te brengen, wist hij me niet te overtuigen.' Opnieuw trok hij met zijn vingers een hoekje van mijn burrito. 'Meer jat ik niet, dat beloof ik.'

De mensa was langzaam leeggestroomd, er waren nog maar drie of vier tafels bezet. Het geroezemoes op de achtergrond was verstomd,

slechts af en toe was er nog een groet hoorbaar of het gekletter van borden als die door het personeel werden weggehaald.

'Misschien had hij er na tientallen jaren genoeg van om almaar met hetzelfde bezig te blijven,' opperde ik. 'Misschien zocht hij naar nieuwe perspectieven in zijn onderzoeksgebied. En het kan zijn dat hij die zag in de missieposten, zo ver van zijn land van herkomst en tegelijk zo dicht bij zijn eigen cultuur.'

'Waarschijnlijk heb je gelijk. Maar mag ik je iets vragen, puur uit nieuwsgierigheid? Wordt er ergens melding gemaakt van een mogelijke missiepost met de naam Olvido?'

'In de documentatie die ik op dit moment in de bibliotheek raadpleeg?'

Hij schudde zijn hoofd.

'In de papieren van Fontana.'

'Nee, maar ik moet nog heel wat geschriften bekijken. Waarom vraag je dat?'

'Omdat ik me herinner dat hij die naam aan het eind van zijn leven verschillende keren heeft genoemd. Als er iets over vermeld staat, kom je het nog wel tegen, neem ik aan.'

Druk in gesprek liepen we de mensa uit. Bij de deur namen we afscheid, daarna gingen we allebei weer aan het werk. Op weg naar de bibliotheek liep ik nog over die mogelijk nieuwe missiepost te denken. Daarbij schoten me weer de namen te binnen van de eenentwintig andere door de Spaanse franciscanen gestichte missies, een lange keten die zich langs de Camino Real door de kolonie California slingerde. In de afgelopen dagen was ik er vertrouwd mee geraakt: San Diego de Alcalá, San Luis Rey, San Buenaventura, La Purísima, Santa Inés, La Soledad... Verhalen over onverschrokken monniken en gewelddadige soldaten, over gedoopte indianen en rebellerende indianen, over eerezuchtige koningen, expedities naar onbekend gebied en een afgeleefd Spanje dat zijn grenzen tot in het oneindige trachtte te verleggen zonder het vluchtige van zijn veroveringen te willen inzien. Maar de vermelding van een missiepost die Olvido moest heten was ik nergens tegengekomen, dat wist ik zeker. Ik borg het gegeven op in een passend vakje van mijn geheugen, duwde energiek de deur van de bibliotheek open en betrad de vaste vloerbedekking van mijn privéparadijsje, waar alle wetenswaardigheden die ik op dat moment nodig had al klaarlagen om me weer in beslag te nemen.

Halverwege de ochtend van de volgende dag kreeg ik onverwacht bezoek. Fanny, gehaast en nerveus. Zweetdruppeltjes parelden op haar slapen, ze slaakte een zucht van verlichting toen ze me zag.

‘Eindelijk, doctor! Ik wist niet waar u zat.’

Ik was inderdaad niet gemakkelijk te vinden in mijn afgelegen hoekje op de vierde verdieping van de bibliotheek, waar bijna nooit iemand kwam. De meeste studenten bleven op de benedenverdieping hangen, waar de computers stonden. In de tentamentijd zou het overal wel drukker zijn, veronderstelde ik. Maar in deze periode hoefde ik mijn werkplek slechts af en toe te delen met een student die op zoek was naar gedetailleerde informatie, verder was het er een oase van rust. Die werd echter ruw verstoord door de opgewonden entree van Fanny.

‘Is er iets?’ vroeg ik gealarmeerd.

‘Nee hoor, nee, godzijdank. Alleen, ik loop al een poosje te zoeken en ik kon u maar niet vinden. Mevrouw Cullen stuurt me. Dit is voor u.’

Ze overhandigde me een crèmekleurige envelop. Voorzien van mijn adres en versierd met de nodige kreukels en vochtplekken, die de bezorgster, in haar allesoverheersende ijver om me te vinden, er met haar bezwete vingers blijvend op had achtergelaten. Er zat een met de hand geschreven kaartje van Rebecca in, die me uitnodigde samen met haar en haar gezin de maaltijd van Thanksgiving Day te gebruiken. Op deze elegante wijze kwam ze me tegemoet, tactvol als ze was, door het me niet persoonlijk te vragen en me niet voor het blok te zetten als ik er misschien geen zin had.

Thanksgiving Day betekende eigenlijk niets voor me, een feestdag die niet bij mijn cultuur hoorde en niet voorkwam op mijn lijstje van nostalgische festiviteiten. Ik had op die avond een boek kunnen lezen of naar een film kunnen kijken, alleen in mijn flat, zonder me opgelaten te voelen, zonder heimwee te hebben naar mijn kinderen of te verlangen naar kalkoen en pompoentaart. Maar ik wist dat het voor Amerikanen een essentiële datum op de kalender was, hun innigste familiefeest. Daarom deed het me goed dat Rebecca mij erbij wilde hebben.

‘Bedank mevrouw Cullen alsjeblieft namens mij, Fanny. Zeg maar dat ik de uitnodiging met genoegen aanneem en dat ik bij haar langskom zodra ik kan.’

‘Oké,’ lispelde ze zacht.

Ze was begonnen te wiegen. Van voor naar achter, als een schommelstoel. Met haar voeten onbeweeglijk op de vloer, haar handen op

de rug en haar blik neergeslagen, geconcentreerd. Haar aandacht was niet meer bij mijn woorden, het oké dat ze gefluisterd had zou een antwoord kunnen zijn op van alles en nog wat. Ondertussen zwierven haar ogen over mijn tafel en over de boeken, kaarten en documenten die daar verspreid lagen.

We bleven een poosje stil. Zij keek naar de tafel, ik keek naar haar en geen van beiden kwamen we ertoe iets te zeggen. Tot ze uiteindelijk haar blik in mijn richting wendde.

‘Bent u niet meer bezig met de nalatenschap van professor Fontana, doctor Perea?’

Ze stelde de vraag verlegen, alsof ze zich ervoor schaamde. Mogelijk dacht ze dat ze inbreuk maakte op mijn privacy.

‘Jawel, Fanny, natuurlijk ga ik nog verder met hem, al kom ik steeds dichterbij het punt waarop ik alle gegevens heb verwerkt. Maar voordat ik kon doorgaan, moest ik meer te weten komen over een paar dingen, daarom ben ik hier. Het zal niet lang meer duren, ik ben bijna klaar. Over een dag of wat ga ik terug naar mijn kamer en werk ik daar verder. Dan zien we elkaar weer vaak.’

Ze knikte, nog steeds wiegend. Naar voor en naar achter... naar voor en naar achter... Haar sluike haar, aan één kant vastgestoken met een kinderhaarspeld in de vorm van een roze wolkje, bewoog ritmisch mee. Opnieuw richtte ze haar glazige blik op mijn materiaal. Een serie boeken, drie ervan opengeslagen. Een stapeltje fotokopieën. Twee kaarten, uitgevouwen. Verschillende vellen papier vol aantekeningen. Ik begreep niet waarom dit alles haar belangstelling wekte.

‘Hij werkte ook zo,’ zei ze ten slotte, wijzend op het geheel. ‘Net zoals u, met veel papieren en kaarten op tafel. En hij schreef altijd veel op. Met zijn vulpen en met een typemachine. Hoewel hij niet graag typete. Daarom deed mama het soms voor hem. Mama kon snel typen. Hee-eel snel. Maar ze hield er niet van papieren uit te typen die in het Spaans waren geschreven, want dat begreep ze niet. Alleen Engels. Maar hij schreef liever in het Spaans. Hij sprak ook liever Spaans. Oom Andrés was aardig. Hee-eel aardig. Ik kreeg altijd cadeautjes van hem. Schoenen. Kleren. En poppen. En we mochten mee in zijn auto. En hij kocht ijsjes voor me en milkshakes. Met aardbeien vooral.’

Ik had even tijd nodig om deze gegevens met elkaar in verband te brengen, om tot me door te laten dringen dat de Fontana naar wie ik onderzoek deed en deze oom Andrés, wiens Spaanse voornaam ze belabberd uitsprak, een en dezelfde persoon waren. Het verbaasde me

dat Fanny en de professor zo'n nauwe band met elkaar hadden gehad, daarom bleef ik oplettend naar haar luisteren terwijl ze zonder naar me te kijken verder sprak. Hoewel haar blik nog op mijn tafel leek te rusten, gingen haar ogen eigenlijk niet meer naar een vast punt. Niet naar iets concreets dat nog bestond. Ze zwierven slechts over het verleden.

Ik onderbrak haar niet, ik denk dat ze me niet eens gehoord zou hebben.

'Op een keer nam hij ons mee naar Santa Cruz Beach Boardwalk, bij de zee. Dat is erg oud, het oudste pretpark van Californië. Sommige attracties waren heel leuk. Hee-eel leuk. En soms waren ze gevaarlijk. Hee-eel gevaarlijk. Ik ben bijna overal in geweest, maar het fijnste vond ik de achtbaan. We gingen er samen in en hij hield mijn hand stevig vast, dus hoefde ik niet bang te zijn. Mama bleef beneden. Het was een prachtige dag.'

De vage glimlach die om haar lippen had gespeeld verdween plotseling van haar naïeve, afwezige gezicht.

'Ik werd heel treurig toen hij doodging. Ik lag te slapen en mevrouw Walker, de buurvrouw, maakte me wakker. Mama was niet meer thuis, ze was die avond weggegaan. Ik was niet graag bij mevrouw Walker, die schold me uit voor onnozel wicht en andere lelijke dingen. Oom Andrés was nooit boos op me, die zei altijd "Heel goed, Fanny!" of "Goed gedaan, Fanny!". Hij is ook zo tegen mij. Hij zegt nooit iets lelijks of onaardigs tegen me. Alleen lieve dingen.'

Verbaasd knipperde ik met mijn ogen. Even kon ik haar niet meer volgen, ik begreep niet over wie ze het nu had. Ik tuurde ingespannen naar haar, probeerde in haar geest door te dringen terwijl ze herinneringen en indrukken uitploos, ritmisch wiegend met die hobbezak van een lichaam, haar jurk – bleekroze als gekookte zalm – dichtgeknoopt tot aan de hals en met het zweet op haar gezicht. Haar blik stond nog steeds op oneindig en de woorden bleven uit haar mond stromen, zonder genoeg maar met groot gevoel.

'Hij is net als oom Andrés, maar dan anders. Ik zie ze niet, maar ik weet dat ze er zijn. Allebei zijn ze aardig voor me. Hij zegt ook: "Toe maar, Fanny! Je kunt het, Fanny. Brave meid, Fanny."

Toen viel alles op zijn plaats. Ik dacht weer aan haar kantoor, aan de stickers op haar auto, aan de overdreven positieve manier waarop ze me altijd groette. Nu wist ik wie die hij was, dat andere wezen dat haar met dezelfde genegenheid behandelde als Andrés Fontana vroeger deed. Ze had het over haar God, de privégod die ze naar eigen behoefte

had vormgegeven om licht te brengen in de duistere hoekjes van haar bestaan.

'Mama vindt het niet fijn dat ik zo vaak met hem praat en zo veel tijd aan hem besteed,' vervolgde ze met monotone stem. 'Dat komt, denk ik, omdat ze weet dat hij haar niets geeft van wat ze wil. Van wat oom Andrés haar gaf toen ik nog klein was, maar later niet meer. Cadeautjes, tochtjes met de auto. Soms mocht ze er zelfs alleen in rijden, zonder hem. Ik zat dan naast haar en ze scheurde en scheurde maar, ze scheurde erop los. Ze was dol op autorijden, maar wij hadden geen auto want die had papa meegenomen toen hij uit huis ging en wij hadden geen geld om een andere te kopen, daarom reed mama soms in de auto van oom Andrés. Ik rijd ook graag. Hee-eel graag. Na het ongeluk was zijn auto een wrak. Mama had hem graag willen houden, maar hij kon niet meer gemaakt worden. Er was geen stukje meer van heel.'

Haar monoloog werd onderbroken door de komst van een paar studentes. Nonchalant, in trainingspak, bruin van de zonnebank. Ze praatten en lachten dat hun blonde staartjes ervan dansten. Op ons sloegen ze geen acht. Dat ze het gezochte boek niet konden vinden, was blijkbaar uiterst grappig. Hun frivole gebabbel bracht Fanny terug in de realiteit.

'Ik geloof dat ik weg moet, het is een beetje laat geworden,' liet ze weten, terwijl ze haar horloge naar haar ogen bracht. 'Ik zal mevrouw Cullen zeggen dat u naar haar toe komt zodra u kunt.'

Ik keek haar na tot ze met haar houterige manier van lopen uit het zicht verdween en greep een viltstift om weer aan het werk te gaan. Maar ik deed niet eens het dopje eraf. Fontana en Fanny spookten nog door mijn hoofd. Fontana en Fanny, Fontana en Darla Stern, onverwachte verbindingen die plotseling voor me waren opgedoemd. Ik wist niet dat moeder en dochter zo'n nauwe band met hem hadden gehad, maar onwaarschijnlijk was het ook niet. Fontana was hoofd van de sectie geweest. Darla was daar secretaresse. En Fanny was een onhandig kind zonder vader, dat wellicht genegenheid wekte bij haar omgeving.

De tijd had verandering gebracht in plaats en volgorde van de puzzelstukken. Hij was er nu niet meer, zij tweeën waren gebleven. Hij was dood, zij leefden nog. Leefden met hem in hun herinnering, Fanny in elk geval. Darla misschien ook.

Ik dwong me weer aan het werk en begon opnieuw de kaart met de oude missieposten af te reizen. Van Santa Barbara naar Santa Inés, van Santa Inés naar La Purísima Concepción... De middag gleed voorbij,

achter het raam ging de zon onder. Wat in de lucht bleef hangen, was het beeld van de Spaanse professor die met het kind Fanny in een oude achtbaan zat. Het zweefde met me mee als een spinnetje aan een ragfijne draad.

De volgende ochtend ging ik terug naar de Guevara Hall om Rebecca op te zoeken. Zoals altijd ontving ze me hartelijk, ik kreeg een kopje thee. Ze zat te werken met zachte muziek op de achtergrond en verse bloemen voor het raam, iets wat me stinkend jaloers maakte. Ondanks mijn goede voornemens aan het begin van ieder cursusjaar was ik er nooit toe gekomen een koffiezetapparaat, een waterkoker of muziekapparatuur in mijn werkkamer te zetten. Niet eens een simpel bosje margrietten of een oude transistorradio. Het hoogst haalbare waren een paar potplanten geweest, die tijdens de vakantie door vochtgebrek het leven hadden gelaten.

‘Mijn kinderen en kleinkinderen komen, zoals altijd. Voor de kal-koen volg ik ieder jaar het recept van mijn oma aan moederskant, en na het eten kijken de jongens sport op tv en helpen de meisjes me de keuken op te ruimen. Zoals de traditie het gebiedt,’ zei ze met een ironische knipoog.

‘Het lijkt me heel leuk zo’n bijzondere dag samen met jullie door te brengen.’

Rebecca bleef een paar seconden stil. Ze leek te dubben of ze me iets zou verklappen of dat ze het binnen moest houden.

‘Daniel Carter komt ook,’ zei ze toen.

‘Geweldig.’

‘En, eh... nog iemand.’

Opnieuw zweeg ze even. Toen voegde ze eraan toe: ‘Ook Paul zal er zijn.’

‘Paul? Je ex?’

Ze knikte. Ze had niet meer over hem gesproken sinds de dag dat we de spullen voor mijn feestje in haar auto laadden. Door wat ze toen had verteld, verkeerde ik in de waan dat Paul voorgoed uit haar

leven verdwenen was. Nu wees alles erop dat ik het mis had.

'Misschien omdat...?'

'Als je aan een verzoening denkt, is het antwoord nee.'

'Waarom dan?'

'Tja... Omdat het leven altijd weer een onverwachte wending neemt, Blanca. Omdat we soms duidelijkheid menen te hebben en dan later beseffen dat niets zo definitief vaststaat als we hadden gedacht. Wat ik nu wil, is dat hij zijn kinderen weer ontmoet.'

'Maar ik dacht dat jullie geen contact meer met hem hadden, dat...'

'Aanvankelijk belde hij af en toe nog en hij probeerde de kinderen een paar keer per jaar te blijven zien. Maar die konden zijn wispelturige gedrag niet begrijpen: dat hij soms dol op ze was en dan opeens niet meer naar ze omkeek.'

'En daardoor keerden zij zich steeds verder van hem af,' concludeerde ik, al voor ze het zelf zei.

'Zo is het gegaan, ja. De afstand groeide, in elk opzicht, en op een bepaald moment hoorden ze liever niets meer van hem.'

'Ik neem aan dat hij niet in de buurt woonde.'

'Hij heeft zich nooit ergens definitief gevestigd, telkens veranderde hij van universiteit, en al heeft hij een paar relaties gehad, bij mijn weten hebben die nooit lang geduurd. Inmiddels zijn de kinderen volwassen en leiden ze hun eigen leven. Nu wil ik iedereen weer bij elkaar brengen.'

'Maar waarom, Rebecca? Waarom nu, na al die jaren?'

'Ze moeten afscheid kunnen nemen. Het is heel goed mogelijk dat dit de laatste keer wordt dat ze elkaar zien.'

Ze zette haar bril af en deed haar ogen dicht. Met duim en wijsvinger wreef ze over haar neusbrug, waar de druk van haar montuur twee lichte, identieke moeten had achtergelaten. Misschien deden die pijn. Of misschien wilde ze zich even rust gunnen, voordat ze antwoord moest geven op de vraag die ik onvermijdelijk zou stellen.

'Zij weten nog niet dat hij komt, hè?'

'Nee.' Ze schudde haar hoofd. Ik behoefde niet om verduidelijking te vragen, na een korte aarzeling legde ze me uit hoe het zat.

'Paul is al drie jaar weer in Californië, in een kliniek in Oakland. Af en toe zoek ik hem op. Hij heeft alzheimer.'

Eindelijk was hij er dan, de vierde donderdag van november. De universiteit trakteerde op een paar collegevrije dagen, zoals Zárata me al

had laten weten, en de campus lag er uitgestorven bij, met als enige bewoner de herfst, die zijn plaats alweer had ingenomen. De meeste studenten waren neergestreken op het ouderlijk nest, de studentenkamers en gemeenschappelijke appartementen waren leeggestroomd, niet langer zag je petten, fietsen en rugzakken, in zalen en gangen waren geschater en geroezemoes verstomd. Een eenzame expats als ik werden gelukkig door vrienden opgevangen.

Het duurde even voor ik besloten had wat ik voor die gelegenheid zou aantrekken. Ik had geen idee hoe plechtig het er tijdens het feestmaal aan toe zou gaan, noch hoe de sfeer zou zijn, gezien Rebecca's plan om haar ex uit te nodigen zonder dat haar kinderen het wisten. Misschien zouden ze de gevoelens van hun moeder begrijpen en het probleemloos accepteren. Misschien ook kwam het aan als een stomp in hun maag en waren ze niet in staat in te zien wat Rebecca wilde: de levenscirkel sluiten van een verscheurd gezin. Verscheurd maar echt.

Ik koos voor een bordeauxrode fluwelen jurk en zilveren oorhangers, die me de afgelopen lente in hun ban hadden gekregen tijdens een reisje naar İstanbul met Alberto en zijn broers. Lange oorhangers, die ik nog nooit had gedragen. Ik had ze voor de zomer bewaard, voor onze zorgeloze avondjes aan het strand, voor de etentjes te midden van zilte zeegeur, vrienden en klaterend gelach. De dagen als vanouds die er niet meer van waren gekomen. In die maanden van verhitte en zwartgaligheid waren er geen etentjes onder de sterren geweest, geen lachsalvo's en geen vrienden. Alleen woede en verbijstering, de verbijstering die me ertoe had gebracht van leven te veranderen. Maar dat alles had ik achter de rug. Nu moest ik vooruitkijken. En als eerbewijs aan de toekomst die zich voor mijn voeten ontrolde, besloot ik eindelijk mijn nieuwe oorhangers van oud zilver in te doen.

Om vijf uur die middag – een etenstijd waarop de Spaanse maag niet is ingesteld – belde ik bij Rebecca aan met een fles Viña Tondonia, die ik voor de prijs van een vat olie had aangekocht, en een doos chocolaatjes voor de kleintjes. Er werd opengedaan door een paar blonde dwingelanden van hooguit zes, die eisten dat ik aan een uitputtende lijst vragen en verplichtingen voldeed voordat ze me binnenlieten. Hoe heet je, waar kom je vandaan, voor wie zijn die chocolaatjes, hoeveel kinderen heb je, laat je schoenen eens zien, buk eens even, we willen je oorhangers bekijken, beloof ons dat wij ze na het eten in mogen. Vervolgens stoven de beide blondines als een speer richting tuin en toen pas merkte ik aan de zijkant van de hal Daniel op, die met zijn lange lichaam tegen

een deurpost leunde en geamuseerd het tafereel had gadegeslagen. In een grijs colbert, waaronder een blauw overhemd en een das, en met een glas wijn in zijn hand.

'Test doorstaan,' zei hij glimlachend, toen hij op me toe kwam om me te begroeten.

'Denk maar niet dat het gemakkelijk is; kinderen zijn onverbidde-lijk, als de eerste indruk negatief is ben je verloren. Die das staat je heel goed, maar hij zit gedraaid.'

'Die twee feeksjes probeerden hem los te trekken, ze zijn levensge-vaarlijk.'

'Laat mij maar even.' Ik gaf de wijn en de chocola aan hem over om mijn handen vrij te hebben en trok de knoop van zijn das recht. Hij liet me begaan. 'Zo. Perfect.'

Voor een woning waar zo dadelijk een uitgebreid diner met een heel gezin zou plaatsvinden, was het abnormaal stil in het huis. Achter de schuifdeuren die de hal van de woonkamer scheidden waren echter gedempte flarden van een gesprek te horen.

'Hoe lopen de zaken?' vroeg ik, terwijl hij me voorging naar de keu-ken.

'Ik heb geen idee, ik ben pas tien minuten hier. Rebecca praat op dit moment met haar kinderen, ik neem aan dat ze de situatie probeert uit te leggen. Ze zullen allemaal wel een beetje geschokt zijn geweest toen ze hun vader hier zagen. Die is een poosje geleden gebracht, hij zit in de tuin met de verpleegster die voor hem zorgt. De kleintjes zijn daar ook, ze spelen indiaantje en gapen hun grootvader aan alsof hij een gedrocht uit een kermistent is.'

'Kenden ze hem niet?'

'Ze wisten niet eens dat hij bestond.'

Ik keek de keuken rond terwijl hij een glas wijn voor me inschonk. Alles stond keurig netjes klaar voor de maaltijd. Schotels, kommen met sla, broodmandjes, pompoentaarten. De oven verspreidde een geur om van te watertanden. We gingen op een paar hoge krukken zit-ten, onder het rek met de pannen.

'Paul was een vriend van je, hè?'

'Een heel dikke vriend, jaren geleden.' Hij nam een slok en staarde door het raam naar een onbestemd punt in de verte, misschien de plek waar Paul zich bevond. 'In een moeilijke periode van mijn leven is hij mijn grootste steun geweest. Later dreef het lot ons uit elkaar en verlo-ren we het contact. Hij verliet zijn gezin, dat deel van de geschiedenis

ken je geloof ik al, en ik hing op allerlei plekken rond, tot ik me uitein-delijk in Santa Barbara vestigde. Door de jaren heen heb ik echter wel mijn vriendschap met Rebecca weten vast te houden en zij gaf steeds aan me door wat ze van zijn levenswandel te weten kwam. Van zijn ko-men en gaan, zijn troosteloze affaires, zijn omzwervingen van de ene universiteit naar de andere, heel het land door, telkens met minder ge-luk. Zo hoorde ik over zijn geestelijke instabiliteit en het afglijden in zijn beroep. En ten slotte over zijn ziekte.'

'Heb je hem tot vandaag niet meer gezien?'

Bij deze vraag maakte Daniels blik zich los van het onbestemde punt en richtte zich weer op mij. Hij sprak rustig, zonder enige zwaarmoed-igheid.

'Toen hij werd opgenomen, een paar jaar geleden, heeft Rebecca het me verteld en ben ik hem gaan opzoeken in Oakland, hier een stuk-je verderop aan de baai. Eén bezoekje aan zijn persoonlijke hel was ik hem toch minstens verschuldigd, tenslotte was hij ook eregast in de mijne geweest.' Hij nam nog een slok en keek weer naar buiten. 'Nu heb ik het over lang geleden, oude geschiedenissen, zo goed als verge-ten. Van toen ik uit Santa Cecilia vertrok... Hoeveel jaar zei ik laatst ook alweer dat het geleden was? Dertig toch?'

De keuken lag er vredig bij. Rebecca en haar kinderen zaten nog steeds in de woonkamer, af en toe hoorde je een stem boven de andere uit en in de tuin klonk gegiechel van de kleintjes.

'Toen ik hem na al die tijd weer zag, trof ik geen schijntje aan van de man die ik verwachtte,' ging Daniel verder. 'Dit was niet het brok on-rust met wie ik bevriend was geweest, de docent filosofie nauwelijks ouder dan ik, geslepen als een vos en ontzettend vermakelijk, die ik had leren kennen toen ik voor het eerst op deze universiteit kwam. Van die Paul Cullen was niet meer over dan een schim. Maar omdat ik weet dat ook schimmen op hun manier op gezelschap gesteld zijn, ga ik af en toe bij hem langs, zo om de twee of drie maanden.'

'En praat hij met je? Of begrijpt hij je toch ten minste?'

'Hij praat niet en hij begrijpt niks. In het begin was hij nog redelijk tot communicatie in staat, al moest hij naar woorden zoeken, had hij moeite om zijn zinnen af te maken en was hij snel de draad kwijt. Gelei-delijk aan werd zijn vocabulaire echter steeds beperkter, totdat zijn ge-heugen hem volledig in de steek liet. Alleen bij mijn eerste bezoek heeft hij me even vluchtig herkend, dat was een pijnlijk maar aangrijpend moment. De laatste keer dat we elkaar gezien hadden was in moeilijke

omstandigheden geweest, dat maakte die nieuwe ontmoeting extra bijzonder. De tweede keer deed hij heel vriendelijk tegen me, maar volgens mij werd het hem geen moment echt duidelijk wie ik was en wat ik bij hem kwam doen. Vanaf mijn derde bezoek lukte zelfs het begin van een gesprek al niet meer.'

'En toch blijf je naar hem toe gaan...'

'Ik breng de middag bij hem door en vertel hem dingen, van alles en nog wat. Ik heb het over boeken en films, over reizen of politiek, over de basketbalcompetitie, de kont van de verpleegsters. Wat er maar bij me opkomt, weet ik veel...' Hij dronk zijn glas leeg. 'Ga mee kennismaken. Laatst heb ik hem ook over jou verteld.'

Voor ik het wist trok hij me mee de tuin in, die eruitzag als een die-rentuin vol vreemde mensensoorten. De kleinsten, op wie een Japanse au pair toezicht moest houden, gingen er ongeremd hun gang. Een terminator van vijf had zijn broek gescheurd aan de knoest van een afgezaagde tak en twee tweelingbroertjes streden verwoed om een gele vrachtauto van plastic terwijl hun verzorgster het koppig tegen een gameboy opnam. De beide gevaarlijke blondines die me welkom hadden geheten – Natalie en Nina – onderwierpen de verloofde van hun oom Jimmy aan iets wat op een intensieve schoonheidsbehandeling moest lijken. Het arme meisje lag in een hangmat en doorstond stoï-cijs de foltering van het zussenpaar, dat haar lokken tot hopeloze vlechtjes wrong en haar nagels gifgroen lakte. Achterin, bij het zwembad, bladerde een blozende, gezond ronde verpleegster in het tijdschrift *People* en besprak de jongste wetenswaardigheden uit het privé-leven van de Hollywoodpopulatie met een man in een rolstoel.

'Betty, dit is onze vriendin Blanca. Ze wil graag kennismaken met jou en Paul.'

De manier waarop Daniel me voorstelde liet geen twijfel bestaan over de rol die Betty in Pauls leven speelde. Wie tot hem wilde door-dringen, moest eerst langs haar.

'Aangenaam kennis te maken, lieverd,' was haar reactie, terwijl ze me een biggenhandje toestak. 'We genieten van een heerlijke middag. Ik vertelde Paul net dat de nieuwe look van Jennifer Lopez me niet erg bevalt. Wat vinden jullie daarvan?'

'En hier, Blanca, is Paul.'

Daniel was achter de rolstoel gaan staan, had zijn handen op de schouders van zijn vriend gelegd en gaf deze een stevige massage, zonder dat Paul het leek te merken.

Ik had alleen het beeld van de Paul van vroeger in mijn hoofd, ge-baseerd op een foto uit het souterrain van het huis waarin hij ooit had gewoond, een jeugdige man met een donkere, warrige haardos. Met een lint om zijn voorhoofd, een bontgekleurd overhemd, een lach op zijn lippen en een flesje bier in zijn hand. Totaal anders dan dit iele mannetje met zijn schaarse plukjes haar en zijn blik op oneindig, tegen wie Daniel praatte alsof hij met zijn gedachten bij ons was, hier in de tuin, en niet in een leegte waar niemand iemand kende. Niet Jennifer Lopez en niet het gezicht dat hem aanstaarde als hij in de spiegel keek.

'Weet je nog, Paul, dat ik je laatst over Blanca vertelde? Ze werkt aan de nalatenschap van Fontana. Je kent Andrés Fontana toch nog wel? Je herinnert je vast nog dat jullie bij mij thuis over Thomas van Aquino zaten te discussiëren. Die vriend van me uit Spanje liet niet met zich sollen, hè?'

Op dat moment verdrong de stem van Rebecca, die ons riep vanuit de keukendeur, het onafgebroken zwijgen waarmee Paul op de vragen van zijn oude vriend reageerde. De kleintjes dromden naar binnen, wij volgden. Daniel duwde Pauls stoel, terwijl Betty onstuitbaar tegen me aan kwebbelde over de nieuwste roddeltjes uit de filmwereld. Totdat Rebecca me godzijdank kwam redden.

'Wat heb je een leuke oorhangers! Bedankt voor de wijn en de chocolaatjes. Hopelijk zijn de kinderen aardig voor je geweest.'

Opeens was het huis vol stemmen en geluid. De kleintjes wasten hun handen in een aangrenzend vertrek en zochten hun plaats op in de eetkamer. Er klonken voetstappen op de trap, gesprekken tussen volwassenen, geschater van de jeugd. Ondertussen praatte Rebecca met me zonder naar me te kijken, terwijl ze zich her en der door de keuken bewoog en alles in gereedheid bracht wat nog op tafel moest worden gezet.

'Zo meteen stel ik je voor aan mijn kinderen. Sorry dat we ons niet eerder hebben laten zien, het is een lang gesprek geworden.'

'Daar hoeft u absoluut niet over in te zitten. Daniel hield me gezelschap en ik heb kennisgemaakt met Paul. Kan ik je ergens mee helpen?'

'Eens kijken... Eerst en vooral moet de kalkoen uit de oven, stel je voor dat hij op het laatste moment nog zou aanbranden!'

Nog geen tien minuten later zaten we allemaal aan een tafel die groots was van stijl en formaat. Vierkant, gedekt met een stemmig rood

kleed en een servies van wit porselein. Vijf kinderen en twaalf volwassenen. De gezinsleden, hun partners en hun kroost. Plus een vriend uit vroeger tijden, een Japanse studente en een tonronde verpleegster. En ik. Zestien actieve geesten en een afwezige. Rebecca's kinderen Annie, Jimmy en Laura, al even charmant als hun moeder, hadden me met warmte begroet voordat we onze plaatsen zochten. Paul zat tussen Betty en Daniel en bij de volgende stoel stond een kaartje met mijn naam. In het midden van de tafel verhief zich als centrumstuk een grote schaal met herfstfruit. Een van de kleine blondjes, Natalie, zat tegenover me. Ze trok voortdurend gekke bekken en keek me dan met schele ogen aan. Af en toe loenste ik terug.

Totdat Daniels stem in mijn oor klonk.

'Rebecca wil dat ik een paar woorden spreek. Daar gaat-ie dan, zonder net.'

Hij tikte met zijn vork tegen zijn glas om ieders aandacht te vragen en het vrolijke getinkel van metaal op glas zorgde geleidelijk aan voor stilte.

'Beste familie Cullen, waarde vrienden. Rebecca heeft me verzocht op dit Thanksgiving-diner een paar woorden te zeggen en omdat ik deze vrouw nog in geen honderd jaar iets zou kunnen weigeren sta ik nu hier, als oudste vriend van het gezin, bereid om vandaag voor ceremoniemeester te spelen. Maar voor het zover is, voordat ik onze dank ga uitspreken, neem ik de vrijheid jullie een paar dingen te vertellen die me de laatste dagen door het hoofd spelen, sinds Rebecca me liet weten dat ze besloten had jullie allen hier bijeen te vragen.

Toen ik uit jullie leven vertrok, Annie, Jimmy en Laura, waren jullie nog heel klein, waarschijnlijk heb je nauwelijks nog herinneringen aan die tijd.' Nu wendde hij zijn blik naar de kant waar de kleintjes zaten. 'En wisten jullie, Natalie en Nina, dat jullie moeder, toen ze zo oud was als jullie nu zelf zijn, bij mij thuis in de keuken een taart bakte en dat we bijna met z'n allen in de hens vlogen?' Zijn theatrale gebaar, dat een explosie moest voorstellen, maakte dat de kinderen het uitschaterden en dat Annie haar gezicht achter haar handen verborg. 'En jij, Jimmy, jij vond het prachtig als ik je op mijn schouders tilde. Je zei dat je dan bijna de wolken kon grijpen. En Laura, jij was nog zo klein dat je omviel bij het lopen. Op een keer had ik met de hulp van Paul, jullie vader', onder het praten legde hij een hand op de schouder van zijn vriend, 'van hout en karton in de tuin een huisje voor jullie gebouwd. Het heeft er niet langer gestaan dan drie dagen, tijdens

een onweersnacht stortte het in en het lukte ons niet om het weer op te bouwen.

Sindsdien is er enorm veel tijd verstreken. En al heb ik jullie al die jaren niet gezien, dankzij je moeder bleef ik op de hoogte van jullie bestaan: je studie, je verliefdheden, de vorderingen die je in het leven maakte en de geboorte van je kinderen, die knapen en elegante dame-tjes die nu bij ons aan tafel zitten en niet kunnen wachten om op de kalkoen aan te vallen. Rebecca en ik zien elkaar niet zo vaak als we wel zouden willen, maar onze telefoontjes 's avonds kunnen uren uitlopen, zodat ik over alles geïnformeerd blijf. Weten jullie wel, kinderen', opnieuw richtte hij zich tot de kleintjes, 'dat jullie oma een soort uil is, een vogel die 's nachts niet slaapt? Als iedereen naar bed gaat, leeft zij op en begint haar dingen te doen: ze surft op internet, kookt vreemde gerechten, neemt een duik in het zwembad of belt met iemand. Tot in de kleine uurtjes. En soms ben ik degene die zo'n telefoontje ontvangt.

Daardoor, Annie, Jimmy en Laura, weet ik wat jullie allemaal hebben meegemaakt, met welke problemen jullie hebben geworsteld en wat voor prachtige mensen jullie zijn geworden. Ik weet dat jullie alle drie beseffen dat dit alles nooit gekund zou hebben zonder de stimulans van de bijzondere vrouw die deze maaltijd heeft klaargemaakt, de maaltijd die we zo dadelijk samen gaan gebruiken. Daarom zou ik jullie willen vragen om voor haar, al was het alleen maar voor haar, te accepteren dat de dingen vandaag zijn zoals ze zijn. En dat we vanavond aan deze tafel zitten met alle personen die hier op dit moment vertoeven.

Jarig zijn, kinderen, is op oudere leeftijd niet zo leuk als wanneer je jong bent. Van niemand krijg je nog interessante cadeautjes, alleen boeken, cd's, zakdoeken en andere flauwekul. Toch heeft ouder worden ook een positieve kant. Onderweg raak je het een en ander kwijt, maar je krijgt er dingen voor terug. Zo leer je bijvoorbeeld op een andere manier naar de wereld te kijken. En gevoelens waar je weinig besef van had raken beter ontwikkeld. Gevoelens zoals medeleven. Medeleven is niets anders dan de wens dat anderen niet hoeven te lijden, ook al hebben die anderen ons vroeger misschien wél verdriet gedaan. Medeleven eist geen verantwoording en ziet niet om. We weten niet of Paul op dit moment verdriet heeft, we kunnen zijn innerlijk niet peilen. Misschien wordt hij er niet meer of minder gelukkig van dat we hem vandaag hier hebben, al wordt beweerd dat mensen zoals hij hun emoties en hun smaakgevoel nooit helemaal verliezen en dat ze op hun ei-

gen manier genieten van een hartelijk woord, een hapje ijs of een knuffel.

Ze zeggen dat medeleven een teken van emotionele rijpheid is. Het is geen morele verplichting of een gevoel dat je bereikt door na te denken. Het is er gewoon of het is er niet. Dat Rebecca vandaag Paul hier bij ons heeft willen hebben, is geen vorm van verraad en evenmin een blijk van zwakte. Volgens mij is het alleen maar een bewijs van haar enorme grootmoedigheid. Paul is voor mij een goeie vriend geweest, in een bepaalde periode zelfs mijn beste vriend. Hij heeft dingen voor me gedaan die hopelijk niemand van jullie ooit hoeft te doen. Weten jullie, jongens en meisjes, dat hij op een keer de nagels van mijn tenen heeft geknipt? Rats, rats, rats, met een hele grote oude schaar die iemand hem had geleend. Hij was een goeie vriend, maar dat is maar één kant van hem.

Ik weet heel goed dat hij als vader en als partner niet bepaald een bron van inspiratie was, en dat valt moeilijk te vergeven of vergeten. Daarom zal zijn aanwezigheid vandaag jullie niet helpen met het verleden af te rekenen en niet de leegte kunnen opvullen die hij door jaren afwezigheid liet ontstaan. Maar Rebecca heeft het zo gewild en ik zou graag zien dat we haar beslissing respecteren. Paul was geen goede vader, maar ik weet – want hij heeft het me zelf verteld – dat hij in alle wanorde van zijn bestaan en op zijn eigen rare manier veel, heel veel, van jullie allemaal hield. Tot op het laatste moment dat er nog een straaltje licht in zijn geest viel.

Ik zal het verder kort houden, de kalkoen eist luid kakelend dat we hem nu eindelijk eens opeten. Het is vandaag Thanksgiving Day en ik denk dat we allemaal, ondanks het verdriet dat ons in het verleden mischien is aangedaan, heel wat hebben om dankbaar voor te zijn. Al is me niet helemaal duidelijk tot wie we die dankbaarheid dienen te richten, dat moet ieder van ons zelf bepalen. Maar als ik me afvraag welk dankwoord we vandaag samen zouden kunnen uitspreken, dan schiet me een oud liedje te binnen dat Rebecca vroeger erg mooi vond. Het staat op een grote zwarte grammofoonplaat, ik weet dat ze hem soms nog wel eens draait op die ouwe kraskast in het souterrain. Want voor het geval jullie het nog niet wisten, jongens en meisjes, tijdens haar merkwaardige nachten danst en zingt jullie oma ook door het huis heen, in nachthemd en met de muziek op vol volume. Ja ja, lach maar, hou haar na twaalfen maar eens goed in de gaten, dan zul je het zelf zien. Het liedje waar ik het over heb, werd eeuwen geleden gezongen

door een andere oma die niet helemaal goed snik is en die Joan Baez heet, en zij had het weer geleend van nog een andere dwaze opoe genaamd Violeta Parra. Het is een liedje met een Spaanse tekst en het heet *Gracias a la vida*. Daarin wordt zowat alles bedankt wat ons elke dag weer de kans geeft om gelukkig te zijn. Onze ogen, waarmee we de sterren kunnen zien, het abc, om mooie woorden mee te vormen, onze voeten, om mee door de stad te dwalen of in plassen te trappen, kortom, al die dagelijkse dingen die sommigen niet eens meer hebben en waarvoor wij dankbaar moeten zijn, vanwege het ongelooflijke geluk dat we ze telkens weer mogen gebruiken.

Soms maken we moeilijke tijden door, maar als het erop aankomt hebben we altijd die kleine dingen nog. Daarom zullen we op deze Thanksgiving Day allemaal samen een gloedvol *Gracias a la vida* aanheffen, uit volle borst. In het Spaans en in het Engels. *Gracias a la vida! Here's to life!*

De reacties op dit slot van Daniels redevoering waren zeer uiteenlopend. De kleintjes, geboeid door de retoriek en de lichaamstaal van deze baardige gelegenheidskomediant die alle geheimen uit het verleden van hun familie scheen te kennen, schreeuwden de ene na de andere *Here's to life*, terwijl ze schaterend hun servetten in de lucht wierpen. Annie liep weg van tafel en rende de trap op, terwijl Laura, wier man haar hand vasthield, geluidloos doorging met het vergieten van de tranen die ze al een hele poos niet meer kon bedwingen. Rebecca en Daniel vielen elkaar in de armen. De verloofde van Jimmy en ik wisselden blikken waarin onthutsing en ingehouden emotie om voorrang streden. De Japanse au pair, die niets begreep van wat zich hier afspeelde, klikte met haar digitale camera alle kanten op. En ondertussen had verpleegster Betty, die constateerde dat niemand enige haast leek te maken om aan de maaltijd te beginnen, besloten zich eigenhandig met het trancheren van de kalkoen te belasten. Alleen Paul bleef onaangedaan door dit alles. Totdat zijn zoon Jimmy op de stoel naast hem kwam zitten, waarvan Daniel was opgestaan om Rebecca te omhelzen. Met een immense tederheid greep hij zijn vaders hand en streelde diens gezicht. Op dat moment meende ik vanuit mijn ooghoek Paul even heel, heel licht te zien glimlachen.

Een paar dozen tupperware met resten van het diner waren niet het enige wat ik van huize Cullen meebracht toen ik op de avond van Thanksgiving Day weer in mijn flat kwam. Ik droeg ook een beschei-

den gevoel van welbehagen in me dat zich moeilijk liet omschrijven, een ragdun vleugje optimisme dat ik in tijden niet had gekend. Een optimisme dat vaag bleef, op niets concreets gericht. Niet veel meer dan de overtuiging dat alles ooit weer beter kon gaan.

Behalve proviand voor meerdere dagen en deze positieve instelling had ik die avond ook nog twee plannetjes meegekregen om mijn sociale leven op peil te houden. Een kwam van Rebecca en haar dochters: ga mee shoppen, zoals dat traditie is op de dag na Thanksgiving.

'Je kunt dan vast cadeautjes inslaan voor als je met Kerstmis weer in Spanje bent. Want tegen die tijd ga je toch naar huis, hè?'

Rebecca's vraag, terloops afgevuurd tijdens het opruimen van de keuken, bracht me danig in de war. Toen ik eindelijk antwoord gaf, hield ik mijn ogen strak gericht op de sauskom die ik stond af te drogen, alsof ik voor die onbenullige bezigheid al mijn zintuigen tegelijk nodig had.

'Weet ik nog niet, ik zie wel.'

Ik was eerlijk tegen haar, ik had geen idee wat ik zou gaan doen als ik de nalatenschap van Fontana eenmaal in kaart had gebracht. En dat moment naderde met rasse schreden. Als mijn taak als wetenschappelijk medewerker erop zat, had ik geen binding meer met deze universiteit. Dan zou er geen reden zijn om mijn verblijf langer te rekken, al had ik af en toe overwogen contact op te nemen met de FACMAF, de stichting die mijn opdracht financierde, om naar de mogelijkheid van een nieuwe beurs te informeren. Hoewel het voor de voortgang van mijn werkzaamheden helemaal niet nodig was en het ook niet van me verlangd werd, had ik zelfs regelmatig gedacht dat het misschien raadzaam zou zijn ze te laten weten dat alles goed ging. Soms overwoog ik Rebecca het adres of telefoonnummer te vragen, soms ook om hierover met Luis Zárate te gaan praten. Maar altijd kwam er iets tussen. En vervolgens vergat ik het, had ik het te druk of was ik gewoon nalatig. Nooit kwam er iets van terecht.

Aan de andere kant beseftte ik dat ik op korte termijn terug zou moeten. Ik wilde mijn kinderen zien, het werd tijd om weer contact op te nemen met mijn universiteit, en al zag ik ertegen op, ik zou toch ooit de confrontatie met Alberto moeten aangaan om met hem te praten. Mijn verblijf in Californië werkte als een heilzame kuur, een balsem op de wonden die hij me had toegebracht. Maar onder dat weldadige kompres bleef het rauwe leven schrijnen en vroeg of laat zou ik het in zijn volle omvang moeten aanvaarden.

Het tweede voorstel kwam van Daniel, toen hij me die avond naar

huis bracht en bij mijn flat naar mijn plannen voor het weekend informeerde.

'Morgen ga ik shoppen met de dames Cullen. Ze zeggen dat het dan de belangrijkste koopjesdag van het jaar is. Hoe heet het ook weer? Black Friday, hè? Volgens hen mag ik die niet missen.'

'Natuurlijk niet, het zal een bijzondere cultuurervaring voor je zijn. Amerika in optima forma.'

'En zaterdag ga ik een uitstapje maken. Rebecca leent me haar auto, ik wil naar Sonoma.'

'Het dorp Sonoma of de vallei?'

'De missiepost van Sonoma, San Francisco Solano, het eindpunt van de Camino Real. Je weet dat ik in de papieren van Fontana al een paar weken over missieposten lees en het zou leuk zijn er toch minstens eentje te bekijken. Overigens, van de missie genaamd Olvido waar je laatst naar vroeg, ben ik nog geen spoor tegengekomen.'

'Dat dacht ik al. Moet je er absoluut komende zaterdag heen?'

'Nee, ik zou ook een andere keer kunnen gaan. Maar dit weekend stond er niets beters op mijn programma. Hoezo?'

Hij was uitgestapt en liep met me mee naar de deur. Voor het gebouw bleven we staan praten, onder het zwakke licht van een gevel-lantaarn en omgeven door een stilte die er anders niet heerste. Door de collectieve uittocht van de studenten, die deze avond in huiselijke kring waren gaan vieren, was het in de hele omgeving abnormaal rustig. Er passeerden geen auto's, vanaf het parkeerterrein van de avondwinkel, waar ze altijd hun drank gingen kopen, kwam geen stampende muziek overgewaaid en op de galerijen van de naburige flats, waar feestjes aan de orde van de dag waren, klonk nu geen gelach en gejoel.

'Ik zou graag met je meegaan, maar dit weekend kan ik niet. Morgen ga ik weer naar Santa Barbara, dan wacht me thuis een diner, een soort Thanksgiving met terugwerkende kracht. Ik wilde dit jaar de hereniging van Paul met zijn gezin niet missen, daarom hebben we het een dagje uitgesteld.'

'Morgen moet je dus weer kalkoen eten.'

'Dat van die kalkoen is eigenlijk maar een excuus om met oude vrienden om de tafel te gaan zitten en eens lekker bij te praten over van alles en nog wat. We drinken als tempeliers, spelen poker en lossen de wereldproblemen op, daar komt het op neer. Onze versie van Thanksgiving Day is zacht gezegd een beetje asociaal en nogal oneerbiedig.'

Als je zin hebt om mee te gaan ben je meer dan welkom: je zou de eerste vrouw zijn die de eer heeft deze avond door te brengen bij een half dozijn holbewoners met sloten whisky in hun kraag.'

'Nou nee, dank je.' Ik weigerde categorisch. 'Dat lijkt me geen goed idee.'

'Dacht ik al. Niettemin wijs ik je erop dat je dan de missie van Santa Barbara zou kunnen bekijken in plaats van die van Sonoma.'

'De koningin van de missieposten,' wist ik.

'Inderdaad, zo noemen ze haar. En ik woon daar vrij dicht in de buurt, we zouden...'

Toen hij mijn afwijzende blik zag liet hij zijn plan varen.

'Oké, ik trek mijn voorstel in. Maar dinsdag ben ik weer terug, dus als je op me wacht en overmorgen niet in je eentje naar Sonoma rijdt, zouden we volgend weekend samen kunnen gaan. Als er tijd voor is, zouden we zelfs kunnen proberen meerdere missieposten te bezoeken, al weet ik zo uit mijn hoofd niet of er in het gebied ten noorden van de baai nog eentje ligt.'

'Ja, daar is er nog een, de twintigste. San Rafael Arcángel. In 1817 gesticht door pater Vicente de Sarriá.'

'Je verbaast me steeds weer,' zei hij lachend. Heb je in de dagen dat ik er niet was misschien je doctoraal in missieposten gehaald?'

'Basisdocumentatie, die heb je me zelf aanbevolen.'

'Noem je zoiets basisdocumentatie? Hebben ze je aan de Universidad Complutense in Madrid geleerd om je zo uitgebreid te documenteren?'

'Nee,' antwoordde ik beslist. 'Deze werkwijze heb ik zelf ontwikkeld, dat heeft me heel wat tijd en zweet gekost. Bel me maar zodra je terug bent. En bedankt voor het brengen.'

Toen ik de trap opliep naar mijn woning gonsde er iets ongrijpbaars door mijn hoofd. Tijdens de laatste ogenblikken van ons gesprek had ik het gevoel gekregen dat er iets niet klopte, maar wat precies, daar kon ik niet achterkomen. Er viel iets uit de toon, iets wat ik niet kon plaatsen. Op het moment dat ik de sleutel in het slot stak wist ik het ineens. Ik rende de trap weer af en kwam buiten toen hij zijn auto startte.

'Daniel!'

Een paar meter verderop stond hij stil. Hij deed het raampje open.

'Hoe kun jij weten dat ik aan de Complutense heb gestudeerd?' riep ik vanuit de deuropening.

Hij kwam niet naar me toe maar gaf antwoord vanachter het stuur,

op dezelfde manier als waarop ik hem had toegeroepen. Met een stem die door de avondstilte schalde.

'Ik denk dat ik er onwillekeurig vanuit ben gegaan. Fontana heeft daar gestudeerd. Het heette toen nog Universidad Central. Zelf heb ik er ook een poos gezeten, net als andere dierbare vrienden die ik ooit heb gekend. Blijkbaar heb ik jou zonder erbij stil te staan ook tot die groep gerekend.'

Professor Cabeza de Vaca zat weer op hem te wachten in zijn kamer, alsof er niets gebeurd was tussen het ene bezoek en het andere. Hij had nog altijd zijn keurig verzorgde uiterlijk achter zijn notenhouten tafel, de dichte gordijnen hielden het morgenlicht tegen, het inktstel en het ivooren kruis bezetten hun plaatsen, klaar om geïnspecteerd te worden.

‘Goed, jongeman, ik ben blij u eindelijk weer hier te hebben,’ zei hij en stak hem zijn hand toe zonder zich op zijn stoel te verroeren. ‘Het is al half februari en ik heb zelfs geen woord van u vernomen sinds de tijd voor Kerstmis, ik stel me zo voor dat uw strooptocht in het oude Kanton een intense ervaring zal blijken te zijn geweest.’

Ondanks zijn poging om zich in die situatie te verplaatsen, kwam Daniel zelfs niet één beeld voor de geest van de literaire achtergronden waarnaar hij op zoek was geweest en die hij uiteindelijk niet had leren kennen. In plaats daarvan kwam een aanhoudende reeks van beelden en gewaarwordingen toeschieten. Het gezicht van Aurora, de ogen van Aurora, de geur van Aurora. Haar oneindige tederheid, haar gulle lach, haar stem.

‘Intens, mijnheer, inderdaad,’ lukte het hem te zeggen nadat hij geslikt had. ‘Een zeer intense ervaring.’

‘Ik veronderstel dus dat u naar Madrid zult zijn teruggekeerd met een diepgaande kennis van de geografische achtergrond van de roman van Sender.’

Hij knikte zonder iets te zeggen. Hij loog, natuurlijk. Hij was hooguit terloops voorbij de achtergronden van *Mister Witt in het Kanton* gekomen. Hij had het daarentegen gewaagd het terrein te verkennen van de vrouw die hem daar in haar macht had gekregen. Het piepkleine litteken op haar jukbeen, de zachtheid van haar lippen en die paar vlekjes precies op de plaats waar haar haar begon te groeien. De lieflijkheid

van haar vingers bij het strelen en de smaak van zee, die ze in Madrid, op honderd mijl afstand van een waterkant, altijd en eeuwig aan haar huid had kleven.

‘En ik veronderstel dat u zich ook de historische gebeurtenissen eigen zult hebben gemaakt die in het boek zijn opgenomen.’

Hij knikte weer instemmend. Hij loog weer. De enige gebeurtenissen van eeuwig belang die in zijn geheugen gegrift stonden waren de gene die te maken hadden met Aurora. Die eerste ontmoeting in de apotheek van haar vader, terwijl ze orde probeerde te scheppen in haar verwarde haar. De stappen van hem achter haar aan, terwijl hij koortsachtig weigerde haar uit het oog te verliezen. De ontmoeting midden op straat de volgende dag, gevangen tussen de wimpers van haar grijze ogen, zonder te weten wat hij moest doen of zeggen. Zijn woedende ontgoocheling tijdens het voorbijtrekken van de drie koningen, toen hij bij vergissing vermoedde wat niet waar was. Die lange treinreis toen ze elkaar begonnen te leren kennen, het begin van alles wat later kwam.

‘En ik veronderstel eveneens,’ ging Cabeza de Vaca verder, volkomen onwetend van de gedachten die het hoofd van de Amerikaan bestormden, ‘dat u het prescriptieve verslag van uw bevindingen en overpeinzingen al wel zult hebben uitgewerkt.’

Dit keer was het antwoord een gekuch. Daarna mompelde Daniel, niet in staat nog te blijven liegen, iets onverstaanbaars.

‘Ik versta u niet, Carter. Praat u alstublieft duidelijk.’

‘Dat heb ik niet kunnen doen, mijnheer.’

‘Ik begrijp u nog altijd niet. Wat hebt u niet kunnen doen? Relevante gegevens vinden voor uw proefschrift of het betreffende rapport opstellen?’

‘Geen van beide.’

Cabeza de Vaca gaf met een gebaar blijk van zijn verbazing. Een gebaar dat op stijlvolle manier streng was, een eenvoudig optrekken van een mondhoek. Afdoende.

‘Zou u zo vriendelijk willen zijn, als u daar geen bezwaar tegen hebt, me de redenen uiteen te zetten?’

Daniel kuchte opnieuw.

‘Persoonlijke aangelegenheden.’

‘Hoezo persoonlijk?’

‘Zeer persoonlijk, mijnheer.’

Het eindeloze wachten bij de uitgang van de Faculteit der Farmacie, het reikhalzend uitkijken naar hoe ze haastig de trappen kwam aflopen,

beladen met boeken onder haar armen en met haar jas nog maar half aan. De telefoontjes bij nacht en ontij om een onnozele dwaasheid tegen elkaar te zeggen, de lange, stiekeme kussen ergens op een halfverlicht plekje. De wel duizend wandelingen hand in hand door de straten van Madrid, terwijl ze probeerden elkaar hun respectieve talen te leren, gescheiden door een oceaan en plotseling dichterbij gebracht door te beminnen. Aurora hem, woorden van wetenschap en laboratorium, alledaagse woorden en woorden met de smaak van familie, kindertijd en het schoolplein. Daniel haar, eenvoudige zelfstandige naamwoorden, elementaire werkwoorden en bijvoeglijke naamwoorden, bij haar eerste stappen naar de Engelse taal door middel van de liefde. *Aurora is beautiful, Aurora is gorgeous. I love Aurora from the morning until the night.*

Hoe moest hij dat allemaal vertellen aan deze pietluttige filoloog. Hoe kon die invalide mediëvist, verdwaald in zijn wereld van codices en perkamenten, de troosteloze kou begrijpen die hij voelde, telkens wanneer hij alleen, tegen stenen trappend, onder het licht van de lantaarns liep, nadat hij haar om tien uur had achtergelaten bij haar studentenhuus. Hoe kon hij weten hoe Daniel zich avond na avond voelde, opgesloten op zijn kamer in de portierswoning, liggend op zijn opgekalefaterde bed, in het donker haar lichaam met haar lange ledematen, haar gladheid, haar warmte voor de geest halend.

Het gekuch kwam deze keer van de docent. En daarna een vraag. Een beetje retorisch, zonder twijfel. Maar een vraag waarop hij uiteindelijk wel een antwoord verwachtte.

‘Hebben we het misschien over een dame?’

Machteloos tegenover het onvermijdelijke, knikte Daniel instemmend.

‘Homo sine amore vivere nequit...’

‘Pardon?’

‘De mens, Carter, kan niet zonder liefde leven. En al helemaal niet in een vreemd land.’

‘Ik... Nou goed, het is zo dat...’

‘Doe geen moeite, jongen, ik ben niet van plan door te dringen in uw privéleven. Maar als u me toestaat, zou ik u wel een raad willen geven.’

Daniel vermoedde al wat hij ging zeggen. Hij verwachtte geen scherpe terechtwijzing, dat was niet de stijl van Cabeza de Vaca. Maar hij voorzag wel een regelrechte preek. En terecht. Denk eraan dat u verantwoordelijkheden en verplichtingen op u hebt genomen, meende hij voortijdig te horen. Denk eraan dat de Fulbright-beurs die u geniet tot

doel heeft een academisch project te financieren en geen avontuurtje. Denk eraan dat professor Andrés Fontana en ik ons volledige vertrouwen in u hebben gesteld. Wijd u zich voorlopig aan wat echt belangrijk is voor uw loopbaan. Vergeet verliefdheden en concentreert u zich op het werk.

Uit de mond van het oud-lid van de carlistenmilitie kwamen dergelijke woorden echter niet. Zelfs geen andere woorden die een vergelijkbare boodschap zouden overbrengen.

‘Maar eerst heb ik een enkele vraag. Bent u er, met de hand op het hart, van overtuigd dat het niet gaat om een trekvogel?’

‘Een vogel, bedoelt u echt een vogel?’ vroeg hij verward.

‘Ik ben bang dat uw ontvankelijkheid voor metaforen vandaag niet goed is afgestemd, jongeman. Sta me toe de vraag in andere termen te herformuleren: bent u er zeker van dat het niet gaat om een tijdelijke bevlieging?’

‘Ik geloof dat ik de betekenis van dat woord evenmin begrijp, mijnheer,’ erkende hij, zonder zijn verwarring te kunnen verbergen. ‘Opvlieg, zei u?’

Cabeza de Vaca stopte de taalkundige stommitieit abrupt; daarna verzamelde hij zijn geduld en probeerde zich nauwkeuriger uit te drukken.

‘Ik vraag u of uwerzijds echt de wil bestaat tot een verlovingskruis, een ijzersterke wens om samen de tegenslagen te boven te komen. De sterke behoefte om u blijvend in te zetten en gezamenlijk te strijden tegen tegenslagen die het leven op u afstuurt, tegenslagen waarvan ik, rekening houdend met u beider bijzondere omstandigheden, en als u me toestaat volledig openhartig tegen u te zijn, voorzie dat er zich behoorlijk wat zullen aandienen...’

Daniel bewoog zich ongemakkelijk op zijn stoel, niet in staat die vragen in zich op te nemen en te verwerken, vragen die hem almaar verbijsterender voorkwamen. Gezien het feit dat hij noch door metaforen, noch door een omhaal van woorden ergens kwam, besloot de professor een kortere weg te nemen en hem op de man af een vraag te stellen:

‘Opdat u me eindelijk eens begrijpt, beste jongen: bent u er zeker van dat zij de vrouw van uw leven is?’

Eindelijk. Eindelijk begreep hij het. Eindelijk twijfelde hij niet.

‘Honderd procent zeker, mijnheer.’

‘Nou, in dat geval, mijn beste jongen, laat haar niet ontsnappen.’

Steunend op zijn kruk keek Cabeza de Vaca uit het raam, hij zag hen

weggaan met de onbezorgde tred van degenen die onkwetsbaar zijn voor ieder gevaar buiten de periferie van hun eigen gevoelens. De arm van haar, krachtig om zijn middel geslagen. De arm van hem rond haar schouders, over haar door de war geraakte haren heen, haar naar zich toe trekkend. Hij vermoedde dat ze aan één stuk door zouden blijven praten en elkaar op de hoogte brachten van wat een paar minuten eerder gebeurd was tussen de muren van zijn eigen werkkamer.

Hij had gezien dat ze elkaar kusten aan de voet van de trap bij de ingang, onwetend van de wereld onder de lauwe winterzon, terwijl de wind de bladzijden omsloeg van het schrift met aantekeningen over voedingsleer dat Aurora had zitten doornemen terwijl ze op hem wachtte. Daarna fluisterde zij hem iets in het oor, hij lachte hartelijk en kuste haar opnieuw. Cabeza de Vaca wist maar al te goed hoe vluchtig het geluk is, hoe bruut eenvoudig de dreunen van het noodlot in staat zijn om dat wat we menen dat blijvend en in onze dromen vaststaand is omver te werpen. Al met al zou hij zijn enige been dat nog intact was hebben gegeven om in zijn ziel nog één keer het gevoel gewaar te worden van een grootse en op elk van beiden vertrouwende verliefdheid.

Tussen collegezalen en liefkozingen, reageerbuizen, beloften en bibliotheken door, begon voor Daniel Carter en Aurora Carranza eindelijk de lente uit te botten. Dag na dag en bijna zonder er erg in te hebben begon, door de ogen te openen van die jonge Amerikaan die bezeten was van Spanje, zijn letterkunde en een vrouw, ook de verminkte en zwaarmoedige mediëvist zijn hoofd uit zijn grot te steken. En hij zag dat er buiten licht was. Dat de wereld vooruitging, dat de wonden genazen, dat de mensen van elkaar hielden.

Totdat de paasvakantie aanbrak en daarmee het ogenblik waarop Aurora onherroepelijk naar huis terug moest. Ze namen afscheid op hetzelfde perron van het station van Atocha dat hen eerder had verwelkomd na die treinreis die hun had toegeschenen niet langer dan een zucht te hebben geduurd. Drie intense maanden lagen nu achter hen, elf dagen van scheiding stonden hun te wachten. Ik zal je missen, ik nog meer, ik nog veel meer, denk aan mij, en jij ook, ik denk nu al aan je...

Uit voorzorg had Daniel zich stellig voorgenomen die dagen zo veel mogelijk te benutten. Sinds de bijeenkomst in februari met Cabeza de Vaca had hij zich voorgenomen zich weer te concentreren op zijn werk. En het was hem gelukt. Met Aurora altijd in zijn buurt en zijn liefde voor haar onverkort, maar zonder het toekomstperspectief of zijn ver-

stand te verliezen, was hij in staat geweest zijn werk weer voortvarend te hervatten. Totdat zij wegging en zijn plannen uiteenvielen zodra hij haar afwezigheid voelde. Op de derde dag zonder haar hield alles op hem te interesseren. Niet in staat de zwaarte van hun eerste scheiding in te schatten, had hij niet voorzien hoezeer hij haar zou gaan missen. Hij koos er toen voor om thuis te blijven, waar hij haar verschrikkelijk miste, alsof hij geen lucht kreeg. Wachtend op een telefoontje van haar of op een brief, die onmogelijk kon komen omdat ze nog maar zo kort weg was. En ook de toekomst afwegend.

‘Maar wat is er toch met je, mijn jongen, dat je de hele dag met deuren klapperend en met je ziel onder je arm rondloopt?’

Er schemerde ongerustheid door in de vraag van de weduwe. Bijna moederlijke bezorgdheid. Terwijl ze aan het koken was hoorde ze Daniel voortdurend zijn kamer in- en uitlopen, niet in staat ook maar meer dan tien minuten het lezen van een boek vol te houden. Terwijl ze stond te strijken zag ze hem schichtig van de ene hoek van de portierswoning naar de andere bewegen, als een leeuw achter tralies, buitensporig vaak deuren open- en dichtmaken, mopperen, zomaar dingen verplaatsen.

’s Morgens vroeg ging hij hardlopen op de atletiekbanen van de Ciudad Universitaria, een gewoonte uit de tijd in Pittsburgh die hij weer had opgepakt zodra hij zich in Madrid had gevestigd. Hoogstens ging hij halverwege de middag naar café Viena om een kopje koffie met een scheutje melk te drinken. De rest van de dag was hij niet in staat zich te concentreren op iets anders dan op de gedachten die zijn hoofd in beslag namen.

‘Het is vanwege dat meisje waarmee je rondhangt sinds Kerstmis, nietwaar? Die lange en magere blonde met die blauwe jas, waarmee ik je vorige week eindelijk op de calle Altamirano zag,’ zei ze, terwijl ze met haar vingers een paar druppels water over een van zijn hemden sprenkelde.

‘Denkt u dat ze met mij mee naar Amerika zal gaan wanneer ik terug moet?’ vroeg hij zonder omhaal.

Nee, jongen, nee, stond ze op het punt tegen hem te zeggen; zelfs een gek die reuzel zou gaan zitten braden denkt van niet. Maar voordat ze haar mond open deed, ademde ze tegen de strijkbout en keek hem aan.

Hij had een mandarijntje gepakt van de fruitschaal van aardewerk die op de ronde tafel in de eetkamer stond en hield zich bezig met het langzaam pellen ervan, met neergeslagen blik en over zijn gezicht val-

lend haar, geconcentreerd op het losscheuren van de ruwe schil, alsof hij daaronder enige oplossing voor zijn lijden zou aantreffen. Zo'n goeie jongen, zo echt een vreemdeling en toch zo nabij, dacht de weduwe. Met die omvang waarbij alles in de portierswoning te klein voor hem was. Met dat accent en die manier van naar het leven kijken die haar voor hem vreemd en teder maakte.

'Tot over je oren,' zei de weduwe en ze ging tegenover hem zitten.

'Wat?'

'Je bent tot over je oren verliefd, arme jongen.'

Die uitdrukking stond nog niet opgetekend in zijn vocabulaire-schrift, maar hij had een vermoeden van wat ze betekende.

'Ik denk van wel, ja.'

'En je zit uit te rekenen hoeveel tijd je nog hebt voordat je naar je land teruggaat en dat valt je tegen.'

'Minder dan drie maanden, dat is alle tijd die ik nog heb.'

De vale trouwfoto van Antonia en de overleden Marcelino en de prent van de maand maart op de kalender van Julio Romero de Torres sloegen hen, zoals altijd, gade vanaf de muur. Op de radio klonk zachtjes Marifé de Triana met haar 'Toren van zand': *Als een jammerklacht van mijn ziel zijn mijn zuchten, God sta me bij!, getrouwe getuigen van de smart die mijn hart verteert.* Als Daniel ook maar een beetje aandacht had geschonken aan het liedje, zou hij zich mentaal een handlanger hebben gevoeld van de zangeres.

'Want ik begrijp dat je hier, ook al zou je dat willen, niet kunt blijven...' polste de weduwe, haar woorden wegend.

'Om wat te doen? Hoe moet ik in mijn levensonderhoud voorzien in dit land, wat voor toekomst wacht me hier? Op zijn hoogst zou ik eens een privéles Engels kunnen geven, maar bijna niemand hier interesseert zich voor een andere buitenlandse taal dan het Frans,' zei hij, zonder zijn blik op te slaan van een nieuw mandarijntje. Hij had er al vier gepeld en er nog niet een van gegeten. 'Maar als zij erin zou toestemmen met me mee te gaan, dan, misschien...'

Ze bewoog haar hoofd in een gebaar van berusting, zuchtte en daarna pakte ze hem vast, boven het gehaakte tafelkleed, met haar verweerde en wijze hand.

'Je hebt het niet begrepen, jongen, je hebt het nog niet goed begrepen.'

'Wat heb ik niet goed begrepen?'

'Dat het er niet om gaat of het meisje met je mee wil gaan of voor al-

tijd hier wil blijven,' zei de weduwe en ze kneep stevig in zijn pols. 'Hier doet het er weinig toe wat zij nou wel of niet wil.'

'Maar...'

'Of je trouwt voor de kerk voordat je gaat, mijn beste jongen, of er valt niets meer aan te doen.'

Dinsdag in de Goede Week, het middaguur. Tijd om naar huis te gaan, tijd om te gaan eten. Drie personen liepen in de richting van de Murralla del Mar, nadat ze een aperitief hadden gedronken bij Mastia, met elkaar over onbeduidende zaken kletsend met de natuurlijke drukte van een familie die verenigd is tijdens een vakantie. Totdat zij hem zag. Leunend op de balustrade, met zijn rug naar de zee, wachtend. Verward, bijna met stomheid geslagen, verontschuldigde ze zich bij haar ouders.

Hij raakte opnieuw vertederd toen hij haar haar en haar gezicht zag, haar naderbij zag komen met haar verende manier van lopen, weer die mond, waarvoor hij zonder te twijfelen zijn ziel aan de duivel had willen verkopen, voor zich had. Met veel moeite bedwong hij zijn zin om haar te kussen.

‘Wat doe jij hier?’ kon ze alleen maar fluisteren. De toon van haar stem verried een mengeling van nervositeit en ongerustheid.

‘Ik ben gekomen om je te vragen met mij te trouwen,’ zei hij en hij bracht zijn hand naar haar gezicht.

Ze hield hem tegen. De liefkozing en het huwelijksaanzoek, die twee dingen bleven onafgemaakt.

‘Hier niet, Daniel, niet zo...’ stamelde ze.

‘Ik kan niet naar mijn land teruggaan zonder jou, je moet met me meekomen.’

Zijn verklaringen hadden oneindig kunnen doorgaan, maar daar had hij de tijd niet voor. Achter zich, vanaf de overzijde van de straat, hoorden ze een stem. Die van haar moeder, om precies te zijn, die haar dochter riep met een stem zo scherp als een steekmes.

‘Haal het niet in je hoofd, idioot...’ fluisterde Aurora.

‘Te laat. Tegen de tijd dat zij hem wilde tegenhouden, had hij haar al

bij een hand vastgepakt en hij trok haar mee naar de tegenoverliggende stoep.

‘Ik heet Daniel Carter, ik ben Noord-Amerikaan en ik wil u de hand van uw dochter vragen.’

Hij had het geoefend. Tientallen keren. Terwijl de portierster de borden waste bij de gootsteen in de keuken, terwijl ze de was ophing op de binnenplaats of bij het vuur proefde of er genoeg zout bij de linzen zat, had hij, in afwachting van verbeteringen, haar trommelvliezen bestookt door zijn aanzoek als een litanie te herhalen. Daarom kwam de zin zo goed uit zijn mond. Een tien waard. Waarop hij echter niet voorbereid was, was hun reactie.

Apotheker Carranza stond perplex, niet in staat iets samenhangends uit te brengen, terwijl hij met een gebaar van ongeloof naar de handlangers van die onbezonnen daad keek. Haar moeder, woedend en met gefronst voorhoofd, een en al klasse en waardigheid achter de broche met parels op haar revers, nam uiteindelijk het woord.

‘Het lijkt me dat u erg in de war bent, jongeman.’

Daarna nam ze hem hooghartig van top tot teen op.

‘Ik verzoek u zo vriendelijk te willen zijn ons met rust te laten,’ voegde ze eraan toe.

‘Mevrouw Carranza, ik...’

Ze verwaardigde zich niet eens hem aan te kijken.

‘Naar huis, Aurora,’ beval ze met gebiedende stem.

‘Nee,’ antwoordde zij koppig, terwijl ze met beide handen de arm van Daniel vastgreep.

‘Naar huis, nu onmiddellijk, heb ik gezegd,’ herhaalde ze vastbera-
dener.

‘Mevrouw, een momentje maar...’

Ze negeerde hem opnieuw laatdunkend. Er passeerden enkele voorbijgangers; ze bleven niet staan, maar zijdelings keken ze wel nieuwsgierig naar het tafereel. Zij verwaardigde zich hen kort te groeten en een glimlach toe te werpen die valser was dan een houten daalder. Naarmate ze zich verwijderden, richtte ze haar aandacht weer op hen beiden.

‘Je gaat hier midden op straat geen scène staan maken, Aurora,’ mompelde ze, terwijl ze probeerde haar woede te bedwingen. ‘Zijn we soms allemaal gek geworden? Waar heb je deze brutale kerel opgedaan, wat moet je met hem? Onmiddellijk naar huis, ik zeg het niet nog een keer.’

‘Ik denk er niet aan te gaan voordat jullie naar hem luisteren.’

‘Aurora, ik begin mijn geduld te verliezen...’

‘Mevrouw, ik smeeek u...’ drong Daniel voor de derde keer aan.

‘Laat ons met rust, heb ik gezegd!’ schreeuwde ze toen, een aanval van histerie nabij. De voorbijgangers keken vanuit de verte om en zij, razend, praatte zachter, zonder de snibbigheid van haar stem ook maar met een duizendste te verminderen. ‘Wat denkt u wel niet, mijn god nog aan toe.’

Precies op dat ogenblik begon Aurora, niet in staat de spanning nog langer te verdragen, te huilen. Onbedaarlijk, ontroostbaar, in haar tranen een mengeling van teleurstelling, woede en verdriet leegstortend. Daniel wilde haar omhelzen, verdedigen, beschermen, maar deze keer was het haar vader die, eindelijk vastberaden, hem tegenhield.

‘Gaat u nu eindelijk eens weg, als u zo vriendelijk wilt zijn,’ zei hij met gezaghebbende stem, terwijl hij Aurora naar zich toe trok. ‘Kom, meisje, wij gaan ook.’

Wel begrijpend dat zijn overmoed hem zojuist iets had gekost wat hij uiteindelijk niet had ingecalculeerd, gooide Daniel het ten slotte op een akkoordje met de redelijkheid.

‘We hebben het er nog wel over...’ zei hij tegen Aurora bij wijze van afscheid.

Het bazige gezicht van haar moeder gaf haar stem opnieuw een religieuze toon.

‘In deze kwestie is alles al gezegd! We zullen absoluut niet toestaan dat onze dochter een relatie heeft met een onbekende buitenlander, hebt u dat begrepen? Dat is het toppunt! Kom niet meer bij haar in de buurt. Nooit meer!’

‘Maar u moet naar me luisteren, ook al is dat op een ander moment, alstublieft. Ik wil alleen maar...’

Zijn woorden gingen het ene oor in en het andere weer uit, voordat hij de zin had afgemaakt waren de drie al begonnen aan de korte weg die hen scheidde van hun portiek. Haar moeder nog razend. Haar vader sprakeloos en nadenkend. En Aurora, zijn Aurora, gedrenkt in tranen, verstikt in een gehuil zonder troost of einde.

Hij keek verbijsterd hoe ze zich verwijderden, boven zijn hoofd kriesen een stuk of wat zeemeeuwen. En voor het eerst begon hij te twijfelen.

In de meer dan zes maanden die hij al in Spanje was, had hij steeds geprobeerd een enigszins verontschuldigend argument te vinden voor

de talrijke gedragingen die hij vaak was tegengekomen en waar geen redelijke verklaring voor was. Het kuddegedrag van het volk tegenover wat het werd opgelegd, het gebrek aan verzet en kritische geest, de koppige trots. De stagnatie vanwege zijn afkeer van vooruitgang en die schijnheilige en spreekwoordelijke logica die onverenigbaar was met ieder spoortje van moderniteit. Gehoorzaamend aan de raadgevingen van Cabeza de Vaca had hij echter geprobeerd het simpele bijkomstige of de meest banale oppervlakkigheid te vermijden. Altijd had hij geprobeerd voor alles een rechtvaardiging te vinden, een reden die het onverdedigbare steunde of het complexe verteerbaar maakte. Vaak had hij een meer dan grootmoedige kwijtschelding van straf toegepast wanneer het niveau van absurditeit onmogelijk te aanvaarden bleek. Respecteer dit volk, jongen, oordeel niet al te gemakkelijk over ons, had het oud-lid van de carlistenmilitie hem gevraagd tijdens de eerste ontmoeting die ze in Madrid hadden. Dat had Daniel Carter gedaan. Totdat die manier van naar de wereld kijken door het venster van de toegeeflijkheid niet langer alleen de dingen buiten hemzelf betrof en zich tegen hem keerde met een beet in zijn halsslagader. Toen deed het hem pijn. En hoewel hij worstelde om het niet te doen, zat er voor hem niets anders op dan te erkennen dat de ziel van het vaderland dat hem had opgenomen ook onaangenaam en onrechtvaardig kon worden.

Die middag was het absoluut onmogelijk om Aurora weer te spreken. Al vroeg stond hij haar op te wachten tegenover haar huis, maar ze kwam niet naar buiten. Ze liet zich ook bij geen enkel venster zien, en evenmin tekende haar silhouet zich af bij een balkon. Hij belde haar op vanuit een lawaaijerige bar met een telefoonmuntje dat hij aan een ober achter de bar had gevraagd. Een norse stem antwoordde hem dat ze er niet was, Daniel wist dat die tegen hem loog. Hij zocht haar ook zonder geluk te hebben in de apotheek, eigenlijk wel verwachtend dat hij daar alleen Gregorio zou aantreffen en zijn clientèle van bezitters van kwaaltjes en gebreken. Daarna liep hij doelloos en in de war rond, bedroefd, zonder het te kunnen begrijpen. Onderweg kwam hij mannen tegen die gekleed waren in lange tunieken en met hoge puntmutsen onder hun arm, en dames in het zwart en met mantilla, en hij herinnerde zich de gelukkige dagen in Madrid toen Aurora hem vol genegenheid verteld had over de Goede Week in haar stad. Over die viering waarvan hij bij voorbaat had gemeend dat die overweldigend moest zijn en die hem nu, zonder er iets van te begrijpen en gezien zijn gemoedstoestand, steeds onheilspellender begon voor te komen. Iets wat eigen was aan

lieden die verankerd waren in de tijden van de holbewoners, dacht hij, met zijn geest van Amerikaan, afkomstig uit een grote industriestad. Lieden als die echtelieden die hem nog diezelfde morgen zo volkomen niet-subtiel geen blik waardig hadden gekeurd, bijvoorbeeld.

Terwijl hij worstelde om de slaap te vatten die zich daar om twee uur 's nachts nog tegen verzettede, kon hij nauwelijks vermoeden dat de fine fleur van Cartagena al wist dat een buitenlander van onzekere reputatie midden op straat de hand had gevraagd van de dochter van de Carranza's. Het geroezemoes van gesprekken die sinds de ontmoeting met haar ouders op de Muralla door de stad rondgingen, glibberig van de beste monden overspringend op de meest uitgelezen oren, bereikte nooit zijn kamer aan de binnenplaats van het pension. Precies zoals ik zeg, midden op straat, zie je, ja, ja, Marichu kreeg er bijna iets van en Enrique was sprakeloos, hoezo zou die blijven, een globetrotter of god mag weten wat, zonder werk en zonder inkomsten zeggen ze over die snoeshaan, wat een brutaliteit, hoewel hij helemaal niet zo'n beroerde kerel is, maar zoiets kun je toch niet maken, niemand weet waar hij vandaan komt, wat een schaamteloosheid, een avonturier, waar moet dat heen, voor hetzelfde geld is het een communist, ongetwijfeld ook een protestant, of een atheïst, ik weet niet wat het ergste is, en het meisje heeft zich opgesloten op haar kamer en zegt dat ze er niet uit komt, wat een onbeschoftheid en wat schaamteloos, dat komt ervan wanneer je meisjes naar de universiteit stuurt om te studeren, en dan, op welke artiest zei je dat hij lijkt?

Het was de volgende dag nog geen negen uur in de morgen toen hij alweer bij de Muralla was, halfverborgen in de verte achter een palmboom, zijn aandacht afwisselend gericht op de heldere zee en het portiek van het huis van Aurora. Om kwart voor tien zag hij de apotheker Carranza naar buiten komen. Alleen. Een half uur later Aurora's moeder met een van haar kleine kinderen, een jongen die een schrobbering van jewelste te verduren kreeg.

Het toneel begon vrij te komen, maar hij besloot nog eventjes te wachten. Na het lange wachten van de vorige dag kende hij de ramen en balkons van het huis van de Carranza's uit zijn hoofd, de bijzonderheden van de bouwstijl ervan en het slechtgehumeurde gezicht van de portier, een miezerig mannetje dat luisterde naar de naam Abelardo, en Daniel wist dat deze, op de hoogte van de spanning die in het gebouw bruiste en afgericht door de vrouw van de apotheker, de ingang bewaakte met de ijver van een Cerberus.

Meer dan anderhalf uur bleef hij staan, vertrouwend op een schijnbeweging van het lot, slechts begeleid door zijn gedachten en de zee-meeuwen die boven de haven vlogen. Anderhalf uur lang gespannen wachten, totdat de gelijktijdige komst van de postbode, een bezorger van comestibles en een paar zeelieden, bekapt met een groot pak, het stuk straat tegenover de ingang enkele seconden lang blokkeerden. We moeten dit afgeven op het adres van kolonel Del Castillo, dit aangetekende stuk is voor mevrouw Conesa, tekent u hier even, alstublieft, dank u zeer, Abelardo, Osasuna heeft verloren met drie-nul, nou, daarmee schiet u mooi op met uw voorspellingen, zo raken wij, armen, nooit dankzij de toto uit de armoede in dit verdomde leven, help me even met deze zak aardappelen, vooruit, en daarna zeg ik u wie de wedstrijd van Betis tegen Celta gaat winnen, eens zien of u het nou eindelijk eens doorhebt...

De gelegen komende congestie van voetbalcommentaren en van nog een stuk of wat bijkomstige verantwoordelijkheden schiep de gelegenheid. Gento? Gento, zegt u? Kom nou, man! Waar Kubala...

Gezien en niet gezien. Voordat Abelardo zijn mening kon geven over de passes van de Hongaar, was de Amerikaan met een paar onopvallende, grote stappen al binnen.

Het pand bood een voornaam uiterlijk en had een lift, maar hij koos ervoor die niet te gebruiken. Overijld liep hij, met bij zijn slapen kloppende haast, met drie treden tegelijk de traptreden op tot aan de tweede verdieping. Maar toen hij eenmaal daar was, werd hij overmand door verwarring. Heel de morgen verlangde hij al naar dat ogenblik, en toen dat eenmaal bereikt was twijfelde hij. Twee deuren wachtten hem op, allebei even potdicht, terwijl hij met zichzelf worstelde. Zou het beter zijn onmiddellijk aan te bellen? Wachten tot iemand naar buiten kwam en discreet vragen misschien? De tijd tikte door en dat werkte tegen hem, de stemmen van het sportieve onderonsje waren niet langer op straat te horen. De lift begon te bewegen, iemand kwam naar boven.

Gelukkig voor hem duurde de ontreddering niet langer dan tot het moment waarop de deur van de linkerwoning werd geopend. Vervolgens klonk een stem die gericht was tot iemand binnen in de woning en kwam de gestalte van de eigenares ervan eraan.

'Ja, ja, laat hem dat niet vergeten, maar wat zijn jullie me een stelletje vervelende lui... Nou, tot zo, dag, dag...'

Dat benige en luisterrijke oudje met schuimachtig haar wilde nog meer toevoegen toen ze hem zag. Daniel wist niet wat hij daarop moest

doen. Te laat om snel te verdwijnen, te onthutst om met tegenwoordigheid van geest te handelen. Ten slotte besloot hij zich niet te bewegen en te blijven wachten. Snel ging hij met zijn handen door zijn haar, hij trok de manchetten van zijn hemd onder de mouwen van zijn jasje uit, trok de knoop aan van de stropdas die hij had omgedaan in een poging er toonbaar uit te zien, en wachtte blindelings af wat de grillige kans hem uiteindelijk zou gaan bieden.

Verrast door de aanwezigheid van de onbekende op de overloop veerde de dame even geschrokken op en bracht, snel in haar reflexen, een vinger naar haar mond en fluisterde een welluidend ssssssst. Oprijzend uit een stola van sabelmarterbont en een parelcollier met twee snoeren, herkende Daniel de grootmoeder van Aurora, die hij eerder heel even op het station had gezien. Baskische van geboorte, een beetje vreemd. Hij herinnerde zich onmiddellijk dat Aurora hem dat verteld had. Bij iedereen bekend als Nana.

'U bent de Amerikaan door wie mijn kleindochter zo van streek is, nietwaar?' fluisterde ze in een opwelling.

'Ja, mevrouw. Ik ben bang dat ik dat ben.'

Er was geen tijd om zich formeel voor te stellen en ook niet om misverstand en uit de weg te ruimen: hij gaf er de voorkeur aan een soort Amerikaanse verleider te blijven, liever dan de kans te missen dat het oudje hem enige informatie zou kunnen geven over Aurora en over hoe de gebeurtenissen zich in de familie voltrokken.

'Nou, u moet weten dat het kind het niet meer heeft, dat mijn dochter razend en in alle staten is, en hier in huis houdt een mens het geen moment meer uit,' ging ze verder, zonder nog geheimzinnig te doen. 'Ik heb gezegd dat ik even een eindje om ga, dat ik veel boodschappen moet doen, hoewel ik, als ik eerlijk ben, alleen maar wilde ontsnappen. Maar ik zou graag met u willen praten, jongeman, dus als u even wat met mij wilt kletsen, wacht dan over een half uur op me in de Gran Bar.'

En met een vitale en oude, volmaakt gemanicuurde hand wees ze hem naar de trap. Het gerinkel van de gouden muntstukken die aan haar armbanden hingen kwam er zo ongeveer op neer dat ze Daniel gebod er als de bliksem vandoor te gaan.

'Mijn dochter is een ouderwets mens en mijn schoonzoon een zoute-loos figuur,' was het eerste wat ze zei, na een grote wolk tabaksrook te hebben uitgeblazen.

Daniel had haar zien binnenkomen en was opgestaan om haar te begroeten. Hij trok de fauteuil naar achteren zodat ze kon gaan zitten en bood haar een vuurtje aan toen zij de sigaret, die hij haar had aangeboden, in een ivoren pijpje stak.

'Ze zijn nog vervelender dan een ketting van meloenpitten en het zal niet gemakkelijk zijn om ze op andere gedachten te brengen, dus u zult het zelf moeten verdienen als u het kind met u mee wilt nemen naar Amerika.'

De verbazingwekkende onverstoorbaarheid waarmee ze intimiteiten vertelde tegen de onbekende buitenlander, die naar verondersteld werd een bedreiger van de eer van de familie was, bracht hem van de wijs.

'Ik heb ook de kans gekregen de oceaan over te steken toen ik nog jong was, weet je, lieve jongen,' ging ze verder, na een slok vermout. 'Ik had een vrijer die naar Argentinië is gegaan, hoe heette hij ook alweer... Ach, ach, ach, hoe heette hij nou... Ro... Ro... Romualdo, ja precies, Romualdo, Romualdo Escudero de la Sierra was zijn naam, zo is het, en gelooft u maar niet dat hij wegging omdat het hem hier slecht ging, nee, nee, nee, absoluut niet. Hij kwam uit een geweldige familie, uitstekend, een heel goede familie, maar hij vertrok omdat hij een avonturier was, een jongen die nergens voor terugdeinsde, een ondernemend persoon die daar een enorme zaak heeft opgezet, in... in...' De kortstondige vergeetachtigheid scheen haar een paar seconden te hinderen, maar ze ging verder met haar gesprek en omzeilde de zaak zelf. 'Goed, in wat dan ook, wat doet het ertoe. Feit is dat hij rijk werd, maar dan ook echt rijk, echt steenrijk, hè? Ze hebben me verteld dat hij hele gebouwen bezat in de calle Corrientes en een hacienda op de pampa en ik weet niet wat allemaal nog meer, maar weet je wat?' vroeg ze fel.

'Nee, ik weet niet wat,' antwoordde Daniel, zonder ook maar te vermoeden waar de oude vrouw heen wilde met dat zonderlinge verhaal.

'Nou dan, vele jaren later hoorde ik dat hij nooit getrouwd is geweest, dus soms denk ik dat hij dat misschien nooit deed omdat hij zijn hele leven aan mij is blijven denken. Om de waarheid te zeggen, ik heb hem niet zo erg gemist toen hij was weggegaan, want ik heb er geen moment over gedacht met hem mee te gaan, waarom zou ik, zo goed als ik het toen had in Neguri. Dus ik zei tegen hem dikke neus!, en ik ben lekker gebleven. Maar later, na verloop van jaren, erover nadenkend, erover nadenkend, zei ik wel eens tegen mezelf, luister, en hoe

zou mijn leven eruit hebben gezien als ik die vrijer had genomen en met hem naar Argentinië was gegaan? Nou, ik zou de tango zeker goddelijk dansen en ik zou praten zoals ze daar praten, met dat accent en wat die lui daar nog meer hebben...'

Haar ogen glansden plotseling dromerig als die van een puber, ondanks de bijna tachtig jaren die lagen opgeslagen in haar kraaienpoten. Daarna doofde ze de sigaret met een enorme elegantie en bleef ze naar de grote diamant zitten kijken die aan haar ringvinger schitterde. Een lichtpunt aan een hand die overdekt was met ouderdomsvlekken, aders en rimpels; een vuurtoren die het pijnlijke bewijs van verval verlichtte. Vervolgens ging ze zachter praten en kwam ze naar Daniels oor toe, alsof ze hem haar meest persoonlijke vertrouwelijkheid wilde toefluisteren.

'Stel je eens voor wat een adembenemende juwelen onze Aurorita dan nu zou erven.'

Daniel concludeerde al snel dat die behaagzieke en breedsprakige matriarch door haar dochter en schoonzoon beschouwd werd als weinig meer dan een dom oudje, zonder enig vermogen om invloed uit te oefenen op hun beslissingen met betrekking tot de clan. Het gekwebbel ging uitgebreid in op haar rijke jeugd en de tientallen bewonderaars die ze gehad had tijdens schitterende feesten op het ritme van de fox-trot. Ze sprong echter luchtig heen over de bittere kanten van haar leven, de aspecten die ze – bewust of onbewust – had laten verdampen in haar hoofd met de onberispelijke grijze wrong. Het bankroet waar dat warhoofd van een verwekker van haar het familiebedrijf in industriële toeleveringsproducten heen had geleid, na koortsachtige avonden in het casino van Biarritz. Haar kronkelige huwelijk met een tirannieke man die haar nooit ook maar het kleinste beetje geluk had geschonken. De gedwongen en overhaaste verhuizing naar deze vreemde streek, op zoek naar een toekomst die hen in staat zou stellen de inboedel te redden, die onder de hoede was van de mijnen van La Unión. De dood tijdens de Burgeroorlog van haar twee zoons, nog voordat een van beiden vijftientig jaar was geworden. De ondraaglijke pijn in haar botten die de vochtigheid van de zee haar 's winters bezorgde, en nog een enkele andere vorm van troebelen die ze maar liever niet onthulde, bezig als ze was met het nostalgisch terugwinnen van een tijdperk dat al meer dan een halve eeuw geleden was afgesloten.

Nadat ze achter elkaar vijf sigaretten uit het pakje Chesterfield van Daniel had versierd en de drie glazen vermoed had opgedronken die zij

bestelde en hij betaalde, maakte de oude vrouw – noem me maar Nana en je moet me tutoyeren, lieve jongen – zich op om weg te gaan. Ze trok toen haar bontstola om haar hals, stak met een welluidende klik haar sigarettenpijpje in haar tas en stond op met een majestueuze distinctie, terwijl hij achter haar de stoel wegtrok. Nu ze eenmaal plechtig bevestigd waren in hun medeplichtigheid, herformuleerde ze bij wijze van afscheid de gedachte die ze al geuit had zodra ze was aangekomen: 'Je bent een erg leuke jongen, maar mijn dochter en schoonzoon zijn een stelletje idioten en ze zullen niet toestaan dat je het kind zomaar meeneemt.' En vervolgens glimlachte ze, aanbiddelijk met haar rimpels, haar warhoofdigheid en haar zwerm selectieve herinneringen. 'Je houdt erg veel van haar, nietwaar?'

Hij glimlachte terug en haalde zijn schouders op, niet in staat tegenover haar zijn gevoelens midden in een bar bloot te leggen op het tijdstip voor het aperitief.

'Nou, als dat zo is, als je haar werkelijk voor altijd aan je zijde wilt hebben, zou ik, als ik jou was, een goede peetvader zoeken.' En om haar gedachte te benadrukken klopte ze hem met genegenheid op zijn onderarm, terwijl ze ietwat zachter ging praten. 'In dit land van ons, lieve schat, bereik je alles met een goede peetvader, onthoud dat goed.'

Daniel moet wel een vreemde grimas hebben vertoond, die de oude vrouw onmiddellijk oppikte.

'Denk erover na, denk erover na... Er moet toch iemand zijn die je een handje kan helpen.'

En zonder hem de tijd te geven om te reageren, gaf ze hem twee vluchtige kussen als vlindervleugels op zijn wangen en liep vastberaden weg, alsof ze nog negentien jaar was en er bij de deur van de Gran Bar een onverschrokken avonturier op haar wachtte om haar over de zeeën mee te nemen, op zoek naar nieuw fortuin.

De ontmoeting met Nana liet een spoor van moed achter in het gemoed van Daniel. Feitelijk was alles nog praktisch hetzelfde, het gesprek met Nana had niets uit de weg geruimd en ze had hem geen enkele tastbare oplossing aan de hand gedaan. Al met al en ondanks het totale gebrek aan vermogen om te manoeuvreren dat de oude vrouw in dat gevecht scheen te bezitten, hadden haar wat onzinnige woorden bereikt dat ze een zuchtje optimisme op hem hadden overgebracht, een piepkleine transfusie van kracht om de moed niet te verliezen.

Heel de weg terug naar het pension liep hij te piekeren over haar raad bij het afscheid nemen. Hij moest een peetvader zoeken, had ze hem aangeraden. Een goede peetvader. Hoewel hij veel van het gekonkel en gesjacher dat eigen is aan de Spaanse manier van opereren niet kende, vermoedde hij wel dat de suggestie van de oude vrouw verder reikte dan de betekenissen van het woord *padrino* die hij al uit het hoofd kende: de persoon die de bruid naar het altaar geleidt of de pasgeborene naar de doopvont. Zijn woordenboek gaf hem bij de derde betekenis het antwoord. Hij die iemand anders steunt bij het realiseren van zijn aanspraken, gewenste ontwikkelingen of oogmerken, luidde die. Hij had de betekenis ervan begrepen, maar had niet geweten wat hij daarmee aanmoest, en het daarom braak laten liggen, onbenut. In afwachting.

Hij belde Aurora nog een keer vanuit de receptie. Uit de mond van de oude vrouw was hij te weten gekomen dat ze weigerde met iemand in haar huis te praten, behalve met Nana zelf en Asunción, het kindermisje sinds haar vroegste jeugd, die haar kommen bouillon, kroketten en wentelteefjes bracht in een nutteloze poging haar tot rede te brengen. Maar niemand nam op aan de andere kant van de lijn en bij de derde poging zonder antwoord gaf hij het weer op. Ondertussen hield

Modesto, de conciërge, vanachter zijn balie het ene oog gericht op *De rechtvaardige van de Colorado* en het andere op Daniel. Bij schoten en dreigementen met een vleugje Far West, nam hij hem onbescheiden op en vroeg zich af naar wie de Amerikaan zo volhardend belde en waarom hij altijd met een klap ophing, zonder met iemand te spreken en met de uitdrukking van een slecht humeur op zijn gezicht.

'Het lijkt wel of u graag naar deze streek komt, niet, vriend?' waagde hij tegen hem te zeggen, het tumult van kogels, kruit en gehinnik in zijn roman tijdelijk opschortend, vastbesloten eindelijk eens te weten te komen wat de gast in zijn schild voerde.

Hij knikte beleefd van ja, zonder verder veel uitleg te geven. Maar Modesto drong aan. Gretig.

'Hoewel dit wel wat anders is dan Amerika, hebben we het hier niet slecht, dat moet u niet denken, mister Daniel. Het is dan wel niet zo dat we hier de honden vastmaken met slierten worst, dat moet ook wel worden gezegd, maar iedereen krijgt het beter, de een wat meer dan de ander, en iedereen krijgt zijn kinderen zo goed en zo kwaad als hij kan op hun bestemming, en 's zondags is er altijd voetballen, en we hebben een paar stierenvechters waar ik u niets over hoeft te vertellen. Er zijn zelfs mensen die een koelkast hebben, geloof maar dat de biertjes daar lekker koud uit komen... En hoewel de onderdrukking en het hou je maar liever koest hier nog opgaan, gaat binnen nu en een tijdje, meer zeg ik u niet, het toerisme ons allemaal met grote stappen rijk maken, u zult eens zien.'

Hij betwistte de gedroomde verwachtingen van de conciërge niet, waarom zou hij zijn fantasieën doorprikken?

'Maar in uw land hebben de mensen het vast nog wel beter, zeg me niet dat het niet zo is,' ging hij steeds geanimeerder verder. 'Met die enorme auto's die je in de film ziet en die blonde vrouwen met die benen en die slanke middeltjes, je krijgt het er benauwd van, met van die décolletés, lieve hemel!, wat een lekkere wijven moeten daar wel niet zijn, hè, mister Daniel? En met die zeep die jullie daar hebben, die goddelijk ruikt en die niet in stukken uit elkaar valt als klei tussen je handen, en die aanstekers die wel van zilver lijken en die nooit uitgaan, of nou de oostenwind waait of die uit het zuidwesten, en die machientjes om je mee te scheren en waar je een gezicht van krijgt als de billen van een zuigeling, niet zoals de mesjes van Palmera die wij hier gebruiken, waar je sneeën van krijgt en die je slachten alsof je Christus was, ook al zegt de reclame op de radio dat er geen betere

zijn. Zeg nou niet dat u geen geluk hebt dat u Amerikaan bent, wat ik u zeg, mister...'

'Nou, om kort te gaan, zoveel stelt het ook weer niet voor,' zei Daniel, in een poging die ongelegen uitgebraakte woordenbrij over de materiële wonderen van zijn eigen land af te remmen.

'Dat het niet zoveel voorstelt, zegt u... En dat zegt u tegen mij... Ik weet daar alles van via mijn zwager, weet u,' ging Modesto hardnekkig verder. 'Die heeft een baan gekregen bij uw landgenoten daar in La Algameca en hij zegt dat die lui van de Navy heel precies zijn, zoals die het allemaal goed georganiseerd hebben. Die hebben zelfs tekeningen wanneer er een lemen muurtje moet worden opgetrokken, meer zeg ik maar niet. Agustín, mijn zwager, zegt dat zij, de Spaanse werklui, laatst een houten kleedhokje hebben opgetrokken, en toen ze zagen dat het stevig genoeg was met de helft van de spijkers, dat ze het toen zo maar hebben gelaten, prima zo. En na een tijdje komt de Amerikaanse sergeant, kijkt ernaar, kijkt er nog een keer naar, en zegt weg met dat hokje, ze hebben het moeten afbreken en nog een keer opbouwen. Want als in de instructies staat vijfhonderd spijkers, dan moeten ze ook vijfhonderd prachtige spijkers gebruiken. Zo resoluut, die potige kerel. En afgebroken werd het hokje en weer een keer opgebouwd, met die vijfhonderd spijkers mooi op de juiste plek, zowaar als er een God is...' Hij klakte met zijn tong en trok een grimas die bewondering uitdrukte. 'Verdorie, die Amerikanen, wat een geweldige lui!'

Een ingeving van nieuwsgierigheid greep Daniel vanbinnen aan en begon hem te schokken naarmate de conciërge vorderde met zijn langdradige betoog. Basis, Amerikanen, Navy. Een driehoek waarin plaats was voor hoop.

'Dus,' zei hij en hij koos zijn woorden zorgvuldig, terwijl hij zijn pakje Chesterfield over de toonbank in de richting van Modesto schoof, 'als uw zwager bij mijn landgenoten werkt, dan betekent dat dat er dagelijkse contacten bestaan tussen de Amerikanen en de Spanjaarden.'

'En of die er zijn, mister, reken maar,' antwoordde de conciërge, terwijl hij twee lichte Virginia-sigaretten met mondstuk eruit pakte. De eerste stak hij tussen zijn lippen, de tweede achter zijn linkeroor. 'Heb ik u niet gezegd dat daar honderden andere Spanjaarden werken? Niet zo lang geleden hebben ze advertenties geplaatst om Spaans burgerpersoneel te werven, zelfs ik heb de papieren opgestuurd, maar mij hebben ze niet genomen, als u me kon vertellen waarom, dan had ik die mooie formuliertjes wel helemaal voor ze afgehandeld. In mijn por-

tiershokje en met mijn uniform, net een generaal, u naar binnen, u naar buiten, laat eens zien, u, papieren graag... Nou! Daar zou ik het verdomd goed naar de zin hebben gehad, bij de Amerikanen, als ze me hadden aangenomen.'

Onverschillig voor die beroepsmatige luchtspiegelingen ging Daniel, gedreven door de sterke kracht van de meest naakte intuïtie, recht op zijn doel af.

'En zeg eens, Modesto, komen en gaan die Amerikanen of zijn ze daar altijd?'

'Nou, voor zover ik weet wonen er hier wel een stuk of wat. Of in ieder geval zie je ze zo af en toe op straat, met auto's van heb ik jou daar, soms in uniform en soms met kleurige hemden die ze over hun broek dragen, niet om aan te zien, wat moet ik u daar nou van zeggen. Bent u er nog geen tegengekomen?'

Nee. Hij was nog geen van zijn landgenoten tegengekomen, hij had nauwelijks tijd gehad gedurende zijn korte periodes van verblijf daar. Of misschien wel, maar dan had hij er niet eens op gelet, zo verdiept als hij was in zijn eigen zorgen. Hij herinnerde zich de dag dat hij Aurora leerde kennen, toen zijzelf hem in de apotheek had gevraagd of hij een militair van de Amerikaanse basis was. Drie lange maanden waren sindsdien voorbijgegaan. Misschien werd het wel eens tijd om eindelijk kennis met hen te maken.

'En denkt u dat het voor mij moeilijk zou zijn daar binnen te komen, om ze te bezoeken?'

'In de basis, bedoelt u? Nou, ik denk dat het hartstikke moeilijk zal zijn,' antwoordde de conciërge met nog een klak van zijn tong. 'Mijn zwager heeft me verteld dat ze het allemaal ontzettend controleren. Of de vergunningen wel kloppen, of de pasjes wel... Voor hetzelfde geld komt u bij de poort en laten ze u niet binnen. Nou ja, als ik bij de ingang op wacht zou staan, laten we dat even aannemen, en ik zou u zien aankomen...'

Het potentiële verband tussen die landgenoten en het beschermheerschap dat door Nana was voorgesteld was vorm gaan aannemen in het hoofd van Daniel, terwijl de conciërge, nu zijn fantasieën over zijn werk als bewaker waren uitgeput, opnieuw zijn gezeur weer oppakte over de onbeschaamdheid van de rokende blondines en over de wolkenkrabbers uit de films, dit alles gekruid met een handvol geografische weetjes die hij had opgepikt uit zijn cowboyromans en uit de Californische heldendaden van El Coyote van Mallorquí. Totdat Catalina,

zijn vrouw, bij de receptie verscheen, gewapend met een plumeau en een dweil, zich in het gesprek mengde en de kwestie oploste met haar bijzondere gezond verstand.

‘Maar wat weet jij daar nou van, Modesto, hoe die mensen werken, wanneer je ze alleen maar uit de verte hebt gezien en de papieren om bij ze te gaan werken te laat hebt ingeleverd? We bellen nu gelijk naar mijn broer Agustín, die ’s middags in een werkplaats hier in de buurt werkt. Draai het nummer, vooruit, en hou nou eindelijk eens op met onzin uit te kramen.’

Het duurde niet lang voordat Agustín opdook. Met een blauwe overall en alpinopet, nog smerige nagels van het vet en meer dan bereid om te helpen.

‘Zeg maar, vriend, wat wilt u weten, dan breng ik u vlug op de hoogte.’

Gedurende de afgelopen jaren waren de werkzaamheden begonnen aan die marinebasis, de Gemeenschappelijke Spaans-Noord-Amerikaanse Basis, verdeeld over Tentegorra en La Algameca, enkele installaties die, anders dan de enorme bouwwerken in Rota waaronder ze ressorteerden, geringer van omvang zouden zijn en niet uitsluitend eigendom van de Verenigde Staten, maar gemeenschappelijk eigendom.

De Amerikaanse marine functioneerde met een logistiek stelsel dat in al haar behoeften voorzag, en het personeel ervan was gevestigd in de nederzetting die ze hadden gebouwd in een gebied met struikgewas en pijnbomen, op een paar kilometer afstand van de rest van de stad. Hoewel ze los van elkaar zouden wonen en werken, was het vanaf het begin de bedoeling geweest dat de Amerikanen toenadering zouden zoeken tot het lokale leven, een door de eigen leiding gestimuleerd gedrag om hartelijke betrekkingen aan te gaan tussen de beide volkeren. Daartoe werden er zowel institutionele plechtigheden georganiseerd als veel andere activiteiten die, vanwege de natuurlijke loop van de dingen in het leven, noodzakelijkerwijs wederzijdse samenwerking zouden vereisen: de vrouwen van de Amerikaanse zeelieden zouden hun kinderen baren in lokale klinieken, bijgestaan door Spaanse vroedvrouwen en een tolk, de kleine kinderen uit het land zelf zouden lawaaiërende kringen vormen rondom de zeelui om hun luidkeels om kauwgum te vragen, en enkele jonge en vrijgezelle militairen zouden uiteindelijk trouwen met schonen uit Cartagena, terwijl anderen, misschien wat minder romantisch, op hun vrije dagen stoom zouden afblazen bij de hoeren van de wijk Molinete, en ze nadien behalve op het

voorgeschreven tarief ook zouden onthalen op biljetten van een dollar, blikken gecondenseerde melk en een enkel pakje Philip Morris.

Van al deze details zou Daniel zich op de hoogte stellen in de loop van de volgende dagen en via andere bronnen. Maar op dat ogenblik interesseerde hem van de uiteenzettingen van de broer van Catalina – interculturele anekdotes met een diepgang die vergelijkbaar was met die van het verhaal over de spiijkers, de sergeant en het kleedhokje – slechts één ding: achterhalen waar hij, verdorie, zijn landgenoten kon tegenkomen en hoe hij toegang tot hen kon krijgen.

‘Nou, ik zeg u, vriend,’ oordeelde de zwager, terwijl hij een laatste trek aan een uitgerafelde Ideales nam, ‘zonder papieren niets daarvan, ook voor mij doen ze niet eens de slagboom open. Het is wat anders wanneer u uw landgenoten op straat ontmoet of in de bars, want ze houden allemaal van kroeglopen en zo.’

De spontane bijeenkomst in de receptie van het pension duurde nog voort, alleen onderbroken door de incidentele komst van een of andere ongelegen gast aan wie niemand aandacht schonk, allemaal in beslag genomen als ze waren door de onvoorstelbare gemeenschappelijke avonturen van die afwijkende volksstammen. Met Modesto achter zijn balie en Agustín en Daniel met hun ellebogen leunend aan de andere kant. Met Catalina, die de dweil en de plumeau zonder al te veel ijver ergens overheen haalde en zich van tijd tot tijd in het gesprek mengde.

‘En als ik ze bij hen thuis zou gaan opzoeken, denkt u dat ze me dan zouden ontvangen?’ stelde Daniel voor, blindelings schietend in een impulsieve poging om een oplossing te vinden.

‘Pfff... dat weet ik niet,’ zei Modesto en hij haalde zijn hand door zijn schaarse haar, zonder echt ook maar enig idee te hebben over hoe die vreemdelingen zouden reageren als de gelegenheid zich voordeed.

‘In Tentegorra zijn er al komen wonen, want daar hebben ze me een grote huizen gebouwd... Met automatische wasmachines, verwarming en aan de vloer vastgeplakte vloerbedekking in alle vertrekken, zoals ze me hebben verteld,’ voegde de zwager eraan toe, en hij blies de rook opzij nadat hij nog een sigaretje had opgestoken met zijn zakaansteker. ‘Ze hebben me zelfs gezegd dat ze daar in de buurt een grasveld hebben waar ze spelen met een stok en een balletje om dat in een gat te slaan. Hoe heet dat, mister? Gor? Gos? Net zoiets al goal, maar dan zonder doel...’

‘Golf,’ zei Daniel, de lexicale kwestie haastig oplossend om niet

meer tijd te verliezen. 'En wonen de militairen daar alleen of zijn ze daar met hun gezinnen?'

'Als je het mij vraagt zullen ze daar wel met moeder de vrouw wonen,' kwam Modesto met hernieuwd vuur tussenbeide, 'want als dat niet zo is, dan moet je mij eens vertellen waar die lekkere wijven anders alleen heen gaan die ik af en toe tegenkom, met die zo strak zittende broeken, zo strak dat ik zin krijg om... om...'

'Rustig aan, Modesto, want je windt je op en daarna ga je door de spanning onzin uitkramen,' wees Catalina hem terecht, waardoor ze hem uit zijn ijldroom haalde. Ze stak vervolgens de plumeau onder haar arm en richtte zich tot Daniel, in een poging een beetje orde te scheppen in die alle kanten op vliegende conversatie die nergens toe leek te leiden. 'Maar u, mister Daniel, als het niet ongepast is, waarom bent u er zo in geïnteresseerd uw landgenoten te ontmoeten? Iets wat met het werk te maken heeft, dat ze u een baan geven, of iets dergelijks?'

De drie paar ogen van zijn gespreksgenoten bleven wachten op enige sappige uitleg, terwijl een net aangekomen gast dringend met zijn sleutel op de balie tikte, hij was het beu dat de conciërge zelfs geen aandacht aan hem schonk.

'Nou... Het gaat om iets meer... meer... Meer een familieaangelegenheid, zouden we kunnen zeggen.'

Hoewel hij niet helemaal de waarheid vertelde, loog hij evenmin heel erg. Per slot van rekening was wat hij op termijn van plan was het stichten van een gezin met Aurora.

'In dat geval... Weet u wat ik zou doen als ik u was, als u me toestaat openhartig te zijn?'

Allen keken naar Catalina. Daniel vol verlangen om nu eindelijk eens de uitweg te vinden, haar broer vanwege de bloedverwantschap. En Modesto omdat hij wist dat zijn Catalina, ook al had ze dan niet de albasten billen of de opgeblazen borsten van de merries uit Hollywood, wel iets begreep van de praktische zaken van het leven.

'Nou dan, als ik u was, zoals ik al zei,' ging ze verder, terwijl ze de dweil in een zak stopte, 'zou ik morgen nog op zoek gaan naar de vrouwen. Ziet u, wij vrouwen snappen die dingen die met het gezin te maken hebben altijd beter. En daarna moeten, als dat nodig is, zij maar de manier bedenken waarop hun mannen datgene oplossen wat opgelost moet worden.'

Het licht. Catalina was het licht. Precies zoals zij als manna tot hem

was gekomen met een broodje omelet gedurende die onrustige avond toen hij koorts had, zo had ze hem zojuist een mogelijke flank voorgehouden waarlangs hij in actie kon komen.

'Hoe laat houden ze op de basis op met werken, Agustín?' vroeg Daniel gehaast, terwijl hij zijn jasje rechte trok en op zijn horloge keek. Twintig over vier.

'Om vijf uur precies klinkt er een sirene, hoe-oe-oeiih, en vanaf dat moment gaan sommigen hierheen en anderen daarheen, en daarna...'

Wat miste hij op datzelfde ogenblik zijn oude sportschoenen waarmee hij iedere dag in Madrid ging hardlopen.

'Zou u een taxi voor me kunnen krijgen, Modesto, alstublieft?' vroeg hij, daarmee een eind makend aan zowel zijn nostalgie als aan de wijdlo-pige geschiedenissen van de zwager.

'Is zo gebeurd, mister. U wilt zeker niet dat ik met u meega?'

Hij was nog maar nauwelijks aangekomen of Daniel had al het gevoel dat hij met wortel en tak uit de werkelijkheid van de woensdag in de Goede Week aan de Middellandse Zee was gerukt en als bij toverslag was overgeplaatst naar een anoniem stukje van zijn eigen land. Voor zijn ogen ontvouwde zich wat een voorstedelijke woonwijk van om het even welke middelgrote Amerikaanse stad leek te zijn. Moderne huizen met uit twee vlakken bestaande daken, omgeven door een onberispelijk gazon, rode aansluitingen voor sproei-installaties op de trottoirs en blonde kinderen in blue jeans die met een frisbee op het gras speelden.

Niet in staat het te geloven, liep hij langzaam rond, verzonken in die bijna surrealistische ervaring, die hem in een oogwenk had ondergedompeld in zomaar een wijk in Ohio, Connecticut of North Carolina, totdat een groepje buurvrouwen met baby's op hun armen en kinderen aan hun rokken door zijn uiterlijke verschijning een vermoeden kregen van zijn nationaliteit en hem in zijn eigen taal groetten. Hi! Hello! Hi! Are you American? How're you doing?

In de paar meter die hem van hen scheidde, nam hij een beslissing: hun voorlopig niet de waarheid vertellen. Hun zijn bedoelingen niet ronduit uiteenzetten. In feite stond hem ook niet helder voor ogen hoe hij het vage Spaanse begrip van die *padrino* waar hij naar op zoek was, zou moeten vertalen naar hun eigen, gemeenschappelijke taal.

Het waren zes of zeven jonge moeders, zes of zeven landgenoten die overeenkwamen met het prototype van de verloofde die hijzelf had moeten kiezen, wanneer hij zich onbelemmerd op weg geholpen had willen zien worden naar een vredige toekomst zonder gecompliceerd gedoe. Maar tegen die tijd had hij al voldoende rondgelopen om te weten dat het leven op iedere straathoek zijn koers overhoophaalt. En in

plaats van verliefd te worden op een braaf Amerikaans meisje zonder vooroordelen of complicaties, had de zoon van de tandarts uit Morgantown, West Virginia, niet alleen ontwijkend gereageerd ten aanzien van de professionele toekomst die zijn familie voor hem wenste, maar had hij er met betrekking tot liefdesaangelegenheden ook voor gekozen de gebaande wegen maar eens te verlaten door zijn affecties in het spirituele reservaat van het Westen aan te wenden. En daar was hij dan, hij probeerde de manier te vinden om in die stad geaccepteerd te worden, die stad met zijn gedragingen die onbegrijpelijk waren voor zijn verstand en die jaar in jaar uit buitensporigheden beging, zoals het op de schouders rondragen van Allerheiligste Kruisafnemingen en Maagden van de Eerste Smart, of een heilige Petrus wegstoppen in een militair arsenaal op het ritme van de *paso doble*. Misschien gaf hij er daarom de voorkeur aan zijn landgenoten maar de helft van zijn waarheid te vertellen. Met veel genoegen en ijver, in ieder geval. Om hen voor zich in te nemen, zonder nog helemaal te weten hoe of met welk doel.

'Awesome!'

'Amazing!'

'So interesting!'

Dat waren, samen met een stortvloed aan glimlachjes en bewonderende blikken, enkele van de reacties van de Amerikaanse vrouwen toen Daniel, nadat hij hen had begroet en zich had voorgesteld, hun zijn omzwervingen had verklaard door een Spanje dat zij nauwelijks kenden. Nachten in middeleeuwse kastelen met de geur van spoken tussen hun ruïnes, bezoeken aan bodega's vol reusachtige vaten en aan basilieken die meerdere malen groter waren dan een baseballstadion.

Wow! Fascinating! Really? Aan de hoeveelheid verhalen die zulke enthousiaste reacties opriepen had geen einde kunnen komen, ware het niet dat even later hun echtgenoten zich voegden bij dat opnieuw vertellen van reizigersavonturen midden op straat. En vanaf dat moment veranderde alles. Twee van hen kwamen te voet en golfsticks met zich meezeulend, zoals zwager Agustín voorspeld had, drie anderen verschenen in de auto en in uniform. Afgezien van hun kledij leken ze allemaal uit dezelfde mal te zijn gekomen: een fit lichaam, brede glimlach, een goed postuur en erg kort haar. Ze begroetten Daniel met hartelijke handdrukken en ze wisselden enkele vriendschappelijke zinnen uit. Hoe maak je het, wat een verrassing, je bent dus deskundige op het terrein van de literatuur, goh, wat interessant.

Totdat de gesprekken door elkaar begonnen te lopen en zijn plaats in de schijnwerpers glans begon te verliezen. Ieder van de zojuist aangekomen mannen had wel iets te vertellen, de aandacht van hun vrouwen nam een andere koers, en de ster van Daniel begon, als het einde van een vuurwerkshow, te vervagen om uiteindelijk te verdwijnen. Zijn glansrol had niet veel langer dan een half uur geduurd en het erge was dat er al geen plaats meer was voor meer. Het gevoel dat de kans hem onherroepelijk als water tussen de vingers aan het ontglippen was, werd sterker naarmate de groep beetje bij beetje uiteen begon te vallen. Nou, *good luck*, kerel, tot ziens, het ga je goed, zeiden de mannen. Leuk kennis met je te hebben gemaakt, Dan, hopelijk blijf je genieten van je avonturen, zeiden de vrouwen. Punt uit.

Ieder stel begon zich terug te trekken in zijn huis, hun spruiten meeslepend, het landschap vrijmakend van kindergelach en gezwam. Naarmate de dichtheid van de groep minder werd en de stilte het voordien rumoerige gebied vulde, nam de moedeloosheid van Daniel verhoudingsgewijs toe. Misschien had hij op de slechtst mogelijke manier gehandeld, dacht hij, terwijl een van de laatste gezinnen hem de rug toeerde en zich verwijderde. Misschien was het een vergissing geweest zich te laten doorgaan voor zomaar een rondzwerfende landgenoot, een aardige student zonder enige zorgen. Misschien had hij duidelijker en directer moeten zijn, had hij het met hen moeten hebben over de woedende minachting van de ouders van Aurora, over haar koppige weerstand, over de inspanning van hemzelf om tot elke prijs een oplossing te vinden of een middel om haar niet te verliezen. Hij had hun moeten bekennen dat, voor het eerst sinds zijn aankomst in Spanje, die bijna inwendige aantrekkingskracht van hem tot die andere cultuur veranderd was in onzekerheid. Dat de eeuwige wittebroodsweken waarin hij tot op dat ogenblik geleefd had barsten waren gaan vertonen.

Totdat hij alleen bleek te zijn met twee van de jonge vrouwen van de groep. De meest volwassene, ondanks hun overduidelijke jeugd. De lange met kastanjebruine staart, die met de groene ogen en het geelgeblokte hemd, met een licht zuidelijk accent. Vivian heette ze. En Rachel, de blondine met de turquoise zakdoek bij wijze van diadeem vastgebonden om haar hoofd. Beiden zouden de conciërge van het pension ongetwijfeld hebben doen kwijlen, wanneer hij hen alleen maar in de verte zou vermoeden.

'Goed, het wordt tijd dat wij er ook eens over gaan denken om te gaan,' zei de eerste een beetje sloom.

Geen van hen beiden scheen baby's of kleine kinderen onder haar hoede te hebben, hun kinderen waren ongetwijfeld die stuk of zes deugnieten die niet ophielden in de buurt op hun fietsen de woesteling uit te hangen.

Daniel voorvoelde dat zijn laatste kansen op het punt stonden te vervliegen: zodra die twee de deur van hun woning achter zich dichttrokken, zou hij weer alleen achterblijven. Weer alleen bij de afgrond, met zijn laatste kruit voor niets verschoten en die verdomde beschermheer nog steeds niet in zicht.

'Waar zijn jullie mannen?' vroeg hij scherp. Wat kon het hem nog schelen of hij indiscreet klonk of niet. Hij had weinig meer te verliezen.

'Die komen pas midden in de nacht thuis, ze komen terug van de basis in Rota, iets met hun werk,' verklaarde Vivian.

Hij probeerde ervoor te zorgen dat de energiestoot die hij in zijn binnenste voelde niet te merken zou zijn. Twee echtgenotes van manschappen van de U.S. Navy die alleen waren, en een paar uur voor de boeg. In zijn herwonnen enthousiasme gaf dat hem nog tijd om te denken aan die arme Modesto.

'Rota, wat interessant. Dat is in Andalusië, nietwaar?' vroeg hij en bood hun een sigaret aan met de bedoeling het gesprek te rekken.

Rachel haalde haar schouders op, terwijl hij haar een brandende lucifer voorhield. Vivian zei ik geloof van wel. Geen van hen beiden scheen buitengewoon goed op de hoogte te zijn van de details van de geografie van het Schiereiland.

'Het moet voor hen wel aangenaam zijn om laat thuis te komen en de warmte van het gezin aan te treffen,' opperde hij vervolgens, de lucifer uitblazend met een bestudeerde houding van hulpeloosheid. 'Ik zou willen dat ik iemand dicht bij me had die aandacht voor me had...'

Verrader, zei de stem van zijn geweten hem. Is de onstuimige liefde van Aurora soms niet genoeg voor je? Vind je wat mevrouw Antonia iedere dag voor je doet soms te weinig?

'Dat iemand bijvoorbeeld een eenvoudige gebraden kip voor je bereidt,' ging hij verder, zijn scrupules negerend. Hij zou nog tijd genoeg hebben om daarmee vrede te sluiten, momenteel moest hij zich erop richten die kans niet voorbij te laten gaan. 'Aardappelen uit de oven met sour cream, chocolade-ijs. De goede, oude smaak van de dingen van altijd...'

Hij had dat allemaal nauwelijks gemist gedurende de meeste maan-

den waarin hij zich in Spanje verplaatste tussen kroegen, eettentten en de stoofgerechten van de portierswoning. Pens en zwezeriken, lever-tjes, gebakken bloed en varkensoren, het smaakte hem allemaal goed. Hij probeerde echter te vermijden dat Vivian en Rachel het aan hem zouden merken. Wat er ook maar nodig was om te bereiken dat hij die avond kon aanschuiven bij om het even wie van hen beiden.

Door het gekrijs van een van de kinderen op de fiets verstomde plot-seling het gesprek. Het bleek een kind van Rachel te zijn, een aardbe-ving van negen jaar die uit zijn neus bloedde. Achter hem aan kwamen zijn kleine broertje dat de val verklaarde en een roodharig meisje met twee vlechten dat haar eigen versie annoteerde. Algauw verschenen nog eens twee nietsnutten, gevolgd door een hond.

'Ik sterf van de honger, wat eten we vanavond, mama?' vroeg een van hen.

'Macaroni met kaas,' zei Rachel, die een zakdoek stevig op de neus van haar oudste zoon drukte.

'En wij?' wilde een andere dreumes weten, terwijl hij zijn fiets op-raapte.

'Gebraden kip,' kondigde Vivian aan.

Hij kon zich niet inhouden.

'Met aardappelen?'

Om een of andere ongegronde reden had hij het gevoel dat hij door hen een uitweg zou vinden. Hij was zich ervan bewust dat hun hulp-middelen om een dergelijk doel te bereiken wel heel erg weinig voor-stelden: ze spraken geen Spaans, ze kenden in de stad niemand die iets voorstelde en ze wisten in de verste verte niet hoe de sociale betrekkin-gen daar in elkaar zaten. Klaarblijkelijk waren ze alleen maar een paar jonge huismoeders, zonder een ander streven dan de zorg voor hun ei-gen leven. Het kon goed zijn dat de lokale cultuur hun maar matig kon schelen, dat ze de intellectuele nieuwsgierigheid en de noodzakelijke gevoeligheid misten om de historische en artistieke rijkdom van de omgeving die hen opnam te waarderen. Dat het hun niets uitmaakte of ze nou in het zuidoosten van het Iberisch Schiereiland waren of in Haifa of op Corfu. Maar onder die zo eenvoudige en huiselijke schijn voelde hij dat er sterke, vastberaden en resolute vrouwen schuilden, vrouwen die in staat waren geweest hun vaderland te verlaten en alleen voor hun kinderen te zorgen gedurende de lange periodes waarin hun echtgenoten er niet waren, en die altijd bereid waren hun levens in do-zen en koffers te pakken om een nieuwe fase te beginnen, daar waar het

de U.S. Navy goeddocht hen heen te sturen. Positieve en solidaire vrouwen, gewend om vernuftige oplossingen te vinden voor alles, om zich aan honderden veranderingen aan te passen en altijd op losse schroeven te leven, in afwachting van de volgende bevordering of van een willekeurige overplaatsing, die hen weer eens zou verplaatsen naar om het even welk afgelegen oord op de aardbol.

Ze wisselden een snelle blik met elkaar.

'Vooruit, kom maar binnen. We nodigen je uit voor het avondeten, zo gauw we orde op zaken hebben gesteld met deze troep.'

In de tijdspanne die lag tussen de avond van de woensdag in de Goede Week en de vroege morgen van Paaszondag werkten twee divergerende gelederen op volle kracht. Enerzijds deed de hele stad zijn uiterste best om intensief de belangrijkste dagen van de Goede Week te beleven. De straten liepen over van mensen die genegen waren de monumentaliteit van de tabernakels, de kleurigheid van de tunieken in het licht van de toortsen en de martiale orde van de boetedoeners te aanschouwen. Anderzijds stelde ondertussen, volkomen onwetend van het religieuze vuur en van de strengheid van de dagen, een groep buitenlanders die geleid werd door een gemeenschappelijk doel een zodanig met overdreven eergevoel en in regels vastgelegd strategisch plan op, dat de leiding van de Zesde Vloot het graag voor zichzelf had willen hebben.

Het programma ging van start op donderdagmorgen, toen Vivian en Rachel, de jonge Amerikaanse moeders, zich onaangekondigd meldden bij het huis van de scheepskapitein, David Harris. Ze wisten dat de hoogste baas van de hele basis al was vertrokken naar zijn kantoor, maar ze wisten ook zeker dat zijn vrouw wel thuis was. Het enige wat ze niet goed hadden ingeschat was het tijdstip: veel te vroeg voor een huisvrouw zonder kinderen onder haar hoede en zonder verplichtingen.

Loretta Harris, ongekap, in lange ochtendjas en nog half in slaap, ontving de beide vrouwen, die om tien over negen bij haar aanbelden met een frambozentaart als excuus, met enig wantrouwen.

‘Morning, my darlings.’

Haar stem stakte en ze deed niet haar best om haar gebrek aan enthousiasme te verbergen. Hoe dan ook, ze vroeg hun binnen te komen.

Het protocol was dat van altijd: koffie aanbieden, een sigaret opsteken en wachten tot ze van wal zouden steken. Ze maakte al vijftien-

tig jaar buitelingen over de wereld als partner van een kordate zeeman, ze wist maar al te goed dat wanneer de vrouwen van scheepsluitenants zich op een dergelijk tijdstip aandienden, op zoek naar de vrouw van de meerdere van hun echtgenoten, dat ze dan dringend iets nodig hadden.

Het besluit om te bemiddelen hadden Vivian en Rachel de avond tevoren genomen, bij de eenvoudige kip uit de oven en de bescheiden geroosterde aardappelen met sour cream waarop ze hun gast hadden onthaald. Naarmate zijn bord leger werd, begon Daniel ook op te houden zich tegenover hen anders voor te doen dan hij was en liet hij zich kennen zonder de vermomming van onbeduidende wereldreiziger waarachter hij zich eerst verborgen had gehouden. Zoals hij was, zonder versperringen, met zijn zorgen en in de omstandigheden waarin hij verkeerde. Met zijn reusachtige, nog niet opgeloste probleem.

‘Ik begin te denken dat ik geen goede start heb gemaakt in deze stad,’ bekende hij, toen het vertrouwen eenmaal verworven was.

Ze bleven zitten praten na het avondeten, op de achtergrond klonk de American Forces Radio. Beide vriendinnen hadden hun kinderen naar bed gestuurd, hadden ten slotte hun schoenen uitgetrokken en luisterden achterover geleund op de bank naar hem. Alles om hem heen was warm en bekend: de deurklinken, de verouderde exemplaren van het tijdschrift *Time*, de kleur van het tafellaken. Aangeboden door de U.S. Navy voor haar mensen in de vier uithoeken van de planeet. Misschien daardoor voelde hij zich op een of andere manier thuis en liet hij eindelijk de teugels vieren.

‘Ik was nog maar net aangekomen toen ik de griep kreeg,’ ging hij verder, ‘en in een bar zetten ze me bijna met geweld op straat, ervan overtuigd dat ik dronken was.’

‘Ja, daar zit ook wel wat in,’ zei Rachel met een ironische grijns. ‘Ze zullen gedacht hebben dat je weer zo’n Amerikaanse dronkenlap was; weer een van de velen die zich te buiten gaan en bijna dagelijks heibel trappen.’

‘Dat is een van de voornaamste problemen waar onze mannen juist nu mee geconfronteerd worden,’ legde Vivian uit. ‘Iets wat zich zowel hier als op de rest van de bases herhaalt. Sommige van onze jongens drinken te veel en maken er een zootje van, vaak eindigen ze op de vuist met de lokale bevolking of zelfs onder elkaar. De vechtpartijen tussen de soldaten van Rota en Morón beginnen legendarisch te worden, zeggen ze.’

'En dat zorgt voor een slecht imago, neem ik aan...' zei hij.

'Heel erg slecht,' bevestigden ze eenstemmig. Daarna was het Rachel die doorging.

'Er zijn dienstorders om geen overlast te bezorgen aan de Spaanse bevolking, de opdracht is vriendschappelijk en dichtbij te zijn, mild, hartelijk en bereid om te helpen. Dat is voor een gedeelte de verantwoordelijkheid van onze echtgenoten en wij proberen ze daarbij te helpen.'

'Hoe dan?'

Als hij destijds de kranten had gelezen, zou Daniel bijvoorbeeld geweten hebben dat ze afgelopen jaar met Kerstmis een in het rood geklede pias met een dikke buik, met witte haren en een witte baard en beladen met cadeaus naar het Tehuis voor Dakloze Kinderen hadden gebracht. Santa Claus, zeiden ze dat die kerel heette, hoewel in werkelijkheid bijna iedereen wist dat het ging om een zekere sergeant Smith.

'We zijn ook van plan te proberen een softbaltoernooi te organiseren tussen onze kinderen en andere, Spaanse kinderen. En in de zomer een zwembkampioenschap.'

'En een culturele week.'

De twee vriendinnen begonnen elkaar af te wisselen in hun beurt om wat te zeggen, duidelijk geestdriftig over hun plannen.

'En een show van sportkleding.'

'En voor de *4th of July* denken we erover een enorm vuurwerk te geven.'

'En we schenken voortdurend voedsel en medicijnen voor de oudjes in het tehuis.'

Daniel, zijn eigen gedachten overpeinzend terwijl hij ze hoorde praten, had geen tijd om uit te puzzelen of achter dat enthousiasme een echte menselijke belangstelling school om in de gunst te komen bij de lokale bevolking, een onverschrokken geestdrift om hun mannen te helpen bij de uitoefening van hun professionele taken, of gewoon maar een verzameling oppervlakkig vermaak om de verveling in hun ballingsoord mee te verdrijven.

'Maar wat we nog nodig hebben is een grote klapper die indruk maakt,' zei Vivian.

'Iets wat echt schitterend is, wat spectaculair uitpakt en waar veel mensen bij betrokken zijn.'

'Zoals?' wilde Daniel weten.

'Dat weten we niet, daar piekeren we nog over. Iets wat opwindend veroorzaakt, wat erin slaagt invloedrijke mensen aan te trekken en waar

dagenlang over gepraat wordt. Misschien een bal met heel veel genodigden.'

'Of een grandioos festival...'

'Wat dachten jullie van een huwelijk?'

Rachel zat met haar mond halfopen en haar glas op een halve centimeter afstand van haar lippen. Vivian slaagde er niet in de rook uit te blazen die ze zojuist had geïnhaald. De twee keken hem aan met ogen zo groot als schoteltjes.

'Ik bied me als vrijwilliger aan. Bereid om vijftig procent van het benodigde aantal personen bij te dragen.'

De volgende morgen werd de machinerie in werking gezet. Naarmate de cafeïne zijn uitwerking had op haar hersenen, begon Loretta Harris zich een beeld te vormen van het doel van het ongelegen bezoek van de beide vriendinnen. Nadat ze met alle aandacht die haar nog half slapende neuronen haar toestonden naar hen had geluisterd, meende ze te hebben begrepen wat de jonge vrouwen beoogden. Dat ze haar man ervan moest overtuigen dat hij zou bemiddelen bij een daarvoor geschikt iemand binnen de lokale gemeenschap. Dat ze samen gedaan zouden krijgen dat een jonge landgenoot toestemming zou krijgen van een stel koppige en weerspannige ouders om met hun dochter te trouwen. Iedereen zou baat hebben bij de zaak als die doorgang vond: het neusje van de zalm van de U.S. Navy, gelegerd in Cartagena, dat kerkbanken zou delen en bruidstaart van merengue met het meest uitgelezen deel van de lokale gemeenschap. Er was niets te verliezen. En misschien veel te winnen.

De vrouw van kapitein Harris bleek het niet vreemd te vinden dat ze haar vroegen te pleiten voor een burger. Daar waar ze geen ambassades of consulaten hadden, was het helemaal niet ongewoon dat militaire bevelhebbers op een bepaalde manier optraden als informele vertegenwoordigers van hun land. Ze zag het verzoek dan ook niet als iets absurds, maar bewaarde een behoedzame stilte. Gedurende haar lange zwervende bestaan, haar vijf kinderen grootbrengend op posten op de halve wereldbol, had ze veel gecompliceerdere situaties meegeemaakt tussen militair personeel en burgers in het gastland. Ongepaste zwangerschappen, gevallen van onverantwoordelijk vaderschap, gevechten, berovingen, gevallen van chantage en oplichterij. Bemiddelen voor het eenvoudige geluk van een verliefd stel leek gesneden koek te zijn. *A piece of cake*, zoals ze in hun eigen taal zeiden. En als dat rendement opleverde voor de reputatie van hen allen bij de lokale gemeen-

schap, en hielp bruggen te slaan tussen de beide nationaliteiten – des te beter. Vivian en Rachel hadden wel gelijk: als ze kans zagen op bevredigende wijze gebruik te maken van die mogelijkheid, zou het resultaat uitermate gunstig zijn. Maar eerst zou ze een paar dingen moeten uitsvissen. En als ze daarbij niets troebels vond, daarna de operatie zorgvuldig plannen.

Maar dat zei ze natuurlijk voorlopig nog niet tegen de twee vrouwen. Ze vulde alleen hun kopjes bij, stak nog een sigaret op en zette de eerste stap. Persoonlijk kennismaken met de betreffende jongeman, dat was de eerste vereiste. Om essentiële informatie te krijgen en de draagwijdte van de kwestie in te schatten, zoals ze zei. Die middag was ze vrij, haar man had tot 's avonds een officiële afspraak, haar kinderen waren geleidelijk aan naar de universiteit gegaan en verbleven in hun eigen land, en dit was het eerste jaar dat zij samen doorbrachten. De koffie is op, lieverds, kondigde ze aan en ze maakte haar sigaret uit. Ik wil die Carter om vijf uur hier hebben. *Five o'clock*.

Modesto, de receptionist, meende midden in de heetste van zijn dromen te zijn, toen een jeep zonder kap plotseling remde voor de deur van het pension en een paar oogverblindende, in blue jeans geperste Amerikaanse vrouwen uitstootte. Zonder ook maar een woord behoorlijk Spaans te spreken wisten ze zich, met lachjes en verrukkelijke klanken, voldoende begrijpelijk te maken, zodat hij een vermoeden zou hebben naar wie ze vroegen.

'O, u zoekt mister Daniel! Mister Daniel Carter, is het niet?' zei hij luid.

'Precies,' bevestigde Vivian, terwijl ze Modesto een knipoog gaf met een van haar groene ogen.

De conciërge slikte en bracht een vinger naar de boord van zijn overhemd, in een poging te vermijden dat hij het te benauwd zou krijgen. Verzet je niet, popje, zeiden ze in de romans over het Wilde Westen. Pas op voor mij, kleintje, ik ben geen kerel die je vertrouwen kunt. Hoe zei je dat, verdorie, in het Engels?

'Mister Daniel is uitgegaan, hij is al weg,' deelde hij mee en hij bewoog zijn hand in de richting van de straat. Hij kreeg automatisch spijt van zijn woorden. Potverdorie, dacht hij. Als ik niet oppas, gaan die twee merries hier ook weg. 'Hoewel hij evengoed kan zijn teruggekomen en ik hem niet heb gezien,' corrigeerde hij onmiddellijk. 'Of anders komt hij misschien zo weer terug.'

'Nou... misschien kunnen wij een briefje *for him* schrijven. Voor hem, *I mean*, ja?'

'Ja, mevrouw, natuurlijk. Wat u ook maar vraagt met die mond van u, schoonheid. Om u te dienen,' zei Modesto tegen Rachel, zonder zijn ogen los te weken van haar decolleté, dat werd samengeperst door een korte, citroengele sweater.

Hij voorzag hen van de achterkant van een blaadje vol huishoudelijke berekeningen en een oud, door hemzelf aan de bovenkant afgekloven potlood. En terwijl zij een missive opstelden waarin ze hun nieuwe vriend dagvaardden zich diezelfde middag nog te melden bij het huis van het hoofd van de basis, schoten zijn koortsachtige ogen van de een naar de ander. Van de ronde heupen van Vivian naar de nadrukkelijk aanwezige borsten van Rachel, van het lichtbruine haar van Rachel naar de wespentaille van Vivian. Hij begon te zweten.

'Dank u wel,' zeiden ze eenstemmig toen ze klaar waren.

Voor de ogen van de receptionist glansden de witste tanden die hij ooit in zijn leven gezien had. En de sappigste lippen. En de meest verwarrende glimlachjes. Moeder Gods, mompelde hij met droge keel.

Hij begeleidde ze tot de uitgang, waarbij hij probeerde hen stiekem lichtjes aan te raken terwijl hij de deur met vermeende hoffelijkheid voor hen opendeed. En daarna keek hij hoe ze verdwenen, zijn duister lot vervloekend dat hij de communicatieve vaardigheden miste om ze nog even langer op te houden. Verdomme nog aan toe, stamelde hij, voordat hij woedend een fluim op de grond spuugde. Een halve eeuw reed hij al op de rug van romans van Marcial Lafuente Estefanía, en begeleidde hij El Coyote op zijn avonturen, om na al die jaren niet meer te kunnen zeggen dan *whisky, sheriff en saloon*.

Ook voor Daniel was de morgen vruchtbaar. Om te beginnen besloot hij zich volgens een goed ingeschatte tactiek op te stellen op de paseo de la Muralla. Voldoende dichtbij om de in- en uitgaande bewegingen in het huis van Aurora in de gaten te kunnen houden. Voldoende veraf en beschut zodat zijn aanwezigheid onopgemerkt zou blijven. Net als de vorige dag zag hij eerst haar vader naar buiten komen, en hoewel hij zijn gefronste voorhoofd niet kon ontcijferen, vermoedde hij vanwege de koele groet die hij tot de portier richtte dat zijn humeur niet al te best was. Een poosje later verlieten haar moeder en grootmoeder, beiden gedistingeerd en kwaad, het pand, verwickeld in een discussie die hij niet kon horen. Zodra de gestalten van de dames zich aftekenden in het portaal, maakte hij zich onzichtbaar met de behen-

digheid van een goochelaar, door zich te verbergen achter de stam van een palm waar hij met zijn zij tegenaan ging staan.

Toen hij ze de hoek om zag gaan, kwam hij weer tevoorschijn en begaf zich naar het portaal. Zodra Abelardo, de portier, hem zag, probeerde hij het fort te verdedigen met de kracht die men van zijn functie verwachtte. Hij was er zich van bewust dat de Amerikaan al een keer stiekem bij hem was binnengeglipt en hij kon niet toestaan dat ze hem dat opnieuw zouden verwijten.

‘U mag hier niet naar binnen! U mag hier niet naar binnen!’

Een briefje van honderd peseta's slechtte de barricade: het meest overtuigende van alle argumenten, opgevouwen tussen twee vingers alsof het een vrijgeleide betrof. Abelardo hoefde geen moment over de kwestie na te denken, de twintig duro's drongen binnen in de diepten van zijn linkerbroekzak, met dezelfde snelheid waarmee de jongeman het gebouw in glipte en opnieuw met drie treden tegelijk de trappen op liep. Wat maakte nog een schrobbering van de stormachtige mevrouw Carranza per slot van rekening uit, zuchtte de man met enige opluchting, wanneer hij met die centen bijna genoeg geld had voor het pakje voor de eerste communie van zijn jongen.

Een vrouw met een goedig gezicht, een knotje in haar hals en van aanzienlijke leeftijd, gealarmeerd door het heftige bellen dat door heel het huis klonk, opende de deur. Hij groette niet eens. Evenmin deelde hij het doel van zijn bezoek mee, en ook maakte hij zich niet bekend. Zodra de deur werd opengedaan en hij vermoedde vrij toegang tot de woning te hebben, sprak hij slechts één woord uit. Drie keer herhaald met drie krachtige kreten: Aurora!

Een fractie van een seconde was precies de tijd die het duurde voordat vanuit het eind van de gang een wervelwind in pyjama verscheen. Als een kogel op blote voeten wierp ze zich met de sprong van een wilde kat in de armen van Daniel, terwijl ze zich vastklemde aan zijn hals, aan zijn bovenlichaam en aan zijn benen, ze prikte met haar vingers in zijn rug en liefkoosde zijn hals, huilend en lachend tegelijk. Hij van zijn kant slaagde er alleen in haar naam te fluisteren terwijl hij haar tegen zich aan drukte met alle kracht die hij bezat, met één hand haar schouders vastklemmend en met de andere haar smalle middel, haar lach in zijn oren voelend en in zijn gezicht haar tranen, die hem overstelpten met een verrukkelijke vochtigheid.

Twee aanwezige wezens keken verwilderd naar hen, zonder nou te weten of die omhelzing bol stond van pure schaamteloosheid en zon-

dig schandaal of veeleer van een buiten haar oevers getreden tederheid, die met geen mogelijkheid nog door een mens ingedamd kon worden. De eerste was Asunción, de vrouw die de deur open had gemaakt, zij die zich al meer dan veertig jaar uitsloofde voor de familie en die, bij het zien van het tafereel, er alleen in slaagde een gejaagde litanie te verpulveren van Heilige Maagd en God sta me bij, een litanie die geen einde leek te hebben. De andere, Adelaida, het jonge dienstmeisje. Verborgen achter een kabinet uit de tijd van koningin Isabella, was ze uitgeput neergevallen bij het aanschouwen van het paar en ze vroeg zich af waarom haar verloofde niet ook zo romantisch met haar was, telkens wanneer hij met verlof uit de kazerne kwam.

Totdat Asunción reageerde, en de hardnekkigheid waarmee ze probeerde Aurora los te rukken uit de armen van Daniel was het enige wat hen terug kon brengen tot de werkelijkheid. ‘Kind, kind! Kind!’ Pas toen was hij zich ervan bewust dat hij voor het eerst in het huis was waarin zij geboren was. De grond te betreden waarop zij begonnen was te lopen, vluchtig alles te zien wat Aurora omgeven had gedurende haar leven. De familiefoto's in zilveren lijstjes, de van vaderszijde geerfde boekenkast, de balkons die uitkeken over de haven, het olieverfportret van een heel jonge Nana die koket glimlachte naar een anonieme schilder.

Ondertussen smeekte Aurora of de tijdelijke verlichting van haar lijdensweg nog even langer mocht duren.

‘Eventjes maar, Asunción, sta me toe dat hij eventjes mag blijven, alsjeblieft...’

Maar de oude Asunción was een harde noot. Ze had Aurora grootgebracht, ze aanbad haar en leed al dagen om haar. Maar voordien had ze Aurora's moeder grootgebracht en ze kende haar karakter en hoe ze ruzie zou kunnen maken wanneer ze erachter zou komen dat zij de aanwezigheid van de Amerikaan in huis had toegestaan.

‘Geen sprake van, hij moet nu onmiddellijk weg. In godsnaam, kind, in godsnaam, het kan niet, het kan niet...’ herhaalde de brave vrouw, terwijl ze de deur openhield en Daniel beleefd verzocht om weg te gaan.

De ogen van Aurora, die met ijzeren kracht aan zijn arm hing, vulden zich weer met tranen.

‘Ik vraag het je, Asunción, ik smeeek je, maar heel even en dan gaat hij weg, dat beloof ik je...’

‘Te midden van het gemarchandeer deed hij zijn best neutraal te blijven. Hij wilde dolgraag niet eventjes maar heel zijn leven blijven, maar

hij was er zich ook bewust van dat zijn mate van brutaliteit door binnen te glippen in haar huis een nogal aanzienlijk peil had bereikt en dat het voor hen niet goed was de situatie nog gespannener te maken. Totdat hij het niet meer kon uithouden.

'Staat u me een ogenblik toe, alstublieft. Dat beloven we u, Asunción, vijf minuten precies en geen minuut meer. We geven u ons erewoord,' zei hij en hij bracht ostentatief zijn hand naar zijn hart.

'Nee,' zei het kindermisje, zekerder van zichzelf.

'Op een plek waaraan u de voorkeur geeft en, dat hoeft niet eens gezegd te worden, met u erbij,' bood hij toen aan, wanhopig en overdadig blijk gevend van zijn goede wil.

'Nee.'

'En ik beloof u dat, als u erin toestemt, we u van nu af aan niet opnieuw lastig zullen vallen.'

De jeugdige overmoed en de beleefdheid uit een tekstboek overwonnen uiteindelijk de grijze haren. Maar hoewel ze zonder het te willen verleid was door de overtuigende manieren en woorden van die lange jongen, die in de verste verte niet leek op de duivel met zijn driendand zoals ze hem in haar fantasie voor zich had gezien, stelde Asunción wel de voorwaarden vast en markeerde het territorium met de inzet van een trouwe waakhond. Op de minuut af en volgens de klok. In haar aanwezigheid. En handjes thuis of anders was het gelijk afgelopen. Amen, hoefden zijzelf alleen nog maar te zeggen.

Ze zette hen in de keuken neer, ruim, wit en vierkant, met de grote marmeren tafel in het midden. De tafel van de ontbijtjes en het brood met chocolademelk bij terugkomst uit school. Van huiswerk, mensenetende reuzen en goede heksen, van de strips van Pumby, Kleinduimpjes en gemaskerde strijders. Van ruzies en ontboezemingen tussen broers en zussen, van warme melk op wintermiddagen en heimelijk uit het stokbrood getrokken stukjes net voor etenstijd. Nu was dit het territorium dat Asunción had uitgekozen voor het dringend bijpraten over de liefdesperikelen van Aurora, die tot op dat moment de kleine meid in huis was geweest, tegenover elkaar gezeten, zoals bij het bezoek aan een gedetineerde in een gevangenis. Zijzelf bleef ondertussen staan, op haar gezicht de strenge uitdrukking van een politieagent. Op twee meter afstand en zonder de klok uit het oog te verliezen.

'Er is iemand die ons misschien kan helpen,' deelde Daniel ten slotte aan Aurora mee.

Hij bracht haar vervolgens op de hoogte van zijn inval in het resort

van de U.S. Navy en van de besliste belofte van zijn landgenoten.

'Maar wat kunnen zij dan doen?' vroeg Aurora, terwijl ze met een wanhopig gebaar haar gezicht bedekte. 'Mijn ouders kennen geen enkele Amerikaan, ze hebben geen enkel contact met die mensen.'

'Nou, misschien krijgen ze dat nu wel.'

Dat was natuurlijk niet meer dan een loze belofte. Een even geestdriftige als zwakke poging enig optimisme op haar over te brengen door middel van een mogelijke oplossing, waarin zelfs hij niet al te veel vertrouwen stelde.

Ze deelden samen een sigaret en benutten het overgeven ervan van de ene mond naar de andere en van de ene hand naar de andere om allebei hun lippen op dezelfde plaats te zetten, om elkaars handen even te beroeren, om elkaar nauwelijks aan te raken en met de vluchtige aanraking een duizendste aan elkaar over te brengen van wat hun lichamen zouden doen als een mysterieuze kracht Asunción op magische wijze uiteen zou doen vallen.

Ze hadden net de tweede Chesterfield aangestoken toen Asunción, met de precisie van een klokkenmaker, aankondigde dat er een einde was gekomen aan de ontmoeting.

'En nu weg, mijnheertje, u bent uit op mijn ondergang,' zei ze en wees naar de deur. En daarna zuchtte ze, alsof ze zich wilde bevrijden van een dode kat.

Hoezeer ze ook aandrongen, ze wisten allebei dat ze er zelfs geen minuutje meer bij konden krijgen.

'Wanneer ga je terug naar Madrid?' vroeg Aurora, terwijl ze allebei opstonden, met evenveel zin als een veroordeelde die op weg ging naar de fusilladeplaats.

'Ik ga niet weg zonder jou.'

'Zeg dat niet, Daniel...' fluisterde zij en ze bracht een hand naar zijn gezicht.

Asunción belemmerde de impulsieve daad.

'Ik heb gezegd dat het is afgelopen.'

Totdat er voor hem niets anders opzat dan naar buiten te gaan. Daarvandaan keek hij om en zijn ogen zochten haar voor de laatste keer. Daar zag hij haar, in de blauwggestreepte pyjama van een van haar broers, met haar strogele krullen verspreid in een onzinnige zwerm, met haar door de ingehouden tranen glanzende ogen, ogen die een ontroostbaar gehuil aankondigden zodra hij de trap zou afdalen. En toen kon hij zich, ondanks zijn goede voornemens, en hoewel hij zich tot het

allerlaatste moment daartegen verzet had, niet langer bedwingen. Wetend dat hij het bevel van Asunción overtrad en het risico liep voor altijd haar vertrouwen te verspelen, liep hij plotseling weer naar binnen en nam afscheid van Aurora met de meest eindeloze kus die er ooit is geweest in de geschiedenis van alle kussen op de hele wereld.

Als een filmcamera die had opgenomen, zou die zelfs met de persoonlijke aanbeveling van de algemeen secretaris van de eenheidspartij van Franco niet door de censuur zijn gekomen.

Het bericht dat de vrouw van het hoofd van de basis erin had toegestemd hem bij haar thuis te ontvangen, voegde aan zijn dag nog een zuchtje hoop toe. Hij las het briefje meerdere keren en prentte de details in zijn hoofd. Ondertussen verloor de receptionist hem niet uit het oog, hoewel hij met moeite zijn lust bedwong om te weten te komen wat die twee prachtmeiden, wier beeld nog in zijn hoofd schommelde, hadden geschreven.

‘Kunt u nog een keer een taxi voor me bestellen, om kwart voor vijf, Modesto, alstublieft?’

‘Direct, mister Daniel. Gaat u op bezoek bij uw Amerikaanse vriendinnen?’ vroeg hij, zonder zich te kunnen bedwingen.

‘Voorlopig even niet. Nu moet ik andere zaken regelen.’

Een taxi stond hem op het overeengekomen tijdstip op te wachten voor de deur van het pension. Een taxi en nog iemand anders.

‘Ik heb al gehoord dat er bij ons thuis vanmorgen een bezoekje is afgelegd.’

‘Nana, wat doe jij hier?’

Ditmaal was ze in het grijs gekleed, met een zwarte sluier die haar hoofd bedekte.

‘Ik kwam even op bezoek bij je, lieverd. Zodat je me uitnodigt op een kopje koffie voordat de plechtigheden beginnen, want ik heb geen lichaam meer om veel te knielen. Waar neem je me mee naartoe?’

‘Nergens heen, het spijt me. Ik word ergens verwacht.’

‘Nou, dan is het erg jammer dat je wel geen tijd zult hebben om te lezen wat ik in mijn tas voor je heb meegebracht.’

Hij keek haar aan, zonder haar helemaal te geloven.

‘Eigenlijk is het een heel kort briefje, niet zoals wij die in onze tijd schreven naar onze geliefden, met al die tierelantijnen die we tegen ze

zeiden. Maar Aurora zou het vast heel fijn vinden als je het las.'

'Waarom doen we het niet zo?' stelde hij voor, zodra hij de poging tot chantage van de oude vrouw doorhad. 'Jij geeft me nu de brief, ik ga weg en daarna, wanneer ik terugkom, treffen we elkaar. En dan drinken we een kop koffie of doen we waar je ook maar zin in hebt.'

'Nee, mijn beste, want tegen die tijd heeft Marichu me al te pakken gekregen en zullen we ons samen aan het voorbereiden zijn op de processie.'

'Gaan we nu, mijnheer?' vroeg de taxichauffeur ongeduldig. 'Het is al tien vóór geweest en ik moet om kwart over vijf op het station zijn, want dan komt een stel reizigers voor me met een heleboel bagage.'

Met een handbeweging vroeg hij hem even te wachten, terwijl hij zich, geduld verzamelend, weer tot de grootmoeder van Aurora richtte.

'Kijk eens, Nana...' probeerde hij uiterst tactvol. 'Ik zou zeker graag de middag met je willen doorbrengen, maar ik kan niet blijven, want ik heb een heel, heel erg belangrijke bijeenkomst. Belangrijk voor Aurora en belangrijk voor mij. Voor ons allebei.'

'Laat me dan maar met je meegaan. Per slot van rekening ben ik een bloedverwant van een van de betrokken partijen, voor hetzelfde geld kan ik je zelfs helpen.'

'Daar ben ik je bijzonder dankbaar voor, maar dat is onmogelijk. Dit moet ik alleen oplossen.'

'Mijnheer, het is al vijf vóór...' drong de taxichauffeur aan.

'Dan, mijn engel, ben ik bang dat ik je het briefje niet zal kunnen geven.'

'Nana, alsjeblieft.'

'Mijnheer, die reizigers komen beladen met pakken, ik loop ze mis als ik daar niet op tijd ben.'

'En onze Aurora zal enorm de pest in hebben, dat wil je niet weten.'

'Mijnheer, het is al vijf vóór geweest...'

Daniel koos voor een middenweg tussen het wurgen van de oude vrouw of van de taxichauffeur.

'Stap maar in de auto, snel. Maar geef me eerst de brief. En u moet zo hard rijden als u maar kunt, als u zo vriendelijk wilt zijn.'

Hij vouwde de missive zo onstuimig open dat hij het papier bijna scheurde. Hij bevatte slechts een paar tedere woorden, die haar vreugde vanwege zijn onverwachte bezoek memoreerden. Desalniettemin las hij hem vier of vijf keer, zonder aandacht te hesteden aan de onop-

houdelijke conversatie van de oude vrouw terwijl ze haar sluier afdeed, die nogal achteloos in haar tas stopte en haar kapsel in orde bracht, waarbij ze zich in de achteruitkijkspiegel bekeek.

Loretta Harris kwam haar gast in de voortuin van haar verblijf begroeten. Als ze al verbaasd was hem te zien aankomen met een toonbare oude Spaanse vrouw, die hem bij zijn arm vasthield, dan verborg ze dat meesterlijk.

'*Je suis* de grootmoeder van Aurora,' stelde ze zich voor, opdat er geen twijfel zou bestaan over de legitimiteit van haar aanwezigheid. En voordat Daniel ook maar de kans kreeg zijn mond open te doen, stootte zij een waterval van misbaar en ouderwetse begroetingen uit in een Frans dat voor het overige meer dan correct was.

De Amerikaanse hoorde haar half onthutst, half geamuseerd aan, terwijl ze zijdelings een oog op Daniel wierp en de jongeman ten gunste van wie ze zou moeten optreden, op afstand inschatte. Hij deed onder tussen hetzelfde, in een poging op voorhand die landgenote in te schatten, met haar ongedwongen gezichtsuitdrukking en bouw als van een paard, die het op zich had genomen hem te hulp te komen.

'Dank u wel, mevrouw Harris, dat u ons wilt ontvangen,' zag hij kans snel in te brengen gedurende een adempauze van Nana. Die woorden sprak hij in het Spaans, rekening houdend met haar, hoewel hij razendsnel in het Engels uitlegde dat Aurora's oma tegen zijn wens en op een manier die absoluut ongelegen kwam had besloten mee op bezoek te komen.

Loretta liet merken weinig betekenis aan de kwestie te hechten, met een glimlach die buitensporig grote tanden liet zien.

'Komt u binnen, komt u binnen, alstublieft,' zei ze alleen, terwijl ze de oude dame liet voorgaan. 'Het is me een genoegen u hier te hebben.'

Het huis, groot, pasgebouwd en gemeubileerd volgens de trend in het Amerika van de jaren vijftig – de *fabulous fifties* –, kwam evenveel als een ei met een kastanje overeen met de decoratieve maatstaven van de huizen van de gegoede families die Nana placht te frequenteren. Het Amerikaanse interieurdesign straalde het optimisme en de toenemende consumptiedrift die na de Tweede Wereldoorlog was opgekomen uit, de weerspiegeling van een land dat zich steeds moderner en machtiger begon te voelen. Daar waar de Spanjaarden kanten en fluwelen gordijnen koesterden, ronde tafeltjes met vuurpothouders en portretten van overgrootouders die op perkament waren gaan lijken, show-

den de Amerikanen fauteuils met drie poten en asbakken in vreselijk felle kleuren. Waar de Spanjaarden geworteldheid, ingetogenheid en matheid opeenstapelden, gaven de Amerikanen helderheid en een in die streken ongekende luchthartigheid te zien.

Zodra Nana een glimp opving van die fascinerende praal, bleef ze plotseling stilstaan en sloeg met een theatraal gebaar een hand voor haar mond in een poging om haar ongeremde bewondering in te tomen. Haar ogen vlogen vervolgens over de muren vol abstracte schilderijen en over de enigszins potsierlijke kegelvormige en schreeuwerig blauwe lampen.

'Ik vind dit allemaal prachtig, prachtig, prachtig en nog eens prachtig! Deze ontzettend moderne huizen en deze meubelen die zo... zo... zo... ik heb er geen woorden voor, ik ben er werkelijk helemaal verzot op!' was haar geestdriftige commentaar direct na binnenkomst.

'Dank je wel, lieve,' antwoordde mevrouw Harris.

'Misschien kun je wel bevriend raken met mijn dochter Marichu, lieve,' voegde Nana eraan toe, ze gaf mevrouw Harris een paar klopjes op haar arm, 'en kun je haar ervan overtuigen dat de voddenman alle verschrikkelijke relikwieën die wij in huis hebben maar moet meenemen en dat ze zulke dingen koopt, zo modern en zo geweldig en zo fantastisch en zo, zo, zo...'

Loretta en Daniel wierpen steelse blikken naar elkaar. Hij smeekte om vergiffenis met zijn gezichtsuitdrukking en zij stelde hem gerust, zonder woorden beduidend dat hij zich geen zorgen moest maken, dat de aanwezigheid van die zo bijzondere vrouw geen enkel probleem was. Toen Nana klaar was met het doornemen van het vertrek, zag Loretta eindelijk kans haar bezoek plaats te laten nemen in een paar grote leunstoelen, waarvan de oude vrouw de kunstzinnigheid en geriefelijkheid opnieuw begon te prijzen met overdreven loftuitingen.

'Koffie? Thee?' lukte het de gastvrouw ten slotte te zeggen.

De op elegante wijze gekwetste gezichtsuitdrukking van de oma van Aurora verplichtte haar onmiddellijk nog een aanbod aan de lijst toe te voegen.

'Of misschien een martini?'

Het gesprek sloeg zijn vleugels uit in een mengeling van Spaans en Engels, doorspekt met enkele zinnen in het Frans, zinnen die Nana af en toe niet opportuun bijdroeg als door roest aangetaste getuigen van haar reizen naar Parijs en haar vrolijke zomers als vrijgezelle jonge vrouw in Biarritz, vóór het familiedebacle waarbij ze door de schuld

van die losbol van een vader van haar al hun geld kwijtraakten. En zo bleven ze wel een uur of wat zitten kletsen, totdat mevrouw Harris vermoedde dat ze wel een meer dan ruw beeld van de situatie had, inclusief de stamboom van beide families in Spanje en in de Verenigde Staten, de situering van de Carranza's binnen de lokale sociale structuur en de zwakke punten van Enrique en Marichu. Voldoende materiaal om aan het werk te kunnen gaan, dacht ze.

Het bezoek had op dit punt moeten eindigen; het moment was aan gebroken waarop het verstandig zou zijn geweest als Loretta *goodbye, my dear friends* tegen hen had gezegd. Maar het was al bijna acht uur en de namiddag bleek zeer veel gemakkelijker te zijn dan verwacht was. En haar echtgenoot had een afspraak, zij begon het eerste knagen van de honger te voelen en merkte dat haar hoofd ietwat vluchtig was door de alcohol. Bijna zonder erbij na te denken vroeg ze hun te blijven eten.

Voordat Daniel de tijd had om te overdenken of het wel gepast was om het aanbod nou wel of niet te accepteren, was Nana al om een telefoon aan het vragen om haar dochter te bellen en haar een enorme smoes te vertellen, die het haar mogelijk zou maken haar verblijf te rekken. Ze hoorden haar dus een reeks onzinnige leugens aaneenrighen, waarin de vermeende val van haar vriendin María Angustias midden op straat zich vermengde met een mogelijke breuk van haar pols en de onvermijdelijke noodzaak aan haar zijde te blijven totdat er iemand zou komen om haar af te lossen in haar rol van barmhartige Samaritaanse.

'Jullie moeten je absoluut geen zorgen om mij maken,' drong ze aan voordat ze afscheid nam, 'want een mens is in staat om wat dan ook te doen voor een hartsvriendin. Ik kom wel naar huis zodra ik kan, maken jullie je maar geen zorgen, alsjeblieft...'

Hij had al te veel problemen met de familie omdat hij hun dochter had verleid, om er nu ook nog eens van beschuldigd te worden dat hij haar grootmoeder op het verkeerde pad bracht, bedacht Daniel. Maar hij kon niets doen. Wie niet meer terug kan, moet maar vooruitgaan, zoals mevrouw Antonia altijd zei. Of was het wie vooruit kan, moet niet meer teruggaan? Dat deed er niet toe, dacht hij machteloos, terwijl hij zijn derde martini opdrank. Het had weinig zin om stil te staan teneinde op de gevolgen vooruit te lopen.

Het avondeten werd verlengd met ontspannen conversatie totdat, na afloop van de voorgebakken kwarktaart van Sara Lee en de koffie,

Nana met haar ellebogen op tafel steunde en er een klinkende klap met haar open hand op gaf.

‘Nou, mijn besten, wat denken jullie van een partijtje?’

Daniel had daar genoeg aan om te weten dat het moment gekomen was om haar daar weg te halen, al zou hij haar moeten meeslepen. Zijn relatie met de Carranza's was al meer dan genoeg verslechterd, maar kon altijd nog slechter worden.

Het eerste wat Loretta Harris de volgende morgen deed, was Vivian bellen om haar te bevestigen dat de operatie al aan de gang was; ze vroeg haar hun landgenoot op te halen en zich met hem te belasten. Ze rechtvaardigde zich door te zeggen dat een beetje afleiding de jongen goed zou doen en liet zelfs niet doorschemeren dat de werkelijke reden van haar voorstel de wenselijkheid was om hem de komende uren uit de buurt te houden van de activiteiten die ten gunste van hem moesten worden uitgevoerd. De lange bijeenkomst van de avond daarvoor was vermakelijk geweest en erg vruchtbaar voor het verkrijgen van relevante gegevens, maar ze vermoedde dat het riskant kon zijn om Daniel toe te staan vrijelijk rond te lopen door de stad. Misschien zelfs contraproductief voor haar plannen: op ieder mogelijk moment zou hij kunnen opduiken en dan op de minst geschikte plaats, op een ongepaste wijze handelen of iets zeggen wat niet goed uitkwam. Ook vermoedde ze dat het niet gunstig was als hij bleef omgaan met Nana: de oude dame was, zonder haar geestigheid en vlotheid tekort te willen doen, een ware tijdbom met onvoorspelbare gevolgen in het geval die ontplofte.

Ze deed daarom de meisjes een spontane suggestie. Aangezien het een feestdag was en prachtig weer, zou het dan geen goed idee zijn als ze een kamp aan zee zouden organiseren tot zaterdag na de middag? De gedachte bleef in de lucht hangen dat Loretta Harris met dat ogenschijnlijk zo onschuldige voorstel de bedoeling had hen allemaal uit de buurt te houden.

Ze stemden daar natuurlijk mee in. Een paar uur later gingen de beide families, met nog een andere die zich bij hen aansloot, Daniel ophalen in drie jeeps, waaruit het geschater van kinderen, spontane kreten en *Jailhouse Rock* van Elvis Presley op volle sterkte klonken. Niet op de hoogte van de lokale tijden en dagritmes, zonder te weten dat ze door de hele stad door te rijden midden op Goede Vrijdag de rust tijdens de meest trieste dag van het jaar ernstig verstoorde.

Loretta Harris, discreet verborgen achter een gordijn terwijl ze de

vierde sigaret van die morgen rookte, zag hoe ze weggingen. Toen ze aannam dat ze ver genoeg uit de buurt waren, greep ze de telefoon en draaide een nummer dat ze uit haar hoofd kende.

‘Nieves hier,’ zei iemand aan de andere kant van de lijn.

En toen begon het balletje te rollen.

Sergeant Ricardo Nieves was twee jaar eerder naar Cartagena gekomen met de opdracht de noodzakelijke logistiek voor te bereiden om het leven van de Amerikaanse militairen en hun gezinnen zo prettig mogelijk te maken. Vanwege zijn gezicht en lichaamsbouw kon hij doorgaan voor een lid van de familiestam van Pancho Villa, maar zijn wonderbaarlijke tweetaligheid en niet zijn krijgshaftige vuur had voor hem de poort tot die functie geopend. Hoe kon het ook anders dan dat die waardige zoon van de grens uitermate bedreven was in het Engels en in het Spaans? Hij had zijn leven geleefd tussen Laredo, Texas en Nuevo Laredo, Mexico, twee steden die verenigd werden door een brug en gescheiden door een rivier die afhankelijk van de oever waarop elk van beide steden lag van naam veranderde. Vierentwintig maanden nadat hij zich aan de Middellandse Zee had gevestigd, bewoog de Latijns-Amerikaanse sergeant van de U.S. Navy zich door de stad waar hij zijn werkplek had alsof hij in de calle del Aire zelf geboren was. Hij had geen kennis van scheepsstrategie, het instrumentarium van de inlichtingendienst of onderzeese wapens, maar was een natuurtalent als het aankwam op het uit de weg ruimen, oplossen, gedaan krijgen van en onderhandelen over wat dan ook, of het nou ging over een stel fietssen of een blindedarmoperatie, een doosje Alka-Seltzer of drie hoeren voor het hengstenbal van een foerier.

Zij aan zij verdeelden Loretta en hij het werk in evenredige delen onder elkaar. De Amerikaanse jongen die vastbesloten was om te trouwen met de jonge Spaanse leek heel innemend, zeker. Maar de vrouw van de zeekapitein had er al meer dan genoeg van schijnbaar smetteloze jongens met zeer hoffelijke manieren te leren kennen die, als het erop aankwam, dwangmatige leugenaars, gewetenloze lefgozers of gewoonweg idioten op de rand van een of andere psychopathische aandoening bleken te zijn. Ze moest daarom beginnen met navraag doen, om vast te stellen of de man die ze van plan waren te helpen werkelijk beschikte over de minimale persoonlijke vereisten om te worden geholpen. Dat was geen probleem, de vrouw van het hoofd van een basis van de U.S. Navy had altijd zo haar hulpmiddelen. Dat zou voorlopig haar taak zijn, de Carter-flank. Nieves, zijnerzijds, zou zich belasten met de lokale om-

geving. In een agenda met een omslag van zwart zeildoek noteerde hij alle details die mevrouw Harris hem verschaft: de exacte naam van de familie, hoe ze waren, waar ze woonden, met wie ze omgingen, waar ze van leefden, hoeveel ze bezaten... Alles wat nodig was om te beginnen.

In de daaropvolgende uren strekte ieder van hen zijn tentakels uit op zijn terrein van actie. Loretta Harris deed dat over grote afstand. Vanwege de baan van haar man had zij diverse hulpmiddelen tot haar beschikking, maar ze benutte altijd eerst die middelen waarvan haar intuïtie haar zei dat ze onfeilbaar waren en op dat moment waren dit haar persoonlijke contacten. Het was voldoende dat ze in twee van de vijf telefoongesprekken die ze voerde een eindje vond waaraan ze kon trekken. De rest kwam haar aangewaaid.

Sergeant Nieves werkte ondertussen in het veld. Hij begon diverse besprekingen met aannemers, scheepsmakelaars, zeelieden van de Spaanse vloot en ritselaars en opportunisten van het meest verschillende slag. Hij gebruikte niet de telefoon maar de straat, de cafétafeltjes en de togen van de bars, allemaal bijna verlaten op de meest rampzalige dag van de Goede Week.

Ze kwamen diezelfde avond weer bij elkaar. Tegen die tijd had Loretta Harris via haar ingewikkelde netwerk van connecties al de beproefde zekerheid dat Daniel Carter geheel en al degene was die hij zei te zijn. Nieves van zijn kant had tegen die tijd een aanzienlijk aantal visitekaartjes verzameld, die het vooruitzicht boden dat de missie tot een goed einde zou komen. De volgende stap was het toneel plannen.

Halverwege de zaterdagmiddag keerde de karavaan deelnemers aan het uitstapje terug naar hun nederzetting. Ze hadden prachtig weer gehad toen ze kampeerden op het strand, ze hadden hardloophwedstrijden gehouden en kastelen gebouwd en de meest vastberaden lieden onder hen hadden gezwommen, ze hadden liedjes aangeheven in hun eigen taal, op een kampvuur opgewarmde veldrantsoenen gegeten, en de lokale streekgenoten hadden vanaf een afstand naar hen gekeken alsof het ging om een groep buitenaardse wezens. Toen ze aankwamen, wachtte hun een handgeschreven briefje onder de deur van Rachel. Daniel Carter werd ontboden in het huis van de Harrisen. Met spoed.

Voor de zoveelste keer in de afgelopen dagen deed een keukentafel dienst als operatiebasis om de toekomst van de kwestie te regelen. Aan de ene kant ging Daniel zitten, en de bezorgdheid op zijn gezicht stemde niet overeen met de onverzorgdheid van zijn verschijning: korte

broek en een kaki hemd dat hem geleend was door een van de zeelui, zijn gezicht verbrand door de zon en het in de war zittende haar nog vol zand en zout. Aan de andere kant zat Nieves, in uniform naast zijn agenda met zwart omslag. Nieves die de eerste tabaksrookwolken van de sigaar die hij zojuist had aangestoken de lucht in blies. Leunend tegen het aanrecht en op gelijke afstand van beiden tussen hen in, stond Loretta Harris zwijgend te roken. Op haar hoede, oplettend.

Ze wonden er geen doekjes om, en ook vroegen ze niet naar zijn mening of gaven ze hem ook maar enige kans om in het verhaal tussenbeide te komen met een andere keuze dan die welke zij hem boden. Alles was al georganiseerd en moest diezelfde avond nog worden afgewerkt, bij het diner waarop het hoofd van de basis en zijn echtgenote een select gezelschap van genodigden zouden onthalen. Hoe eerder hoe liever: het was beter hen onvoorbereid te pakken te krijgen dan hun tijd te geven waardoor de toch al zo onrustige situatie nog verder verstoord zou worden.

Alsof het ging om het trainen van een geheim agent, zo zette Nieves, met de koelbloedigheid van een neurochirurg en zijn Farias tussen zijn vingers, aan Daniel Carter de precieze wijze uiteen waarop hij te werk moest gaan als dat nodig was. Om te beginnen mocht hij niet één keer zelfs maar laten doorschemeren dat degene die verantwoordelijk was voor zijn verblijf in Spanje een professor was die had besloten nooit meer terug te keren naar het grootse en vrije vaderland van Franco, en ook niet dat hij in Madrid al zes maanden verbleef in het huis van de weduwe van een anarchist, of dat hij een proefschrift voorbereidde over een rode schrijver, ook al had deze nog zo veel nationale prijzen gekregen. Ook zou het niet goed uitkomen iets te onthullen over de tijd dat hij in Pittsburgh had gewerkt tussen arbeiders die waren aangesloten bij de vakbeweging, en ook niet dat hij zijn scholing voltooid had dankzij studiebeurzen of dat hij een van zijn eerste kennismakingen met dat verre oord dat Spanje heette had opgedaan door *For Whom the Bell Tolls* van Hemingway te lezen, die roman van betwistbare ideologie waarin de hoofdpersoon een Amerikaanse hoogleraar is die eindigt als terrorist in de gelederen van de Internationale Brigades die de Republiek verdedigden in het gebergte van Guadarrama.

Daarentegen zou het wel goed uitkomen als hij zou uitweiden in zijn beschrijving van de tandheelkundige behandelkamer van zijn vader en over de begaafdheden van zijn moeder als pianiste, over haar vele cha-

ritatieve activiteiten en de verwantschap die haar verbond met een conservatief congreslid uit de staat Wyoming, ook al ging het om een achterneef die ze voor het laatst gezien had op een begrafenis, veertien jaar geleden. Wat zijn geloof betreft: mochten ze daar naar vragen, dan was het het beste als hij eenvoudigweg zou zeggen dat hij christen was, het was helemaal niet nodig om omstandig te vertellen over zijn toemende agnosticisme of over de methodistenkerk waar zijn familie iedere zondagmorgen de dienst bijwoonde. Wat betreft zijn academische vorming: voor het geval daarover kritische vragen zouden worden gesteld, zou het het beste zijn als hij onverholen zijn bewondering voor de Spaanse literatuur voorafgaand aan de twintigste eeuw zou laten blijken, zich zo mogelijk concentrerend op helden, heiligen, monniken en romantici. El Cid Campeador, Sint-Jan van het Kruis en broeder Luis de León konden probleemloos worden verheerlijkt. Liberalen, vertegenwoordigers van het *regeneracionismo* of meer op het buitenland gerichte schrijvers konden maar beter buiten beschouwing worden gelaten. De verbannen schrijvers: verboden die te noemen. En over Ramón J. Sender: geen woord!

‘En over professor don Domingo Cabeza de Vaca, het Heldhaftige Lid van de Carlistenmilitie en Verminkte Ridder,’ eindigde Nieves, nadat hij de rook van zijn laatste trek aan de sigaar had uitgeblazen, ‘kunt u, mijn jongen, als u dat wilt kletsen totdat het licht wordt.’

Toen hij die hele reeks adviezen hoorde die blijk gaven van een uitputtende kennis van alle facetten van zijn leven, wist Daniel Carter niet wat hij moest zeggen. Enerzijds voelde hij zich ongemakkelijk, gekwetst te merken hoe zijn privéleven geweld was aangedaan, hoe er een valse voorstelling werd gegeven van zijn interesses en hoe de persoonlijke beslissingen waarvoor hij zozeer had gevochten, nietig waren verklaard. Hij schatte dat alles daarom in als een brutale inbreuk op zijn leven en zijn persoon, en stond op het punt om zijn ongenoegen onomwonden tot uitdrukking te brengen.

Anderzijds moest hij echter erkennen dat de werkzaamheden onbepelbaar waren uitgevoerd. Hij herinnerde zich dat het verzoek om hulp van hemzelf was uitgegaan zonder beperkingen op te leggen aan de gang van zaken, dat hij degene was geweest die die landgenoten had opgezocht, in de hoop dat ze hem een sleepkabel toe zouden werpen nu hij absoluut niet meer wist hoe hij op eigen kracht weer vlot moest komen. Toen pas slaagde hij erin voldoende helder inzicht te krijgen om tot de conclusie te komen dat dit de enige troeven waren die hij op

dat moment in handen had. Daarin school de onwaarschijnlijke mogelijkheid om in de gunst te komen bij de familie van Aurora, er was geen andere optie.

Of hij accepteerde die rol, of hij kon teruggaan naar zijn vaderland.

Of hij speelde met zijn hoofd, of de partij was verloren.

Sergeant Nieves en Loretta Harris hadden besloten op de avond van Paaszaterdag met spoed alle figuranten bijeen te roepen die nodig waren voor hun encenering, in de eigen woning van het hoofd van de marinebasis. Vriendschapsdiner, luidde het gekozen voorwendsel. Beiden waren zich ervan bewust dat het niet de meest gepaste dag was, maar ze vertrouwden erop dat de betreffende genodigden die onverwachte invitatie zouden interpreteren als zomaar een geval van interculturele onhandigheid van de zijde van een stel extravagante buitenlanders, die weinig of niets wisten van de sociale gebruiken in die stad. Het was onmogelijk de manoeuvres en de trucs te vermoeden waar een stuk of wat intriganten mee bezig waren.

Een paar militairen bezorgden diezelfde morgen de indrukwekkende, grote kaarten met het vergulde en blauwe schild van de U.S. Navy aan huis. Na toestemming van Loretta Harris werd de lijst van genodigden minutieus door Nieves opgesteld overeenkomstig zijn stappen in de voorafgaande uren. Hij omvatte de notabelen, hoge militaire functionarissen van de vaderlandse strijdkrachten en een heleboel stellen van zekere stand: niemand met geld of goede naam en die iets voorstelde moest worden buitengesloten. Alle uitnodigingen werden door de geadresseerden ontvangen met gelijke doses verbazing en verbijstering, maar niemand overwoog ook maar een ogenblik de mogelijkheid er niet heen te gaan.

Voor de meeste genodigden zou het de eerste directe confrontatie worden met die buitenlanders die ze zo fascinerend vonden. Daarom waren de uren voor het evenement een ontredderde chaos voor de meeste aanwezigen, in het bijzonder voor de dames, volkomen onwetend als zij waren van de onderliggende machinaties en belangen. Alle dames sommeerden met spoed hun kapsters aan huis en verloren hun kalmte

bij het steeds maar weer passen van andere modellen, sommige ervan van de hand wijzend omdat ze te overdreven, andere omdat ze te truttig waren, zonder precies te weten wat iemand, verdorie!, aan moest om niet uit de toon te vallen bij een dergelijke gelegenheid.

De heren, hunnerzijds, ontvingen de uitnodiging met verbazing, een verbazing die niet zonder een verborgen bijmaakje was toen ze kennissenamen van het feit dat alleen de lokale crème de la crème bijeen was geroepen. Het zal een onovertreffbare kans zijn om relaties te verstevigen, zaken af te handelen en scherpe kantjes bij te schaven, dacht menigeen. Om roddels te horen en op de hoogte te komen van de sappigste aangelegenheden. Kortom, om de altijd lonende machinerie van sociale betrekkingen goed gesmeerd te houden.

In huize Carranza was de situatie niet anders. Marichu, Aurora's moeder, met krulspelden en in onderjurk, zenuwachtig haar nagels droog blazend na de pas gedane manicure, twijfelde tussen een oogverblindende pauwblauwe cocktailjurk of een meer ingetogen koraalkleurig ensemble. De apotheker, onbezorgd, doodde de tijd met het oplossen van een kruiswoordpuzzel in de salon, in het besef dat hij zich op het laatste moment alleen nog maar weer even hoefde te scheren en zijn smoking hoefde aan te trekken. Nana, ondertussen, liep van de ene plek in het huis naar de andere, rook uitblazend, terwijl ze piekerde over de beste manier om haar dochter om de tuin te kunnen leiden, opdat ze haar ook mee zouden nemen. Dat lukte haar echter niet, hoewel het paar nog maar nauwelijks de deur was uitgegaan of er kwam een bos bloemen aan huis met een kaartje van Loretta. Ze verontschuldigde zich en dagvaardde haar voor de volgende dag, met het excuus haar dan gedetailleerd de bijzonderheden te kunnen vertellen. In het geniep was het Loretta's bedoeling de oude dame vooralsnog ver weg te houden van het toneel.

Om acht uur precies arriveerden de eerste genodigden bij het huis van de Harrisen, een schitterend buffet stond op hen te wachten, iets verschrikkelijk chics en ongebruikelijks in het Spanje van 1959, waar het percentage analfabeten rond de veertig procent lag en dat een jaarlijks inkomen per hoofd van de bevolking had dat nauwelijks de driehonderd dollar haalde. De goede betrekkingen van Loretta met de vrouw van het hoofd van de basis in Rota enerzijds en het gekonkel van Nieves anderzijds waren van nut geweest om de zeer beperkte beschikbaarheid van Amerikaanse producten in de streek aan te vullen. Waldorfsalade, wilde zalmfilet, langoesten uit New England met botersaus

en andere overzeese exquisite gerechten, die schokkend in koelboxen aan boord van een militair voertuig waren aangekomen. Met de gerechten kwamen ook stapels borden mee van wit porselein met vergulde en blauwe rand en het schild van de U.S. Navy. Er mocht niets ontbreken.

Zeekapitein Harris had pas de vorige dag gehoord over de machinaties van zijn vrouw en zijn ondergeschikte, maar hij vertrouwde erop dat ze wisten wat ze deden. En voor een feest haalde hij nooit zijn neus op. Naarmate de genodigden het huis betraden, begroette Loretta, in vuurrood, iedereen heel innemend, terwijl hij, zijn grootmoedige omvang in bedwang houdend in een uniform met vier galons op de mouwopening, hen ontving met een gebrandmerkte glimlach op zijn gezicht. Beiden probeerden hun beste Spaans in praktijk te brengen, terwijl op de achtergrond de trompet van Louis Armstrong klonk. Sergeant Nieves volhardde overeenkomstig zijn rang in een plek op het tweede plan, buiten de centrale activiteit.

De kleding en de juwelen van de dames schitterden weelderig, terwijl ze elkaar blikken toewierpen als speren, bestemd om de glamour van de ander in te schatten, en tegelijkertijd steelse blikken wierpen op de moderne inrichting van de woning van de Amerikanen. Bij de heren was het zich herhalende patroon het militaire uniform en de smoking, hoewel sommigen, verstrooid of onwetend, zich vertoonden in alle-daags tenue de ville, een enorme blunder die voor de rest van hun leven gegrift zou blijven in het geheugen van hun beschaamde wederhelften.

Met een paar voor de anderen niet waarneembare blikken beduidde Nieves het echtpaar Harris wie de Carranza's waren. De elegante dame in de blauwe jurk, die te midden van een geanimeerd groepje lachte, was de moeder. De vader die mijnheer met een wat verstrooid uiterlijk, die nieuwsgierig die vreemde schilderijen bekeek waarop de lijnen en geometrische vormen elkaar in het wilde weg kruisten. Ze moesten niet uit het oog worden verloren, hoewel ze hen voorlopig met rust zouden laten. Het was niet handig ze al vanaf het begin te overdonderen.

Allen begaven zich gaandeweg in de richting van het buffet. Ze bedienden zich van de ene na de andere schotel met geveinsde natuurlijkheid en bijna altijd niet wetend wat ze zojuist in godsnaam in hun mond hadden gestopt. De mode van de zelfbediening had het vaderland van de markthallen, de coöperatieve bedrijfswinkels, de pensions en de kroegen nog niet bereikt, en dit een beetje hiervan en nog een

beetje daarvan uitkiezen en daarna staande eten bleek duivels ingewikkeld te zijn voor de Spanjaarden. Het onvermogen van de meesten om tegelijk een bord, vork en glas vast te houden en dan ook nog eens een gesprek gaande te houden bleek overduidelijk, en er waren er diversen die na enkele pogingen besloten de handdoek in de ring te gooien en het te houden bij een half diner. Liever hongerlijden dan zich belachelijk maken door te zien dat de gerechten op de bovenmatig waardige voorgevel van een of andere dame vielen, dachten ze vast.

Na een tijdje diende een nieuwe uitwisseling van blikken tussen Nieves, Harris en zijn echtgenote als teken om het jachtverbod op te heffen. Met een argeloze vraag over de chemische samenstelling van de Pijnstiller met vitaminen sloot Loretta de apotheker in in een hoek van de salon en dompelde hem onder in druk en enigszins onbegrijpelijk geklets over Spaanse en Amerikaanse medicijnen. Bijna tegelijkertijd was in een andere hoek van het vertrek de toevallige nabijheid van de zeekapitein doorslaggevend om te voorkomen dat een struikelende, onhandige gast de pauwblauwe japon van Marichu zou verwoesten: de zeeman greep het glas wijn met een handig gebaar bijna in de lucht vast en daarmee redde hij niet alleen de gaafheid van de kledij, maar zag hij ook kans een stroom dankbetuigingen bij haar op gang te brengen die hem tot excuus diende om een gesprek te beginnen.

Noch de apotheker noch zijn vrouw kon zich later precies herinneren hoe de beide gesprekken waren verlopen, maar met veel hi hi hi hier en veel ha ha ha daar wilde het geval dat de vader van Aurora plotseling verrast werd door een oogverblindend voorstel om vanuit zijn apotheek tweehonderd ampullen penicilline te distribueren, het meest gewilde medicijn in dat land van onderontwikkeling en schaarste. Praktisch op hetzelfde ogenblik accepteerde haar moeder vergenoegd een uitnodiging om deel te nemen aan de jaarmarkt in Sevilla, in gezelschap van het meest uitgelezen deel van het in Spanje gestationeerde militaire apparaat van de Verenigde Staten. Nieves dronk ondertussen zijn zevende glas tequila en observeerde tevreden beide taferelen vanuit de achterhoede, terwijl hij tegelijkertijd de tijd doodde tot de volgende stap van zijn plan.

Toen de acrobatische toeren van het buffet eenmaal waren doorstaan, waren het de alcohol en de rock-'n-roll die de atmosfeer ontspannen maakten door het gelach te vermengen met het gerinkel van de glazen, terwijl het gemarchandeer en geroddel ongeremd de ronde deden in de coterieën en enkele paren hun best deden om hun danspassen aan

te passen aan het ritme van die vreemde muziek, die uitnodigde om te gaan bewegen. Parallel daaraan probeerde het gemeenteraadslid belast met openbare orde de vrouw te betasten van een korvetkapitein van de U.S. Navy, die al met een enorm stuk in de kraag rondliep.

Terwijl de Carranza's nog altijd bekoord werden door de persoonlijke charme van de heer en mevrouw Harris, waren laatstgenoemden, die tot op dat ogenblik op verschillende flanken waren gebleven, heimelijk bezig dichterbij elkaar te komen, iets wat bedoeld was om de beide paren uiteindelijk te laten samenkomen. Ze handelden als antwoord op een nieuwe aanwijzing van Nieves; toen de sergeant eenmaal had vastgesteld dat de vier al bij elkaar stonden, glipte hij weg naar de keuken en van daaruit ging hij de tuin in. Hij zette vervolgens twee vingers aan zijn mond en verscheurde de avond met een fluitsignaal. Onmiddellijk doken vijf schaduwen op uit een naburig huis, vijf lichamen verdeeld over twee gala-uniformen, twee cocktailjurken en een smoking die, springend over kuilen en verzakkingen terwijl hij de levensmiddelen begeleidde, was aangekomen vanaf de basis in Rota, nadat de noodzakelijke en uiterst nauwkeurige opgenomen maten waren doorgestuurd.

De binnenkomst van het kwintet deed de gesprekken prompt stilvallen.

'Goedenavond, lieve mensen!' riep Loretta, ergens vanuit de salon.

Zij, knap en gebronsd na het kamperen bij de zee, zagen er geweldig uit. Hun vrouwen schitterden spectaculair, geperst in jurken die een parade van prachtig gebruinde armen, schouders en decolletés vertoonden. Daniel, met een bruinverbrand gezicht, met zijn altijd ontembare haren nu onderworpen aan een flinke dosis brillantine en onberispelijk in de geleende smoking, ging met snelle ogen over het toneel. Totdat hij de Carranza's ontdekte naast de Harrisen: ze hadden geen verstek laten gaan. De eerste stap is gezet. Laten we voortwaarts en ten aanval gaan, dacht hij, met een knoop ter grootte van een vuist die op zijn maag drukte.

De gastheer en gastvrouw begroetten het groepje met een enthousiasme dat grensde aan euforie. Deels omdat dit het plan was. En deels omdat beide echtelieden al meer dan twee uur te veel zopen, zonder ook maar enige matiging.

'Danny, my dear, you look absolutely gorgeous!' riep Loretta uit met een van haar paardachtige schaterlachjes. Bijna met puur geweld drong ze tussen de genodigden door totdat ze bij hem was.

'Mijn lieve Loretta, je ziet er fantastisch uit, heel erg bedankt voor dit geweldige feest,' luidde de groet van Daniel in zijn goed ingestudeerde Spaans.

Vervolgens kuste hij hoffelijk haar hand. Alsof ze elkaar al sinds het begin van de schepping aanbaden.

Zijn deelname aan het programma verliep volgens de overeengekomen normen. Eerst binnenkomst, verkenning van het terrein en positiebepaling. Daarna een warme begroeting van de gastvrouw om de aandacht op zich te vestigen. Derde zet, kapitein Harris. Eropaf, beval hij zichzelf.

Toen de ouders van Aurora de stevige omhelzing zagen waarop het machtige hoofd van de Amerikaanse basis zijn jonge landgenoot onthaalde, de jongen die zichzelf nog maar een paar dagen geleden als een ordinaire avonturier hadden vernederd, verslikte hij zich in een ijsblokje in zijn whisky en zijn vrouw bemerkte hoe op haar rug het koude zweet haar lichtelijk uitbrak, iets wat op het punt stond de zijde van haar jurk te ruïneren. Iedereen zag een dergelijk hartelijk vertoon van sympathie als een oprechte uiting van de sterke genegenheid die Harris voor de nieuwe gast koesterde. Niemand had gelukkig in de gaten dat die daad de automatische reactie was op een door zijn echtgenote uitgevaardigd bevel, toen zij haar hak als een spijker op zijn linkervoet plantte. Niemand van de aanwezigen vermoedde dat dit de eerste keer in hun leven was dat beide mannen elkaar zagen.

Toen pas, toen zijn eerste drie doelstellingen bereikt waren, ontspande Daniel zich, terwijl een handvol dames zich om Loretta verdrong om te informeren naar die jongeman, die ze onmiddellijk inschatten als indrukwekkend knap en die zij, Loretta, met verbazingwekkende vrouwelijkheid aan haar arm had genomen. Toen ze zagen dat hij geen partner bij zich had, vermoedden ze dat hij beschikbaar was en ze wierpen zich op het ruiken aan de prooi: ze hadden allemaal wel een dochter, nichtje of kleine zus in de huwbare leeftijd die bereid was een lekker ding als hij gelukkig te maken. En meer nog dan dat, want ze wisten hoe na hij aan het hart lag van het charmante Amerikaanse echtpaar dat hun het beste feest aanbood dat ze in vele jaren gehad hadden. Tot zijn geluk herkende niemand hem als de gekwelde buitenlander die al dagen liep te branden van pure verliefdheid op de dochter van het stel dat op dat ogenblik onthutst in een hoekje stond te smoezen.

Het plan van Loretta en Nieves liep tot op dit moment zoals gepland, maar toen hij de groep vrouwspersonen opmerkte die zich rond

Carter verdrongen, verrukt over wat mevrouw Harris over hem verteld had en proberend zijn aandacht te trekken met vleierij en scherpzinnige opmerkingen, ging bij de sergeant het alarmlicht branden. Vervolgens richtte hij zich op, kuchte en bracht zijn snor in model. Dit was niet voorzien. Er gebeurde iets onverwachts. Het bij elkaar brengen van de Harrisen en de Carranza's was bedacht om de motoren op te warmen, maar vanaf het begin hadden ze zich voorgesteld dat er, wanneer men was gekomen op het punt waarop Daniel de salon binnenkwam, nog veel werk verzet zou moeten worden. Ze hadden verwacht dat ze de jongeman nog zouden moeten voorstellen, de ouders er beetje bij beetje van zouden moeten overtuigen dat het ging om iemand die hun dochter waard was, dat ze hun duidelijk zouden moeten maken dat het feit dat hij een buitenlander was nog niet betekende dat hij een losbol was, een amoreel iemand of een onbenullige boerenpummel zonder hemd aan zijn lijf.

Nieves had er niet op gerekend dat de omhelzing van kapitein Harris en de luidruchtige toegenegenheid van zijn vrouw voldoende zouden zijn om onmiddellijk, op wonderbaarlijke en ingrijpende wijze, iedere mogelijke verdenking bij de aanwezigen te doen verdwijnen. De sergeant begreep toen dat alle instructies die hij de jongeman had gegeven over hoe hij zich diende te gedragen en wat hij moest vertellen of verzwijgen over zijn leven, zoiets als een in het water getrokken streep waren. Niemand was daarin geïnteresseerd. Wat deed dat er nog toe. Hij had niet voorzien dat het simpele feit dat de jongen gesteund door de Harrisen zijn debuut maakte, voldoende zou zijn om hem in één pen-nenstreek van een excentrieke avonturier tot een gewild object te maken. Van een ongewenste vreemdeling tot een gewaardeerde partij. Wat een wijsheid had de oma van Aurora getoond, toen ze hem aan-raadde een goede beschermheer te zoeken.

Met een jachtige blik lokaliseerde Nieves de Carranza's. Ze hadden zich naar een hoek verplaatst, niet op hun gemak, in de war, zonder te weten wat te doen. Daniel stond ondertussen nog altijd in het midden van de salon, geflankeerd door de gastheer en gastvrouw, met in zijn handen het gin-tonicglas dat hij zojuist in drie teugen had leeggedronken, met klasse en distinctie zijn stomme verbazing veinzend over de overdreven vleierijen die Loretta luidkeels rondbazuinde over zijn per-soon, afkomst en geweldige professionele vooruitzichten, en dit in een Spaans dat almaar welluidender werd.

De sergeant uit de grensstreek wist toen dat hij onmiddellijk moest

handelen. De apotheker en zijn vrouw waren zo ontredderd dat ze ie-der vermogen om te reageren hadden verloren. Hij moest hen helpen, maar er was geen tijd voor subtiliteiten of smoesjes. Hij maakte daar-om met snelle passen een omtrekkende beweging door het vertrek en ging achter het paar staan, zonder dat ze zijn aanwezigheid opmerkten. Hij naderde hen vervolgens discreet, totdat zijn gezicht zich precies tussen het rechteroor van haar en het linker van hem bevond. En nadat hij zijn eeuwige Farias tussen zijn tanden vandaan had gehaald, bracht hij zijn boodschap: 'Of u gaat naar het groepje van de Harrisen toe, of de yankee wordt ingepikt door de vrouw van de medewerker van het kadaster voor haar dochter Marité en dan blijft die dochter van u als oude vrijster over om kleren voor heiligenbeelden te naaien. Vooruit met de geit.'

Zelfs een messteek had Marichu Carranza niet doeltreffender kun-nen aansporen. De apotheker stond zich nog af te vragen waar die kerel in het uniform van de U.S. Navy – die net zo'n Spaans sprak als Canti-flas – in godsnaam vandaan was gekomen, toen zijn vrouw hem al bij zijn arm had gegrepen en hem meesleurde naar de groep waarin het gezicht van Daniel boven de overige hoofden uitstak.

Voor het overige zorgde nogmaals Lorretta.

Het feest eindigde om vier uur 's nachts in de tuin, waar iedereen *La conga de Jalisco* om het huis heen danste. Nieves bekeek het tafereel te-vreden vanuit het donker, vastgeklampt aan een boom terwijl hij zo een fles Herradura tequila leegdrank. Mevrouw Harris opende de stoet met haar rode jurk tot halverwege haar dij opgestroopt. Achter haar aan kwam een lange rij verwarde lichamen in de meest onwaarschijn-lijke vormen. Daniel klemde zich stevig vast om het middel van de moeder van zijn vriendin en apotheker Carranza tilde zijn benen uit de maat op, op zijn beurt het smokingjasje van zijn toekomstige schoon-zoon vasthoudend. Het gemeenteraadslid belast met de openbare or-de, zweterig, met zijn strikje losgeknoopt en een half opengeknoopt hemd, kwijlde ingeklemd tussen het wonderbaarlijke achterste van Vi-vian en de weelderige voorgevel van Rachel. Het hoofd van de Ge-meenschappelijke Spaans-Noord-Amerikaanse Basis sloot het defilé, zich er nog niet van bewust dat hij een nieuwe verdienste had toege-voegd aan het dossier van de historische bilaterale overeenkomsten, ondertekend door de regeringen van Spanje en de Verenigde Staten bij het Verdrag van Madrid.

Aurora Carranza en Daniel Carter trouwden drie maanden later, om twaalf uur op een prachtige zondag eind juni. De bruid droeg een jurk van oude witte organza, en ondanks hardnekkig aandringen van degenen die haar het leven had geschonken dat ze haar haar moesten kappen met een opzichtige *wrong à la Grace Kelly*, weigerde zij categorisch het haar samen te binden. De bruidegom, in jacquet, wachtte op zijn toekomstige vrouw bij het altaar van de kerk van La Caridad alsof dat het ogenblik was waarop hij zijn halve leven lang gewacht had. Van de kant van Aurora woonde de *crème de la crème* van de lokale society het huwelijk bij, een hele show van breedgerande dameshoeden, galons, parels en weefsels van hoge kwaliteit. Van zijn kant tekenden als getuigen Domingo Cabeza de Vaca – die begeleid werd door een jonge docente in de West-Gotische kunst, die hij gedurende de lente het hof was gaan maken –, de zoons van mevrouw Antonia, die hun moeder, niet in staat haar tranen van ontroering in bedwang te houden, almaar zakdoeken aanreikten, en de staf van de U.S. Navy gestationeerd in Cartagena. Ook zijn ouders waren erbij aanwezig, uit de Verenigde Staten overgekomen, alweer dankzij de geëigende stappen van Loretta, waarmee de verbitterde onenigheid uit een te vergeten tijd werd afgesloten. Andrés Fontana stuurde vanuit Pittsburgh een telegram. Met mijn beste en welgemeende wensen voor het grote avontuur waaraan jullie samen gaan beginnen, schreef hij.

Er was een feestelijke lunch, met de Middellandse Zee op de achtergrond, in de Real Club de Regatas, en ze brachten daarna hun huwelijksnacht door in het Gran Hotel. Tot ergernis van de beide moeders en tot vreugde van Nana kwamen ze pas de volgende dag om zes uur 's middags de bruidssuite uit. Daarna gingen ze op huwelijksreis, een drukke tocht die hen naar Chalamera, Pamplona, Biarritz en Parijs zou brengen. Het bezoek aan Chalamera was iets wat Daniel per se wilde, om Aurora de geboortestreek te laten zien van de schrijver dankzij wiens werk ze elkaar hadden leren kennen – een manier van terugkeren tot de bron van alles. Het verblijf in Biarritz was ter ere van Nana, en de reis naar Parijs een cadeau van zijn ouders, misschien als een poging om daarmee de jaren van onverschilligheid die hen gescheiden hadden te compenseren.

De reden die hen ertoe bracht Pamplona te bezoeken verklaarden ze aan niemand, en beide families begrepen uiteindelijk pas waarom het bruidspaar zo nodig die tussenlanding wilde maken toen ze, tussen verschillende foto's die ze een paar maanden later per post ontvingen,

er een vonden van Daniel, gekleed in het wit en met een zakdoek om zijn hals, als een bezetene op twee handbreedten van de hoorns van een stier hollend in de calle Estafeta. Op een andere foto zag men de jonggehuwden, gezeten op een terras, naast een forsgebouwde man met een witte baard, die maar weinigen wisten thuis te brengen. Het ging om Ernest Hemingway, en dat was het laatste jaar dat hij de feesten van San Fermín meemaakte. Daarvan deed hij verslag in de rapportage 'De gevaarlijke zomer', die het tijdschrift *Life* kort daarna zou publiceren. Er waren mensen die zeiden dat de door de schrijver gedurende die maanden begane buitensporigheden, maanden waarin hij in een dwaze pelgrimstocht vol stierengevechten en uitgelatenheid door Spanje trok, hem zo van zijn stuk brachten dat ze hem uiteindelijk het leven kostten. Voor het jonge paar, echter, was die zomer het begin van een tijd vol verzaligd geluk.

Aurora bracht in haar huwelijk een doctoraalexamen in de Farmacie in en een uitzet van tafellinnen en beddengoed van kant uit Valenciennes, geërfd van haar grootmoeder, maar ze kon nauwelijks een ei bakken en slechts een paar zinnen zeggen in de taal van het land dat haar zou opnemen tot aan het einde van haar dagen, en dat dan ook nog in een gebroken Engels. Zonder deze te kennen, maakte ze zich de Bijbelse woorden uit het boek Ruth eigen: waar jij heen gaat zal ik heen gaan; waar jij woont zal ik wonen; jouw volk zal mijn volk zijn en jouw God zal mijn God zijn. Daniel, van zijn kant, had als enig kapitaal een buitengewone beheersing van het Spaans te bieden en een bescheiden aanbod voor een baan, verkregen via Andrés Fontana, om Spaanse literatuur te gaan doceren aan een universiteit in de Mid West, terwijl hij dat proefschrift schreef over Ramón J. Sender, wiens eerste stappen zijn leven voor altijd overhoop hadden gehaald.

Achter zich lieten ze het land dat, samen met Portugal, toen het armste van Europa was. Een aan het morele conformisme en aan een orthopedisch sociaal stelsel overgeleverde natie, waarin slechts vier van alle honderd huizen een koelkast hadden, en waar de vrouwen geen bankrekening konden openen of naar het buitenland konden reizen zonder toestemming van hun ouders of echtgenoten. De dingen begonnen echter beetje bij beetje te veranderen. De zwarte sluiers, de op straat bedelende kinderen, de po's onder de bedden en de ostentatieve retoriek van het regime zouden langzaam plaatsmaken voor een schuchtere industriële ontwikkeling en een zeer bescheiden opening naar buiten, die zouden uitlopen op het zich ontwikkelende Spanje.

Aan het einde van datzelfde jaar zou Franco, de vroegere doodsvijand van de Amerikanen, vol genegenheid president Eisenhower omhelzen bij zijn bezoek aan Madrid, en daarmee zou hij de overeenkomst van 1953 voor akkoord tekenen die, voor verlengbare termijnen gesloten, de Verenigde Staten volgens sommigen toestemming gaf om naar eigen goeddunken overal op het Schiereiland hun gang te gaan. Als tegenprestatie zou Spanje economische en militaire steun ontvangen ten bedrage van twee miljard dollar over een periode van tien jaren. Hoewel dit kwam als regen op een dorstige akker, waren er ook mensen die dachten dat de Caudillo de nationale soevereiniteit verkocht had voor een bord linzen.

Vanaf dat moment – ook al twijfelden talrijke buitenlandse regeringen nog aan de legitimiteit van het regime – vond de acceptatie van Spanje in allerlei internationale geledingen plaats. De gevolgen waren al gauw waar te nemen: de wegen werden duidelijk beter, toeristen met een heleboel deviezen begonnen te komen, de verouderde krijgsmacht werd gemoderniseerd, het inkomen per hoofd van de bevolking steeg en, om kort te gaan, het gedurende de Burgeroorlog verwoeste land begon in de buurt te komen van de lanceerplaats van de welvaart. En of dat nog niet genoeg was en tot groot enthousiasme van de kinderschaar, werden in de scholen duizenden kilo's melkpoeder en enorme kazen – romig, vreemd en ingeblikt – uitgedeeld, die op het etiket het embleem van het hulpprogramma droegen: twee verstrengelde handen met als achtergrond de Amerikaanse vlag.

In ruil daarvoor werkten de Noord-Amerikanen met hun gebruikelijke efficiëntie al met volle kracht aan de overeengekomen installaties: drie bases voor B-47-bommenwerpers voor de Air Force in Torrejón, Zaragoza en Morón de la Frontera, en een grote basis voor de marine-luchtvaart in Rota, en bovendien de secundaire installaties in de havens van El Ferrol, Palma de Mallorca, Las Palmas en Cartagena.

Zoals conciërge Modesto al voorvoelde, zou het niet lang meer duren voordat de stranden zich vulden met vrouwen uit het noorden in bikini. De televisie, de fabrieken en de hoogovens, de emigranten die kartonnen koffers met zich meezeulden naar Duitsland, en een paar plaatsen voor ontspanning anders dan die voor het voetballen, de stierengevechten en de koor- en dansavonden, zouden zich gauw nestelen in het dagelijks leven. De opkomende middenklasse zou beginnen op zondag kip te eten en zou met veel moeite gaan leren vreemde woorden en pas aangekomen barbarismen uit te spreken, die klonken alsof men

kieselsteentjes in zijn mond had: winston, hollywood, kelvinator.

En terwijl Spanje de grendel van de onderontwikkeling wegschoof en de deur naar de moderniteit op een kier zette, fluisterde begin augustus 1959, aan boord van een vlucht over de Atlantische Oceaan, een jonge Amerikaan enkele verzen van Pedro Salinas in het oor van een Spaans meisje, dat half in slaap was en wier strogele en in de war geraakte haar de helft van haar gezicht bedekte. *Ik hou van jou zoals je bent / zuiver, niet te onderwerpen vrij: jij. / Ik weet dat als ik je roep / tussen alle mensen / van de wereld, / dat alleen jij jij zult zijn. / En wanneer je me vraagt / wie dat is die je roept, / hij die je tot de zijne wil maken, / zal ik de namen begraven, / de opschriften, de geschiedenis. / Ik zal alles geleidelijk vernietigen / waarmee ze me belast hebben / al voordat ik geboren werd. / En wanneer ik weer naar de eeuwige anonimiteit / van de naakte mens ben teruggekeerd, / die van de steen, van de wereld, / zal ik je zeggen: / Ik hou van jou, ik ben ik.*

Samen zetten ze de stap naar een toekomst waarvan ze, gelukkig maar voor hen, nog in het geheel niet konden vermoeden wat daarin zou gebeuren.

Hij stond buiten op me te wachten, tegen zijn auto geleund, een niet al te nieuwe en niet al te schone blauwe Volvo. Zijn ogen gingen schuil achter een zonnebril, zijn getrimde baard leek nog lichter in de ochtendzon en zijn haar droeg hij zoals altijd wat langer dan de mode was. Hij stond met de armen over elkaar, op zijn gemak, in een zomerbroek en een oud spijkerjack, ontspannen en alweer aantrekkelijk.

‘Ik zie aan je gezicht dat je net op bent, wedden dat je niet eens hebt ontbeten?’ Met deze begroeting sloeg hij de spijker op zijn kop.

Het klopte, voor meer dan een paar slokken koffie had ik geen tijd gehad. Ik was net vroeg genoeg uit bed om een douche te nemen, me minimaal op te maken en de deur uit te rennen toen hij voor de tweede keer claxonneerde.

In de loop van de week had hij me gebeld om een datum af te spreken voor het plan dat we op de avond van het diner hadden gemaakt.

‘Zaterdagavond ga ik uit eten met Luis Zárate, we kunnen dus beter zondag gaan,’ stelde ik voor. En inderdaad, na het lange weekend volgend op Thanksgiving Day hadden het sectiehoofd en ik eindelijk een concrete afspraak gemaakt.

‘En als hij je ontvoert en je komt niet meer terug?’ had Daniel op sarcastische toon gevraagd. ‘Waarom doen we het niet op vrijdag?’

Ik stemde toe. Ik vond zijn aanwezigheid altijd prettig en zag met groeiende belangstelling uit naar een bezoek aan de missiepost die zo vaak in de papieren van Fontana vermeld stond. Dus waarom langer uitstellen? Voor het zover was, maakte ik echter een paar onrustige dagen door. Het aanbreken van de laatste maand van het jaar had een bombardement van e-mails uit Spanje veroorzaakt, waarin mij opnieuw werd gevraagd naar mijn voornemens op de korte termijn. Soms op discrete wijze, soms op een manier die grensde aan het onfatsoenlij-

ke. Mijn collega's van de universiteit wilden weten of ik op het diner kwam dat traditioneel voor het ingaan van de kerstvakantie werd gehouden en mijn zus África bleef me maar lastigvallen met oorlogszuchtige voorstellen om mijn ex te torpederen. De gemeenschappelijke kennissen van Alberto en mij, de vriendenkring waarbinnen we onze kinderen hadden grootgebracht en met wie we zo veel hadden beleefd, hengelden diplomatiek naar mijn plannen, vermoedelijk streefden ze ernaar hem en mij afzonderlijk te ontmoeten en de pijnlijke kans dat we ons samen onder één dak zouden bevinden tot een minimum te beperken. Ik hield ze allemaal aan het lijntje. Ik laat nog van me horen, we zien wel, we houden contact, ik heb een hoop te doen, tot ziens, daaag.

De sfeer op de campus werd ondertussen steeds sterker bepaald door het aflopen van het semester. Eind van het semester, eind van het jaar, einde van eeuw en millennium, er stonden grote veranderingen voor de deur. Maar wat de studenten op dit moment ongetwijfeld meer bezighield, waren de naderende tentamens en het tijdig afronden van papers, onderzoeken en projecten. De stress was voelbaar en de rusteloze werkdrijf waartoe deze voortdurend leidde ging ten koste van de vrijetijdsbesteding, merkte men in het recreatiecentrum, op de sportvelden en in de cafés. In studentenflats en appartementen brandde licht tot diep in de nacht en de bibliotheek was vierentwintig uur per etmaal geopend en leek wel een vluchtelingenkamp.

Bij de docenten heerste een vergelijkbare sfeer. De gesprekjes op de gang werden steeds korter, er moesten hopen tentamens worden voorbereid, stapels toetsen lagen op correctie te wachten. Werkdruk tot op het laatste moment en een onbedwingbaar verlangen om eindelijk een punt achter de eerste helft van het cursusjaar te zetten. Dat was wijdverbreid de stemming onder mijn collega's, zoals ik die ook zelf jaar in jaar uit aan mijn eigen universiteit had gevoeld. Maar ditmaal niet. Voor het eerst in mijn leven snakte ik totaal niet naar vakantie.

Toch werd het met de dag duidelijker dat mijn werk aan de nalatenschap van Andrés Fontana zijn laatste stadium inging. De stapels papier op mijn werktafel slonken sneller naarmate meer van hun inhoud een plaatsje vond in het computergeheugen. De documenten die gelezen en geïnventariseerd waren, verdwenen met cartesisaanse nauwkeurigheid in rijen kartonnen dozen op de vloer. De kennis over de geschiedenis van Californië die ik in de voorgaande weken had vergaard, vergemakkelijkte mijn werk aanzienlijk, maar ik bleef me ervan bewust dat de compilatie van datgene wat de professor in zijn laatste levensfa-

se had geproduceerd onder een verregaand gebrek aan cohesie zou lijden. Nog altijd had ik het gevoel dat er gegevens of hele documenten ontbraken, stukjes van de legpuzzel waar zijn laatste jaren van onderzoek op waren uitgelopen. Het lag niet in mijn vermogen dit alles extra consistentie te verlenen, voor zo'n stevig vlechtwerk beschikte ik over te weinig riet en biezen. Misschien zag ik daarom zo reikhalzend uit naar vrijdag.

'Zullen we dan eerst een hapje gaan eten?' stelde Daniel voor, toen ik hem bekende dat ik niet aan mijn ontbijt was toegekomen.

We hadden geen overdreven haast om te vertrekken en stopten bij een café in de buitenwijken, een etablissement dat een handvol overjarige hippies deelde met arbeiders en witharige omaatjes op weg naar hun wekelijkse kappersbeurt. Aan een tafeltje voor het raam kozen we uitgebreid onze bestelling: eieren met bacon, pannenkoekjes, sinaas-appelsap. Op ons gemak en bij twee koppen koffie.

Al babbelend deden we ons tegoed aan de inhoud van de reusachtige borden die een struise Mexicaanse ons kwam voorzetten. Waarschijnlijk lag er extra veel op, als dank voor de complimentjes in haar moedertaal waarmee Daniel haar ochtendhumeur had opgevrolijkt.

'Ik kan niet meer,' zei ik, lang voordat ik alles naar binnen had gewerkt. 'Ik sta op springen.'

'Netjes je bordje leegeten,' grapte hij. 'Straks denkt je gezin nog dat we je hier in Californië laten verhongeren.'

Ik staarde naar de restanten van een eierdooier. 'Het samenraapsel dat eens mijn gezin was, heeft daar lak a...'

Ik was nog niet uitgesproken of ik kreeg al spijt van die woorden. Misschien had ik alleen maar de draak willen steken met mijn situatie, maar wat uit mijn mond kwam was pure verbittering, overtrokken en misplaatst. Ik praatte niet graag over mezelf en liep niet graag met mijn gevoelens of problemen te koop. Daarom stond ik nu perplex, ik begreep niet waarom ik opeens zonder duidelijke aanleiding zo'n gemene sneer aan mijn eigen adres had uitgedeeld. Terwijl ik de laatste tijd juist een begin van optimisme had gevoeld, een bemoedigende ervaring. Misschien had ik daardoor mijn waakzaamheid laten verslappen. Of misschien had ik alles te lang opgekropt en kon ik het even niet meer binnenhouden.

'Kom, Blanca, zeg dat nu niet. Je hebt kinderen, dat weet ik, ik heb je wel eens over ze horen praten. En al ben je een enorme binnenvetter en laat je verder niets los, er is vast nog wel iemand anders die om je geeft.

Iemand die het fijn vindt te horen dat het goed met je gaat, dat je hard werkt, dat je gezond bent en behoorlijk voor jezelf zorgt, dat je vrienden maakt die je waarderen, hier in deze uithoek zo ver van huis en haard. Broers of zussen, ouders, vrienden, een partner, een vroegere partner, een toekomstige partner, wie weet. Of waarschijnlijker nog: een man of een ex-man. Misschien is dit een goed moment om me eindelijk eens iets over jezelf te vertellen en niet alleen over de vooruitgang die je boekt in het verleden van Andrés Fontana.'

'Wil je dat ik over mezelf vertel?' zei ik, opkijkend van mijn halflege bord. 'Goed, jij je zin. Mijn zoons, het zijn er twee, staan al op eigen benen. Ze zijn afgestudeerd en uitgevlogen. Eentje studeert verder in Londen, de andere zet de boel op stelten tussen Tarifa en Madrid, en alle twee gaan ze hun eigen gang en trekken zich bitter weinig aan van mij, dat is logisch. Ouders heb ik niet meer, die zijn allebei gestorven. Mijn vader vijftien jaar geleden aan prostaatkanker, mijn moeder aan een hersenbloeding, vier jaar geleden, als de details je interesseren. Ik heb wel een zus, África heet ze. Die hangt om de haverklap aan de telefoon om me op mijn gemoed te werken. Ze denkt dat ze mijn leven naar haar hand kan zetten en het net zo kan inrichten als het hare. Maar helaas, zoals zij haar leven leidt zou ik het nooit willen. En dan had ik tot voor een paar maanden nog een man aan mijn zijde, met wie ik bijna vijfentwintig jaar getrouwd was en samen met wie ik een hecht en best wel gelukkig koppel meende te vormen. Maar op een dag hield hij niet meer van me en vertrok. Hij was verliefd op een andere vrouw, die een kind van hem verwacht, en sindsdien wil ik hem niet meer zien. Dus besloot ik weg te gaan en daarom zit ik nu hier. Niet omdat het academisch leven aan deze universiteit van nergenshuizen me zo aanspreekt, en ook niet omdat ik sta te trappelen om de stoffige nalatenschap van een dode professor op te graven. Ik zit hier alleen omdat ik op de vlucht ben voor pure, dieptrieste troosteloosheid. Dat is alles, zo is het met mijn leven gesteld, doctor Carter. Boeiend, hè? Zoals je ziet: iedereen heeft er lak aan of ik mijn bordje leeget.'

Direct daarna werd ik overvallen door een moment van zwakte. Ik draaide mijn hoofd weg om hem niet in de ogen te hoeven kijken. Maar dat ik hem dit verteld had, daarvan had ik geen spijt. Voldoening ook niet. Eigenlijk liet het me koud. Wat maakte het uit dat ik hem op de hoogte bracht van mijn situatie, daar werd ik niet beter of slechter van.

Ik staarde uit het raam waarvoor we zaten, zonder aan iets speciaals te denken. Niet aan het kwakkelige echtpaar dat op dit moment het café binnen kwam sukkelen en niet aan de terreinauto die een parkeerplaats zocht of het gehavende bestelbusje dat achteruitreed om te vertrekken.

Tot ik Daniels armen over de tafel heen zag reiken in de richting van mijn bord. Twee lange armen met aan de uiteinden grote, benige handen. Daarmee greep hij mijn mes en vork, draaide die om en begon er de resten van mijn ontbijt mee te bewerken. Hij sneed het klein, legde het mes weg, prikte iets aan de vork en bracht die omhoog. Naar mijn mond. En toen begon hij te praten. Met het gezag van een leraar, een forse dosis daarvan, vermoedelijk evenveel als wanneer hij zijn studenten tot de orde moest roepen.

‘Ik heb er geen lak aan. Eten!’

Bijna was ik in de lach geschoten om zijn reactie. Een zuur lachje, zeker, meer als een boer met kiespijn. Maar met een ondertoon van dankbaarheid.

‘Kom, we gaan,’ zei hij, toen ik het stukje pannenkoek eindelijk had doorgeslikt.

Ik liep naar buiten terwijl hij afrekende. Het duurde niet lang, toen was hij weer bij me. Zonder haast liepen we naar de auto, beiden in gedachten verzonken. Ergens tijdens die korte wandeling woelde hij met zijn vingers door mijn haar en kneep me even in mijn nek.

‘Blanca, Blanca...’

Meer zei hij niet.

Sonoma bleek betrekkelijk veel op Santa Cecilia te lijken maar was tegelijk ook anders. Zonder luidruchtige studenten, bezadigder. We parkeerden in een straat midden in het centrum, bij een groot plein waarop zich het gemeentehuis verhief en een heleboel eerbiedwaardige bomen. Om het plein heen lagen gebouwen van geringe hoogte, in een bonte reeks kleuren geverfd. Het legendarische Tuscany Hotel, de Blue Wing Inn, het Sebastiani Theatre, een oude kazerne van het Mexicaanse leger en het Casa Grande, de woning van opperbevelhebber Mariano Guadalupe Vallejo tijdens de eerste jaren na de onafhankelijkheid.

‘Kijk, hier is onze missie...’

Op een hoek, eenvoudig, wit, sober. Met over de hele lengte een veranda waarvan het afdak rustte op balken van oud hout. San Francisco Solano, in de volksmond bekend als missie Sonoma. De laatste schakel in de keten van missieposten die door de Spaanse franciscanen waren

gesticht tijdens hun heldhaftige zendingstocht. De laatste missie in haar soort langs de legendarische Camino Real, die onbeschutte, ongeplaveide weg waarover de monniken voorttrokken op muilezels of te voet, op sandalen van stug leer. Net als bij haar zusters, stond ook bij de voorgevel van deze missie een gietijzeren klok aan een dwarsbalk opgesteld, het symbool dat nu door heel Californië heen te vinden was, van zuid naar noord, en er om de zoveel mijl op wees dat in een nog niet zo grijs verleden deze ascetische mannen zich hier waren komen vestigen.

Zwijgend bekeken we het gebouw, allebei stil nu we ervoor stonden. Achter zijn strakke lijnen en zijn eenvoud verborg het niets bijzonders. Maar ik geloof dat het ons toch allebei ontroerde, misschien juist daardoor. De lemen dakpannen, de zon die blonk op de witkalk. Er gingen een paar minuten voorbij.

‘Ik ben daarstraks niet helemaal eerlijk tegen je geweest.’

Hij vroeg niet hoezo, hij had liever dat ik het uit eigen beweging vertelde. En dat deed ik, zonder hem aan te kijken, zonder mijn ogen af te wenden van de gevel van de missiepost.

‘Ik moet toegeven, in eerste instantie zag ik de opdracht om de nalatenschap van Fontana te catalogiseren alleen als een dienstverband waarmee ik mijn eigen problemen kon ontvluchten, zowel lichamelijk als geestelijk. Maar dat wil niet zeggen dat ik het werk als een willekeurige bezigheid beschouw. Het begon als een taak die ik nu eenmaal op me had genomen, maar later is het me op een of andere manier persoonlijk gaan raken.’

Hij gaf geen mening of oordeel. Hij nam alleen even de tijd om over mijn woorden na te denken. Daarna greep hij mijn elleboog en zei: ‘Kom, we gaan.’ En we begonnen te lopen.

Net als de andere twintig missieposten, was San Francisco Solano volledig gerenoveerd en van het oorspronkelijke gebouw stond nog maar weinig overeind. Maar de schoonheid, ziel en structuur waren behouden gebleven, net als het bescheiden ruwhouten kruis op de nok van het dak. Op een metalen gedenkplaat stond beknopt de geschiedenis van de missie te lezen. Pure eenvoud, innig en ontroerend in al haar soberheid.

Op dit uur waren er zo te zien geen bezoekers, en slechts vergezeld door het geluid van onze voetstappen betraden we de kapel met haar witte muren, haar lemen vloertegels en het simpele altaar met zijn naïeve decoraties. Daarna bezochten we de vleugel waar de paters had-

den gewoond, nu omgevormd tot een klein museum, waar onder glas een maquette van het gebouw viel te bewonderen en verder een koperen ketel, ijzers om het vee te brandmerken en een rijtje zwart-witfoto's met taferelen uit het leven op de missie.

We keken er rond, bijna zonder te praten, daarna gingen we weer verder. Ondanks het weinige dat er was uitgesteld en het bescheiden karakter ervan, ademde de plek een sfeer van blijmoedigheid en straalde ze tegelijk rust uit. Aan de muren van wat vermoedelijk de refter was geweest, troffen we een collectie oude aquarellen aan en we bleven er op ons gemak naar staan kijken. Veertig of vijftig, zestig misschien wel. Schilderijen van de missieposten, pittoresk in hun verval, nog voordat ze later zouden worden herbouwd. Ingestorte muren, daken op het punt van bezwijken of al volledig ingezakt. Klokkentorens die door steigers overeind werden gehouden, verbrokkelende tussenwanden, stenen omheiningen overwoekerd door klimplanten. En een overwelldigende indruk van verwaarlozing en verlatenheid.

'Vind je dat hij gelijk had?'

Met zijn blik nog strak gevestigd op het schouwspel van een zuilen-galerij in verval, had Daniel de stilte verbroken. Zonder zijn handen uit zijn broekzakken te halen, zonder zich naar me toe te keren.

'Wie en waarmee?'

'Fontana, met te denken dat er misschien een missiepost heeft bestaan waar nergens meer een spoor van te vinden is.'

Hij bleef voor zich uit turen, strak, alsof hij achter de penseelbewegingen van de aquarel een stukje van het antwoord kon zien.

'In zijn papieren – en daar denk ik natuurlijk aan – heb ik daar geen enkele aanwijzing voor gevonden,' zei ik. 'Maar hijzelf, heb jij me verteld, vermoedde van wel. Misión Olvido, zo noemde hij die missie toch?'

'Die naam heb ik hem horen gebruiken, ja. Misschien heette de missiepost echt zo, of misschien had hij hem zelf verzonnen om iets te benoemen waarvoor hij waarschijnlijk nooit enig bewijs had aangetroffen.'

Er kwam een echtpaar het zaaltje binnen, toeristen. Zij met haar camera in de aanslag en een zonneklep op haar rode permanentje, hij met een opzichtige moneybelt onder zijn bierbuik en een baseballpet achterstevoren op zijn hoofd. We deden een stapje achteruit om ze door te laten, ze leken niet bepaald warm te lopen voor deze taferelen vol nostalgie.

'Dan vrees ik zeer,' zei ik, toen we weer alleen waren, 'dat die in vergetelheid geraakte missiepost spoorloos blijft.'

Toen we de aquarellen achter ons lieten en op weg gingen naar de tuin op de binnenplaats, hoorden we de eerste kinderstemmen. Buiten zagen we dat ze afkomstig waren van een schoolklas op excursie, onder leiding van een jonge lerares en een gids, een oudere dame al, die zonder veel succes om stilte vroeg. We kwamen wat dichterbij maar bleven op veilige afstand staan, bij een bakstenen fontein midden op de patio, om te horen wat ze uiteindelijk wist te vertellen. Hapklare brokjes geschiedenis, verteerbaar voor een publiek van groep zes basisschool. Het stichtingsjaar van de missie noemde ze, 1823, evenals de stichter, pater Altimira, en verder beschreef ze de werkzaamheden die er werden verricht en het onderwijs aan de indiaanse neofieten die er hun in-trede deden.

Zwijgend verlieten we het gebouw, ieder verzonken in zijn eigen gedachten, die misschien bij hetzelfde punt uitkwamen. Daniel dacht waarschijnlijk terug aan de Andrés Fontana, die hij had gekend en aan wiens vermoedens hij destijds maar heel weinig aandacht had besteed. Ik, van mijn kant, reconstrueerde een beeld van de professor aan de hand van de geschriften die hij bij zijn dood had nagelaten. Twee verschillende versies van hetzelfde: de mens en zijn getuigenissen, de persoon van vlees en bloed tegenover zijn intellectuele erfenis.

Toen we weer langs de gietijzeren klok bij de ingang kwamen, bleef Daniel staan. Met zijn grote handen betastte hij de constructie van dikke houten balken waar de klok aan hing en streelde hun ruwe oppervlak. Zonder te overleggen welke kant we op zouden lopen, kozen we allebei instinctief voor het plein, waar we op een bank gingen zitten om met overgave te genieten van de laatste zon van de dag. Vóór ons, tussen reusachtige bomen, verrees een bronzen standbeeld. Een soldaat die de oude vlag met de grizzlybeer boven zijn schouder liet wapperen, een hommage aan de kortstondige onafhankelijkheid van Californië. Daarachter een speeltuintje in absolute rust, met schommels die er onbeweeglijk bij hingen en met nergens een kind te kennen.

Hoe onthutsend mijn uitbarsting die ochtend aan het ontbijt ook was geweest, op een of andere manier voelde ik me beter nadat ik met Daniel over mezelf had gepraat. Van een last ontdaan, lichter, meer in harmonie. In tegenstelling tot wat ik altijd dacht, had het wel degelijk bevrijdend gewerkt dat ik mijn leven voor een buitenstaander had

opengelegd. Misschien groeide, ondanks alles, mijn kracht telkens een beetje meer. Of misschien werd die buitenstaander telkens minder een outsider.

'Ik weet niet waarom, maar dit is de missie waar Fontana in zijn werk de meeste aandacht aan besteedt. Aan de missiepost zelf en aan zijn stichter, pater José Altimira, die daarstraks al door de gids werd genoemd, toen ze de geschiedenis van de missie aan de schoolkinderen vertelde. Hij was een jonge franciscaan uit Catalonië, die op dat ogenblik nog maar kort in Alta California was. Over hem heb ik tussen de papieren wél een paar documenten gevonden.'

'En wat ben je te weten gekomen?' Daniel veranderde van houding. Hij zat nu naar me toegekeerd, met een elleboog op de rugleuning van de bank, en luisterde belangstellend.

'Dat hij op een uiterst ongunstig moment toestemming wist te krijgen om deze laatste missie te stichten. De missiepost Dolores de San Francisco verkeerde destijds in een deplorabele staat en hij stelde voor die hierheen te verplaatsen, maar dat stonden zijn superieuren niet toe. Kort tevoren had Mexico zich losgemaakt van Spanje en men vreesde toen al dat het niet lang zou duren voordat de missieposten onder wereldlijk gezag zouden komen, ook al waren de franciscanen vooralsnog niet bereid een ander gezag dan dat van hun Spaanse koning te erkennen. De Mexicaanse gouverneur van California ging echter wel op het voorstel van Altimira in en dankzij hem kon pater Altimira met de bouw beginnen.'

'Naar ik aanneem gebeurde dat niet omdat de gouverneur begaan was met het lot van de zieltjes van de ongelovigen.'

'Natuurlijk niet. Zijn beweegreden was heel wat praktischer. Hij wilde zich verzekeren van vaste voet in dit gebied. Met het oog op de Russen, die in ruil voor een stapel dekens, een paar rijbroeken en wat pikhouwelen – veel meer zal het niet geweest zijn – een grote lap grond van de indianen hadden losgekregen, een stukje verder naar het noorden, aan de Pacific.'

'Slimme jongens, die Russen van Fort Ross. Zullen we daar ook eens een kijkje gaan nemen, morgen bijvoorbeeld?'

'Dan ga ik uit eten met Zárate, dat weet je toch?'

'Verzin een smoes en kom alsnog met mij mee. Bij hem verveel je je dood.'

'Stil nou,' zei ik. Ik kon maar net mijn lach houden. 'Wil je niet weten hoe het met Altimira afliep?'

'Natuurlijk wel, dit was maar een opmerking tussendoor. Vertel verder, ik ben een en al oor.'

'Goed, zoals ik al zei, Altimira had weliswaar toestemming van het burgerlijk gezag, maar niet van zijn superieuren. Toch dreef hij zijn zin door, koos deze toen nog uiterst onherbergzame plek, timmerde van wat boomstammen en takken een altaar, plantte er een ruwhouten kruis in de grond en stichtte hier zijn missie.'

'Een eigenzinnig type, die Altimira, nietwaar?'

'Hij moet inderdaad behoorlijk rebels zijn geweest, hoewel zijn superieuren zich daar uiteindelijk bij neerlegden en hem toestonden de missiepost te handhaven. Fontana bleek hem een heel boeiend persoon te vinden, maar waarom, dat is me niet duidelijk geworden. Zoals ik al zei, de professor heeft het verscheidene malen over hem en je kunt merken dat hij veel moeite heeft gedaan om te achterhalen hoe het met Altimira is afgelopen na zijn verblijf in Sonoma.'

'Succesvol?'

'Matig. Toen hij eindelijk met de grootste moeite zijn missiepost hier in Sonoma had opgezet, brak er verzet uit onder de neofieten, de indianen die hij gedoopt had en die op de missie woonden. Blijkbaar kon hij efficiënt contacten leggen en plannen uitvoeren, maar het is hem nooit gelukt een nauwe band met de inheemse bevolking te krijgen. In zijn ijver om ze beschaving bij te brengen, was hij kennelijk te streng en veeleisend en legde hij voortdurend lijfstraffen op in plaats van hun vertrouwen te winnen.'

'En daarom kwamen ze in opstand.'

'Precies. Na twee of drie jaar plunderden de indianen de missie en staken die in brand. Altimira en een paar overgebleven neofieten wisten ternauwernood aan de vlammen te ontkomen en namen de vlucht.'

'En wat is er van hem geworden?'

'Wat er in die dagen of zelfs de volgende maanden gebeurde, is niet echt duidelijk. Zoals gezegd, bij Fontana zie je een enorme belangstelling om zijn gangen na te gaan, maar ik heb er verder niets over gevonden.'

'Ik veronderstel dat die brand en de vlucht van Altimira ook het einde van deze missie betekenden?'

'Verre van dat. Korte tijd later nam een andere franciscaan de leiding op zich. Pater Fortuni, een stokoude maar energieke priester, die snel orde op zaken stelde en het moreel wist op te vijzelen zodat met de herbouw kon worden begonnen. Maar hij zou geconfronteerd worden met iets ernstigers dan brand of plundering.'

‘De missies kwamen onder wereldlijk gezag.’

‘Juist. Die secularisatie werd op een slechte manier ingezet, vervolgens deed men zijn best de orde te herstellen maar uiteindelijk liep het toch op heibel uit. Om te beginnen kwamen de nieuwe vertegenwoordigers van Mexico naar Alta California, militairen die sociale hervormingen wilden doorvoeren. En van de ene dag op de andere braken er op meerdere fronten conflicten uit tussen de militairen en de franciscanen, trouw tot in de dood aan de aloude Spaanse maatschappelijke ordening. En tussen de militairen en de niet-indiaanse bevolking ter plaatse – de Californios, eveneens van Spaanse afkomst –, die tot dan toe een vreedig bestaan hadden geleid op hun rancho’s, waar ze hun akkers bewerkten en hun vee hoedden.’

‘Ze galoppeerden rond op hun paarden, baden de rozenkrans en zongen, dansten en speelden gitaar tijdens hun fandango’s, zoals ze hun feestjes noemden. Het verbaast me niks dat die zich niet konden identificeren met dat nieuwe liberale gezwets. Als je ziet wat voor een lekker leventje ze hier leidden...’ merkte Daniel smalend op.

‘Maar ze hadden geen keus. Vanuit Mexico was besloten dat het systeem van de missieposten niet meer in de moderne tijd paste en had men bevel gegeven ze allemaal te confisqueren en het land te verdelen onder de geassimileerde indianen en de nieuwe kolonisten die zich erop wilden vestigen. En ook dat leidde tot geruzie, want je had gehaaide types die gratis en voor niks zo’n perceel wilden in-pikken, terwijl anderen redelijker waren en vonden dat de grond moest worden teruggegeven aan de oorspronkelijke, rechtmatige eigenaars.’

‘Aan de indianen dus,’ veronderstelde Daniel. ‘De autochtone bevolking.’

‘Inderdaad. Want zoals ik gelezen heb, was het nooit de bedoeling van de franciscanen geweest het land waarop ze zich vestigden in bezit te nemen. Hun enige doel was de inboorlingen te bekeren en te proberen ze tot min of meer volwaardige burgers van hun samenleving te maken, ook al faalden ze daar jammerlijk in en namen ze vaak hun toevlucht tot ongelukkige methodes.’

We zaten nog steeds tussen de bomen op het plein, de zon begon al onder te gaan en alleen wat voorbijgangers leidden zo af en toe onze aandacht af.

‘Maar teruggeven is er nooit van gekomen.’

‘Nee, want het nobele plan voor een eerlijke teruggave werd uit-

eindelijk genegeerd en slechts een klein percentage van de landerijen kwam weer terecht bij degenen die er aanspraak op konden maken.’

‘En de indianen, die zo ongeveer met geweld uit hun levensstijl en hun cultuur waren gerukt, werden het kind van de rekening, zoals dat vaker gaat in cowboyfilms.’

‘Helaas wel, ja. En hoe het verder is gelopen weet jij beter dan ik, want het is jouw eigen vaderlandse geschiedenis.’

‘Na de kortstondige Republiek van Californië volgde de oorlog tussen Mexico en de toenmalige Verenigde Staten. Met als besluit de Vrede van Guadalupe Hidalgo, waarbij de kaart van ons land opnieuw werd getekend en heel het noorden van Mexico, inclusief het huidige Californië, eraan werd toegevoegd.’

‘Ja,’ zei ik. ‘En vanaf dat moment raken de missies totaal in vergetelheid. Pas in de jaren twintig worden ze als gebouw in ere hersteld en vanaf de jaren vijftig komt ook het historisch onderzoek ernaar op gang.’

‘En dan krijgen ze een romanticus als Andrés Fontana aan het eind van zijn carrière nog in hun ban.’

‘Daarom zitten jij en ik nu hier, aan het eindpunt van de weg van de Spaanse koning, die legendarische Camino Real, bij de laatste missiepost in de keten, dat kralensnoer van relikwieën die verwijzen naar het Spaanse koloniale verleden. En hoewel dat verleden nog tamelijk dichtbij ligt, denkt bijna niemand hier eraan terug.’

‘En in Spanje al helemaal niemand.’

‘Nee, behalve ik dan,’ zei ik lachend. ‘En ik ben van mijn onwetendheid verlost dankzij een onbekende stichting die me op het juiste moment een werkbeurs voor mijn neus hield, waarnaar ik solliciteerde terwijl ik niet eens wist wat mijn taak zou zijn.’

Hij veranderde weer van houding. Hij keek nu niet meer in mijn richting maar staarde naar een vaag punt ergens op het plein. Misschien naar die heldhaftige bronzen soldaat met zijn berenvlag, of anders naar de lege schommels.

‘Ik heb geboft dat de FACMAF mij koos,’ ging ik verder. ‘Ik vind het erg prettig dat ik zonder deadlines of stress voor hen kan werken. Elke maand sturen ze me een cheque en ik doe de opdracht in mijn eigen tempo, tot ten slotte alles is gecatalogiseerd en ik het eindverslag opstuur.’

Hij zat er stil bij. Hij luisterde wel naar me, maar maakte niet die indruk en reageerde op mijn woorden met een soort verstrooide belangstelling.

‘Kom, dan gaan we,’ was alles wat hij uiteindelijk zei. ‘Rijden we terug naar Santa Cecilia of kijken we hier nog wat rond?’

We liepen door de buurt rondom het plein en ontdekten nauwe wandelstraatjes met winkels, galeries en cafés. Tot we bij een Ierse pub kwamen, die sterk uit de toon viel bij zijn omgeving. Op de deur hing de aankondiging van een concert en we hadden zin om iets te drinken, dus besloten we naar binnen te gaan.

We gingen aan de bar zitten. Lunchtijd was allang voorbij en het was nog te vroeg voor het avondeten, maar het lokaal wekte de indruk dat we er konden krijgen wat we maar wilden bestellen. In een hoek maakte een trio muzikanten hun instrumenten gereed, veteranen, al leken ze alle drie nog onder de zestig. Een van hen droeg een grijze vlecht die tot halverwege zijn rug viel, een ander had over zijn pens een zwart T-shirt gesjord waarop een marihuanablad stond afgedrukt. De derde rommelde in de inhoud van zijn tas op de vloer.

We bestelden bier en zetten ons gesprek voort tussen groene klaverblaadjes en opschriften in het Gaelic. Opnieuw spraken we over Fontana en zijn bezigheden, misschien onbewust als een eerbewijs aan de missie die we, door hem gestimuleerd, hadden bezocht.

‘Van die laatste periode, toen hij zich begon te interesseren voor de geschiedenis van Spaans Califormia en de missieposten,’ zei Daniel na zijn eerste slok Guinness, ‘staat me nog bij dat het ook zijn hobby werd documenten te kopen van koloniaalhistorisch belang. Registers, landkaarten, dossiers. Allemaal afkomstig, denk ik, van de missies of andere instellingen hier in de buurt.’

‘Heel weinig van zulke dingen zitten tussen de papieren die bij mij terecht zijn gekomen, dit is meer administratief materiaal. Waar vond hij die spullen?’

Daniel haalde zijn schouders op.

‘Hij kwam ze overal tegen en betaalde er maar een paar dollar voor. Blijkbaar hadden weinig mensen oog voor de waarde van die oude geschriften in het Spaans.’

‘Misschien hoopte hij de missiepost Olvido erin te vinden.’

Ze zetten een mandje chips voor onze neus en we begonnen te knabbelen.

‘Wie weet,’ beaamde Daniel tussen twee happen door. ‘Nu ik er nog eens goed over nadenk, volgens mij heeft hij zelfs ooit gezegd dat die missie in de buurt van Santa Cecilia kon hebben gelegen. Daarom was hij er waarschijnlijk zo op gespist oude documenten uit dit gebied in

zijn bezit te krijgen, daarin hoopte hij natuurlijk een aanwijzing tegen te komen. Je weet zeker dat er niets van dat materiaal tussen de papieren zit waaraan jij werkt, hè?’

‘Helemaal niets, dat zei ik al. Maar ik heb nog steeds de indruk dat er dingen in zijn nalatenschap ontbreken, dat er nog iets zou moeten zijn waardoor dat hele laatste gedeelte van zijn werk meer zeggingskracht zou krijgen.’

‘Het blijft vreemd,’ zei hij peinzend, terwijl hij weer een handje chips pakte. ‘Sinds je me voor het eerst vertelde dat er volgens jou documenten ontbreken, vraag ik me voortdurend af wat er kan zijn gebeurd. Misschien is een deel van het materiaal tijdens een verhuizing zoek geraakt. Of misschien heeft hij het zelf weggedaan, al betwijfel ik dat, want hij gooide nooit iets weg. Je kunt je niet voorstellen hoe zijn werk-kamer eruitzag, het leek de grot van Ali Baba wel.’

‘Ik weet het niet, misschien haal ik me maar in mijn hoofd dat er dingen weg zijn. Maar het zou mijn werk natuurlijk een heel stuk gemakkelijker maken als ik een ontbrekende schakel tussen al die losse eindjes ontdekte.’

De pub was langzaam volgestroomd, gaandeweg werd de stemming levendiger en de overjarige muzikanten maakten aanstalten om te gaan spelen.

‘Ik kom nogal wat notities tegen die verwijzen naar een bibliotheek van de University of California waar zich het grootste deel van de missieregisters moet bevinden. Daar zou ik ook graag eens een kijkje nemen.’

‘De Bancroft Library, in Berkeley.’

Het verbaasde me dat hij van dit concrete gegeven op de hoogte was, terwijl hij verder weinig van de zaak wist. Hij bood echter niet aan met me mee te gaan om me er wegwijs te maken.

‘Daar is hij geweest om documenten en gegevens te raadplegen, toen hij op de terugweg verongelukte. Het liep tegen de avond, die zeventiende mei 1969. Het regende, zo’n stortbui die er in de lente wel vaker valt. Er kwam een vrachtwagen van de andere kant, hij raakte van de weg...’

‘Wat erg, hè!’ onderbrak ik hem. ‘Zo je best doen om het verleden boven water te krijgen en dan de dood vinden, alleen, in het donker, in een beregende greppel.’

Het duurde een poosje voordat hij weer wat zei. Het geroezemoes van de cafébezoekers om ons heen dreigde het hiaat te vullen dat in ons

gesprek was gevallen. Toen hij eindelijk weer begon te praten, deed hij dat met zijn blik strak gericht op het glas tussen zijn vingers. Hij liet het bier erin rondwalsen, alsof hij daar inspiratie of kracht uit hoopte te putten om te kunnen zeggen wat hij wilde zeggen.

'Hij zat niet alleen in die auto. Er is nog iemand anders omgekomen bij dat ongeluk.'

'Wie dan?'

De muzikanten sloegen de eerste akkoorden aan van hun Keltische melodie en het lawaai van de gesprekken verstomde.

'Wie was het, Daniel?'

Hij keek op van zijn bier en gaf eindelijk antwoord.

'Een vrouw.'

'Een vrouw?'

'Doet het er nog toe hoe ze heette, na al die jaren? Heb je al honger? Dan bestellen we wat.'

Die zaterdag wandelde ik tegen het middaguur langs de woning van Rebecca. Ik wist dat ze in Portland was voor de verjaardag van een van haar kleindochtertjes, het had dus geen enkele zin dat ik hier rondhing. Toch liep ik door haar straat en tuurde naar haar huis. Gesloten ramen, een neergelaten garagedeur en geen spoor van die lobbies van een Macan.

Ik had graag met haar gesproken. Over Daniel, over Fontana, over de wirwar van gevoelens die zij in mijn binnenste losmaakten, en over vroeger, toen Rebecca zelf met hen omging. Misschien zelfs over de vrouw die op een regenachtige avond naast de professor de dood had gevonden. Uit pure, diepgewortelde nieuwsgierigheid, door een aangeboren drang, bijna een tweede natuur, om overal het fijne van te willen weten. Ach, het was allemaal alweer zo ontzettend lang geleden, had Daniel gezegd toen het ongeluk ter sprake kwam, met de onderkoelde emotie die het verstrijken van de tijd toestaat. Daarna hadden we over heel andere dingen gekletst. We bestelden meer bier, ze serveerden ons een paar hamburgers – waarvan hij er anderhalve opat en ik de overblijvende helft – en de rest van de middag verdeelden we onze aandacht tussen de Ierse volksmuziek en ons afgelopen bezoek aan de missiepost.

Toen we besloten de terugreis naar Santa Cecilia te aanvaarden was het al pikdonker. Op weg naar de auto zag hij iets in een etalage en na een kort 'wacht hier even' stapte hij de winkel binnen en kwam nauwelijks een minuut later weer naar buiten met een klein ijzeren klokje, een replica van het legendarische missiesymbool. 'Als souvenir van deze dag,' zei hij, toen hij het me aanbood.

'Nu kun je nog besluiten er met mij vandoor te gaan en morgen je sectiehoofd te vergeten,' liet hij weten, met de ironie die hem eigen

was, toen hij stopte voor mijn flat. 'Als we eens naar Napa reden om daar een paar wijnproeverijen te bezoeken?'

'Geen schijn van kans.'

'Goed, jij je zin. Al krijg je hier later spijt van. En wat doe je volgende week?'

'Werken. De zaak afronden, de laatste loodjes van Fontana's nalatenschap. En dan beginnen met afscheid nemen, vrees ik. De tijd is omgevlogen, opeens is het december. Zoals ik al zei, mijn werkzaamheden lopen op hun eind.'

'En dan is het gedaan met ons,' merkte hij op.

Ik aarzelde even voordat ik antwoord gaf.

'Ik ben bang dat er niets anders opzit.'

Hier had ik het bij kunnen laten, de rest van mijn gedachten had ik voor mezelf kunnen houden. Maar ik had die ochtend al mijn hart bij hem uitgestort, dus waarom zou ik daar nu niet mee doorgaan?

'Ik wil niet vertrekken, weet je. Ik wil niet terug.'

'Wat jij niet wilt is de confrontatie aangaan met je eigen realiteit.'

'Daar heb je waarschijnlijk gelijk in.'

'Maar dat moet je wel doen.'

'Weet ik toch.'

We zaten in zijn auto te praten, in het donker, voor het gebouw van mijn flat.

'Tenzij de FACMAF me een nieuwe beurs zou kunnen aanbieden,' vervolgde ik. 'Misschien moet ik contact met ze opnemen, ook al ben ik aan de late kant.'

'Dat lijkt me geen goed idee.'

'Waarom niet?'

'Omdat we de dingen behoorlijk moet afsluiten, Blanca, ook al doet dat pijn. Het is niet goed om open wonden achter te laten. De tijd heelt alles, maar voor het zover is kun je beter proberen met je verleden in het reine te komen.'

'We zullen zien,' zei ik zonder veel overtuiging.

'Pas goed op jezelf.'

Hij legde zijn hand op de mijne en drukte die bij wijze van afscheid. Ik verroerde me niet.

Op dat moment kwam mijn Taiwanese buurman, een wiskundedoцент, ons gezichtsveld binnenlopen. Hij torste een grote doos, die naar het formaat te oordelen vermoedelijk een tv bevatte. Daarmee begon hij te manoeuvreren om zonder zijn vrachtje te hoeven neerzetten het

gebouw binnen te komen en leidde zo onze aandacht af.

Ik trok mijn hand onder die van Daniel vandaan, duwde het portier open en stapte uit.

'We zien elkaar nog,' zei ik, me bukkend zodat onze gezichten op gelijke hoogte kwamen.

'Wanneer je maar wilt.'

Zodra hij me naar binnen zag gaan, reed hij weg.

Op diezelfde plek haalde Luis Zárate me de volgende middag af. Wat vreemd dat ik, die mijn levenlang overal met de auto naartoe was gereden, nu plotseling stond te wachten tot iemand me kwam halen. Nog een verandering, de zoveelste.

Los Olivos was onze bestemming. Eindelijk leerde ik het meest vermaarde restaurant van het stadje kennen. Tot de nok toe gevuld, maar wij hadden een goede tafel gereserveerd. Stijlvol maar zonder kapsones, hoge, ongepleisterde bakstenen muren overdekt met grote schilderijen en flessenrekken met een ruime selectie aan wijnen.

'Cabernet? Shiraz? Of proberen we een petit verdot? Wat een mooie oorhangers, die staan je heel goed.'

Het waren dezelfde die ik op Thanksgiving Day bij Rebecca had gedragen. Wie had kunnen denken, toen ik ze kocht in de Grote Bazaar van Istanbul, dat mijn leven in een paar maanden tijd zo totaal zou veranderen? En toch was dat gebeurd: minder dan een jaar na die laatste reis met mijn echtgenoot, toen ik nog in de naïeve overtuiging verkeerde dat ons huwelijk niet op zand was gebouwd, zat ik nu aan de achterkant van de aardbol te eten met een andere man, die jonger was dan ik en toevallig ook nog eens mijn chef. Een man die ook vanavond weer in het zwart gekleed ging, maar anders dan anders, die aandachtig de wijnkaart bestudeerde bij het licht van de witte kaars in het dikwandige lampenglas tussen ons in, en die geen onaangenaam gezelschap beloofde te worden.

'Dank je, ze komen uit Turkije. De wijn kun jij beter kiezen.'

'Spaanse vrouwen zoals jij hebben een speciaal talent om er goed uit te zien. Vrouwen uit Argentinië en Italië ook. Hou je van pasta? Ik kan je de *linguine alle vongole* aanbevelen.'

'Ik denk eigenlijk dat ik de risotto met paddenstoelen neem,' zei ik, terwijl ik de menukaart dichtklapte. 'Ik heb in tijden geen rijst meer gegeten.'

'Een prima keuze.'

'Ik laat je wel een hapje proeven. En, hoe staan de zaken?'

'Goed, goed...'

De sectie, zijn lessen, mijn cursus, een interessant boek, een mooi plekje, een paar collega's... Allerlei onderwerpen passeerden in onze conversatie de revue, onder gedempt licht en bij het ene glas wijn na het andere.

En zoals we van hummus en tapenade via een salade bij het hoofdgerecht kwamen, zo ook verschoof ons gesprek naadloos van het professionele naar het algemeen menselijke vlak, bijna zonder dat we het merkten. Geen van beiden traden we in details of gaven we openlijk lucht aan emoties of sentimenten, zoals me de dag daarvoor was overkomen. Wel lieten we ons informatie ontvallen waarover we tot dan toe niet hadden gesproken. Niets persoonlijks eigenlijk, alleen objectieve, feitelijke mededelingen, die toch wat verder gingen dan onze werksituatie. Dat hij een dochtertje had in Massachusetts, al was het nooit tot een huwelijk met de moeder gekomen. Dat ik pas gescheiden was, nogal abrupt. Dat door zijn verhuizing naar Californië de relatie tussen hen beiden was bekoeld. En dat mijn kinderen me amper nog nodig hadden. Met geen woord repte hij over Lisa Gersen, de jonge docente Duits waarmee ik hem op de avond na het debat en ook later nog had gezien, en van wie iedereen in de sectie dacht dat hij iets speciaals voor haar voelde. Ik vroeg hem er ook niet naar.

Onverwachts, midden onder de maaltijd, kwam er iemand naar onze tafel en onderbrak ons gesprek. Het was Joe Super, de vriendelijke oude historicus uit mijn conversatiegroep. Ik had hem niet eerder opgemerkt, hij zat achter me.

Ik vond het leuk hem te zien. Luis, die hij de hand drukte, ook.

'Ik wilde mijn gewaardeerde en bewonderde docente alleen even laten weten,' zei hij, op uiterst charmante toon en in meer dan acceptabel Spaans, 'dat ik dinsdag niet naar cursus kan komen.'

'Dan zullen we je missen, Joe.'

En dat klopte. Hij was ongetwijfeld een van de deelnemers die de grootste inzet toonden, iemand van wie je altijd een onbevangen en intelligent kijk op de situatie mocht verwachten.

'En anderen uit de groep zullen er waarschijnlijk ook niet zijn,' voegde hij eraan toe.

'Weer vanwege Los Pinitos, vermoed ik,' veronderstelde Luis, nog voor ik ernaar kon vragen.

Joe Super was permanent actief in het platform dat oppositie voerde

tegen het project. Het schoot me weer te binnen dat ik hem op tv had gezien, en tijdens de lessen maakte hij er van tijd tot tijd een opmerking over, overigens zonder drammerig te worden.

'Ja, precies. Onze volgende bijeenkomst is dinsdag in de grote zaal van de universiteit. De termijn om gerechtelijke stappen tegen de plannen voor het winkelcentrum te ondernemen is bijna verstreken en we worden allemaal een tikkeltje nerveus.'

'In dat geval vergeef ik jullie het spijbelen.'

'Als je wilt weten hoe de zaken ervoor staan, kun je zelf ook komen.'

'Dank je, Joe, maar dat doe ik liever niet. Ik ben maar tijdelijk in Santa Cecilia, weet je. Jullie zullen het me trouwens wel vertellen.'

'Ik denk dat onze gemeenschappelijke vriend Dan Carter er ook zal zijn,' zei hij, voordat hij vertrok. 'Van hem zal ik wel op mijn kop krijgen, omdat ik niet naar de les van onze mooie Spaanse gastdocente ben gegaan.'

Na een schalkse knipoog liep hij terug naar zijn tafel en waren Luis en ik weer alleen. Toon en inhoud van ons gesprek waren nu echter niet meer zoals tevoren.

'Op jullie gemeenschappelijke vriend Dan Carter,' zei Luis, terwijl hij met een spottend gezicht zijn glas hief bij wijze van toast. 'Duidelijk iemand om wie je niet heen kunt.'

Dan. Zo noemden Daniels oude vrienden in Santa Cecilia hem dus, niet meer dan dit ene lettergreepje. Rebecca deed dat ook vaak. Maar Luis Zárate, zoals ik wel wist, behoorde niet tot hun kringetje. Ik deed alsof ik zijn opmerking niet had gehoord.

'Ga jij niet naar die bijeenkomst?' vroeg ik, voordat ik mijn laatste hapje risotto nam.

'Nee, dank je. Daar hou ik me buiten.' Hij had zijn pasta ook op. 'Heerlijk,' besloot hij, nadat hij zijn lippen had afgeveegd. 'Die hele kwestie van Los Pinitos en wat ermee moet gebeuren laat me volledig koud.'

Ik was geschokt door zijn reactie, maar kon dit verbergen doordat de jonge serveerster net de borden weghaalde. Ik was hier nog maar pas en wist absoluut niet wat er in deze gemeenschap allemaal speelde. En toch, ondanks mijn positie van nieuwkomer, kon ik me verplaatsen in het verzet van mijn collega's tegen het plan om een natuurgebied met de grond gelijk te maken en er het zoveelste winkelcentrum te bouwen. Daarom begreep ik Luis absoluut niet.

'Maar jij woont hier, deze zaak moet je toch iets doen?'

Bijna iedereen is ertegen en het is duidelijk waarom. Je eigen collega's komen voortdurend in het geweer...'

'Zie je nou?' zei hij met een zuur glimlachje. 'Die ouwe vos van een Carter heeft je al voor zijn karretje weten te spannen. Nog een glaasje wijn voor bij het dessert?'

Daar zei ik geen nee op. Misschien kwam het juist doordat we allebei het ene glas na het andere achteroversloegen, dat ik hier ongedwongen met hem zat te kletsen.

'Jullie kunnen niet echt geweldig met elkaar overweg, hè?'

'Dat valt wel mee, we zitten alleen niet op dezelfde golflengte. Weet je wie er voor het eerst druiven geplant hebben op Californische bodem? Jouw landgenoten, de franciscaner monniken. Ze brachten wijnstokken mee uit Spanje, want ze hadden wijn nodig om de mis op te dragen.'

'Probeer er maar niet overheen te praten, Luis. Legeens uit, op welk gebied zitten jullie niet op dezelfde golflengte?'

'Op academisch niveau, natuurlijk. En persoonlijk ook, zou ik zeggen. Maar het is geen ramp, laten we er geen drama van maken. Behalve die keer tijdens het debat heb ik maar bij één gelegenheid rechtstreeks met hem gesproken, en zeker die eerste ontmoeting kunnen we beter maar vergeten.'

'Wil je me niet vertellen waar die over ging?'

We spraken nu vertrouwelijk met elkaar. Zárate sloofde zich niet meer uit, zoals in het begin, om bij me over te komen als de perfecte gentleman, de perfecte chef of de perfecte collega, attent en beminne-lijk. En daardoor begrepen we elkaar probleemloos. We waren heel verschillend van aard, maar we hadden een paar raakvlakken die de communicatie tussen ons voortdurend vlot lieten verlopen. Hoewel hij een jaar of vier jonger was dan ik, behoorden we bijna tot dezelfde generatie en we hadden ons toegelegd op vakgebieden die met elkaar verwant waren. Daarom en omdat ik zowel met Daniel als met hem goed contact had, zij het op een totaal andere manier, zat het me dwars dat ze allebei giftige pijlen op hun rivaal begonnen af te vuren zodra ik tussen hen in stond. En al had ik in een eerder stadium besloten dat ze het zelf maar moesten uitzoeken, nu was ik van gedachten veranderd. Nu wilde ik liever het waarom weten van deze onmin, want ik zou er altijd een beetje slechter van worden, van welke kant hij ook kwam.

'Wat kan het jou schelen, Blanca? Jouw opstelling is de slimste. Goede maatjes met iedereen, los van de persoonlijke antipathieën van

ieder van ons. Vandaag ga je met mij uit eten, een andere keer ontbijt je met hem.'

'En hoe komt het dat jij dat weet?'

'Iemand vertelde me gisteren dat hij jullie in de loop van de ochtend samen het café aan de weg naar Sonoma uit zag komen, dat is alles. Santa Cecilia is niet meer dan een gat, dat weet je toch. Hoe dan ook, het moet een hele eer voor je zijn dat de grote Daniel Carter uit je hand eet.'

'Niet overdrijven, Zárate.' Ik nam een eerste hapje van mijn cheese-cake. 'Ik begrijp in elk geval niet waarom je zegt dat hij mij voor zijn karretje spant. Ik zou niet weten wat voor persoonlijk belang hij bij die kwestie van Los Pinitos kan hebben, hij kiest alleen de kant van vrienden die hij onder de actievoerders heeft.'

Dat laatste wist ik omdat we daar een keer over hadden gesproken en omdat hij me had meegetrokken die demonstratie in, op de wind-erige middag van ons cafébezoek. Dat zijn betrokkenheid verder zou gaan dan louter een steunbetuiging, dat was nieuw voor mij.

'Nou reken maar dat hij er persoonlijk belang bij heeft, heel veel zelfs.'

Ik deed mijn best niet verrast te lijken.

'Aan het eind van het afgelopen studiejaar,' ging hij verder, terwijl hij zijn dessertvork greep zonder van zijn tiramisu te proeven, 'belde Carter me vanuit zijn werkkamer in Santa Barbara om te vragen of hij hier in Santa Cecilia met me kon komen praten. Waarover, dat wilde hij niet zeggen. We spraken af voor een week later. Toen kwam hij bij me binnenwandelen met het air van een prima donna en wilde me zo ongeveer voorschrijven hoe ik mijn sectie moest leiden. Terwijl hij me niet eens kende! Hij eiste bijna van me dat ik deed wat hem goed uitkwam.'

Hier begreep ik niets van. Door de wijn? Of door iets wat zwaarwe-gender was dan de lichtheid in mijn hoofd?

'Het ging allemaal om dat project-Los Pinitos. Hij wilde me ervan overtuigen dat de sectie zich daar actief tegen moest verzetten, met alle mogelijke middelen.'

'Wat voor middelen?' vroeg ik onmiddellijk.

'Geen idee, ik gaf hem ook niet de kans dat uit te leggen. Misschien wilde hij alle docenten een manifest laten ondertekenen of moesten we onze studenten mobiliseren of geld doneren aan de goede zaak... Al voordat hij in details kon treden, weigerde ik nog naar hem te luisteren.

Op dat ogenblik stond ik onpartijdig tegenover die kwestie, net zo goed als nu. Maar ik kon niet toelaten dat iemand me onder druk kwam zetten die geen enkele band meer had met deze universiteit, hoe vermaard hij daarbuiten ook zijn mocht. Dat hij mij kwam vertellen wat ik wel of niet moest doen in mijn werk en wat voor maatregelen ik moest nemen in een kwestie die zo ver buiten onze bevoegdheden lag.'

Het leek wel of ik tijdens deze woorden van Luis in de botsautootjes zat. In mijn hoofd begonnen gedachten hevig tegen elkaar aan te knallen, in een kettingreactie die ik niet tot staan kon brengen. Daniel en de nalatenschap van Fontana, Fontana en Los Pinitos, Daniel en ik, Fontana en ik. En van datgene wat Luis Zárate nooit te weten was gekomen, begon ik op datzelfde moment een vermoeden te krijgen. Binnen een paar seconden daalde ik in mijn herinnering weer af naar het stoffige souterrain van de Guevara Hall. Als daar nu eens de middelen hadden gelegen waarover Daniel het had? Concrete, verifieerbare documenten, eigendom van een sectie die er nooit meer naar om had gekeken. En als Daniel nu eens van Luis Zárate gedaan had willen krijgen dat de sectie zelf die nalatenschap van Fontana onder het stof vandaan haalde en inzette bij de kwestie-Los Pinitos? Stel dat hij al vanaf het begin het vermoeden had dat daar beslissende informatie lag waarmee de plannen voor het winkelcentrum konden worden stopgezet? En stel eens dat hij na de weigering van het sectiehoofd zijn eigen gang was gegaan om die documenten dan maar zelf boven water te krijgen?

'Dus weigerde ik,' vervolgde Zárate. 'Uit principe. Omdat ik kloten aan mijn lijf heb, zoals jullie in Spanje zouden zeggen. Met excuses.'

Ik reageerde niet op het expliciete karakter van zijn woorden, mijn geest was nog druk bezig de stukjes in elkaar te passen. Concrete, verifieerbare documenten, die mogelijk tussen de duizenden papieren hadden gelegen waarmee ik nu drie maanden aan het werk was. Vandaar wellicht Daniels voortdurende gevraag naar de vorderingen van mijn werkzaamheden en naar wat ik had aangetroffen. Misschien dat hij daarom zo vaak informeerde naar die ongrijpbare missiepost Olvido.

'En zo eindigde de confrontatie, meer was het echt niet. Al had het wel iets speciaals,' merkte Luis ironisch op. 'Je zet nu eenmaal niet elke dag een levende legende de voet dwars.'

Mijn hersenen werkten nog steeds onder hoogspanning om een groeiend wantrouwen te onderbouwen, maar van mijn gezicht viel

blijkbaar een duidelijke nieuwsgierigheid naar zijn laatste opmerking af te lezen. En dat ontging hem niet.

'Jij hebt een ander werkterrein dan hij. Zou het kunnen dat je de volle omvang van de persoon Daniel Carter niet helemaal overziet?'

'Leg jij me die dan maar eens uit.' Dit diende ik te weten. Ik had het allang moeten weten.

'In kringen van hispanisten hier te lande – en geloof me, dat zijn er duizenden – geldt hij als een zwaargewicht. Hij is voorzitter geweest van de machtige MLA, de Modern Language Association of America, en hoofdredacteur van een van de meest prestigieuze periodieken in onze sector, *Tekst en kritiek*. Boeken van zijn hand, zoals *Literatuur, leven en ballingschap* of *Inleiding in het Spaanse proza van de twintiste eeuw*, zijn standaardwerken, al jarenlang in gebruik bij alle secties Spaans in de Verenigde Staten. Zijn aanwezigheid bij congressen en seminars in ons vakgebied wordt op prijs gesteld als die van weinig anderen, als hij met een plenaire voordracht een academische bijeenkomst opent of sluit staat dat garant voor een doorslaand succes. En zijn handtekening onder een positieve referentie of aanbevelingsbrief kan iemands carrière een hoge vlucht laten nemen.'

Ik begon me ongemakkelijk te voelen bij het profiel dat hier van Daniel geschetst werd, net zo goed als bij de drang die hij mogelijk had gevoeld om materiaal weg te halen uit een sectie waarvan hij al tientallen jaren geen deel meer uitmaakte.

'Jouw vriend Daniel Carter, beste Blanca, is niet zomaar een anonieme, sympathieke docent aan het einde van zijn loopbaan, met weinig verantwoordelijkheden en veel vrije tijd. Tot op heden is hij nog steeds een van de meest gezaghebbende figuren binnen de wereld van Amerikaanse hispanisten, iemand van uitzonderlijke intellectuele reputatie.'

Door deze karakterisering namen mijn twijfels alleen nog maar toe. Ik probeerde mijn onbehagen voor Luis te verbergen en om me een houding te geven dook ik weer op mijn cheesecake.

'Bovendien,' ging hij verder, 'heeft hij de naam een persoon met charisma te zijn, getapt, invloedrijk en, zo wordt gefluisterd, met een verleden dat een beetje eigenaardig is. Jammer dat ik hem nooit begrepen heb en dat mijn contact met hem, in tegenstelling tot jullie verstandhouding, van het begin af aan een regelrechte afknapper is geweest.'

Hij wijdde zich aan zijn tiramisu, terwijl ik me weer bezighield met

de stukjes van de alarmerende puzzel die in mijn geest langzaam aan samenhang won.

‘Weet je, ik heb een hekel aan die goeroes die zichzelf zo belangrijk vinden.’

Hij liet zijn reserves nu volledig varen, alsof zijn inzichten weldoordacht waren en hij zijn standpunten al tijdenlang intensief had afgewogen.

‘Het bevalt me niets dat men in ons vak achter een paar dinosaurussen aanholt, zonder dat iemand ze een strobreed in de weg durft te leggen.’

Juist op dat moment kwam Joe Super weer naar ons tafeltje, alleen om gedag te zeggen. Wij glimlachten naar hem, hij naar ons. Hij had zich nog niet helemaal omgedraaid, toen ik ten slotte mijn mond opendeed.

‘Maar wat doet hij dan eigenlijk in Santa Cecilia?’ vroeg ik, zo zacht als ik kon.

‘Hij heeft een sabbatical genomen en schrijft een boek. Dat vertelt hij tenminste overal.’

‘Spaanse literatuur van het eind van deze eeuw, dat is me bekend. Maar waarom juist hier en op dit moment?’

Het antwoord kwam snel. Alsof Luis het al van tevoren klaar had.

‘Dat vraag ik me ook af, telkens als ik hem zie.’

De hele zondag lang werd ik door twijfel verscheurd. Daniel zag ik niet. Ik belde niet naar hem, hij niet naar mij. En niemand zei iets wat me aan hem deed denken, omdat ik de hele dag met bijna niemand een woord wisselde. Maar zijn schaduw was niet van mijn zijde geweest sinds mijn gesprek met Luis Zárate tijdens ons etentje in Los Olivos.

Ik werd al vroeg wakker en kon niet meer in slaap komen. In het zwembad op de campus, dat nog zo goed als leeg was, trok ik lusteloos een paar baantjes. Daarna kocht ik kranten en nam op het plein een kop koffie, die ik half liet staan. Tussen de middag kreeg ik geen hap door mijn keel. Het leek wel of mijn maag gekrompen was. Mijn geest, daarentegen, schoot alle kanten op. Wat tot voor kort onschuldig en toevallig had geleken, kwam me nu verdacht voor: zijn voortdurende aanwezigheid op een plek waar hij niet hoorde, zijn niet aflatende belangstelling voor mijn werk, dingen die hij van me wist terwijl ik me niet kon herinneren dat ik ze hem verteld had.

In mijn geheugen spoelde ik de band terug van de maanden die sinds mijn komst waren verstreken. Ik zag hem weer voor me in een uitgebreide opeenvolging van scènes en momenten die we samen hadden meegeemaakt. Opnieuw liep hij over de paden van de campus, zonder haast, met een paar boeken onder de arm en zijn handen in zijn zakken. Vanuit de verte zag ik hem joggen bij het vallen van de avond, in sportkleden. Ik dacht weer aan de dag toen we kennismakten in Meli's Market en aan het moment waarop hij me ogenschijnlijk spontaan meetroonde, de protestmars in. Aan die lunch ook, toen hij plukjes van mijn kipburrito jatte in de mensa. En aan de middag dat we er samen op uit waren getrokken en hij met genegenheid sprak over Andrés Fontana, die hij ooit had gekend. Aan de *ranchera*'s die hij uit volle borst zong op mijn feestje, aan zijn armen die de rolstoel duwden van zijn geestelijk afwezige vriend

en aan de speech waarmee hij zijn gehoor liet lachen en huilen toen hij *Gracias a la vida* inzette, als een lofzang op het medeleven. En nog niet zo lang geleden: zijn kneepje in mijn nek na dat landerige ontbijt. De opletendheid waarmee hij naar mijn verhalen over de missiepost Sonoma luisterde toen we samen op een oude houten bank zaten. De vrouw die naast Fontana de dood had gevonden en wier naam hij niet wilde noemen, zijn raadgeving in de auto dat ik geen open wonden moest achterlaten. Zijn hand op de mijne, voordat we afscheid namen. Altijd ontspannen, hartelijk, nabij. Een beetje te veel van het goede, misschien.

In de loop van de middag ging ik de deur weer uit. Opnieuw naar het huis van Rebecca, waar alles nog steeds gesloten en in lethargie gedompeld bleek, ze was nog niet terug. Daarna wandelde ik naar de bibliotheek. Ondanks de vrije dag waren er behoorlijk wat studenten. De verwarming stond hoog, de meeste bezoekers liepen in korte mouwen, sommigen ook in bermuda, ik zag zelfs een overtrokken type op teen-slippers.

Op de benedenverdieping wroette ik in de ingewanden van een computer, op jacht naar codes en indexverwijzingen. HOE WILT U ZOEKEN?, vroeg het apparaat me. Ik koos voor AUTEUR. Eerst typte ik de achternaam in, vervolgens de voornaam. Onmiddellijk kreeg ik de resultaten voor mijn neus. Veertien boeken van eigen hand, een heleboel werken als samensteller of co-auteur, tientallen artikelen in prestigieuze tijdschriften, dan nog een handvol inleidingen en geannoteerde edities. Verhalend proza, kritiek, Ramón J. Sender, ballingschap, opinies, letteren, analyse, heimwee, visie, identiteit, revisie. Al deze trefwoorden, verspreid over de titels, leverden een helder beeld op van de vruchtbare wetenschappelijke productie van Daniel Carter.

Ik zocht de plaatsaanduidingen en volgde de desbetreffende route. Tot ik op de derde verdieping kwam, afdeling Spaanse literatuur. Ik trok een paar van zijn boeken uit de rekken, las wat bladzijden door – soms vluchtig, hier en daar met meer aandacht –, zag en oordeelde. Luis Zárate had niet overdreven. Dit was het werk van een uiterst competent academicus, niet het tijdverdrijf van een simpele docent die zich verveelde en niets beters te doen had dan samen met een onlangs ingevlogen collega bezoeken te brengen aan franciscaner missieposten en Guinness te drinken in een Ierse pub.

Het liep al tegen zevenen toen ik stopte. Het had geen zin nog meer te lezen. Wat ik wilde weten, had ik ruimschoots kunnen constateren. Het diende nergens toe me verder te verdiepen in zijn artikelen over

Billy the Kid, de laatste middagen met Teresa, roestige lansen, identiteit of andere belangrijke boektitels uit de moderne Spaanse literatuur. Dat zou weinig extra's zeggen over de man wiens profiel me nu wel duidelijk was.

In de centrale ruimte van de bibliotheek was het nog behoorlijk druk toen ik naar de uitgang liep. Sommige studenten kwamen net binnen, andere begaven zich naar de computers, de meeste zochten een plaatsje aan een van de tafels. Er waren er ook die vertrokken. De straat op, de avond in, terug naar hun flats of studentenhuizen, naar het dagelijks leven buiten het gedempte comfort van rekken vol boeken op vaste vloerbedekking. Waarschijnlijk had ik met ze mee moeten lopen. Terug mijn leven in, zonder verdere naspeuringen.

Dat deed ik niet.

Op het laatste moment – ik had mijn jas al aan – besloot ik op zoek te gaan naar iets waarvan ik voelde dat het er moest zijn, iets wat de waarheid aan het licht zou kunnen brengen. Op zoek naar nog één stukje om toe te voegen aan de berg die ik al had verzameld, naar het onweerlegbare bewijs van wat er destijds was gebeurd.

Aan de desbetreffende balie vroeg ik wat ik moest doen. De kranten van 1969? Het plaatselijke dagblad? We hebben alles op microfilm, een ogenblikje alstublieft. Drie minuten later had ik het microfiche waar ik om had gevraagd, na nog een minuut zat ik voor het krachtige lichtscherm dat onder mijn toezien oog de pagina's van een dertig jaar oude krant zou uitvergrooten. Volgens Daniel had het ongeluk van Fontana plaatsgevonden in mei 1969, de datum kon ik me niet meer precies herinneren. Zeven? Zeventien? Zevenentwintig mei?

Zodra ik wist hoe ik het apparaat moest bedienen, begon ik met vaart te bladeren. Totdat de voorpagina van de *Santa Cecilia Chronicle* verscheen.

USC PROFESSOR KILLED IN CAR ACCIDENT

Spanish Professor Andrés Fontana, 56, Chairman of the Department of Modern Languages, was killed last night in a car crash. Along with him, Aurora Carter, 52, wife of Associate Professor Daniel Carter, was killed as well.

Aurora Carter, tweeëndertig jaar, echtgenote van wetenschappelijk medewerker Daniel Carter. *Killed as well.* Ook omgekomen. *Along with him.* Samen met hem.

Ik kon niet verder lezen. De hitte in de bibliotheek was plotseling verstikkend. Mijn keel was droog, mijn vingers omklemden verkrampt de rand van het tafelblad en een overstelpend gevoel van zwakte nam bezit van me. Tot ik, uitgeput, mijn aandacht weer op het scherm wist te richten en de drie kolommen van het bericht uit las. Regen, duister-nis, een vrachtwagen. De klap, brandweerlieden, verschillende uren, politie. Spanje, echtgenoot, dood.

Ik besloot niet naar verdere informatie te zoeken, de moed ontbrak me. Of de kracht. Of mijn maag was te zwak. Als ik het wel had gedaan, zou ik beslist tientallen details in de kranten van de daarop-volgende dagen hebben kunnen vinden. Hoe de rouwdienst verliep, wie daarbij aanwezig was, waar ze werden begraven. Maar ik wilde het niet weten. Zoals ik ook niet wilde dat mijn fantasie met me aan de haal ging en beelden opriep van de pijnlijke, choquerende drie-hoek die zich zojuist voor me had ontvouwd. Toen ik het krantenbe-richt uit had, stond ik met zo'n bruuske beweging op dat mijn stoel omviel.

Vanachter de balie riep de mevrouw van de hemertheek me op strenge toon tot de orde toen ze me overhaast zag vertrekken. Ik moest het apparaat nog uitzetten, meende ik te begrijpen. En het microfiche terugbrengen. Ik deed of ik haar niet hoorde, bleef niet staan, draaide niet eens mijn hoofd in haar richting. Met haastige stappen liet ik het mopperende mens achter me en bijna rennend over de geruisloze vloerbedekking maakte ik dat ik wegwam.

Terug in mijn flat, was het eerste wat ik deed een e-mail verzenden.

Rosalía, ik ben nog steeds in Californië. Zoek s.v.p. zo veel mogelijk informatie over de FACMAF, de stichting die mijn beurs financiert. Ik wil weten wat daarachter zit, wie haar beheert. Hopelijk vergis ik me, maar ik heb het gevoel dat iemand me in een bizarre situatie heeft gemanoeuvreerd.

De volgende ochtend was de sfeer op de sectie dezelfde als iedere maandag. Mensen, voetstappen, het geklikklak van een toetsenbord, het kopieerapparaat dat A4'tjes uitspuugde. Iedereen die ik tegenkwam groette ik net zoals anders, goedemorgen tegen iemand bij de trap, goedemorgen tegen een andere collega tien meter verderop. Ik dwong me te klinken zoals gewoonlijk, de gastmedewerker van al-tijd, de Spaanse vrouw die uit de lucht was komen vallen en die dag

na dag wegdook in het armetierigste kamertje van de etage, achter een berg oude paperassen waar verder niemand naar omkeek.

Het eerste wat ik deed was het postvak van mijn e-mail openen. Het antwoord dat ik verwachtte was er al.

Zwem in de vergaderingen, moet als een haas naar een hele lange. Gekkenhuis, meisje! Over je beurs vind ik alleen con-vocatie + documenten en mails uitgewisseld met Univ Santa Cecilia. Die heb je al. Maar in de prullenbak zat nog mailtje met tel nummer van persoon FACMAF met wie ik toen belde. Heel leuke vent, sprak perfect Spaans. Volgt hieronder, hoop dat je er wat aan hebt. Groetjes Ros.

PS. Kom je op de kerstborrel?

Ik kreeg een beklemmend gevoel, haalde diep adem, nam de hoorn van mijn oude telefoon en draaide het nummer dat aan het eind van Ro-salía's mailtje stond. Zoals ik al vreesde, klonk na vijf keer overgaan zijn stem op een bandje. Eerst in zijn eigen taal, daarna in de mijne. Kort, snel, beknopt. Waarom ook niet.

Dit is het antwoordapparaat van doctor Daniel Carter, sectie Spaans en Portugees van de University of California, Santa Barbara. Op dit mo-ment ben ik uit hoofde van mijn beroep niet aanwezig. Neemt u voor het achterlaten van een boodschap alstublieft contact op met het secretari-aat.

Ik stond op het punt mijn telefoon door de ruit te smijten en zo hard tegen mijn computer te schoppen als ik kon. Om hem de smerigste scheldwoorden toe te schreeuwen die ik maar kon bedenken en om in snikken uit te barsten. Alles tegelijk. Of stap voor stap. Dat had me niet uitgemaakt.

Maar ik deed niets van dit alles. Niets. Ik vouwde alleen mijn armen op tafel, verborg mijn gezicht erin en zo, in het donker, weggedoken bij mezelf, dacht ik na. Het duurde een hele poos, dat nadenken. En toen ik eindelijk mijn gedachten op een rijtje had, stuurde ik een paar cyber-regeltjes naar Rosalía om te zeggen dat ze geen moeite meer hoefde te doen. Daarna opende ik geen enkel document en stak ik geen vinger uit naar de paar papieren van de nalatenschap die er nog lagen. Ik gris-te het boek met het gele omslag van de plank, het boek over Californië dat hij me cadeau had gedaan, slingerde mijn tas over mijn schouder en liep mijn kamer uit.

'Jij wist het al?' vroeg ik vanuit de deuropening. Plompverloren. Zonder haar eerst te groeten.

Rebecca keek op van haar toetsenbord. In een auberginekleurige blouse, omringd door de harmonie van altijd.

'Goedemorgen, Blanca,' antwoordde ze, op haar gebruikelijke milde toon. 'Zou je zo vriendelijk willen zijn mijn meubel te leggen wat je bedoelt?'

'Jij wist dat jouw vriend Daniel Carter achter de FACMAF zat?'

Mijn vraag leek haar niet te verbazen. Alleen zette ze eerst haar leesbril af voordat ze antwoord gaf en leunde kalmpjes achterover in haar bureaustoel.

'Aanvankelijk niet.'

'En daarna?'

'Daarna begon ik het te vermoeden. Maar ik heb het nooit zeker geweten.'

'Waarom niet?'

'Omdat ik het hem nooit heb gevraagd. Het is namelijk mijn zaak niet. En ik kon me de drijfveren voorstellen die hem ertoe hebben gebracht, dus vroeg ik er liever niet naar.'

'Drijfveren die te maken hebben met Andrés Fontana en met zijn eigen vrouw. Met jouw vriendin Aurora, nietwaar?'

'Dat denk ik wel. Maar ik vind eigenlijk dat je dit met hem zou moeten bespreken.'

'Dat is precies wat ik nu zal gaan doen.' Ik trok mijn tas wat steviger over mijn schouder. 'Zodra jij me verteld hebt waar hij woont.'

'Zou je hem niet eerst bellen?' vroeg ze, terwijl ze het adres op een geel memoblaadje noteerde.

'Waarom zou ik? Hij werkt 's morgens toch thuis? Ik ga liever direct naar hem toe.'

Ik stond alweer op de gang toen ik achter me haar stem hoorde.

'Vergeet niet, Blanca, dat we ieder op onze eigen manier steeds weer met het verleden moeten afrekenen.'

Toen ik naar de uitgang liep botste ik bijna tegen Fanny op. Ze maakte aanstalten om te blijven staan, wilde me blijkbaar iets laten zien. Ik probeerde een glimlachje te forceren, maar het lukte niet. 'We spreken elkaar later,' zei ik, zonder vaart te minderen. Peinzend keek ze me na, op de plek waar ze was gestopt, zonder nog een voet te verzetten, ontstut.

Ik kwam er al snel achter dat Rebecca gelijk had. Niet met het raad-

selachtige advies dat ze me op het laatste moment gaf en waarbij ik niet eens meer had stilgestaan, maar met haar waarschuwing dat ik Daniel beter kon laten weten dat ik in aantocht was. Niemand deed open toen ik aanbelde bij appartement 4B van dat grote pand, opgedeeld in afzonderlijke woningen. Niemand kwam naar buiten toen ik herhaaldelijk op de blankhouten deur van zijn tijdelijke domicilie bonkte, met mijn vuist, zo hard als ik kon. Dus ging ik op de trap zitten en trok mijn mobieltje.

Ik had twee nummers van hem, dat van zijn tijdelijke verblijf en dat van zijn *cellphone*, zoals ze een mobieltje hier noemden. Hij had ze me allebei gegeven op de middag dat ik hem was gaan opzoeken in Selma's Café. Voor als je me op een bepaald moment nodig mocht hebben, zo had hij zich toen aangeboden. Dat moment was nu gekomen.

Ik belde het eerste nummer en wist al wat er zou gebeuren. Ik had me niet vergist: achter de deur waar ik voor zat hoorde ik herhaaldelijk een telefoon overgaan, die niet werd opgenomen. Daarna probeerde ik de tweede mogelijkheid. 'Het nummer dat u hebt gekozen, is niet beschikbaar,' zei een dame met falsetstem in het Engels. En ze herhaalde het, steeds opnieuw. Totdat ik ophing.

Uit mijn tas haalde ik vervolgens het boek over Californië, het boek dat ik als een gewoon cadeautje had beschouwd, goed gekozen, handig omdat het mijn taak vergemakkelijkte, maar dat voor hem blijkbaar niet meer was dan lokaas om me aan het werk te houden, zoals de wortel die men een ezel voor zijn neus laat bungelen zodat hij door blijft lopen in de tredmolen. List en bedrog. Alweer. JE HEBT ME GEMANIPULEERD EN BEDONDERD. KOM NAAR ME TOE ZODRA JE TERUG BENT. Het papier scheurde bijna onder mijn woeste hoofdletters. Mijn naam zette ik er niet bij.

Met een nijldige duw stopte ik het boek in de brievenbus onder zijn naam op de voorgevel. Het viel met een metalige bons. Daarna ging ik en besloot hem niet meer te bellen. Ik wilde zijn stem niet horen en ook geen berichten van hem krijgen. Alleen rechtstreeks met hem praten, oog in oog, zonder uitvluchten of ontsnappingskansen.

Er verstreken vierendertig uur voordat hij een teken van leven gaf. Vierendertig treurige, slopende uren, en toen verscheen hij ook nog op een uiterst ongelegen moment.

Er klonken een paar snelle klopjes op de deur, die direct daarna openging. Een hoofd en een half lichaam kwamen erachter tevoor-

schijn. Dunnend haar, getrimde baard, grijze coltrui en gekleed colbert. Dat alles rondom de gebruinde huid van een gezicht dat geen geheim maakte van zijn bezorgdheid.

Binnen een paar seconden had hij de situatie in de klas overzien. Staande voor het bord een leerkracht, ik, lichtjes tegen de voorste hoek van de docententafel geleund. Een schrijfstift tussen de vingers geklemd, armen voor de borst, gelaatstrekken waar de vermoeidheid van afdroop, evenals de duidelijke wens om haar innerlijke afschuw niet te laten blijken. Verspreid om haar heen vijf studenten die mijn cursus Spaanse cultuur volgden, minder dan de helft van het aantal dat op een normale lesdag kwam opdagen.

Hij zei geen woord. Hij stak alleen iets in de lucht, ernstig, en zo dat ik het goed kon zien. Het boek over Californië. Van mij. En van hem. Het boek dat hij me cadeau had gedaan in een plastic tasje, die nacht van tortilla's, gazpacho en klaterend gelach. Hetzelfde boek dat ik in zijn brievenbus had laten ploffen om het terug te geven. Van jou moet ik niks meer hebben, bedoelde ik daarmee te zeggen. Ik nam aan dat hij dat begreep. Hij gebaarde dat hij het ergens in ging doen. In mijn postvakje, nam ik aan. Ik zei niet ja of nee en hij wachtte mijn antwoord niet af. Hij trok alleen de deur weer helemaal dicht en weg was-ie.

*Dat is waar mijn bedoeling geweest
Ik wacht op je in de grote zaal.
Kom asap, ple.*

Dat vond ik na afloop van de les in mijn vakje voor interne mededelingen, waar ze ook af en toe een brief uit mijn land in legden. Geschreven op een wit kaartje zonder naam dat willekeurig tussen de bladzijden van een boek was gestoken. Een boek met een geel omslag dat me al jammerlijk bekend begon voor te komen.

De eerste regel ontkende het uitgangspunt.

De tweede riep me op hem te ontmoeten.

De laatste gaf blijk van urgentie. Kom asap, as soon as possible, zo snel mogelijk.

Pls, please, alsjeblieft.

Op het podium zaten vijf sprekers, onder wie mijn leerling Joe Super en een paar docenten die ik van gezicht kende. Net als op de dag van de demonstratie waren de sympathisanten vogels van diverse pluimage. Een hoop studenten, de strijdlustige omaatjes, met geheven spandoek,

respectabele burgers bij tientallen en de jongen met de dreadlocks wiens overdadige haardos al vanuit de verte opviel. Van de bijna feestelijke sfeer op de dag van de protestmars viel echter niets meer te bekenen. Ernstige gezichten, zelden een glimlach en gespannen aandacht, dat was wat ik zag.

De bijeenkomst was al ruim een uur geleden begonnen, een van de sprekers was bezig met een verhaal over archeologische opgravingen in het gebied. Op het podium stond een whiteboard, waarop iemand met een dikke stift geschreven had: 10 DAGEN TOT 22 DEC. Tien dagen restten het platform nog slechts om tot actie over te gaan, meende ik hieruit op te maken. Tien dagen totdat de termijn verstreek. Als ze dan niets gevonden hadden om aan de autoriteiten voor te leggen, zou de strijd verloren zijn.

Daniel zat op me te wachten op de voorlaatste rij.

'We moeten praten,' fluisterde ik zodra ik naast hem zat. Zonder te groeten. 'Kom mee.'

'Vijf minuten,' verzocht hij me zachtjes. 'Alsjeblieft, Blanca, geef me vijf minuten. Meer niet.'

'Je gaat nu mee of je blijft hier. Jij beslist.'

Op dat moment noemde de spreker Daniels naam en verzocht hem antwoord te geven op een vraag.

'Wacht nou,' drong hij aan. Hij greep mijn pols, terwijl men door de microfoon op de verhoging opnieuw zijn naam riep en de vraag stelde.

Wild rukte ik me los. Daarna stond ik op en vertrok.

Een half uur later deed ik de deur voor hem open.

‘Het spijt me heel erg,’ zei hij, terwijl hij direct doorliep naar binnen. Door zijn nadrukkelijke, geagiteerde aanwezigheid was het meteen gedaan met de rust in mijn flat. ‘Ik had niet gedacht dat ze een beroep op me zouden doen, ze hebben me op het laatste moment gebeld. Ik kwam net terug uit Los Angeles toen ik je boek in mijn brievenbus vond, daarna ben ik je onmiddellijk gaan zoeken. Gisteravond laat vertrok ik...’

Ik onderbrak hem niet. Als hij anderhalve dag geleden voor me had gestaan, was ik hem misschien naar de strot gevlogen, had ik hem de huid vol gescholden, zou ik alle razernij over hem hebben uitgestort die ik had opgekropt vanaf het moment dat ik bevestigd zag waar ik al bang voor was. Maar nu er zo veel tijd verstreken was, liet ik hem gewoon maar praten. Het venijn was inmiddels uit mijn boosheid gesijpeld en de woede waardoor ik eerder werd verteerd, was nu omgeslagen in iets anders. In een soort moedeloosheid, een doffe ontgoocheling, wat op den duur misschien wel erger zou zijn.

Toen hij zich niet langer uitputte in excuses waar ik niet om had gevraagd, was het eindelijk mijn beurt.

‘Waarom heb je tegen me gelogen?’ vroeg ik koeltjes.

‘Dat was ik helemaal niet van plan, Blanca. Ik heb je nooit willen bedriegen.’

Hij zette een stap naar voren en stak een arm naar mij uit. Alsof hij me via lichamelijk contact een extra dosis oprechtheid hoopte toe te dienen.

‘Maar je heb het wél gedaan.’ Ik week achteruit zodat hij me met geen vinger kon aanraken. ‘De FACMAF bestaat niet en de beurs waar ik de afgelopen maanden van heb geleefd is niet meer dan een machinatie van

jouw kant, die je steeds voor me verborgen hebt gehouden. Door me dat niet te vertellen, heb je me bedonderd, teleurgesteld en gekwetst.’

‘Ik zeg het je vanuit de grond van mijn hart, je hebt geen idee hoezeer het me spijt. Maar je moet weten dat het nooit mijn bedoe...’

‘Ik vraag niet om excuses, alleen om uitleg,’ onderbrak ik hem vinnig. ‘Wat ik wil is dat je me vertelt waar die nepconstructie goed voor was en dat je daarna voor altijd uit mijn leven verdwijnt.’

Hij streek met een hand over zijn hoofd, woelde daarna door zijn baard. Overduidelijk niet op zijn gemak.

‘Uitleg, Daniel,’ drong ik aan. ‘Uitleg wil ik hebben, verder niets.’

Ongenaakbaar, uit de droom geholpen, ijzig. Zo kwam ik over. Niet om hem op zijn gemoed te werken, maar omdat ik me nu eenmaal zo voelde.

‘Goed. Allereerst, het klopt dat de FACMAF officieel nergens staat geregistreerd als Fundación de Acción Científica para Manuscritos Académicos Filológicos,’ gaf hij toe. ‘Daar heb je gelijk in, dit is inderdaad een gefingeerde naam. Maar in een andere vorm bestaat ze wel degelijk. Als een, laten we zeggen, officieuze instelling.’

‘In welke vorm dan? Als iets wat jij verzonnen hebt na de dood van Fontana en je vrouw?’

Hij bleef me een paar seconden staan aankijken. Oplettend, ernstig. Maar niet verrast.

‘Ik dacht wel dat je het uiteindelijk zou natrekken.’

Mijn reactie hierop lag zo voor de hand dat ik niet eens de moeite nam haar onder woorden te brengen.

‘De FACMAF,’ vervolgde hij, ‘bedacht ik in eerste instantie als Fondo Aurora Carter para la Memoria de Andrés Fontana. Aurora Carter of Aurora Carranza, haar Spaanse achternaam, dat maakt geen verschil. Het fonds was een project om de intellectuele nalatenschap van mijn mentor in stand te houden met behulp van de erfenis van mijn vrouw. En het acroniem is hetzelfde.’

‘Bespaar me je gegoochel met woorden, het kan me absoluut niet schelen of de eerste letter van FACMAF staat voor *Fondo* of voor *Fundación*. Ik hoef alleen maar te weten waarom je dertig jaar na dat ongeluk hebt besloten de ondoorzichtige constructie op te zetten waarin je mij hebt betrokken.’

Hij duwde zijn handen in zijn zakken en staarde strak naar de grond, alsof daar geschreven stond hoe hij zijn antwoord moest formuleren, op die afzichtelijke molgrijze vloerbedekking waardoor dagelijks elke

voetstap gedempt werd die ik binnen de muren van mijn tijdelijke be-
huizing zette.

'Het was de enige haalbare manier om de nalatenschap van Fontana
boven water te krijgen,' zei hij, toen hij eindelijk zijn ogen weer op-
sloeg. 'De enige oplossing die ik wist te bedenken toen alle deuren voor
me werden dichtgegooid.'

'Wat bedoel je met die deuren?'

'De gebruikelijke procedures binnen de sectie Moderne Talen. Als
die waren gevolgd, zou alles op zijn pootjes terecht zijn gekomen.'

'En wie heeft die deuren voor je dichtgegooid? Luis Zárate?'

'Wie anders?'

'Ik dacht weer aan de woorden van het sectiehoofd tijdens ons eten-
tje in Los Olivos, aan zijn relaas van wat er tussen hen had plaatsgevon-
den op de dag dat hij Daniel in zijn werkkamer ontving. Een lezing die
niet strookte met wat Daniel nu vertelde.

'Ik geloof je niet. Jij hebt hem proberen te dwingen, je wilde dat hij
deed wat jou goed uitkwam. En dat pikte hij niet.'

'Dat is natuurlijk de versie die hij je heeft gegeven.'

'Een versie die in principe even veel of weinig waard is als de jouwe.'

'Ongetwijfeld. Maar zijn verhaal klopt niet. Ik heb hem geen mo-
ment willen dwingen. Ik opperde alleen dat de sectie haar middelen
misschien actief zou moeten inzetten...'

'Om zich te mengen in de kwestie-Los Pinitos, als ik het goed begre-
pen heb,' onderbrak ik hem.

'Dat klopt.'

'En al heb je het niet expliciet gezegd, bij het noemen van die mid-
delen doelde je op de papieren van Fontana.'

'Ik zie dat je het helemaal doorhebt.'

Alweer een overbodige opmerking waarop ik niet reageerde. Ik
wachtte alleen tot hij verderging.

'Tegen die tijd begon ik te vermoeden dat er tussen de papieren die
na Fontana's dood in zijn werkkamer waren blijven liggen, misschien
een paar interessante gegevens konden zitten. Onweerlegbare gege-
vens die erop wezen dat Los Pinitos in een ver verleden gebruikt was
voor iets van bijzonder historisch belang, iets wat kon worden inge-
bracht tegen het plan om in het gebied een onzinnig en onnodig win-
kelcentrum te bouwen.'

'Iets van historisch belang zoals een franciscaner missiepost.'

'Precies.'

'Want als werd aangetoond dat daar een missie was geweest, zoals
Fontana veronderstelde, zou mogelijk alles worden stopgezet.'

'Daar zouden we dan minstens naar kunnen streven. Het gemeente-
bestuur van Santa Cecilia oefent het gezag uit over het gebied maar
bezit er geen eigendomsakte van, het is niet duidelijk aan wie het per-
ceel in een ver verleden toebehoorde. Als we konden beargumenteren
dat het op een bepaald moment in zijn geschiedenis als missiepost in
gebruik was geweest, zou de zaak opnieuw moeten worden beoor-
deeld. En zolang die kwestie niet was opgelost, zou het project stil ko-
men te liggen.'

'Dus daarom wilde je steeds van me weten of die hypothetische mis-
siepost Olvido ergens in de nalatenschap werd genoemd. Daarom ook
probeerde je me voortdurend uit te horen. En vandaar je pogingen om
mijn werk in een bepaalde richting te sturen: nu eens geef ik je een boek
cadeau zodat je wat leert over de geschiedenis van Californië, dan weer
rijd ik met je naar een missiepost in de buurt...'

'Nee, Blanca!' Hij ontkende met klem. 'Ik heb geen moment gepro-
beerd me met je werk te bemoeien of het te sturen. Ik heb altijd meer
dan volledig op je vertrouwd. Het enige wat ik steeds probeerde was je
vooruit te helpen. Maar je moet me geloven, alles is oorspronkelijk in
gang gezet door de weigering van Zárate. Vanaf dat moment zat er
niets anders op dan het mechanisme van de FACMAF in werking te stel-
len, de stichting onopvallend bij de sectie te introduceren en de beurs
uit te schrijven. En zo verscheen jij op het toneel.'

Ik was nog steeds boos, nog steeds teleurgesteld, maar in de loop
van het gesprek werd ik ook bekropen door een gevoel van nieuwsgie-
righeid. Een brandende nieuwsgierigheid naar de drijfveren achter dit
ondoorzichtige plan, naar het gecompliceerde web van intermenselij-
ke relaties dat hem ertoe gebracht had dit te doen.

'Overigens, ik begrijp nog steeds niet wat het inventariseren van de
geschriften van Fontana hiermee te maken heeft. Als je alleen maar op
zoek was naar gegevens over één specifieke missiepost, waarom dan
tijd verspillen door mij zijn nalatenschap tot op het laatste A4'tje te la-
ten uitpluizen? Waarom moest ik zo nodig al die duizenden kleine
stukjes in kaart brengen waaruit de legpuzzel van zijn leven bestaat?
Daar heb ik drie maanden lang mijn ziel in gelegd, Daniel. Drie volle
maanden heb ik als een idioot mijn energie verspild aan een klus die
niemand interesseert,' schreeuwde ik, niet langer in staat mijn veront-
waardiging te beteugelen.

‘Rustig nou, Blanca, rustig...’

Hij zei het met overredingskracht en gaf zijn woorden extra nadruk met zijn handen, die hij eindelijk weer uit de zakken van zijn grijze pantalon had getrokken. Zijn kleding viel die dag niet te vergelijken met de ongedwongen plunje waarin hij in zijn vrije tijd door Santa Cecilia liep. Keurig van snit, degelijke stof, representatief. Geen spoor meer van de gekreukte zomerbroek en het oude spijkerjack die hij droeg toen we naar Sonoma gingen. Zijn andere kant, kant B.

‘Jouw werk doet er wel degelijk toe, heel veel zelfs. Het is het meest waardevolle, datgene waar het om draait, wat in feite alles zin geeft. Al zijn er andere kwesties.’

‘Maar leg me dat dan verdomme eens uit.’

‘Tja, hoe moet ik het zeggen...’ Hij pijnigde zijn hersens om de juiste woorden te vinden. ‘De kwestie-Los Pinitos was absoluut het startschot. En ongetwijfeld een daverend startschot. Maar daarachter zat nog iets. De drijfveer achter alles was evengoed een niet ingeloste schuld.’

‘Aan Fontana?’ vroeg ik ongelovig.

‘Aan Fontana, ja. Wat zijn nagedachtenis en zijn waardigheid betrof.’

‘Wou je zeggen dat je dertig jaar na de dood van je leermeester nog dingen met hem in het reine moest brengen?’

‘Dat klopt.’ Hij erkende het onomwonden. ‘Het is heel beschamend, maar het klopt. Ook al waren er drie decennia verstreken sinds zijn dood en die van Aurora, al had ik mijn leven weer volledig op de rails en behoorde die gebeurtenis al tot een vergeten wereld, toch bleven er zaken tussen ons die nog niet waren afgehandeld.’

‘Ik moet je zeggen, dit gaat mijn verstand te boven,’ mompelde ik.

‘Eigenlijk is het allemaal heel eenvoudig. Bedroevend eenvoudig. Je moet weten... na dat vreselijke ongeluk ging ik door een diep dal. Zo kan ik de gruwelijkste jaren van mijn leven het best samenvatten. Net zoals Dante in *De goddelijke komedie* bevond ik me op het midden van mijn levensweg in een donker woud, want het rechte pad was verloren gegaan. Ik daalde af naar mijn inferno. En ik beging een aantal dwaasheden.’

‘Dat doe je nu nog.’

Mijn opmerking leek hem niet te deren.

‘Mijn dwaasheden van toen waren helaas heel wat betreurenswaardiger. Een ervan was dat ik de nagedachtenis van mijn mentor niet in stand hield. Na het ongeluk ben ik weggevlucht, letterlijk. Eigenlijk

besepte ik niet waarvoor ik op de loop was, maar ik wilde afstand nemen, me losmaken van alles wat enig verband hield met mijn voorafgaande leven.’

‘Vooral van je leven met Aurora, neem ik aan.’

‘Dat vooral ja. Van die tien dolgelukkige jaren met een fantastische vrouw, van wie ik bij het ontbijt aan onze keukentafel afscheid nam met een langdurige kus en die ik diezelfde nacht voor het laatst terugzag in een modderige wegberm, onder een deken vol bloedvlekken, haar schedel samengedrukt tussen geplet metaal.’

Het rauwe van zijn beschrijving bracht me van mijn stuk, ik rilde bij de schokkende vanzelfsprekendheid waarmee hij het vertelde. Ik zei niets, liet hem verder gaan.

‘Toch kwam ik eroverheen. Het kostte veel tijd en moeite, maar na de aanvankelijke ontreddeering ging mijn wanhoop langzaam over in een immens verdriet, daarna in treurigheid die al wat draaglijker was, en ten slotte in gewone melancholie. En die is met de jaren vervlogen.’

Ik ging zitten, hij ook. Op de bank tegenover mij, face to face, slechts een salontafeltje met wat oude tijdschriften als een soort brandbeveiliging tussen ons in. Toen boog hij zich naar voren en leunde met zijn ellebogen op zijn knieën.

‘Ik ben geen gestoorde die zich vastklampt aan de schaduw van iets wat geweest is, Blanca, jaren geleden al heb ik de duisternis achter me gelaten,’ zei hij met klem. ‘Met veel, heel veel verdriet leerde ik gaandeweg zonder Aurora te leven en wist ik mijn bestaan weer op gang te krijgen. Maar met Andrés Fontana is datzelfde me helaas niet gelukt. Ik was zo lamgeslagen door het verlies van mijn vrouw, zo kapot en ontroostbaar, dat ik me nooit met zijn afwezigheid heb kunnen verzoenen, want om hem heb ik niet gerouwd.’

‘En dus schreef je jaren later die zogenaamde beurs uit en huurde je mij in om het spinrag van zijn nalatenschap te stoffen. Niet alleen om over concrete argumenten tegen het winkelcentrum te kunnen beschikken, maar ook om je kwade geweten te sussen zonder zelf je handen vuil te maken.’

Hij gaf geen antwoord. Hij doorstond mijn blik, maar antwoord kreeg ik niet.

‘Ik vertrouwde je, weet je dat?’ vervolgde ik, mijn ogen gericht op het tafeltje dat ons scheidde als een cordon sanitaire, een metafoor op vier pootjes voor de verwijdering die tussen ons was gegroeid. Toen keek ik hem weer aan. ‘Mijn problemen lijken je misschien onbeduidend in

vergelijking met de omvang van jouw tragedie, maar ook ik heb geleerd wat het is om te verliezen.'

'Dat weet ik, Blanca, dat weet ik...'

'Toen ik naar Santa Cecilia kwam was ik de kluts kwijt, gekwetst, op de vlucht, moest ik vechten om mezelf in veiligheid te brengen na de schipbreuk van mijn op de klippen gelopen huwelijk.'

'Weet ik, dat weet ik toch...' herhaalde hij.

'Ik klampte me vast aan de nalatenschap van Fontana als aan een reddingsboei. En later verscheen jij op het toneel, blijkbaar steeds bereid om me te helpen, om me het leven gemakkelijker te maken, om me te laten lachen, om... En nu...' Ik slikte moeizaam en moest vechten tegen de tranen. 'Ik dacht dat je mijn vriend was.'

Hij stak me een hand toe, maar ik deinsde achteruit. Ik weigerde op zijn contactpoging in te gaan. Daarvoor was er te veel gebeurd.

'Laat me je eerst duidelijk uitleggen wat er van het begin af aan achter mijn gedrag heeft gezeten. Voordat je over me oordeelt moet je meer weten van Fontana, Aurora en mij. Daarna kun je doen wat je het beste lijkt: zet me de deur en je leven uit, haat me, vergeet me – of vergeef me. Doe alles wat je nodig vindt. Maar eerst zou ik willen dat je naar me luistert, zodat je het begrijpt.'

Ik moest weer denken aan de oude foto die met punaises in Rebecca's souterrain was opgeprikt. De knappe jonge vrouw in de zon van Cabo San Lucas, met de gulle lach, de witte jurk en het verwarde haar, de vrouw wier leven op een avond in een stortbui geëindigd was. Misschien was het vanwege haar dat ik onwillekeurig toegaf.

'Ze konden al goed met elkaar overweg vanaf hun eerste kennismaking, iets meer dan twee jaar daarvoor, toen Aurora en ik in Santa Cecilia kwamen wonen,' begon Daniel. 'Gedrieën hadden we nauw contact met elkaar, een contact dat veel verder reikte dan zuiver beroepsmatige betrokkenheid. Maar tussen Aurora en Fontana groeide, waarschijnlijk door hun gemeenschappelijke lot van Spanjaarden in het buitenland, een wel heel bijzondere band, met raakvlakken die zelfs ik soms niet begreep. Zinspelingen, ongrijpbare culturele codes, nuances die zelfs mij ontgingen en die hen dicht bij elkaar brachten. Een innige vriendschap. En in de loop van de tijd begon Aurora met hem samen te werken.'

'Waarbij?'

'Ze ging vaak met hem mee naar documenten zoeken, samen vergelijken ze gegevens en bestudeerden ze papieren.'

'Dan was zij zeker historica,' gokte ik.

'Beslist niet, ze was scheikundige. Toen we in Santa Cecilia aankwamen had ze eigenlijk nog maar net haar doctoraat farmacologie gehaald, in Indiana, waar we eerst vijf jaar hadden gewoond. Formules en chemische verbindingen, daar lag haar werkterrein. Maar ze raakte geboeid door de lotgevallen van haar oude landgenoten die eeuwen tevoren door deze contreien trokken, ik weet niet waarom, misschien aangestoken door zijn passie daarvoor. Ongetwijfeld speelde ook het katholieke geloof een rol, waarmee zij was opgegroeid en dat ze nog steeds levend hield, al was het tegen die tijd uitgemond in een veel actievere sociale betrokkenheid: ze werkte met migranten en bejaarden en deed mee aan alfabetiseringsprogramma's voor volwassenen. Kortom, heel loffelijk allemaal, al woonde ze dan ook samen met de verstokte agnosticus die ik op dat moment al was. Hoe het ook zij, langzaam maar zeker kwam ze in de ban van die oude missieposten van de franciscanen. En op de dag van het ongeluk, waarover ik je laatst in Sonoma heb verteld, keerden ze net terug uit Berkeley, waar ze gezocht hadden naar documenten in verband met wat zij Misión Olvido noemden, de in vergetelheid geraakte missiepost. Al weet ik nog steeds niet hoe gefundeerd die hypothese was. Door hun dood werd dit onderzoek nooit afgerond en kreeg het hoofdstuk van de niet geregistreerde missie plotseling een open einde.'

'Maar...'

'Wacht nou even,' zei hij zacht. 'Laat me verder vertellen, ik vind dat je nog een paar dingen moet weten. In zijn testament had Fontana vier erfgenamen aangewezen. Voor Aurora was slechts de helft van zijn spaarcenten bestemd, en die zijn uiteindelijk bij mij terechtgekomen. Van dat geld, dat ik zelf nooit heb aangeraakt, zijn de cheques afkomstig die jij elke maand ontvangt, en ook de eerste drie letters van het acroniem FACMAF zijn erop gebaseerd: Fondo Aurora Carranza.'

'En de overige erfgenamen?'

'De andere helft van het geld dat hij naliet was voor Fanny Stern, in die tijd nog een kind. Hij voelde een grote genegenheid voor haar. Haar moeder Darla – weet je nog, je hebt haar die avond op het plein ontmoet – was toen de secretaresse van de sectie. Hij was bevriend met haar, al was die vriendschap een beetje eigenaardig.'

'Dat wist ik al, Fanny zelf heeft het me verteld,' kwam ik ertussen.

'Welnu, ook aan Fanny liet hij een deel van het geld na. In de praktijk kwam het ter beschikking van haar en haar moeder. Zijn huis ver-

maakte hij aan de universiteit, die het als uitbreiding aan de campus toevoegde. Een paar jaar later werd het gesloopt en nu staat daar een laboratorium, als ik me goed herinner. Mij benoemde hij tot, laten we zeggen, intellectueel erfgenaam en in die hoedanigheid ben ik mettertijd bezitter geworden van de schitterende bibliotheek die hij in de loop van decennia had opgebouwd. Maar zijn documenten, zijn persoonlijke papieren, zijn onderzoeksmateriaal... Dat alles heb ik nooit in handen gekregen, het is hier in Santa Cecilia gebleven, gedumpt in een vergeten souterrain van de Guevara Hall, zonder dat iemand er nog ooit enige aandacht aan besteedde.'

'Jij had het toch moeten opeisen? Die papieren vormden de nalatenschap van je leermeester en jij was de begunstigde.'

In een gebaar van onmacht haalde hij zijn schouders op.

'Ik weet het. Juridisch vielen ze onder mijn verantwoordelijkheid. En moreel ook.'

'Toch heb je het nooit gedaan.'

'Nee.'

'Omdat je niet in de inhoud geïnteresseerd was.'

'Waarschijnlijk.'

'En omdat je voorgoed de banden wilde verbreken met alles wat je aan het verleden bond.'

'Dat waarschijnlijk ook.'

'En verder niets?'

Hij keek me strak aan. Nors, terwijl hij zijn handen wrong, ieder woord wikkend en wegend voordat het uit zijn mond zou komen.

Uiteindelijk was ik het die het antwoord suggereerde dat hij niet over zijn lippen kon krijgen.

'Wellicht leefde bij jou ook de wens,' zei ik, onbewust haast op fluis-tertoon, 'om Andrés Fontana voorgoed uit je leven te bannen?'

Hij knikte. Eerst aarzelend, daarna met volle instemming.

'Ik heb het hem nooit helemaal kunnen vergeven,' bekende hij ten slotte met schorre stem. 'Tijdens mijn lange rouwproces, in die beangstigende weken, maanden, jaren van pure verslagenheid, treurde ik alleen om Aurora. Hem beschuldigde ik alleen maar. Niet dat hij haar had vermoord, want het was een ongeluk, dat is van het begin af aan duidelijk geweest. Maar toch achtte ik hem min of meer schuldig, omdat hij haar met zich mee had gesleept, haar had betrokken bij iets van hemzelf. Omdat hij haar deels van mij had losgemaakt en haar had onttrokken aan mijn waakzaamheid en bescherming...'

'En je besloot hem te straffen. Dertig jaar lang heb je zijn nagedachtenis begraven, bijgezet in een stoffige kelder, zonder dat er een levende ziel in de buurt kwam. Veroordeeld tot vergetelheid.'

Ditmaal was hij het die moeizaam slikte voordat hij verder ging.

'Het klinkt heel cru zoals jij het stelt, maar misschien heb je niet helemaal ongelijk. Ik deed vrijwillig afstand van de documenten in zijn erfenis en zodoende nam ik ook afstand van de mens die hij was geweest.'

'Totdat je een paar maanden geleden, naar aanleiding van de kwestie-Los Pinitos, op het idee kwam hem gratie te verlenen. Fontana was op zijn oude dag nog warm gaan lopen voor die nederige franciscanen en had het vergezochte vermoeden opgevat dat er een missiepost had bestaan waarvan geen spoor meer te vinden was. Jij dacht dat hij er misschien niet helemaal naast zat en vond het tijd om tot actie over te gaan.'

Er speelde een flets, ironisch lachje rond Daniels lippen. Hij hing tegen de rugleuning van de bank, vermoeid en gespannen. Gespannen, vermoeid en treurig. Net als ik.

'Ja en nee. Toen ik van Rebecca hoorde wat voor stedenbouwkundig gedrocht men in dit plaatsje had gepland, begon ik over de zaak na te denken. Ik dacht weer terug aan de wandelingen die Aurora en hij altijd hier in het bos maakten tijdens de lange middagen van die laatste lente dat ze nog in leven waren. Al hun vruchteloze inspanningen schoten me weer te binnen, het werk dat ze nooit hadden kunnen voltooien omdat de dood hen vóór was: hun veronderstellingen, hun verwachtingen en vooral de hoeveelheid feitenmateriaal die ze hadden verzameld. Toen trok ik zelf een paar dingen na en ontdekte dat Los Pinitos momenteel onder het bestuur van de gemeente valt, maar dat er geen sprake is van een wettige eigenaar of historische documenten.'

'En je begon verbanden te leggen...'

'Het idee dat ik tussen die vergeten papieren misschien een aanwijzing zou kunnen vinden, leek me zo gek nog niet. Maar het belangrijkste van alles was iets anders: ik vond dat het hoog tijd werd om mijn verleden onder ogen te zien, om eindelijk eens vrede te sluiten met de man die in mijn leven zo veel had betekend. Om mijn onterechte gedrag terug te draaien en te proberen een soort eerbetoon te brengen – deels privé, deels openbaar – aan zijn persoon en aan zijn werk.'

'En zo is alles begonnen.'

'Zo is alles begonnen, Blanca. Zo kwam mijn verzoening op gang.'

Het werd donker en daar zaten we dan, tegenover elkaar. Onder het zwakke schijnsel van een enkele lamp in de hoek, met niets om het leed te verzachten, niet eens een slecht glas wijn, wat achtergrondmuziek of een simpel glaasje water. Zonder een geluid dat de spanning van onze ontmoeting kon breken, behalve af en toe wat straatrumoer dat gedempt door het gesloten raam naar binnen drong. Een passerende auto of een groepje studenten op weg naar de buurtsuper, dat was het zo'n beetje.

De avond vorderde en nog steeds kon ik de droefgeestigheid niet van me afschudden. Treurig om mezelf, om hem, om zijn verleden, om het mijne, om de situatie waarin ieder van ons zich nu bevond. Om de trieste manier waarop alles uiteenviel, als een handjevol zand dat wegstroomt tussen je vingers zodra je ze spreidt.

Zijn gevoelens waren ongetwijfeld oprecht, zijn eerlijkheid stond buiten kijf. Maar dat was voor mij niet genoeg. Ondanks zijn overtuigende en soms onthutsende woorden bleef het wrange gevoel knagen dat ik nu alweer bedrogen was door iemand op wie ik blind had vertrouwd. Alsof de geschiedenis zich telkens weer herhaalde.

Welbeschouwd had dit alles nauwelijks nog iets te maken met de wond die door het op de klippen lopen van mijn huwelijk was geslagen. De ontrouw van Alberto was een verwoestende cycloon geweest die mijn hele belevingswereld op zijn kop had gezet. In vergelijking daarmee was Daniels gemanoeuvree niet meer dan een zomerse onweersbui. Maar dan nog, als een plotselinge stortregen op een augustusavond, zo had die onweersbui me tot op het bot doorweekt. En me niet alleen kletsnat gemaakt maar ook mijn slijtage versneld, die emotionele erosie waarvan ik hersteld meende te zijn en die nu opeens weer toesloeg, zonder dat ik tijd kreeg om een paraplu te openen of een plekje te

zoeken waar ik kon schuilen. Hoe Daniel ook zijn best deed om een heldere, coherente verklaring te geven voor de drijfveren van zijn machinaties, hoe goed hij er ook in slaagde mij van zijn eerlijkheid te overtuigen, toch bleef het wrange besef hangen dat ik was bedrogen.

'En toen je dat zogenaamde fonds had opgezet, of die stichting of hoe je het ook noemen wilt, waarom heb je juist mij toen uit al die kandidaten gekozen?' wilde ik weten, in mijn behoefte om tot op de bodem te gaan.

'Dat zijn je kinderen, hè?' vroeg hij opeens, terwijl hij naar een foto op het boekenrek wees.

Die stond bij het enige schemerlampje dat brandde, tussen mijn sleutels, de folder van een Chinees restaurant en de replica van de misieklok die ik van hem cadeau had gekregen. De foto die David en Pablo me hadden gestuurd, in het pakje waarin ook een paar handschoenen en een cd van Joaquín Sabina hadden gezeten. Happy birthday, mam, sorry, weer eens een keertje te laat, hopeloos, we leren het nooit, hadden ze op de begeleidende kaart geschreven. Op de foto hun gebruikte gezichten van de afgelopen vakantie. Natte haarslierten voor hun ogen, lachend na een middagje strand, in de zeebries die vroeger ook de zorgen van hun moeder had weggeblazen.

'Dat zijn mijn kinderen, ja, maar dat doet er nu niet toe.'

Alsof hij me niet gehoord had, liep hij naar het rek waarop de foto stond.

'Ze lijken veel op jou,' zei hij met een glimlach. De eerste die deze avond min of meer spontaan op de mond van een van ons verscheen.

'Zou je zo vriendelijk willen zijn ervan af te blijven?'

Hij zette mijn kinderen terug op hun rek en liet zich weer op de bank zakken.

'Je hebt nooit concurrenten gehad.' Opnieuw leunde hij achterover. 'Je was de eerste die op mijn oproep reageerde en ik zag meteen dat jij degene was die ik wilde hebben. Je leek ruimschoots aan mijn vereisten te voldoen. Zonder meer.'

Hij klonk weer zeker van zichzelf, praatte ongedwongen, zijn benen over elkaar geslagen. Zonder aanstellerij of gespeelde vriendelijkheid.

'Maar mijn ervaring sloot helemaal niet aan bij wat ik hier moest doen,' wierp ik tegen. 'Mijn vakgebied is toegepaste taalkunde, dat weet je best.'

'Dat was niet zo belangrijk. Wat ik zocht was een breed geschoold academicus die nauwgezet elementaire methodologische procedures

kon uitvoeren. Iemand die Engels sprak en al eerder periodes aan buitenlandse universiteiten had doorgebracht. Bovendien had ik haast. Mijn medewerker moest zo snel mogelijk aan de slag, de kwestie-Los Pinitos begon te dringen.'

'En waarom wilde je met alle geweld iemand uit Spanje halen? Waarom zocht je niet gewoon in je eigen land naar gegadigden?'

'Dat kwam zuiver voort uit belachelijke sentimenten,' erkende hij. 'Van meet af aan had ik het gevoel dat een landgenoot van Andrés Fontana zich met meer liefde en plezier voor hem zou inzetten. En nu we toch helemaal eerlijk zijn, er was nog een andere factor die sterk meespeelde bij mijn keuze: jouw leeftijd. Ik ging ervan uit dat iemand met een forse dosis levenservaring Fontana's nalatenschap vanuit een breder perspectief kon benaderen.'

Hij ging weer rechtop zitten, boog zich naar voren en leunde opnieuw met zijn ellebogen op zijn knieën om de afstand tussen ons te verkleinen.

'Ik was op zoek naar een vakvrouw en jij naar een nieuw plekje onder de zon.' Hij keek me indringend aan. 'Ik had iets nodig en jij had iets nodig, zo hebben we elkaar gevonden. Dankzij onze deal heb jij je doel bereikt, namelijk zo snel mogelijk je omgeving te ontvluchten, dat weet ik nu. En ik het mijne, het op korte termijn in kaart brengen van de nalatenschap van mijn vriend. Quid pro quo, Blanca, anders niets.'

Ik wendde mijn blik van hem af en staarde uit het raam. Daar was alleen een omkaderd stukje zwarte nacht te zien.

'Hoe dan ook,' vervolgde hij. 'Je moet weten dat er sinds onze kennismaking geen dag voorbij is gegaan waarop ik niet heb overwogen je alles te vertellen.'

'Maar je hebt het nooit gedaan!' schreeuwde ik, in een nieuwe uitbarsting van de woede die ik onder controle dacht te hebben. 'Dat is het ergste, Daniel, het ergste van alles. Als je van het begin af aan duidelijkheid had verschaft, zouden we waarschijnlijk op hetzelfde punt zijn uitgekomen en had je me een enorme hoop ellende bespaard.'

'Je hebt helemaal gelijk, Blanca. Het grootste gelijk van de wereld,' gaf hij ronduit toe. 'Ik had vanaf het eerste moment duidelijk moeten zijn, maar dat is iets wat ik nu weet en toen nog niet. Want ik rekende er eigenlijk op dat jij en ik geen enkel contact met elkaar zouden hebben. Ik zag je als een soort uitzendkracht, iemand die mij als opdrachtgever nooit zou kennen. Aanvankelijk was ik zelfs niet van plan in Santa Cecilia te blijven. Toen Rebecca ons in Meli's Market aan elkaar voor-

stelde – weet je nog? – was ik alleen gekomen om je eens te ontmoeten en om te controleren of mijn plan eindelijk verliep zoals ik hoopte.'

'En waarom ben je daarna niet vertrokken? Als jij en ik elkaar niet hadden gekend, of als het bij die eerste ontmoeting was gebleven, zou alles veel gemakkelijker zijn geweest. Gewoon rechttoe rechtaan, zonder gedraai.'

'Omdat... omdat de dingen soms een onverwachte wending nemen, omdat... zo is het leven nu eenmaal, Blanca, soms worden plannen omgegooid...'

Hij stond op en liep de kamer door. Vier, vijf passen brachten hem aan de overkant, meer ruimte was er niet. Daar bleef hij staan en begon gedetailleerd zijn visie te geven op elke stap op de weg die we samen gegaan waren.

'Via jou zelf kwam ik te weten dat het pad dat je ging bewandelen anders was dan ik had verwacht: je voelde je veel sterker bij Fontana en zijn wereld betrokken dan ik ooit had kunnen denken. En zo werd ik me ervan bewust dat ik de reikwijdte van de opdracht misschien niet goed had ingeschat, dat ik de complexiteit van de nalatenschap en de manier waarop jij ertegenover stond had onderschat, zozeer dat ik besloot niet te vertrekken. Dus huurde ik een appartement, haalde uit mijn huis in Santa Barbara alles wat ik voor een trimester nodig had en kwam weer terug. Dan zou ik er zijn als je mijn hulp kon gebruiken. Niet om je werk te sturen of je te manipuleren, alleen om in de buurt te blijven en je op je weg te begeleiden.'

'Drie maanden duurde die weg, dat is lang. Drie maanden waarin je me nooit een woord hebt gezegd...'

'Het lukte niet, er kwam steeds iets tussen,' zei hij met klem. 'Zárate was nooit ver weg: ik kon merken hoe de toenadering tussen jullie groeide. Ik zag jullie samen op de campus, in de mensa. Als ik iets over je beurs zou zeggen wat niet goed viel, zou jij je verplicht voelen het aan hem over te brieven, daar was ik zeker van. Verplicht omdat hij je chef was, moreel verplicht zelfs. Of niet soms?'

'Zou kunnen,' moest ik tot mijn spijt toegeven.

'Of ik het nu leuk vind of niet, hij is het hoofd van een sectie, hem bedriegen betekent dus ook de universiteit bedriegen. En in mijn situatie is dat een ernstige zaak.'

Ik reageerde niet direct op zijn visie, maar kwam overeind. Zodra ik stond duwde ik mijn vingertoppen in mijn haar en begon met gespreide vingers mijn schedel te masseren, alsof ik mijn hersens probeerde te

ontstoppen of alle onrustbarende gedachten uit mijn hoofd vandaan wilde strijken. Of weet ik veel wat.

‘Dat had je eerder moeten bedenken, doctor Carter,’ zei ik daarna, op weg naar de deur. ‘Veel eerder. Nu is het overal te laat voor. Zelfs om nog langer hier te blijven.’

Hij bleef stokstijf staan en keek me aan, alsof hij met zijn heldere, scherpe blik iets op me over wilde brengen. Maar daarbij stuitte hij op het harde pantser dat ik op datzelfde moment om me heen liet groeien om me af te schermen van de rest van de wereld.

‘Er is nog een reden,’ zei hij vlug. ‘De laatste. De doorslaggevende, misschien.’

‘Wat dan?’

‘Dat ik je al zo goed had leren kennen. Toen ik dit eindelijk wilde inzien, was ik niet meer in staat om zomaar te verdwijnen alsof er niets was gebeurd. Ik was te zeer bij je betrokken geraakt, ik stond al te dicht bij je.’

Een onmetelijk gevoel van zwakte overviel me. Wat maakte dit allemaal nog uit.

‘Rot nou eindelijk eens op. Het heeft geen zin dat we blijven doorzeuren over wat had kunnen zijn als het er toch niet van zal komen. Volgende week ga ik terug naar Madrid, ik heb hier niets meer te zoeken. Ik wil mijn kinderen zien en weer een normaal bestaan leiden. Het zal niet meevallen om weer aan mijn vroegere leven te wennen, maar in elk geval zijn alle posities daar duidelijk en weet ik wie wie is.’

Hij zei niets, ik ging verder.

‘Over mijn werk hoeft je niet in te zitten.’ Ik legde mijn hand op de deurklink. ‘Zo goed als alles wat er in het souterrain lag is al verwerkt en ingedeeld, ik hoeft nog maar een paar dingen af te ronden. Voor het materiaal dat ontbreekt, als dat inderdaad het geval is, ben ik niet verantwoordelijk, daarover stond niets in mijn contract. Het is sneu voor je dat er van de helft van je plan niets terecht is gekomen, maar ik vrees dat er geen sporen zullen opduiken van de missiepost die je zocht, daarvoor is het te laat. Jij en je vrienden van het platform tegen het project-Los Pinitos zullen moeten berusten in de bouw van dat winkelcentrum of wat ze daar dan ook willen neerpoten. En eerlijk gezegd kan die kwestie me op dit moment geen bal meer schelen: voor mijn part gaan ze er kernaafval opslaan. Hoe dan ook, je hebt de ziel van je leermeester aan de vergetelheid ontrukkt en dat is niet gering. Na al die jaren van onterechte wraak zal je geweten nu eindelijk rust vinden.’

Ik trok de deur open, een uitnodigend gebaar. Toen hij al in het trapportaal stond schoot me iets te binnen en ik draaide me om.

‘Wacht even.’

Ik griste de replica van de gietijzeren klok van het boekenrek en drukte hem die in de hand.

‘Dit wil ik niet meer zien. En jou ook niet, geloof ik.’

Daarna smakte ik de deur dicht.

‘Alweer alleen, Blanca,’ fluisterde ik tegen mezelf, terwijl ik met mijn rug tegen de deur leunde en me op de grond liet zakken. ‘Meer alleen dan ooit tevoren.’

Een triootje van paracetamol, koffie en wilskracht trok de wereld de volgende ochtend weer op gang. Na een onrustige nacht zette ik me bij het krieken van de dag aan het ontbijt en stippelde tussen boter en toast het traject uit van wat ik meende dat mijn laatste etappe door dit vreemde land zou worden. Daarna ging ik zoals elke dag op weg naar mijn werk. Gedesillusioneerd en verdrietig, maar opnieuw in het harnas.

Onderweg probeerde ik ieder gezelschap te mijden. Ik ging zelfs niet eten, om te voorkomen dat ik op plotseling opdoemende collega's of studenten zou stuiten. Ik richtte me volledig op mijn taak en bande de buitenwereld uit door me op de laatste documenten van Fontana te storten en moeizaam orde te scheppen in papieren zonder samenhang. Waarna mijn werk in Santa Cecilia onvermijdelijk afgelopen zou zijn, of die afloop nu goed was of slecht. Ongeacht wie deze werkzaamheden had verzonnen en los van de vraag of de opdrachtgever een solide instelling was of een enkel individu met een turbulent verleden en emotionele rekeningen die nog moesten worden vereffend, het was mijn verantwoordelijkheid deze opdracht nauwgezet en doelmatig af te ronden. Dat had ik op me genomen toen ik eraan begon. En zo zou het gaan.

Mijn pogingen om onbereikbaar te blijven wierpen echter geen vrucht af: een paar onvoorziene interrupties draaiden dat voornemen de nek om.

Tegen alle verwachtingen in werd het eerste oponthoud veroorzaakt door de laatste persoon van wie ik gedacht had dat ze voor deining in mijn omgeving zou kunnen zorgen: Fanny. Even na twaalf kwam ze mijn kamer binnen met in haar handen een vormeloos broodje, gewikkeld in de bekende plasticfolie, en een fles vruchtensap met de kleur van hoestsiroop.

'Ik zag dat u niet bent gaan eten, u zult het wel druk hebben. Daarom kom ik u iets brengen,' zei ze erbij. Vervolgens schoten haar handen met de gulle gaven omhoog, alsof ze door een mechaniekje in beweging werden gebracht.

'Dank je wel, Fanny.' Haar attentie was ongetwijfeld goed bedoeld, maar ook weinig appetijtelijk.

Ondanks mijn gespeelde dankbaarheid en haar beperkte opmerkingsvermogen, moest ze aan mijn gezicht toch iets gezien hebben wat haar verontrustte.

'Gaat het wel goed met u, doctor Perea? U ziet er niet zo best uit.'

'Het gaat prima met me,' loog ik. 'Dank je, Fanny. Ik heb het gewoon wat drukker dan normaal, ik moet dit namelijk dringend afmaken. Binnenkort ga ik terug naar huis en ik wil graag alles netjes achterlaten.'

'Wanneer vertrekt u?' vroeg ze onmiddellijk. Alsof het haar echt iets deed, het afscheid van een gastmedewerker die een paar maanden lang het meest troosteloze plekje van de sectie had ingenomen.

'Komende vrijdag.'

Ze bleef me uitdrukkelingsloos aanstaren, met halfopen mond, de armen slap langs haar plompe lichaam. Toen draaide ze zich om en liep mompelend de gang op.

Ik stopte het broodje onder in mijn tas, zodat ze niet zou denken dat ik er geen hap van had genomen, en werkte verder. Zonder veel animo, lusteloos, gewoon omdat het nu eenmaal moest.

Tot er op de openstaande deur werd geklopt en het volgende opont-houd zich aandiende. Ik keek op van een van de laatste teksten over de confiscatie van de missieposten en daar stond Luis Zárata, slechts enkele passen van me vandaan.

Ik probeerde niet al te duidelijk te laten merken dat hij wel de laatste was op wie ik op dat moment zat te wachten. Sterker nog, ik had al een paar dagen de trap genomen in plaats van de lift, om niet langs de deur van zijn kamer te hoeven. De eerste keren twijfelde ik nog, maar later wist ik heel goed waarom ik dat deed. Ik had hem niet laten weten wie er achter mijn werkbeurs zat, zelfs niet toen ik daar zekerheid over had. Dat ik hem niet op de hoogte had gebracht van iets wat zo direct verband hield met zijn eigen sectie, leek me een schrijnend gebrek aan loyaliteit van mijn kant. Maar ik moest er nog eens over nadenken, ik had tijd nodig om alles op een rijtje te zetten en te beslissen wat ik zou doen. Daarom ging ik hem voorlopig liever uit de weg.

En daarom bracht het me van mijn stuk dat hij plotseling in de deur-opening stond.

‘Was het zaterdag zo beroerd dat je me niet meer wilt zien?’

Hij maakte een grapje, maar toch aarzelde ik voordat ik antwoord gaf. Nee, het was helemaal niet beroerd, integendeel, had ik kunnen zeggen. Het was een heel leuke avond, een heerlijk etentje ook en jij bent een aantrekkelijke vent, bij jou voel ik me lekker en we kunnen goed met elkaar overweg, zo had mijn antwoord kunnen luiden. Maar... Maar wat? had hij dan weer kunnen vragen. Maar je hebt de lont aangestoken. Welke lont? De lont waardoor de wirwar van vreemde gevoelens is ontvlamd die zich zonder dat ik het besepte als een stapel kurkdroge takken in mijn binnenste had opgehoopt.

Niets van dit alles kwam over mijn lippen, dit gesprek vond alleen onder mijn schedeldak plaats. Luis Zárate had daar geen idee van en ik was voorlopig niet van plan hem deelgenoot te maken van mijn hoofdbrekens. Voorlopig. Later zou ik wel zien.

‘Ik verdrink in het werk, zoals je ziet, ik heb nog van alles te doen,’ zei ik, wijzend op de laatste stapeltjes van de nalatenschap, die over mijn bureau verspreid lagen. Ik probeerde geloofwaardig te klinken, vriendelijk, normaal. Maar hij was niet overtuigd.

‘Is er echt niets anders aan de hand?’

Ik zag hem een paar stappen in mijn richting doen en onmiddellijk vloog ik overeind. Als een vorm van verdediging, van schijnheilige zelfbescherming. Ik moest er niet aan denken dat hij me zou zien instorten boven mijn papieren.

‘Ik heb niet zo best geslapen, misschien heb ik iets verkeerd gegeven.’

‘Weet je zeker dat er niets mis is?’ drong hij aan. Hij kwam nog een stap dichterbij.

‘Nee hoor. Maar ik wilde je zeggen dat ik zo goed als klaar ben met mijn opdracht en dat ik eindelijk besloten heb dat ik Kerstmis bij mijn kinderen ga doorbrengen, dus...’

‘Dus je vertrekt.’

‘Volgende week, tegelijk met de studenten. Ik was van plan straks bij je langs te komen om het met je te bespreken.’

Dit was wel heel stuntelig gelogen, natuurlijk geloofde hij het niet.

Hij zette nog een laatste stapje. Binnen de krappe afmetingen van mijn bescheiden werkkamer kwam het erop neer dat hij nu vlak voor me stond.

‘Wat is er toch, Blanca?’ vroeg hij zacht, en hij ging aarzelend met zijn hand in mijn richting.

Ik voelde de warmte van zijn vingers om mijn hals en gaf geen antwoord.

‘Je weet dat je op me kunt rekenen.’

Hij was nog dichterbij gekomen. Zijn zachte stem klonk nu vlak bij mijn oor, ik kon zijn ademhaling voelen. Nog steeds zei ik niets. Ik was te zeer van slag, te moe, te zwak. Zijn lippen begonnen de mijne te zoeken, ik draaide mijn hoofd een klein stukje weg, liet het niet toe. Maar ik bleef wel staan waar ik stond.

‘Voor wat je maar wilt, je kunt op me rekenen voor wat je maar wilt,’ fluisterde hij me opnieuw toe. Met zijn vingers nog steeds om mijn hals. En met zijn stem weer bij mijn oor.

Ik had het wel uit kunnen schreeuwen zo hard ik kon, ja, dat weet ik, help me, red me uit dit wespennest waarin ik mezelf heb gestoken, laat me alles en iedereen vergeten, hou me stevig vast, haal me hier weg. Maar ik gaf geen antwoord. Misschien uit zelfbescherming, misschien om de zaken niet nog moeilijker te maken. Daarna deed ik alleen, langzaam, een stapje opzij.

Op datzelfde ogenblik kwam Fanny binnengestormd.

‘Neemt u me niet kwalijk, doctor Zárate! Ik wist niet dat u hier was!’ verontschuldigde ze zich haastig.

‘Kom verder, Fanny, toe maar,’ antwoordde hij, terugvallend op zijn beheerste toon van sectiehoofd. ‘Mijn bespreking met doctor Perea is al afgelopen, ik wilde net weggaan. En nogmaals, Blanca,’ was het enige wat hij als afscheid zei, ‘je weet waar ik zit.’

‘Mama zou u heel graag vanavond ontmoeten, doctor Perea,’ liet Fanny weten toen Luis de deur uit was.

Zonder me tijd te gunnen om te beseffen wat er daarnet tussen ons was gebeurd. Zonder me even de kans te geven om daar goed over na te denken.

‘Zodra ik haar vertelde dat u binnenkort vertrekt,’ ging ze in vervoe-ring verder, ‘zei ze dat ze u wil spreken, dat ze misschien iets heeft wat u interesseert.’

Het idee om deze trieste dag af te sluiten met een beleefdheidsbezoek aan de oude Darla Stern leek me even aanlokkelijk als een slok terpentijn. Maar toch, Fanny had het constant over haar, meer dan eens had ze me gezegd hoe leuk ze het zou vinden als we elkaar een keer zouden ontmoeten. En even vaak had ik haar met smoesjes aan het

lijntje gehouden en erop gerekend dat zo'n ontmoeting er nooit van zou komen. Ik moest er niet aan denken oog in oog te zitten met een excentrieke vrouw van in de tachtig die me vast en zeker niets anders te bieden had dan onsamenhangend gewauwel, hoogstens een stoffige herinnering aan Fontana waarin ik op dat moment al niet meer geïnteresseerd was. Ik hoefde heus niet te weten wat voor verhouding die twee vroeger hadden gehad, of die zuiver beroepsmatig was geweest of dat ze misschien ook een stapje verder waren gegaan. Maar ik wilde Fanny eindelijk eens mijn achting tonen nu ik op het punt stond de terugreis te aanvaarden naar mijn leven van alledag en daarom kon ik het niet maken haar uitnodiging af te wimpelen.

'Goed, Fanny. Zeg maar waar je woont en hoe laat ik moet komen.'

De derde verrassende gebeurtenis die mijn onterechte verwachtingen zou doorkruisen, kwam nauwelijks een half uur later. Een telefoontje naar het monstrueuze toestel op mijn bureau. Een telefoontje waardoor opnieuw mijn arbeidsrust werd verstoord en dat in één klap mijn beeld van de nabije toekomst weer overhoop haalde.

Daniel Carter. Hij weer.

In de uren van onzekerheid die ik de nacht tevoren had moeten doormaken, vanaf het ogenblik waarop hij mijn woning verliet tot aan het moment dat ik eindelijk in slaap viel, had ik me heilig voorgenomen hem volledig uit mijn leven te bannen en elk contact met hem uit de weg te gaan in de korte periode die nog restte tot mijn vertrek. Ik had begrip voor zijn beweegredenen en zijn verdriet, voor zijn bedoelingen, zijn beslissingen en zelfs voor de stappen die hij had gezet. Voor bijna alles. Bijna alles, want er was één ding waarover ik geen uitleg had gekregen: waarom hij mij niet had ingelicht. Daarom had ik besloten uit zijn buurt te blijven. Ik moest vergeten dat ooit een lange, baardige Amerikaanse collega mijn pad had gekruist, een man die mijn moedertaal bijna beter sprak dan ikzelf. Ik moest de schaduw van me afschudden van iemand wiens nabijheid en affectie zo explosief op me hadden gewerkt. Als een ontploffende hogedrukpan die de ruiten laat rinkelen, de muren bespat en vlekken achterlaat op het keukenplafond.

Helaas dateerde mijn telefoon uit het lang vervlogen tijdperk waarin de technologie nog niet in staat was een schermpje aan te brengen waarop je het nummer van de beller kon aflezen. Daardoor kon ik niet vermoeden dat hij het was die aan de andere kant van de lijn de hoorn omklemde. Daarom ook had hij waarschijnlijk besloten geen contact

te zoeken via mijn mobieltje, wel wetend dat ik niet zou reageren als ik kon zien wie me wilde spreken.

Zodra ik zijn stem herkende, overwoog ik de verbinding al te verbreken voordat hij uitgesproken was. Ik vermoedde dat hij belde om zich nog maar eens te verontschuldigen en om me nieuwe rechtvaardigingen aan te praten. Maar ik had het mis. Zijn telefoontje had een heel ander doel, het hield geen enkel verband met wat we de vorige dag hadden doorgemaakt maar was heel direct op de nabije toekomst gericht. Vanuit de verte klonk hij ernstig en vastbesloten. Nog net niet autoritair.

'Niet ophangen, Blanca, alsjeblieft. Je hoeft maar even naar me te luisteren, dit is belangrijk. Ik weet dat Darla Stern je wil spreken. Mij heeft ze ook bericht gestuurd, ze verwacht me om acht uur. Jou ook, neem ik aan. Ze zegt dat ze ons tweeën een voorstel wil doen, ben je er nog?'

'Ja.'

'Mooi. Haal het niet in je hoofd alleen naar haar toe te gaan. Wacht op mij. Ik kom naar je flat, dan gaan we samen.'

'Niet nodig, dank je. Ik ga wel op eigen gelegenheid,' antwoordde ik, zonder naar uitleg over zijn waarschuwing te vragen.

Het bleef even stil, daarna klonk zijn stem weer.

'Zoals je wilt. Maar vertrek niet te vroeg, ga niet zonder mij naar binnen. Ik sta bij de deur op je te wachten. Om acht uur stipt.'

Met het kaartje dat Fanny in bijna kinderlijke lijntjes voor me op een stuk papier had gekrabbeld, kon ik zonder problemen haar huis vinden. Al vanaf het begin van de straat zag ik de donkere contouren van iemand die op de treden van de veranda zat.

'Fanny zal er niet bij zijn,' liet ik koeltjes weten, bij wijze van groet. 'Ze zei dat ze vanavond naar haar kerkgenootschap ging, maar ze zou de deur voor me openlaten. Het schijnt dat haar moeder laatst gevallen is en daardoor niet kan lopen.'

Daniel reageerde in eerste instantie niet met zijn stem maar met zijn handen. Hij stond op, kwam naar me toe, greep me stevig bij de schouders en dwong me hem in de ogen te kijken. Ogen die onder het gelige schijnsel van de straatverlichting niet het samenzweerderige, de tederheid of de ironie van andere keren uitstraalden. Slechts eenvoudig en vastberadenheid. En misschien ook een tikkeltje ongerustheid.

Daarna, zonder me los te laten, begon hij te praten.

'Luister goed, Blanca. Ook al neem ik geen woord terug van wat ik je gisteren heb verteld, ik heb er lang over nagedacht en ik snap jouw reactie volkomen. Ik begrijp dat je je bedrogen voelt, dat je me niet vertrouwt en besloten hebt me uit je leven te bannen. Ikzelf zou in jouw situatie ook zo hebben gereageerd. Of nog erger. Maar nu wil ik je op iets heel anders voorbereiden. Iets wat veel dringender is.'

Ik gaf geen antwoord. En ik bewoog me niet.

'Ik kan niet met zekerheid zeggen wat ons hier binnen te wachten staat, maar ik heb het gevoel dat het niet veel goeds zal zijn. Ik weet hoe de vrouw die we nu gaan opzoeken vroeger was en ik betwijfel ten zeerste of de jaren daarin verandering hebben gebracht. Ze was altijd een hopeloos krenge en ik denk dat ze dat nog steeds is. Daarom vrees ik dat dit niet zomaar een beleefdheidsbezoekje gaat worden. Misschien vergis ik me, laten we dat hopen, maar iets zegt me dat Darla alleen wil kwetsen en met modder gooien zo veel ze maar kan. En als dat zo is, dan weet ik van tevoren dat ik daar niet onbewogen onder kan blijven.

Wat we vanavond zullen horen brengt misschien het slechtste, het meest verachtelijke in me boven,' vervolgde hij. 'Maar ik wil niet dat je een verkeerde indruk krijgt van wat er hier binnen eventueel gebeurt. Als Darla en ik bepaalde zaken van vroeger weer oprakelen, wil dat niet zeggen dat ik daarin ben blijven hangen. Gisteren vertelde ik je dat ik allang een nieuw leven ben begonnen en me niet meer wentel in heimwee naar wat verloren is gegaan. Ik weet heel goed de grens te trekken tussen verleden en heden. Mijn doden zijn al tijden begraven en al ligt hun nagedachtenis me na aan het hart, ik ben niet meer bij hen. Ik bevind me tussen de levenden. Hier en nu, bij jou. Begrijp je me, Blanca Perea? Begrijp je dat goed?'

Hij wachtte op antwoord zonder zijn ogen van me los te maken. Met zijn grote handen stevig op mijn schouders, zijn blik in de mijne geboord. Tot ik een bevestigend knikje gaf. Een onbezonnen, impulsieve hoofdknik, waarvan ik meteen alweer spijt kreeg. Ik had om meer opheldering moeten vragen. Of misschien had ik beter direct kunnen opstappen, om me te onttrekken aan deze troebele geschiedenis die volledig buiten mij omging.

Maar hij liet me geen keus. Met een ferme druk van zijn handen op mijn schouderbladen bracht hij zijn vertrouwen op me over. Toen kon ik niet meer terug.

'Kom, we gaan naar binnen. Hoe sneller we dit achter ons hebben, hoe beter.'

In een, twee stappen stond hij op de veranda, klopte aan en duwde zonder een reactie af te wachten de deur open. Ik volgde hem, we liepen direct door naar de salon. Donker, naargeestig, volgestouwd met meubels en snuisterijen.

Achterin sneed een stem door de bedompte lucht, een hese stem, het gevolg van gebrekkige ventilatie en aftakeling.

'Ik was al weken van plan jullie samen te eten te vragen, maar het bericht dat doctor Perea op het punt staat voorgoed te vertrekken heeft me toch nog verrast. Hopelijk nemen jullie me niet kwalijk dat ik geen tijd heb gehad voor een goed voorbereide ontvangst.'

Een lamp verspreidde zijn zwakke schijnsel over het vertrek en voor de stoel van de oude vrouw wierp een tv met uitgeschakeld geluid een blauwig beeldbuislicht op zijn directe omgeving. Net als in mijn herinnering waren haar slonzig lange haren geverfd in een Noord-Europees blond dat niet bij haar leeftijd paste. In haar gezicht, door ontelbare rimpels doorsneden, sprong opnieuw een felrood lippenpaar naar voren, alsof ze zich voor een groot feest had opgemaakt. Maar uit haar kleding – ook ditmaal een oud trainingspak van onbestemde kleur – bleek dat ze niet van plan was uit te gaan.

'Mochten jullie honger hebben, bedien dan jezelf. In de koelkast moet nog een kippenbout van gisteren liggen en als ik me niet vergis ook nog een half pakje brood en wat koolsla van vorige week.'

Alleen al bij de gedachte kreeg ik braakneigingen, maar Daniel was beleefder dan ik.

'Dank je, Darla, dat is niet nodig.'

'Neem in elk geval een stoel. Maak het je gemakkelijk, doe of je thuis bent.'

'We hebben eigenlijk haast, weet je,' loog Daniel opnieuw, zonder

een voet te verzetten. 'Vertel dus maar liever meteen waarvoor je ons hier gevraagd hebt, dan laten we je daarna weer op je gemak tv kijken.'

'Tjonge jonge,' zei de oude vrouw spottend. 'Carter toch, jij altijd met je haast... Ik zie het zo weer voor me... Je moest je leslokaal nog zoeken of naar een van die politieke bijeenkomsten of ergens over klagen bij de decaan, steeds rende je als een gek van hot naar haar.'

Hij vertrok geen spier.

'Tjonge jonge,' zei ze opnieuw. 'Dat waren nog eens tijden, hè? Goeie ouwe tijden...'

Er kwam geen antwoord.

'Nou ja,' zei ze, toen het ijsig stil bleef. 'Ik zie dat je niet te porren bent voor een weemoedige babbel. Doodzonde, eerlijk gezegd, want jij en ik zouden een knus avondje kunnen doorbrengen met het ophalen van herinneringen aan vroeger. Weet je nog dat...'

'Doctor Perea en ik willen nu eindelijk wel eens horen waarvoor je ons hebt laten komen.'

De valse beleefdheid waarmee Daniel het gesprek was begonnen, hield niet langer stand. Zij slaakte een theatrale zucht.

'Oké, als je echt vindt dat we jouw kostbare tijd niet mogen verdoen met jeugdsentiment, dan zullen we het over iets belangrijkers hebben.'

'Wat noem jij belangrijk, als ik vragen mag?'

'Zaken, beste vriend. Hoe intellectueel of spiritueel sommigen van ons ook beweren te zijn, als het erop aankomt draait altijd alles om geld.'

'Nee toch...' merkte Daniel op, duidelijk niet enthousiast.

'Geld. Handel. Ik verkoop, jij koopt. Natuurlijk alleen als je belangstelling hebt voor wat ik jullie wil aanbieden.'

'Dat betwijfel ik. Maar vertel het maar, je weet nooit.'

'Laat me eerst onze gast begroeten. Hoe gaat het ermee, doctor Perea?'

'Goed, dank u,' antwoordde ik stroef.

De sfeer waarin dit bezoek begon te verlopen beviel me niet. Darla Stern beviel me niet, evenmin als de toon waarop ze Daniel bejegende. En de manier waarop ze mij dacht te kunnen behandelen beviel me al helemaal niet. Ze keek me strak aan, kneep haar ogen halfdicht om me beter te kunnen zien en boog haar hoofd taxerend opzij.

'Ze zijn zowat even lang, hè? En allebei even dun. Maar deze lijkt me wat ernstiger, vind je niet, Carter? Die andere lachte makkelijker, was meer eh... En ook de haarkleur is niet...'

'Laat dat, Darla!' beval hij scherp.

'Sorry, lieverd. Het was gewoon iets wat me opviel,' antwoordde ze, bepaald niet onder de indruk. 'Oké, laten we ter zake komen. Als ik het goed begrijp, heeft doctor Perea in de papieren van onze diepbetreurde Andrés Fontana zitten rommelen.'

Voordat ik hier iets op kon zeggen deed Daniel namens mij het woord.

'Zoals we je eerder al lieten weten, heeft doctor Perea gewoon zijn nalatenschap geïnventariseerd. Voor de universiteit.'

'Laat me niet lachen. De universiteit heeft schijt aan de nalatenschap van Fontana, zijn spullen hebben decennialang tussen de rattennesten gelegen. Tot opeens, surprise surprise, een Spaans vrouwtje er haar neusje in komt steken. En uitgerekend op dat moment verschijnt onze illustere academicus weer op het toneel, om net als in de goeie ouwe tijd over de campus te flaneren.'

'Zoals je ziet,' zei Daniel, die zijn cynisme niet onder stoelen of banken stak, 'hangt het leven van toevalligheden aan elkaar.'

We stonden nog steeds midden in de kamer. Het werd er almaar benauwder en de sfeer leek haast surrealistisch door de lichtvlagen die de geluidloos bewegende tv-beelden om zich heen wierpen.

'Bespaar me je spitse opmerkingen, Carter. Ik heb gehoord dat je tegenwoordig in academische kringen een hele piet bent, maar ik ken je langer dan vandaag. Al heel wat jaartjes langer dan jou en mij lief is. En deze geschiedenis stinkt. Als de hel. Na het ongeluk verdween je alsof je voor de pest op de loop ging, je bleef niet eens om de doden de laatste eer te bewijzen. Zo ver was je heen, reddeloos verloren. En nu sta je opeens weer hier, met wie weet wat voor plan. Mij hou je niet voor de gek. Ik was dan misschien nooit zo intellectueel als jullie allemaal, maar ik kan heus wel tot tien tellen.'

'Daar twijfelt niemand aan.'

'Juist. En al weet ik niet wat jullie precies zoeken, volgens mij heb ik iets wat je zou kunnen interesseren. Iets waarvan zij daar' – met haar kin maakte ze een minachtend gebaar in mijn richting – 'al wekenlang denkt dat het ontbreekt. Dat heeft Fanny me verteld. Van jongs af aan heb ik haar geleerd me alles te rapporteren wat haar geest registreert, ze is al jaren mijn venster op de wereld. En Fanny heeft me verteld dat die Spaanse een hoop papieren mist die maar niet boven water willen komen. Ik neem aan dat ze die graag zo snel mogelijk zou vinden, ze schijnt immers binnenkort te vertrekken...'

'Jij zou toch niet iets van hem achterhouden waar je geen recht op hebt, hè?'

In Daniels stem streden ontsteltenis en ongeloof om voorrang. De oude vrouw diende hem onmiddellijk van replek, met een voortvarendheid die niet leek te passen bij haar broze figuurtje.

'Ik hou achter waar ik zin in heb, ik heb hem niet voor niets naar zijn graf gebracht! Terwijl jij, zijn boezemvriend, jij die als een zoon voor hem was, niet eens op de begrafenis bent geweest.'

'Helaas had ik andere dingen te doen,' merkte Daniel op, met bittere ironie. 'Mijn eigen vrouw begraven in haar geboorteland, bijvoorbeeld.'

'En hoe vaak ben je daarna nog het graf van je leermeester komen bezoeken? Hoe vaak heb je de moeite genomen om op orde te brengen wat hij had achtergelaten?'

'Ik bezoek nooit een graf. Niet dat van Fontana en niet dat van mijn vrouw of wie dan ook. Ze leven voort in mijn herinnering en in mijn hart, wat er op het kerkhof ligt kan me geen bal schelen,' zei hij geërgerd. 'Verder wil ik hier geen woorden aan vuilmaken, als je het niet erg vindt. Vertel nu eindelijk maar eens wat voor interessants je voor ons denkt te hebben.'

Op haar eerste vraag – waarom hij nooit het graf van zijn leermeester was komen bezoeken – had hij antwoord gegeven. Maar voor de tweede – over zijn onverschilligheid tegenover Fontana's nalatenschap – leek hij Oost-Indisch doof te zijn. Gelukkig voor hem viel het haar niet op.

'Een stapel dozen vol documenten zo oud als Methusalem, dat is wat ik heb. De laatste waaraan hij in zijn leven gewerkt heeft. In jouw drang om alles te ontvluchten wat er hier gebeurd was, moet het je ook ontschoten zijn dat de Guevara Hall in de maanden voor het ongeluk werd verbouwd, waardoor het voor een normaal mens ondoenlijk was om er nog behoorlijk te werken,' vervolgde ze. 'Daarom nam hij al die papieren mee naar huis, om ze daar te kunnen bestuderen. Ik heb hem zelf geholpen met het sjouwen van de dozen. Nu nog voel ik hoe zwaar die krengen wogen, ik brak zelfs een paar nagels bij het verslepen. Wat erin zat heb ik nooit geweten, ik kan die rottal van jullie niet lezen en de academische besognes van Fontana hebben me nooit geïnteresseerd. Maar hij heeft tijdenlang in die ouwe troep zitten snuffelen, tot op zijn laatste dag slingerde alles door het huis.'

Daniel deed zijn mond open maar wist niets te zeggen. Onthutst door wat hij had gehoord, met stomheid geslagen, boos op zichzelf vanwege dit gat in zijn geheugen. Hij was niet in staat ook maar een woord uit te brengen.

'Waar zijn ze nu?' Ik kon me niet langer inhouden.

De oude vrouw schoot in een schampere lach.

'Dacht je dat ik op mijn achterhoofd gevallen ben? Dat ik jullie dat zomaar ga vertellen?'

'Wat moet je ervoor hebben?' Daniel was duidelijk weer terug in de realiteit.

'Geld, lieverd, dat heb ik je toch al gezegd? Wat zou ik anders willen? Ik ben een arme invalide bejaarde die in een krot van een huis woont. Garandeer me een betere toekomst en je kunt met die documenten doen waar je zin in hebt. Voor mijn part vegen jullie er je reet mee af.'

Ik veronderstelde dat hij deze chantage in de kiem zou smoren en verwachtte niet dat hij aan zo'n laaghartig drukmiddel zou toegeven. Er moest toch een manier bestaan om de rest van de nalatenschap langs reglementaire, minder verwerpelijke weg in handen te krijgen? Maar zoals zo vaak de laatste tijd, had ik me vergist. Al een paar seconden later had hij zich vol overgave in de onderhandelingen gestort. Met mij, tot mijn eigen verbazing, achter zich aan.

'Eerst moeten we controleren of het de documenten zijn waar doctor Perea belangstelling voor heeft.'

'Dat lijkt me prima. Jullie mogen ze zien, bespreek met elkaar maar alles wat je te bespreken hebt en beslis daarna of je met de overeenkomst akkoord gaat of niet. Die kans wil ik jullie gewoon geven, zie je. Morgenochtend om tien uur zit hier een advocaat en krijgen jullie een kwartier om de inhoud van de dozen op zijn waarde te schatten. Als jullie daarna besluiten dat je ze wilt hebben, neem je ze mee. Zo niet, dan zorg ik dat alle papieren nog diezelfde middag vernietigd worden, voor het geval in jullie intelligente hersentjes de gedachte mocht postvatten dat je deze arme oude vrouw zou kunnen bedonderen en al dat materiaal op een andere manier gratis en voor niks zou kunnen krijgen. De prijs zal trouwens niet al te hoog liggen, die is bijna symbolisch te noemen.'

'Zo symbolisch als wat?'

'Als de aankoop van een driekamerflat in een verzorgingscentrum.'

Een kort, schor lachje wrong zich uit Daniels keel. Bits en cynisch.

'Je bent niet goed wijs, mens.'

'Eigenlijk ben ik meer dan coulant voor jou, Carter. Als je me van het begin af aan had gegeven wat me toekwam, had ik er ongetwijfeld heel wat meer aan overgehouden.'

'Ik weet niet waar je het over hebt.'

Het duurde even voor de oude vrouw weer reageerde. Voor het eerst sinds onze komst leek ze haar woorden af te wegen, om er zeker van te zijn dat ze doel zouden treffen.

‘Jij hebt het geld van Fontana ingepikt dat naar Fanny en mij had moeten gaan,’ zei ze vervolgens langzaam, met nadruk. ‘Het bedrag dat hij in zijn testament aan jouw vrouw vermaakte toen die hem had ingepalmd.’

‘Pas op wat je zegt, Darla. Pas op,’ waarschuwde Daniel, die een dreigende vinger hief.

‘Ik weet heel goed waar ik het over heb. Jouw vrouw heeft Fontana verleid. Daardoor liet hij haar zijn geld na, dat jij uiteindelijk in handen kreeg. Het geld dat naar mijn dochter en mij zou zijn gegaan als jullie hier niet waren gekomen en als hij niet als een naïeve idioot voor haar was gevallen.’

Ik kreeg kippenvel toen ik haar hoorde. Daniel kon slechts met moeite een antwoord uitbrengen.

‘Wat weet jij daar nu van...’

‘Ik weet precies wat ik zeg. Precies. Andrés Fontana was stapelgek op jouw vrouw en zij speelde het spelletje mee. Ze draaide altijd om hem heen, met dat lange haar en die eeuwige glimlach. Zodra zij op de sectie verscheen, raakte hij hoteldebotel. Jij besteedde maar een paar minuten aan haar, gaf haar een zoen, maakte een geintje en ging daarna weer aan het werk. Dan zocht ze hem op en hij verslond haar met zijn ogen en werd op slag een ander mens, zo mak als een lammetje. In al die jaren dat ik hem heb gekend, heb ik hem nooit zo horen lachen als wanneer hij bij haar was. Hij verafgoodde haar, Carter, en jij had het niet eens door.’

‘Ze probeert je alleen maar op de kast te krijgen, Daniel,’ zei ik zachtjes. ‘Kom, dan gaan we. Laat haar maar kletsen.’

‘Zie je nou? Deze hier doet nu al hetzelfde, ze schakelt over op dat verdomde Spaans. Om je te lijmen. Want dit vriendinnetje van je heeft ook ergens een man zitten, net als die andere. Of niet soms?’

Ik besloot geen antwoord te geven. Maar Daniel kon zich niet beheersen.

‘Wat gaat jou dat aan? Laat haar met rust!’ bulderde hij. Met een impulsief gebaar, om mij te beschermen of misschien zichzelf, greep hij stevig mijn hand vast. ‘Dit is iets tussen jou en mij, Darla. Denk erom, laat haar erbuiten.’

‘Uiteindelijk herhaalt de geschiedenis zich steeds opnieuw. Zo dom

en dwaas zijn wij mensen nu eenmaal,’ vervolgde ze, zonder zich iets van hem aan te trekken. ‘De gewiekste jonge vrouw verleidt de oudere man en de oudere man, die denkt dat hij de wijsheid in pacht heeft, valt voor haar als een schooljongen. Ik weet niet of er in jouw huis in Santa Barbara, of waar dan ook, iemand op je wacht terwijl jij hier met haar loopt te sjansen, maar Fontana had wel degelijk iemand toen jouw vrouw hem opvrijde. Hij had mij.’

Ditmaal reageerde Daniel met een schor hoongelach.

‘Fontana had niets met jou. Hij was alleen maar een aardige vent die zich het lot van jou en je dochter aantrok.’

‘Hij was van mij totdat jullie kwamen!’ riep de oude vrouw met schrille stem en ze schoot woedend overeind in haar stoel. ‘Hij zorgde voor Fanny en mij, hij had ons onder zijn hoede genomen toen mijn man, die waardeloze zuiplap, ons liet barsten. Maar jullie, het briljante echtpaar Carter, moesten zo nodig hier komen wonen en alles verpesen. Je vrouw begon hem te verleiden, hij raakte in haar netten verstrikt en ons zag hij niet meer staan.’

‘Hij was je beu, Darla,’ wierp Daniel tegen, die zich slechts met de grootste moeite wist te beheersen. ‘Hij had zijn buik vol van je nukken en al die noten op je zang, van je onhebbelijke gedrag tegenover hem en ons allemaal. Ik weet niet wat er tussen jullie geweest is voordat mijn vrouw en ik ons in Santa Cecilia vestigden, dat vertelde hij me liever niet. Misschien hebben jullie een avontuurtje gehad, dat zou kunnen. Maar één ding weet ik zeker. Toen wij hier kwamen wonen, was er niets meer over van die genegenheid die hij al dan niet ooit voor je heeft gevoeld. Helemaal niets. Wij waren een verademing voor hem, een frisse wind die hier kwam waaien. Dankzij Aurora en mij lukte het hem nog meer afstand van je te nemen.’

‘Zal ik eens wat zeggen?’ ging ze verder, zonder zich iets van zijn woorden aan te trekken. ‘Alles wat er daarna is gebeurd, was jouw schuld. Je had meer op haar moeten letten, haar beter in de gaten moeten houden. Dat was jouw verantwoordelijkheid, jij had haar meegenomen uit haar vaderland, weg van haar familie en haar eigen wereld. Je sleepte haar mee naar een gebied dat ze niet kende maar was niet bij machte haar genoeg steun te bieden. Alles wat we later zo diep te betreuren hadden, zou misschien niet gebeurd zijn als jij wat meer voor haar had klaargestaan.’

Ik moest weer denken aan wat Daniel de vorige avond in mijn flat had gezegd. Hoe hij zelf tegen deze zaak aankeek, de schuld waarmee hij Fontana zo veel jaren lang had overladen.

'Wat weet jij verdomme van hoe ik met mijn vrouw omging!' brulde hij, wit van drift.

Vervolgens, met mijn hand nog in de zijne, gaf hij zo woest een trap tegen een stoel dat er allerlei snuisterijen door de lucht vlogen en tegen de muur te pletter sloegen. Plotseling lag de vloer bezaaid met ont-hoofde beeldjes, potscherven en de restanten van souvenirs. De oude vrouw bleef onbewogen onder die vernieling en schonk er geen aandacht aan.

'Ik keek naar jullie, ik hield jullie in het oog en had alles door. Zij vermaakte zichzelf, ze kwam en ging, deed waar ze zin in had. En ondertussen zat jij in je werkkamer en rammelde de hele dag op je schrijfmachine, zodat die hele etage van de Guevara Hall er last van had. Het is of ik je nog op die toetsen hoor hameren, takketakketak, en bij elke nieuwe regel mepte je als een beest tegen de wagen, djing, en dan maar weer op die toetsen beuken, hemeltjelijf, wat een bezoeking! Maar dat drong niet tot je door, bij jou moest alles wijken voor je aspiraties. Je wilde hier weg, weet je nog? Het was hier te klein voor je, je wou naar Berkeley, carrière maken aan een grote universiteit.'

'Hou je mond, Darla...' Hij probeerde zijn kalmte te herwinnen, maar de grenzen van zijn tolerantie leken bereikt.

'Je was de populairste docent van de universiteit, de origineelste ook, de leukste en de knapste,' vervolgde ze, onstuitbaar als een bulldozer. 'En als je niet in je werkkamer zat of in je altijd volle collegezalen of niet je studenten liep uit te nodigen voor die feestjes bij jullie thuis tot diep in de nacht, dan was je op de campus en hitste ze op met je betogen tegen de oorlog in Vietnam of met je gefoeter op het systeem. Ben je dat soms ook vergeten? Ze hebben je verschillende keren tot de orde moeten roepen, er is een dossier over je aangelegd.'

'Hou nou op, Darla, laat dat alsjeblieft...' drong hij nog eens aan.

'Fontana en je vrouw zijn samen gestorven door jouw egoïsme, omdat jij niet wilde weten wat er tussen hen gebeurde, omdat je liever wegdook in je eigen wereldje. Je had ze in de gaten moeten houden en niet mogen toelaten dat ze zo vertrouwelijk met elkaar omgingen. Je had ze uit elkaar moeten trekken. Als je dat gedaan had, zouden jouw vrouw en mijn man geen van beiden zo triest aan hun eind zijn gekomen.'

Een gespannen stilte daalde weer neer over de naargeestige salon. Ik keek naar Daniel, die op een antwoord zon. Ik zag hoe hij verwerkte wat ze gezegd had, zijn gedachten trachtte te ordenen en naar woorden

zocht. Toen besepte ik dat dit echt te ver ging. Darla sleurde hem naar de afgrond en hij liet zich meeslepen in haar macabere spel.

Ik maakte mijn hand los uit de zijne en greep hem bij de arm.

'Kom, we gaan,' beval ik en begon te trekken. 'Nu meteen.'

'Een minuutje nog, Blanca. Een minuut, dan zijn we klaar.'

Direct daarna schakelde hij weer over op een andere taal en toon en richtte zich opnieuw tot de oude vrouw.

'Er is te veel tijd verstreken, Darla. We kunnen niet meer terug. Niets van wat jij nu zegt kan hen die er niet meer zijn weer bij me brengen. Jouw wartaal, of er waarheid in schuilt of niet, zal niets veranderen aan het immense lijden dat ik toen heb doorgemaakt. Maar dat behoort tot het verleden, die afschuwelijke periode heb ik achter de rug. Laten we daarom dit gesprek alsjeblieft snel afronden.'

'Zorg jij dat ik geld krijg om een flat te kopen voor mensen zoals ik, dan is de zaak afgedaan.'

'Mensen zoals jij? Hoe bedoel je? Net zo afgetakeld als jij of net zulke smeerlappen?'

'Kijk eens aan,' zei ze, met een gemaakt lachje dat overliep van cynisme. 'Nog steeds even gevat, doctor. Blijkbaar heeft alle troep die jij in je lichaam hebt gepompt je scherpzinnigheid nog niet helemaal weggevreten. Heeft de geslaagde academicus je al verteld wat hij uitspookte toen hij uit Santa Cecilia was gevlucht, Perea? Heeft hij verteld waardoor hij zijn baan aan deze universiteit verloor? Ik ken het verhaal niet helemaal, maar volgens mij is het erg interessant. Vertel het haar toch, Carter. Vertel het je nieuwe Spaanse teef terwijl je haar naait vannacht. Als je 'm tenminste nog overeind kunt krijgen.'

'Nu gaan we echt, Blanca,' zei hij ten slotte, zonder op haar obsceniteiten in te gaan. 'En sorry voor deze miserabele scène, ze is maar een zielige ouwe tang die dertig jaar rancune heeft opgekropt.'

'Tuttut, niet zo gemeen tegen me doen, lieverd,' zei Darla schijnheilig, ogenschijnlijk poeslief. 'Morgen om tien uur. Vergeet het niet.'

'We zullen erover nadenken. En nu gaan we ervandoor, als je het goedvindt. We hebben vanavond wel genoeg viezigheid naar ons hoofd gekregen.'

Terwijl het oude mens zich zat op te vreten in haar stoel liepen we naar de voordeur. Ik kon mijn opluchting nauwelijks verbergen, zo veel zin had ik om eens flink te gillen, om de frisse avondlucht in mijn longen te zuigen, om weer in het volle leven te staan.

Maar net toen we de deur opentrokken, hield haar stem ons tegen.

'Carter!'

Schreeuwen was het niet, eerder een soort gekras. Een hees gekrijs dat snerpte in onze oren.

We draaiden allebei tegelijk ons hoofd om en in een flits besepte ik dat mijn opluchting voorbarig was geweest. Het vuurwerk op dit mistroostige feestje moest nog komen.

Ze zat ineengedoken in haar stoel, haar lippenrood inmiddels vlekkerig, het kermispoppenhaar in strengen over de rugleuning gedrapeerd, en maakte zich gereed voor het afvuren van haar laatste patroon met verwoestende munitie.

'Het had misschien allemaal nooit zo ver hoeven komen, als jij je vrouw iets had kunnen geven. Iets waar ze gewoonweg om stond te springen.'

Een onheilspellende pauze ging aan de granaatinslag vooraf.

'Een kind, bijvoorbeeld.'

Nog eenmaal schaterde Darla Stern het uit. Een lach die door merg en been ging. Onwillekeurig keek ik naar Daniels gezicht. Ik zag hem zijn ogen halfdicht knijpen en snuivend ademen door zijn neus. Bang voor een onbeheerste reactie hield ik hem stevig vast, maar hij rukte zich los, deed een stap naar voren en hief zijn gebalde vuist, klaar om in blinde woede op haar in te beuken. Ik reageerde snel, ik besepte onmiddellijk dat ik hem hoe dan ook daar weg moest halen. Weg van Darla, weg van dat uitgeteerde lichaam slechts gevuld met jaren, botten en slijtage. Als ik hem niet zou tegenhouden, liet hij geen spaan van haar heel.

Twee stappen, toen stond ik voor hem. Met mijn handen tegen zijn borst belette ik hem de doortocht, zoals een stuwdam het water stuit in zijn loop. Ondertussen ging hij als een dolleman tekeer, buiten zinnen. Nog steeds dreigend met zijn vuist en terwijl de haarslierten voor zijn ogen dansten, schreeuwde hij haar in opperste razernij een niet aflatende stortvloed van de meest buitensporige scheldwoorden toe. Met een plotselinge autoriteit waarvan ik niet wist dat ik die in me had, begon ik hem vermanend toe te spreken.

'Hou op! Ze is gestoord en doet niets liever dan provoceren. Laat je niet meeslepen, dat is precies wat ze wil.'

Met inspanning van al mijn krachten wist ik hem min of meer op zijn plaats te houden – een paar seconden lang, al leek het een eeuwigheid –, daarna voelde ik eindelijk zijn gespannen lichaam een beetje tot rust komen. Toen greep ik hem weer bij zijn arm en trok eraan zo hard ik kon, tot het me lukte hem mee te krijgen, weg uit dat groteske tafereel. Ik vroeg niet of hij met de auto was, totaal verdwaasd begonnen we zo maar wat te lopen. Zwijgend, terneergeslagen, allebei kapot van deze brute confrontatie.

Het had geregend, er was geen levende ziel op straat, alleen onze eigen voetstappen waren hoorbaar op het natte plaveisel. Een tijdlang liepen we voort zonder duidelijke koers, terwijl twijfels me bekropen en ik door talloze vragen werd bestormd. Toch leek het me beter mijn mond te houden en ook hem niet tot praten te dwingen. Tot hij ergens tijdens onze doelloze omzwerving bleef staan en me aankeek.

'Aurora was zwanger. Ze had al twee keer een miskraam gehad, dit was de derde keer dat we hoop koesterden. Ze was nog nooit zo lang in verwachting geweest, maar het was de vraag of ze zonder problemen het einde van haar zwangerschap zou halen. Ze wilde ontzettend graag moeder worden en hield zich bewonderenswaardig flink onder de tegenslagen. Een fantastische vrouw was ze, een heel sterke persoonlijkheid.'

Verder zei hij niets. Ik knikte slechts, zonder tot een oordeel te kunnen komen. Zwijgend zetten we onze tocht langs verlaten straten en pleinen weer voort. Restaurants, winkels, cafés, alles was al dicht. Op een enkele passerende auto na waren wij de enigen die door dat deel van het stadje dwaalden.

'Jij hebt hem ook wel eens verdacht, hè?'

Ik was zelf verbaasd toen ik mijn vraag door de nacht hoorde klinken. Ik stond versteld van mijn lef, dat ik zo onbeschoft in zijn privéleven durfde te wroeten. Maar onbewust voelde ik aan dat ik dit moest weten. En hij begreep dat.

'Wel eens? Nee, ik heb wel honderd keer verdenking gekoesterd, Blanca. Talloze malen.'

Hij wachtte enige ogenblikken en slikte moeizaam, ik kon zijn adamsappel horen bewegen in zijn keel. Daarna ging hij verder.

'Drie gruwelijke jaren lang heb ik aan de rand van de wereld geleefd, onbereikbaar, verdoold, zonder contact met de realiteit. Drie jaar is lang genoeg om een paar stommiteiten te begaan en ook om heel wat na te denken.'

'En wat was je conclusie?'

'Dat hij in stilte verliefd was op Aurora,' antwoordde Daniel met trillende stem. 'En dat zij dat nooit heeft geweten.'

Weer zweeg hij even, peinzend, voordat hij verder sprak.

'Hij hield zijn liefdesleven voor gezien, teleurgesteld na krampachtige amoureuze pogingen die uiteindelijk nooit resultaat hadden afgeworpen. Hij was al op leeftijd en wilde zich wijden aan het afron-

den van zijn carrière en aan een onbezorgde oude dag.'

'En toen verscheen jij op het toneel, met haar...'

'Toen verscheen zij, stralend. Met haar levensvreugde en haar tederheid en in haar binnenste de ziel van het oude vaderland waarnaar hij nooit meer was teruggekeerd. Zijn lichaam mocht dan sterk zijn als dat van een stier, toch was hij een man met een zwak hart – zoals wij allemaal, per slot van rekening – en hoewel hij die fase achter zich dacht te hebben, werd hij doodgewoon verliefd.'

Ik meende een lichte snik in zijn stem te horen en besloot niet door te vragen, ik wist genoeg. Alle stukjes lagen nu op hun plaats, al had het voltooiën van de legpuzzel ons wel wat gekost, mij maar vooral ook hem. Het verdriet stond op zijn vertrokken gezicht te lezen, was merkbaar in zijn gespannen lichaam zo dicht bij het mijne en aan de stilte die hij niet meer verbrak.

We kwamen uit bij zijn appartement, misschien was ik daar zelf wel zonder het te beseffen naartoe gelopen. Ik ging met hem naar binnen. Hij deed niet eens het licht aan, hij trok zijn jasje uit, liet het op de vloer vallen en plofte in een leunstoel.

Nog steeds zonder licht te maken liep ik naar de keuken. Dat bleek gemakkelijk, er stonden nauwelijks meubels of andere obstakels die ik moest ontwijken. Net als mijn eigen flat was dit een tijdelijk onderkomen, waar de personen die er jaar na jaar hun voorlopige intrek in namen, hun stempel niet op drukten. Bij het gelige licht dat een straatlantaarn door het raam naar binnen wierp, rommelde ik in de halflege aanrechtkastjes. Tussen glazen van allerlei formaat en een stapeltje soepborden ontdekte in een halve fles Four Roses. Ik schonk twee stevige borrels in en gaf hem er een. Hij zei niet dank je wel, keek niet eens naar me. Hij omvatte alleen het glas en nam een flinke slok. Ik deed hetzelfde, onze geteisterde geesten hadden wat hulp nodig om het mistroostige van de situatie goed te verwerken. Om schrijnend leed te verzachten na de veldslag.

We spraken geen woord, een hele poos niet, toen stond ik op. Hij zat nog steeds in gedachten verzonken in het halfduister, zijn benen gespreid, het lege glas tussen zijn gevouwen handen. Ik trok het uit zijn vingers en zette het op tafel. Daarna ging ik op de leuning van zijn stoel zitten en streelde zijn haar, zijn wang, zijn baard en zijn nog altijd vertrokken gezicht.

'Ik ga naar huis.'

Ik was nog niet bij de deur, toen hij me riep. Met een schorre, som-

bere stem, die diep uit een put leek te komen. De bodemloze put van opnieuw doorgemaakt, onmetelijk leed.

Ik draaide me om.

‘Ga niet weg. Blijf vannacht bij me.’

Zonder een woord liep ik weer naar hem toe en ging naast hem op de grond zitten, om hem gezelschap te houden terwijl ieder van ons met zijn eigen demonen worstelde. Na een lang stilzwijgen, zonder licht en nog steeds starend naar de muur, begon hij te praten.

‘Ik heb nooit afdoende argumenten kunnen vinden om mijn onverantwoordelijke gedrag van die jaren te rechtvaardigen. Misschien was het een vorm van rebellie of lafheid, dat weet ik niet, of alleen irrationeel vluchtgedrag als reactie op mijn radeloosheid en verdriet, maar na het ongeluk kon ik de gedachte niet verdragen dat ik in mijn eentje in Santa Cecilia zou moeten blijven. Ik besloot ervandoor te gaan, zelfs zonder het eind van het universitaire jaar af te wachten, zonder iemand iets te vertellen en zonder enig idee waar ik terecht zou komen. Na wat omzwervingen langs de Mexicaanse westkust heb ik ten slotte bijna drie jaar in een vissersdorpje bij Zihuatanejo gezeten. Drie jaar waarin ik me met niets anders bezighield dan mijn lichaam kapot te maken en mijn geest te kwellen. Ik las geen enkel boek, keek geen krant in en zette geen zin op papier. Het enige wat ik deed was mezelf volstoppen met alle troep die ik maar krijgen kon en me afzonderen om me in mijn leed te wentelen. Vel over heen, haveloos als een bedelaar en zonder met iemand een woord te wisselen. Over de oceaan staren en rotzooi gebruiken, dat waren mijn dagelijkse activiteiten.’

‘Tot Paul Cullen je kwam halen,’ veronderstelde ik, terugdenkend aan ons gesprek op de dag dat ik de ex van Rebecca had leren kennen. ‘Daarom zei je op de avond van Thanksgiving Day dat hij eregast was geweest in jouw persoonlijke hel.’

In het halfdonker dwong hij een wrange glimlach op zijn gezicht.

‘Ergens moet er gelukkig nog wat tegenwoordigheid van geest in mijn arme hoofd hebben gezeten, want na verloop van tijd begon ik tekenen van leven te vertonen en belde ik het echtpaar Cullen. Daarna kwam Paul en toen hij zag hoe ik eraan toe was, is hij een poos gebleven. Hij knipte mijn haar en mijn nagels, schoor mijn baard af en dwong me te eten, als een baby. Hij verzorgde de wonden en littekens van het spuiten die ik over heel mijn lichaam had en wiegde me in zijn armen, net zoals hij met zijn kinderen deed als die ’s nachts koorts kregen of akelig hadden gedroomd.’

‘Maar het lukte hem niet je terug te halen...’

‘Zo ver was ik nog niet en dat begreep hij. Het zou nog een hele tijd duren voordat mijn trieste tweestrijd gestreden was. Ik weet niet meer wat mij ertoe heeft gebracht die heilloze weg te gaan bewandelen.’ Hij haalde zijn schouders op. ‘Ik heb echt geen idee. Hoe dan ook, ten slotte lukte het me ervan af te stappen. Ik deed het voor Aurora en voor mezelf. Ter nagedachtenis aan haar, voor het herstel van mijn waardigheid en omdat mijn gezond verstand het gebod. Toen ik weer helder genoeg kon denken om te beseffen hoe ik er voorstond, moest ik constateren dat ik op mijn zevenendertigste niet meer was dan een ex-verslaafde, moederziel alleen, zo arm als een kerkkrat en zonder directe vooruitzichten op een baan. Toch leerde ik weer te leven, voluit, met opgeheven hoofd. Bereid om me terug te knokken naar het geluk. Maar misschien was ik er toch niet helemaal op voorbereid dat iemand onverwachts de deur zou opentrappen die ik zo lang geleden voorgoed meende te hebben gesloten.’

Het eerste zonlicht viel door het raam toen ik wakker werd. Al na een paar seconden wist ik waar ik was en schoot de afgelopen nacht me weer te binnen. Ik lag nog op de bank, maar de plek die hij daar had ingenomen was leeg. Verderop, achter een gesloten deur, kon ik iemand horen douchen. Op de vloer stond een paar sportschoenen dat er eerst niet had gestaan, sporen van een rondje hardlopen op de vroege ochtend, vermoedde ik. Ik wist niet of hij nog wat had kunnen rusten, ik dacht van niet.

Zodra ik ging staan voelde ik het bonken in mijn hoofd. Mijn mond was droog, mijn ledematen voelden stram aan en ik vreesde zeer voor een stijve nek. Op blote voeten, slaperig, zette ik een pot koffie. De twee glazen waaruit we hadden gedronken stonden in de gootsteen en de fles bourbon stak uit de pedaalemmer, leeg.

Een paar minuten later verscheen hij. Met natte haren, schone kleren en glanzende ogen kwam hij de open keuken in, terwijl hij de mouwen oprolde van zijn overhemd. Zwart, even somber als zijn geest of zijn ziel. We zeiden niets, ik reikte hem alleen een kop koffie aan. Hij stak twee handen tegelijk naar voren. Met de linker greep hij het kopje, nam het uit mijn vingers en zette het op het aanrecht. Met zijn rechter trok hij me tegen zich aan.

‘Kom eens hier.’ Hij omhelsde me. ‘Bedankt dat je niet bent weggegaan. Het is een heel lange nacht geweest. Heel lang en heel triest, een

nacht waarin moest worden afgerekend. Ik had nooit gedacht dat spookbeelden zo krachtig konden terugkeren.'

Ik vlijde mijn gezicht tegen zijn borst en deed mijn ogen dicht, ik sliep nog half. Pas een eeuwigheid later lieten we elkaar weer los.

Rond een uur of twaalf uur kwamen we voor de tweede keer terug bij Daniels appartement en haalden we de laatste stapels materiaal uit de kofferbak van zijn auto.

Eerder die ochtend, toen we eindelijk weer met ons hoofd bij de dringende realiteit waren, had hij me deelgenoot gemaakt van zijn beslissingen die nacht.

'Ben je werkelijk bereid de koopsom van een verzorgingsflat neer te tellen voor een paar dozen met papieren?' vroeg ik vol ongeloof. 'Je weet niet eens wat erop staat.'

'Liever neem ik dat risico dan dat zij ze gaat verbranden of door de shredder haalt. Bovendien worden ze gekocht met geld dat van Fontana zelf afkomstig is, van de erfenis die hij aan Aurora besloot na te laten toen hij niet kon vermoeden dat zij tweeën samen om het leven zouden komen. Ik heb het nooit met een vinger aangeraakt, behalve dan, zoals ik je al vertelde, voor de vergoeding van jouw werk van de afgelopen maanden. Maar er is aanzienlijk meer. De basis werd gevormd door zijn spaargeld en een niet te versmaden levensverzekering, maar met-tertijd is die som dankzij de rente uitgegroeid tot een klein vermogen. Ik ben altijd van plan geweest het aan de universiteit of een humanitaire organisatie te doneren, ik zou het nooit voor mezelf hebben uitgegeven.'

'Toch begrijp ik niet...'

'Ik sta niet te popelen om de kwaliteit van Darla's leven op peil te houden gedurende haar aftakelingsproces. Wat mij betreft mogen de wormen haar levend opvreten. Maar ik vind het desondanks een troostende gedachte dat deze uitgave op de langere termijn die arme Fanny ten goede zal komen, dat ze weg kan uit dat armoedige pand en een passende huisvesting krijgt, die mettertijd haar eigendom zal worden.'

Als je het zo bekijkt, is het volgens mij nog niet zo'n slechte oplossing. Ik twijfel er niet aan dat Fontana toestemming zou hebben gegeven om zijn geld aan dat doel te besteden.'

Ik ging er niet over door, het was mijn zaak niet, maar toen hij naar zijn bank belde en de transactie regelde, had ik toch mijn vraagtekens.

Stipt om tien uur, zoals afgesproken, stonden we weer bij Darla Stern. Het daglicht maakte de sfeer niet minder aangrijpend, alles was er nog even ellendig als de avond tevoren. Snuisterijen verspreid over de vloer, een omver getrapte stoel, de tv-beelden zonder geluid en de misselijkmakende stank van verval die er hing. De oude vrouw zat nog steeds in haar stoel, ze was vast en zeker de hele nacht niet naar bed geweest. Het enige verschil bij dit nieuwe bezoek was dat ze al die tijd haar mond hield. In stilte wegdommelend, met gesloten ogen. Door een pil of misschien door uitputting. Of anders deed ze gewoon alsof.

Een forse man met een brilmontuur van dun metaal en een opzichtige gouden ring aan zijn pink maakte zich bekend als haar juridisch adviseur, die zich met de transactie zou belasten.

'Zou u zo goed willen zijn me te volgen.'

Hij ging ons voor naar de garage, via een zijgang van de vervuilde, wanordelijke keuken, waar een kwalijk luchtje hing. Aan het einde kreeg hij met moeite een deur open, hij moest er zijn schouder tegen zetten. Daarna deed hij een stap opzij en maakte een uitnodigend gebaar in de richting van een opslagruimte die eerder een stortplaats leek. We konden ons er nauwelijks bewegen, overal stuitten we op troep, spinnenwebben, bergen dichtgeknoopte vuilniszakken en opeengehoopte kranten van jaren geleden. Onder het naargeestige licht van een zwak peertje vol vetigheid en dode insecten wees de advocaat op een stapel dozen tegen de muur.

Terwijl Daniel met hem onderhandelde, met onverbloemde afkeer in gebaren en stem, opende ik een van de dozen om een blik te werpen op het chantagemiddel in kwestie. Ondanks de misselijkmakende omgeving kon ik een zucht van verlichting niet onderdrukken. Ik hoefde niet lang te snuffelen om vast te stellen dat het om de rest van de documenten van Fontana ging. Mogelijk lag hier alles wat ik had gemist gedurende de weken, maanden bijna, dat de rode draad in het werk van mijn landgenoot als een slijmerig reptiel uit mijn handen was geglipt. Deze onbeschrijfelijke warboel van vale, vergeelde papieren bevatte zonder twijfel dat wat ik nodig had om de laatste fase van zijn nalatenschap tot een coherent geheel te maken.

Door Daniels stem schrok ik op uit mijn overpeinzingen, hij hoefde slechts op vragende toon mijn naam te noemen. Ik antwoordde met een hoofdknik. Kort, duidelijk, beslissend. Toen trok hij een chequeboek uit de binnenzak van zijn colbert en zette zijn handtekening op verschillende velletjes, die onmiddellijk in de beringde hand van de advocaat verdwenen. Ondertussen zat Darla nog steeds in de salon te knikkebollen, ogenschijnlijk alsof de zaak haar niet aanging.

We hadden meer dan twee uur nodig om alles uit de naargeestige garage te slepen en in de Volvo van Daniel te stouwen, in de koffer ruimte en op de achterbank. We moesten twee keer rijden en onderweg spraken we nauwelijks. Ook niet toen we de dozen zijn appartement in sjouwden. Zelfs niet toen we ze inspecteerden, onzeker, alsof er een bataljon buitenaardse wezens op het parket stond opgesteld. Hij was degene die ten slotte de stilte verbrak.

'En wat doen we nu?'

'Weet ik veel, Daniel, weet ik veel,' mompelde ik. Ik zoog mijn longen vol lucht en zuchtte diep. 'Ik begrijp wat je denkt en ik vrees dat het antwoord nee is. Het is te laat, ik ben alweer een buitenstaander in deze geschiedenis. Bovendien ga ik heel binnenkort naar huis, dat weet je toch?'

Ik voelde zijn ogen op me gericht en bleef strak naar de dozen staren.

'Kun je het niet of wil je niet?'

'Ik kan het niet op me nemen, het is veel te veel materiaal. En na alles wat er de laatste dagen gebeurd is, heb ik nauwelijks nog energie. Ik zou het nooit klaar krijgen in zo korte tijd, zie je niet wat een hoop werk hier ligt?' zei ik, met een gebaar van onmacht naar de tjokvolle dozen.

'Maar je weet ook niet of je het wilt.'

Ik liep naar de badkamer, zonder antwoord te geven of hem om toestemming te vragen. Daar waste ik mijn vettige handen, tussen de spaarzame gebruiksvoorwerpen van een man die gewend was alleen te leven. Tandborstel en tandpasta, een scheermes, aan de muur een grote handdoek. In een hoek op de grond zijn vuile sportkleren van die ochtend, een radio op een rekje. Geen spoor van smeerseltjes of onnodige attributen.

'Er zijn de laatste dagen veel onverwachte dingen gebeurd...' zei ik toen ik weer bij hem was, mijn handen droogwrijvend aan mijn broek.

Hij had zich niet bewogen, hield zijn aandacht nog steeds op de documenten gericht. Of zo leek het.

'Dingen die ons allebei van ons stuk hebben gebracht. Die ons soms uit elkaar dreven en een andere keer juist voor toenadering zorgden...'

'Maar je vindt nog steeds dat ik je bedonderd heb,' viel hij me in de rede.

We sloegen gelijktijdig de ogen op. Die van hem licht van kleur, de mijne donker. Die van hem vermoeid, de mijne ook.

'Ik geloof dat ik je nog steeds niet duidelijk heb weten te maken hoezeer het me spijt,' vervolgde hij. 'Ik zou het kunnen blijven herhalen van de vroege ochtend tot de late avond, en dan nog zou ik geen vergifenis van je krijgen voor de stuntelige manier waarop ik je heb behandeld. Ik heb me gedragen als een idioot en een lafaard, ik begrijp hoe jij je voelt en ik zou alles willen geven om het over te mogen doen, maar dan beter. Helaas kan dat nu niet meer, Blanca. Op dit moment kunnen we alleen nog vooruit kijken, terug is niet meer haalbaar. Daarom vraag ik je: laten we de teller op nul zetten. Laten we een nieuwe start maken, zonder rancunes.'

We stonden nog steeds voor de dozen, allebei met de armen over elkaar, onbeweeglijk.

'Komende week bereikt alles zijn deadline,' ging hij verder. 'Op dezelfde dag waarop jij vertrekt, verstrijkt ook de termijn om bezwaar aan te tekenen tegen het project-Los Pinitos. Je zou niet eens de datum van je terugreis hoeven te verzetten.'

'Maar er is een veel eenvoudiger oplossing, Daniel. Jij neemt de fakkel van me over. Jij kunt dit werk net zo goed doen als ik. Je hebt het zelf gezegd, hiervoor hoeft je nergens in gespecialiseerd te zijn. Je moet alleen nauwgezet en methodisch te werk gaan.'

'Er is niet genoeg tijd, ik zou nooit zo snel kunnen opschieten als jij. Eerst zou ik terug moeten naar het al verwerkte materiaal om dat door te nemen, zodat ik precies zou weten waar ik moest zoeken. En ik vrees dat het daarvoor te laat is. De tijd dringt en jij bent de enige die op dit moment een helder beeld heeft van de volle omvang van deze zaak: wat eraan vooraf is gegaan, waar exact de leemtes liggen die moeten worden opgevuld, de verbanden tussen bepaalde documenten, welke stukken nog moeten worden ingepast. De enige die in staat is dit te doen en die kan vaststellen of er misschien iets beslissends bij zit, dat ben jij.'

Toen ik het appartement verliet, was ik vastbesloten om te weigeren.

Ik ging naar mijn werkkamer, die middag vond de laatste bijeenkomst plaats van mijn cursus Spaanse cultuur. Voor het zover was moest ik nog even aan de slag.

Hoe ik ook mijn best deed om mijn hoofd vrij te maken en de draad van mijn werk weer op te pakken, de gebeurtenissen en emoties van de afgelopen twee dagen waren zo ingrijpend geweest dat ze mijn inzichten en gevoelens totaal overhoop hadden gehaald. Misschien daardoor had ik moeite om me te concentreren op de laatste papieren die ik nog moest doornemen, en daardoor ook sloeg ik heel wat keren een verkeerde toets aan op het toetsenbord. Ik had mijn zintuigen slecht onder controle, mijn gedachten gingen met me aan de haal.

Na lang geploeter zonder enig resultaat wendde ik mijn blik van het scherm naar de stapels geïnventariseerde en gecatalogiseerde documenten waarin de aanvankelijke warboel van Fontana's nalatenschap in de loop van de tijd was omgezet.

De hoop dat ik mijn aandacht bij het werk zou kunnen houden had ik volledig laten varen, ik leunde achterover in mijn stoel en stond in gedachten stil bij hem. Opnieuw zag ik zijn energieke gestalte voor me, op de oude foto's in de ontvangstzaal: zijn donkere baard, de schrandere, indringende blik. In mijn hoofd passeerden zijn geschriften weer de revue, zijn brieven en de duizenden notities, neergepend in dat nadrukkelijke handschrift. En ondertussen stelde ik me voor hoe zijn gezicht er moest hebben uitgezien in de loop van de zesenvijftig levensjaren die het lot hem had vergund. Maandenlang was ik er onwillekeurig van uitgegaan dat hij op veel hogere leeftijd was gestorven. Mijn oude mentor, zo noemde Daniel hem vaak. Op dit moment was hij zelf al ouder.

Bijna buiten mijn wil om begonnen geluiden en beelden elkaar in mijn hoofd op te volgen, fragmenten waarin ik me voorstelde hoe zijn tragische einde zich kon hebben voltrokken. Verblindende koplampen, een paar panische rukken aan het stuur, gepiep van banden. Haar verwilderde blik, haar vingers die zich aan hem vast klauwden toen het aftellen al begonnen was. Felle lichtflitsen, versplinterende ruiten, gegil. Het tikken van de regendruppels toen de andere geluiden wegvielen, daarna de stilte. En ten slotte duisternis.

Ik stond op en liep naar het raam. Met mijn schouder tegen het kozijn geleund en mijn gezicht op slechts een handbreedte van de ruit keek ik uit over de campus, die op dit uur van de middag zo goed als uitgestorven was. De studenten woonden hun laatste colleges bij of zaten voor hun tentamens te blokken, de herfst liep op zijn einde en wierp zijn schaduwen vooruit naar de naderende winter, gevallen bladeren vormden hopen op het gras en boomtakken toonden schaamteloos hun naaktheid.

De woorden van Darla Stern galmden weer door mijn hoofd en brachten het laatste naar voren wat we wellicht met grote zekerheid over het bestaan van de professor wisten. Naar haar overtuiging was hij verliefd geweest op Aurora. En Daniel dacht er, zij het vanuit een ander gezichtspunt, ook zo over. Hadden ze allebei gelijk en was dit de waarheid? De mijnwerkerszoon in de ban van de echtgenote van zijn vriend en leerling, een vrouw die hij nooit zou kunnen krijgen? Tot in het diepst van zijn wezen geraakt door die jonge, knappe landgenote, van wie hij gescheiden werd door een barrière die hij in geen geval zou kunnen overwinnen?

Ik maakte mijn ogen los van de buitenwereld achter het glas en richtte ze op de stapels die in de loop van maanden waren aangegroeid tot de nu geïnventariseerde nalatenschap. Een vaag maar tegelijk hardnekkig idee begon post te vatten. Een voor gevoel, een dwingend vermoeden. Het was nog ongrijpbaar, maar het zei me dat er ergens tussen al deze papieren een bevestiging zat van wat Darla Stern en Daniel Carter als zekerheid zagen. Iets wat ik onder ogen had gehad, op een bepaald moment vluchtig had gelezen zonder te beseffen wat er achter schuilging.

Het lukte me niet een duidelijk beeld op te roepen en ik keek op mijn horloge. Nog vijf minuten tot mijn laatste les in Santa Cecilia. Mijn eerste afscheid.

Een uur later, toen de bijeenkomst de laatste schijn van academisch onderwijs had afgeworpen en we de slotminuten vulden met het uitwisselen van e-mailadressen in verband met dat bezoek aan Spanje waarmee alle deelnemers me op een nog onbekend tijdstip beloofden te verrassen, begon er in de donkerste hoek van mijn brein een lampje te branden. Niet meer dan een lucifer ergens op een eenzame nachtelijke vlakte. Nauwelijks waarneembaar, maar in staat om helderheid te brengen in mijn geheugen en me bij te lichten op mijn zoektocht naar wat ik vinden moest.

Door de gangen haastte ik me terug naar mijn werkkamer, terwijl de indruk aan overtuiging won. Ik vloog naar binnen, viel op mijn knieën voor een van de stapels geschriften en begon er met beide handen in te graaien. Tot het tevoorschijn kwam. Een vel vergeeld papier waarop Fontana in ouderwetse schrijfmachineletters een strofe had uitgetikt van een gedicht van Luis Cernuda. Een van de vele korte getuigenissen, en ook als zodanig door mij geregistreerd.

De eerste strofe van 'Waar de wereld vergeten is', gevolgd door wat aantekeningen.

En tussen die dichtregels het bewijs.

Ergens waar vergetelheid huist,
In de weidse tuinen zonder dageraad
zonder a u r o r a
aurora – a-u-r-o-r-a – Aurora
zonder aurora zonder Aurora
AURORA A – U – R – O – R – A
Waar ik slechts nagedachtenis zal zijn van een
tussen netels begraven steen
Waarboven de wind zijn slapeloosheid ontvlucht.
A – U – R – O – R – A
aurora
Zonder Aurora
Tuinen zonder aurora
Zonder Aurora
Aurora
Jij

Zodra ik deze regels gelezen had, kreeg ik ontzaglijk veel zin om te huilen.

Bijna werden hier de twijfels bewaarheid die Daniel tijdens zijn somberste momenten bekropen. De gevoelens van Andrés Fontana, ontdaan van het valse, kwade daglicht waarin Darla Stern hem probeerde te stellen, kwamen russen de Spaanse dichtregels heel kernachtig naar voren. Als een blijk van zijn stille liefde voor de onverwachte landgenote die – zonder daarop uit te zijn – de laatste fase van zijn leven was komen vullen met datgene waarnaar hij, zij het misschien onbewust, al zo lang heimwee had.

Met echo's van zijn eigen taal, uit het land van zijn kinderjaren. De brede klanken van de dubbele rr en de ñ, van de ll en de slissende z. Sierra, niño, Sevilla, Cádiz. Klanken die appelleerden aan taferelen die verbannen waren naar het onderste laagje van zijn geest, aan rijmpjes en schietgebedjes die hij al meer dan dertig jaar niet had gehoord. Aan kookpotten boven het houtvuur, aan het kinderliedje van Mambrú die ten strijde trok, aan kweeperenjam, *Ave Maria* en af en toe een uitroep waarin *Dios* niet mocht ontbreken. De lichaamsgeur van een mede-

mens, haar jeugdige lach, het terloopse contact met haar huid. Het gezonde verstand dat zijn gevoelens trachtte in te tomen, terwijl die onhandelbaar doordraafden, als op hol geslagen paarden.

Een stille hartstocht, voor de wereld weggestopt. Wellicht zelfs voor haar. Maar aanwezig, vurig, krachtig. Andrés Fontana en Aurora Carter. De professor op leeftijd, al jaren in ballingschap, en de vrouw van de Middellandse Zee, aan de hand van zijn pupil overgekomen naar dit oord dat voor geen van hen een vaderland was. Twee mensen zo verschillend in alles. En zo dicht bij elkaar toen het einde kwam.

Vreemd genoeg begon die hartenklop uit het verleden nu in mijn eigen heden door te klinken. Opeens zag ik het verband en kwam ik tot een inzicht. Als een licht dat scherp en helder op mijn leven viel en een ogenblik lang de dichte nevels doorboorde waarin mijn bestaan al maanden gehuld ging. Door me Fontana's passie voor Aurora voor te stellen, begreep ik nu ook Alberto min of meer. Dankzij hun band besefte ik iets heel eenvoudigs, iets wat natuurlijk was maar tegelijk elementair, namelijk dat mijn man me slechts door één ding verlaten kon hebben: door een hevige verliefdheid die op zijn weg was gekomen en die hem had overvallen, zoals ook mij dat had kunnen gebeuren. Een gevoel dat sterker was dan hijzelf.

Ondanks zijn botheid, ondanks alles wat ik hem verweet, ondanks alle narigheid en verdriet die hij me had bezorgd, begon ik dankzij de verzwegen liefde van de oude professor te begrijpen dat redelijkheid niet altijd is opgewassen tegen de poetsen die het lot ons onverwacht kan bakken.

Toen pas werd ik me ervan bewust dat er niets was afgelopen.

Dat bijna alles in feite nog moest beginnen.

In de Guevara Hall was geen mens meer te bekennen toen ik uit mijn kamer kwam, overal stilte, gesloten deuren en de naargeestige leegte van verlaten gangen.

Terug in zijn woning, trof ik hem aan zijn werktafel, in opperste staat van concentratieverlies. 'Come in!' riep hij slechts toen ik aanklopte. Hij stond niet eens op om me binnen te laten.

Zijn rug stram tegen de stoelleuning, schoenen uit, handen gevouwen in de nek, een afgekloven potlood tussen zijn tanden. Het schoolvoorbeeld van een denkblokkade. Her en der om hem heen op de vloer: plukjes materiaal die hij op goed geluk uit de dozen had getrokken.

Hij veranderde niet van houding toen hij me zag. Hij was niet verbaasd, hij groette me niet eens. Hij schoof alleen zijn leesbril naar het puntje van zijn neus en staarde me aan, over het montuur heen.

'Je ziet er belabberd uit. Kom, dan gaan we een eindje wandelen,' zei ik vanuit de deuropening.

Ik bleef op straat wachten, na een paar seconden stond hij al buiten.

'Waar ik vanochtend nog nee zei, daar zeg ik nu ja,' liet ik hem weten, nadat we zwijgend een stukje hadden gelopen. 'Ik neem de taak op me om de inhoud van alle dozen uit het hok van Darla door te werken. Ik ben bereid me daar volledig op te storten en te proberen het laatste deel van Fontana's nalatenschap terug te brengen in zijn oorspronkelijke staat.'

'Je kunt je niet voorstellen...'

'Maar ik wil dat je weet waarom ik het doe,' vervolgde ik, zonder hem te laten uitspreken. 'Niet vanwege de dreigende stedenbouwkundige uitwas in Los Pinitos, niet vanuit een soort beroepsafwijking en ook niet voor jou. Ik doe dit enkel en alleen voor Fontana. Voor de Andrés Fontana wiens leven ik de afgelopen maanden heb gereconstrueerd omdat ik me zo bij hem betrokken voelde. Ik wil proberen te voorkomen dat zijn inspanningen in vergetelheid raken, zoals die oude missiepost waar hij het over had. Alleen voor hem doe ik het, Daniel, vergeet dat niet. Alleen voor hem.'

We liepen verder zonder elkaar aan te kijken, maar van opzij zag ik dat de uitdrukking op zijn gezicht veranderd was.

'En kraai niet te vroeg victorie,' waarschuwde ik. 'Ik stel mijn voorwaarden. De eerste betreft mijn vertrek. Wat er ook gebeurt, ik vertrek nog steeds op tweeëntwintig december. En de tweede voorwaarde heeft met jou te maken. Ik heb je niet voorgelogen, de hoeveelheid werk is gigantisch, dat kan ik niet alleen aan in de korte tijd die er nog overblijft. Daarom moet jij me helpen: ik neem de leiding, maar ik wil jouw ogen, hoofd en handen naast me, voor de volle honderd procent, elk uur dat het nodig is en zonder garantie dat we de zaak op tijd rond krijgen. Zet die Spaanse romanschrijvers van het eind van deze eeuw dus voorlopig maar uit je hoofd, want je zult je blik veel verder terug moeten wenden.'

Hij hield abrupt halt en keerde zich naar me toe. De bezorgde frons die daarnet nog zijn voorhoofd rimpelde, was verdwenen alsof de avondbries hem had weggeblazen.

'Bij jou ben ik in goede handen, lieve Blanca.'

Terwijl hij me bleef aankijken streek hij een haarlok uit mijn gezicht, want na deze extreem lange dag hing mijn kapsel er niet al te verzorgd meer bij.

‘Ik sta volledig tot je beschikking, tot het einde toe.’

Zoals men een veldhospitaal inricht tussen de puinhopen van een aardbeving of een strekdam aanlegt om de zee te beheersen, zo ook gingen wij over tot de tegennatuurlijke taak om Daniels appartement om te bouwen tot een soort documentatiecentrum. Beiden gekleed in een gemakkelijk kloffie dat aan het slonzige grensde, plaatsten we in de woonkamer een enorm tafelblad op schragen en daarop onze computers, een scanner en de printer uit mijn werkkamer. En als tegenwicht voor al die eigentijdse technologie een paar relieken die een van zijn ex-collega's voor ons had opgedoken in wie weet welke opslagkelder van de universiteit: een prehistorisch apparaat om microfilms mee te lezen, een oude taperecorder en een paar enorme loepen, nog uit het stenen tijdperk.

Het karige meubilair in het verblijf maakte onze taak wat gemakkelijker. Aan de kale muren hingen we een paar landkaarten en over de lege vloer verdeelden we reusachtige stapels papieren. Van alles zat er tussen: juridische certificaten, A4'tjes volgekrabbeld in Fontana's onmiskenbare handschrift, vergeelde manuscripten vol negentiende-eeuwse letters en kopieën gemaakt met dat goeie ouwe carbonpapier. We kwamen zelfs een kruis tegen. Een simpel houten kruis, niet veel meer dan twee latten, primitief samengebonden met een rafelig koord.

‘Waar zou hij dat vandaan hebben?’ mompelde ik.

Daniel nam het me uit handen.

‘God mag het weten,’ zei hij, terwijl hij het bekeek. Hij liet zijn vingers over de knopen en langs de ruwe randen gaan, streelde de eenvoudige vorm. ‘Maar als het hém hielp, dan ons ook.’

Hij zette het tegen de afstandse taperecorder, zoals de franciscaner monniken hun kruis plantten bij elke missiepost. Nu kon het ons, net als hen, begeleiden op onze onherbergzame tocht en het barre van onze onderneming draaglijk maken. Geen van beiden werden we gedre-

ven door religieuze gevoelens, en ook bij Andrés Fontana was dit nooit het geval geweest, maar het oude kruis bracht ons toch dicht bij zijn nagedachtenis.

De dood had hem overvallen voordat hij zijn onderzoek met conclusies had kunnen afsluiten, maar je kon zien dat het een titanenarbeid was geweest. Praktisch alle archieven en bibliotheken in Californië waar eventueel informatie beschikbaar was over de Spaanse aanwezigheid in dit gebied, had hij bezocht. Alle missieposten was hij een voor een afgereisd, evenals de zetels van bisschoppen en aartsbisschoppen in de staat, en waar hij in levenden lijve niet kon komen, meldde hij zich per post. In honderden brieven, die door de geadresseerden uitgebreid waren beantwoord. Uitputtend werk had hij verricht, met een precisie die aan het maniakale grensde. Nu was het onze verantwoordelijkheid dit hoge niveau vast te houden.

We begonnen op vrijdagochtend en verloren totaal uit het oog dat we normale mensen waren, met agenda's waarin zoiets als een weekend stond aangegeven. Soms werkten we zittend, op andere momenten staande, schuifelend rondom de grote tafel. Zo nu en dan zaten we ver uit elkaar, ieder verzonken in zijn eigen bezigheden. Soms ook stonden we noodgedwongen naast elkaar en bogen we ons samen over hetzelfde document. Zoekend, vindend, wijzend. Schouder aan schouder, de koppen bij elkaar gestoken, mijn vingers schampend langs de zijne, zijn handen bijna strelend op mijn huid.

We wisselden slechts weinig woorden, in telegramstijl haast. Als we verrast waren, op onverwachte tegenslag stuitten of gewoon uit verwondering voor wat het laatste deel van de nalatenschap ons bracht. En af en toe een uitroep. In het Engels of het Spaans, dat deed er niet toe. Fuck. Qué tió. Shit.

We vergeleken gegevens, noteerden plaatsen en zochten naar parallele patronen. En toen dienden de eerste verrassingen zich aan.

'Je zei toch dat pater Altimira de stichter van die missie in Sonoma was, hè?' vroeg Daniel ergens op zaterdagmiddag, vanaf de overkant van de tafel. 'Die eigenzinnige franciscaan, die volgens jou daarvoor geen toestemming kreeg van zijn superieuren?'

'Heb je iets over hem gevonden?' wilde ik weten. 'Ik ben hem al drie keer tegengekomen.'

'Ik ook,' bevestigde hij. 'En hier duikt hij op in een paar handgeschreven notities. Luister maar:

December 1820: Pater José Altimira laat weten aan kolonel Pablo Vicente de Solá, de laatste Spaanse gouverneur van Alta California, wat zijn nieuwe bestemming is in dit gebied. Juni 1821: Altimira bedankt Solá voor diverse bewezen diensten. Oktober 1821: Altimira brengt Solá op de hoogte van de leverantie van een lading graan aan een Russisch schip...

Deze gegevens hoefden niet per se belangrijk te zijn, ze brachten geen feit van bijzondere betekenis naar voren, maar ze bewezen wel dat de franciscaan, die nog maar net in deze contreien was gearriveerd, over uitstekende contacten met de hoge burgerlijke autoriteiten beschikte.

'In ieder geval zijn er meer namen die betrekkelijk vaak opduiken. Ik ben al vier of vijf keer op pater Señán gestuit, en op pater Fortuni ook.'

Naarmate we langer bezig waren, kwamen de sporen van de oude franciscaner paters inderdaad steeds nadrukkelijker in de papieren naar voren.

'Hou Altimira maar apart, je weet nooit. Al zijn documenten kunnen op dit stapeltje hier.' Daniel wees naar een hoek van het tafelblad. 'Dan verliezen we hem niet uit het oog.'

En we verloren hem niet uit het oog. Hem niet en de anderen evenmin. Altimira niet, Fortuni en Señán niet, en ook niet de tientallen andere monniken, of de missieposten, de gevangenen, de wetten en gouverneurs die we tegenkwamen. Zonder het tempo of onze waakzaamheid te laten zakken, gespitst op elk klein puntje dat ons opviel.

Na de zaterdag vloog de zondag voorbij en was het opeens maandag. Aan het eind van iedere dag trokken we onze jas aan en gingen op het balkonnetje van het appartement zitten om in de frisse lucht onze geest te laten uitwaaien. We strekten onze benen, legden onze voeten op de leuning en dronken een glas wijn. Of twee. Of drie.

Maar op maandagavond hadden we onze neus nog niet buiten de deur gestoken of de rust werd al verstoord.

'Hier is ze! Hier is ze!'

Het liep tegen zevenen en we hadden de hele dag in papieren gewroet en een stapel oude geluidsbanden beluisterd. Interviews met priesters, archivariissen en boeren uit de streek, met op de achtergrond Fontana's krachtige stemgeluid. Ik was ontroerd toen ik hem hoorde. En Daniel nog meer.

Toen werd er op de deur geklopt. Hij riep zijn gebruikelijke 'Come

in!' en voordat we de kans kregen haar te groeten, hoorden we Fanny al gillen als een bezetene.

'Ze is hier! Ik heb haar gevonden!'

Zodra het tot ons doordrong voor wie dit overtrokken enthousiasme bedoeld was, wierpen we elkaar onmiddellijk een ontstelde blik toe.

'Ze is hier, doctor Zárate! U hoeft niet langer te zoeken. Doctor Pe-rea is hier, bij doctor Carter!'

De slanke gestalte van Luis Zárate stond al in de deuropening voordat we tijd hadden om te bepalen wat we moesten doen. Een drieletterwoord knalde door mijn hoofd. Waarom had ik er niet aan gedacht het sectiehoofd op de hoogte te brengen en mijn afwezigheid met de een of andere smoes goed te praten!

Voor spijt was het nu te laat. We schoten overeind, groetten hem en bleven onbeweeglijk staan aan één kant van de lange tafel. Ondertussen kwam hij het appartement in lopen, zonder te wachten tot Daniel hem binnenvroeg. Vervolgens liet hij zijn blik spiedend over het materiaal gaan en over de benodigdheden om ons heen. Mappen, kaarten, plattegronden. Onze computers. De scanner. De prehistorische apparatuur. En de printer. Mijn printer. De printer die hij me had geleend.

De situatie werd uiterst gênant, zowel voor ons als voor hem, en opnieuw vloekte ik inwendig omdat ik er niet eerder aan had gedacht dat dit moment zich zou kunnen voordoen.

Na enige ogenblikken van gespannen zwijgen was hij degene die de stilte verbrak.

'Wat een interessante ontmoeting,' zei hij ironisch, aanvankelijk zonder zich expliciet tot een van ons te richten. Totdat zijn blik op mij bleef rusten. 'We waren op zoek naar je, Blanca. Fanny kon de gedachte niet van zich afzetten dat je misschien iets was overkomen. Ze zegt dat je vrijdag niet in je werkkamer bent geweest en vandaag weer niet. We hebben verschillende keren naar je flat gebeld, maar zonder resultaat. Bovendien staat je mobieltje niet aan. En Rebecca Cullen is op cursus in San Francisco, bij haar hebben we dus ook niet naar je verblijfplaats kunnen informeren.'

'Luister, Luis, ik...'

'Het valt natuurlijk niet onder mijn taken als sectiehoofd om de straten af te speuren naar iemand die niet op haar werk verschijnt,' onderbrak hij me, 'maar Fanny was nogal ontdaan. Toen ze bleef aandringen, kon ik er niet meer omheen en moest ik haar helpen je te zoeken.'

'Het spijt me echt verschrikkelijk. Ik had moeten laten weten dat ik tijdelijk absent zou zijn,' verontschuldigde ik me.

Ik meende het. Het speet me echt, maar alles was opeens zo snel gegaan, met zulke onverwachte sprongen, dat het niet eens bij me was opgekomen de sectie van mijn plannen op de hoogte te brengen. Al was mijn vergeetachtigheid, zo bedacht ik direct daarna, misschien niet meer dan een afweermechanisme geweest, om niet vaag te hoeven doen over een feit dat bij Luis verkeerd zou kunnen vallen.

Ik had hem niet meer gezien, berekende ik vervolgens, sinds de dag dat hij onverwachts mijn werkkamer binnen was komen lopen. De dag waarop ik 's avonds plotseling dat deprimerende bezoek aan Darla Stern moest afleggen, waarna ik de nacht bij Daniel had doorgebracht, opgekruld naast hem op de bank, terwijl hij mij en de duisternis verslag uitbracht van de droevigste momenten in zijn bestaan. De dag ook waarop diezelfde Luis Zárate me zijn steun had aangeboden, veilig binnen de muren van zijn eigen sectie, met een gretigheid die de grenzen van de zuiver beroepsmatige betrokkenheid lichtjaren te buiten ging.

Maar diezelfde betrokkenheid was kennelijk als een zeepbel uiteengespat toen hij zag hoe anders de situatie er nu voorstond. En dus begreep ik dat ik voorzichtigheidshalve maar beter mijn mond kon houden.

'Een heel productieve absentie, zo te zien,' merkte Luis op, terwijl hij tussen het materiaal bleef snuffelen.

Hij hield een kaart van de kust van Californië omhoog en bestudeerde die met gespeelde belangstelling. Vervolgens deed hij hetzelfde met een landkaart waarop het stempel van de Huntington Library in San Marino stond. Ten slotte legde hij zijn linkerhand op de printer en gaf er een paar klopjes op.

Ondertussen gaven Daniel en ik er de voorkeur aan te zwijgen tot we wisten hoe dit bezoek verder zou verlopen. Fanny, van haar kant, bekeek de scène onbekommerd. Ze wist van niets, straalde tevredenheid uit omdat ze me had gevonden en had totaal geen benul van de netelige positie waarin wij door haar toedoen waren beland.

'Te oordelen naar wat ik hier aantref,' vervolgde Luis, die zich tot mij richtte en Daniel met afstandelijke hooghartigheid negeerde, 'zijn het niet bepaald snipperdagen die je hebt genomen, hè Blanca? Ik zie dat je intensief aan het werk bent geweest, je bent zelfs keurig binnen het domein van je opdracht gebleven.'

'Klopt,' zei ik slechts. 'En doctor Carter helpt me een handje.'

'Dat lijkt me nu juist het vreemde van de zaak, aangezien het gaat om iemand die geen binding meer heeft met onze universiteit. En bovendien begrijp ik niet zo snel wat al deze documenten in zijn woning doen, ze zijn immers eigendom van ons instituut. Voor het geval je dat vergeten bent, deze papieren moeten nog geïnventariseerd worden en zouden de universiteit niet zonder toestemming mogen verlaten.'

Waar was die Luis Zárate van het etentje in Los Olivos toch gebleven? De man die cocktails shakete op mijn feestje, die me boven een sublieme risotto met paddenstoelen schaamteloos vleide met complimentjes, die zijn vingers om mijn hals legde, zijn lippen op de mijne probeerde te drukken en me ogenschijnlijk oprechte affectie bood.

'Dit is geen materiaal van de universiteit, het is mijn eigendom,' verklaarde Daniel, nog voor ik iets kon zeggen. Nors en categorisch, zodat er geen twijfel over kon bestaan.

Daarna haalde hij wat bankbiljetten uit zijn zak en veranderde van toon, taal en toegesprokene.

'Beste Fanny, zou jij een paar pizza's willen gaan halen? Je mag zelf zeggen welke, kies maar wat jij het lekkerst vindt. Dank je, lieverd. En neem rustig je tijd, er is geen haast bij.'

Toen we van Fanny bevrijd waren, probeerden we kort uit te leggen hoe we de documenten in handen hadden gekregen. Natuurlijk vertelden we maar zeventig procent van de waarheid. We beschreven de garage van Darla Stern, maar niet de cheques die getekend waren om aan haar veeleisendheid tegemoet te komen. We hadden het over de band die er vroeger tussen Fontana en Daniel was geweest, maar niet over het besluit van Daniel om hem naar de vergetelheid te verbannen, dertig jaar lang. Maar hoe we ook ons best deden geloofwaardig over te komen, Luis weigerde onze versie te accepteren.

'Goed geprobeerd, zonder meer. Maar het enige concrete bewijs dat ik zie, is dit hier.' Hij legde zijn handen op onze overvolle tafel. 'Al het materiaal hier maakt deel uit van de papieren die professor Andrés Fontana bij zijn dood achterliet op de sectie die ik momenteel leid, net zoals hij dat vóór mij deed, terwijl het zich nu in de privéwoning bevindt van iemand die niets met ons instituut te maken heeft. En alles wijst erop dat het op onrechtmatige wijze is verstrekt door de onderzoeker die formeel is aangesteld voor de verwerking ervan.'

'Luis, alsjeblieft...' riep ik uit, vol ongeloof.

'Het spijt me zeer, maar ik reken het tot mijn plicht als sectiehoofd te

eisen dat dit materiaal hier onmiddellijk wordt weggehaald, waarna ik rapport zal opmaken over al deze onregelmatigheden. Een rapport dat ik uiteraard aan de faculteitsleiding zal moeten doen toekomen.'

Opnieuw wierpen Daniel en ik elkaar een haastige blik toe, maar we zeiden geen van beiden iets.

'En vermoedelijk, Blanca,' vervolgde hij, op een superieure toon die hij tot dan toe nooit in mijn bijzijn had gebezigd, 'zal ik me verplicht zien dat rapport ook aan jouw eigen universiteit toe te zenden.'

'Ik denk niet dat ze er daar kapot van zullen zijn,' zei ik onverschillig. Hij reageerde niet op mijn opmerking.

'En wat jou betreft, Carter, ik zal ervoor zorgen dat ze in Santa Barbara ook een exemplaar ontvangen. Daar kun je van op aan.'

'Alsjeblieft, Zárate, hou eens op met die flauwekul en luister nu eens goed naar wat wij te vertellen hebben.'

'Heel wat van onze collega's,' ging Luis verder, alsof hij het niet had gehoord, 'zullen gniffelen als ze horen dat een uitmuntend geleerde als Daniel Carter zich bij zijn onderzoek bedient van zulke, laten we zeggen, ongebruikelijke methodes.'

Ik zag dat Daniel zich nog maar moeilijk kon beheersen.

'Die dreigementen van jou beginnen me de keel uit te hangen, meneer het sectiehoofd.'

Ik proestte het haast uit. De situatie was gespannen, maar tegelijk nogal belachelijk. Twee gerenommeerde academici die als kempanten tegenover elkaar stonden en geen duimbreed voor elkaar wilden wijken bij het verdedigen van hun territorium. En allebei spraken ze Spaans, misschien om rekening te houden met mij of anders gewoon uit gemakzucht. Maar ze bleven elkaar wel bij de achternaam noemen, afstand moest er zijn.

'Dat is jouw zaak,' kaatste Luis hooghartig terug.

'Sinds wanneer heb je de pik op mij, Zárate?' vroeg Daniel toen. Hij liep om de tafel heen en ging voor hem staan, zonder verdere barrières tussen hen in.

Er kwam een verstikkende stilte in het vertrek te hangen. Totdat Luis die verbrak.

'Ik heb helemaal niet de p...'

'Ik geloof er namelijk niks van dat dit begonnen is bij ons eerste gesprek in jouw kantoor. Of wel soms?'

Verbaasd trok ik mijn wenkbrauwen op, plotseling zeer geïntrigeerd.

'Dat was onze eerste persoonlijke ontmoeting en voor het zover was hadden we met elkaar getelefoneerd, weet je nog? Maar vóór die tijd is er nog iets geweest. Of verbeeld ik me dat nu maar?'

'Wij hebben nooit eerder contact gehad.'

Luis stond stram rechtop, de armen over elkaar, zonder zijn blik neer te slaan, in de verdediging.

'Dat klopt, rechtstreeks contact is er toen niet geweest. Maar indirect wel. Mountview University, maart 1992. Bijna acht jaar geleden. Begint er iets te dagen?'

'Toen kwam...'

'Toen kwam dat negatieve advies, uitgebracht door mij, dat jouw promotie dwarsboomde. Nadat ik als extern adviseur je curriculum had beoordeeld, trok ik de conclusie dat je niet de beste kandidaat voor de functie was. Vervolgens beging ik de fout je naam te vergeten, waardoor ik na al die jaren en vele vergelijkbare adviezen niet meer aan je dacht, maar het is duidelijk dat ik bij jou in je geheugen gegrift sta.'

Die onderhuidse verbindingen tussen het innerlijk van mensen toch! Ondergrondse kanalen waarlangs je van alles aan de weet kon komen.

'Dat heeft niets te maken met de kwestie die ons nu bezighoudt,' wierp Luis tegen, ogenschijnlijk kalm. Maar aan zijn houding kon ik zien dat de spanning zich in zijn binnenste samenbalde.

'Weet je dat zeker? Want naar ik begrepen heb,' zei Daniel, 'was het mijn stem die de doorslag gaf. Daardoor ging de baan die jij zo graag wilde hebben definitief aan je neus voorbij.'

De Daniel die me alleen maar hielp bij het opgraven van die raadselachtige missiepost, was alweer een poosje verdwenen. Onder zijn versleten jeans en het ruitjeshemd dat al ontelbare keren in de wasmachine leek te hebben gezeten, werd zijn plaats opnieuw ingenomen door de vakkundige academicus die Luis Zárate zelf me had beschreven.

'Ik vind het echt heel jammer dat mijn beslissing zulke nadelige gevolgen heeft gehad,' ging hij onverstoorbaar verder, 'maar ik deed gewoon mijn werk met de nauwkeurigheid die men van mij verwachtte. Het was fair play, onpartijdig academisch fair play. Maar jij hebt het persoonlijk opgevat. En een paar jaar later, toen ik toevallig je pad kruiste, kreeg je de kans om wraak te nemen op een presenteerblaadje aangeboden.'

Touché! De arrogantie was niet helemaal verdwenen van het gezicht van Luis, maar leidde daar nu ongetwijfeld een kwijnend bestaan.

Hij had er blijkbaar niet op gerekend dat Daniel zijn vuile was buiten zou hangen. Toch was hij niet bereid de handdoek in de ring te werpen. Allerminst.

Ze stonden nog steeds oog in oog, nauwelijks een halve meter van elkaar. Het wrokkige sectiehoofd, onberispelijk gekleed in zijn formele, donkere kostuum. Daniel, de sluwe oude vos, erop gespitst hem te raken waar dat het meeste pijn deed, in de slordige pluim van een student. En van hen gescheiden door een tafelblad vol spulletjes en paperrassen: ik. Drie heel verschillende mensen, degelijk opgevoed in drie uiteenlopende milieus, alle drie haast toevallig betrokken bij een plotseling opblaasende ruzie.

'Als we nu eens stoppen met ouwe koeien uit de sloot te halen en ons best doen om iets te bereiken?' kwam ik ertussen, in een poging de hoog oplopende spanning te breken. Zoals ik probeerde mijn kinderen tot reden te brengen in hun momenten van opperste halsstarrigheid, maar dan bij twee ego's die meer dan volgroeid waren.

'Helemaal mee eens, Blanca,' zei Luis. 'Ik was trouwens niet degene die het nodig vond omstandigheden ter sprake te brengen die weinig te maken hebben met wat ons nu bezighoudt. Het enige wat we moeten doen is deze, eh... laten we zeggen, onregelmatigheid oplossen.'

Daniel liep naar de keuken, die door een kleine eetbar gescheiden werd van de woonkamer. Met een ruk trok hij de koelkast open, haalde er een fles bier uit en smeedde de deur weer dicht. Hij nam niet de moeite ons ook iets aan te bieden. Luis en ik bleven staan waar we stonden, tegenover elkaar, met tussen ons in de tafel en de barrière van opgehoopt materiaal. Op zoek naar een manier om uit het slop te raken, uit deze knoop die steeds verwarder dreigde te worden en alle betrokkenen serieus in problemen kon brengen.

'Los van de vraag wie de rechtmatige eigenaar is van deze papieren,' ging Luis verder, 'zou ik in elk geval precies willen weten wat er hier bekostofd wordt, want het lijkt geen twijfel dat hier hoe dan ook meer gebeurt dan alleen het catalogiseren van documenten. En mocht ik geen overtuigend antwoord krijgen, dan zal ik als volgende stap de FACMAF om uitleg vragen.'

Daniels schampere lach smoorde deze dreigende woorden. Hij liet het aanrecht waartegen hij geleund stond achter zich en kwam met de fles in zijn hand langzaam naar de tafel. Zijn gezicht stond nu weer zo ernstig dat het vloekte bij zijn kleren.

'Doe geen moeite, Zárate,' zei hij, en hij spreidde zijn armen in een

breed, theatraal gebaar. 'Mag ik je voorstellen aan de FACMAF? Ik ben het enige wat daarachter zit.'

Ik kneep een paar seconden mijn ogen dicht, haalde diep adem en vroeg me af wat hij wilde bereiken met deze riskante bekentenis. De reactie liet niet op zich wachten. Natuurlijk niet.

'Wat een schaamteloosheid, Carter! Dit druist in tegen iedere ethische code, het is een absolute...'

'Alsjeblieft, laat het hem uitleggen, Luis,' smeekte ik.

Tot mijn verbazing stond hij dat toe. Daniel begon te praten en vertelde alles wat ik al wist. Alles wat een paar dagen geleden bij mij diezelfde mengeling van verontwaardiging en geschoktheid teweeg had gebracht.

'Dat was het, Zárate, dat was het,' zei hij tot besluit, toen hij zijn machinaties volledig uiteen had gezet. 'Zie nu verder maar wat je doet.'

'Allereerst zal ik natuurlijk de universiteit op de hoogte brengen van het illegale karakter van die zogenaamde FACMAF.'

'Prima, al raad ik je aan wel even goed na te denken, want zo'n reactie kan zich tegen je keren. Als jij die stap zet, reken er dan op dat ik de publiciteit zal zoeken om te wijzen op het schromelijk tekortschieten van jouw sectie, die via een frauduleuze stichting geld heeft opgestreken zonder eerst na te trekken waar het vandaan kwam.'

Opnieuw stonden ze lijnrecht tegenover elkaar. Zonder verder ergens op te letten, en al helemaal niet op mij.

'Dat zal slechts tijdelijk een smet werpen op mijn handelwijze als leidinggevende, maar jij zult voor het oog van de hele universitaire wereld als bedrieger worden ontmaskerd,' voorspelde Luis.

'Alsjeblieft, kunnen jullie...'

Geen van beiden keurde me een blik waardig.

'Als het zover mocht komen, dan kan het me geen bal schelen of bekend wordt wat ik heb gedaan,' antwoordde Daniel op uitdagende toon. 'Ik ben zelfs bereid een publieke bekentenis af te leggen, zolang ik dit werk maar kan afmaken.'

Ze schreeuwden elkaar nu praktisch toe, mijn smeekbeden om een beetje hun gemak te houden leken niet eens tot hen door te dringen.

'Ik vrees dat ik dat laatste pertinent niet kan toestaan.'

'Alsjeblieft...' bedelde ik.

'O nee? Wat ga je dan doen? Mij aangeven? Wil je er een notaris bij halen die vastlegt...'

Het kwam door die bierfles. Die zo dichtbij stond. Leeg. Daniel had

hem achteloos op tafel gezet. Hij liet zelfs een vochtkring achter op de plattegrond van missiepost San Rafael.

Pas toen ze de scherven hoorden rinkelen, bonden ze in. Mijn worp verdiende niet de schoonheidsprijs, maar hij werkte wel. Eerst een hoop kabaal, daarna stilte. Eindelijk kon ik me verstaanbaar maken.

Onthutst keken ze me aan. Ik had de fles tegen een deurpost gesmeten, zozeer had ik mijn buik vol van het verbeterde gebekvecht waarin die twee zich lieten gaan.

'Jullie zouden toch minstens kunnen proberen een beetje volwassen met elkaar te praten!'

Beiden mompelden ze excuses.

'Als jullie nog langer doorgaan met dit kleinzielige gedoe en elkaar geen duimbreed toegeven,' vervolgde ik, 'dan zal ik er niet voor terugdeinzen om alle vuile was van die nepstichting FACMAF buiten te hangen. Ik vertrek over vier dagen, reken maar dat ik daarin tijd genoeg heb om een gesprek met het faculteitsbestuur aan te vragen en tot in details alle onregelmatigheden bij mijn aanstelling uiteen te zetten.'

Ze zeiden geen woord, geen van beiden. Geen van drieën, want ook ik had even tijd nodig. Voor ik verder kon, moest ik eerst met geweld mijn ergernis terugdringen naar de diepste kelders van mijn geest. En vervolgens moest ik op een rijtje zetten welke voorwaarden ik hun ging stellen. Ondertussen bleven ze me maar staan aankijken, allebei. Afwachtend, nog steeds beduusd.

'Nu is het mijn beurt om te praten en jullie luisteren, begrepen? En val me alsjeblieft niet in de rede. Weet je, we hebben alle drie onze belangen in deze kwestie. Belangen die uiteenlopen, maar die voor ieder van ons aanzienlijk zijn. Luis, jij ziet alles graag zo geregeld dat je gezagspositie niet in het gedrang komt en kiest zuiver uit principe partij tegen de persoon die zich van jou als sectiehoofd geen snars heeft willen aantrekken. Maar het is niet in je voordeel als deze zaak tot in de details aan het licht komt. Bij sommige van jouw stappen zou men namelijk vraagtekens kunnen zetten en dat zou een blaam

werpen op je universitaire reputatie. En jij, Daniel, jij hebt weliswaar de beslissing van Zárate en de officiële gang van zaken in Santa Cecilia aan je laars weten te lappen, maar ziet nu tot je ontsteltenis dat alles hopeloos uit de hand dreigt te lopen en dat wat begon als een edelmoedig plan om je met iemand te verzoenen en hem in ere te herstellen, kan uitlopen op een academisch schandaal van formaat. En wat mij betreft, nu ik ook de inventarisering van dit extra deel van de nalatenschap op me heb genomen, ben ik niet van plan drie maanden werk op het spel te zetten doordat ik het niet zou kunnen afmaken. Als we dus willen dat alles op zijn pootjes terechtkomt en dat ieder van ons krijgt wat het meest in zijn belang is, moeten we allemaal bereid zijn concessies te doen.'

Zárate was de eerste die reageerde. Hij leek niet uit het veld geslagen en hield nog steeds voet bij stuk.

'Ik ben er niet zo zeker van...'

'Dat komt nog wel,' kapte ik hem af. 'Vergeet niet dat jullie een arme buitenlandse vrouw, die nota bene in scheiding ligt, bij al dit onverkwikkelijke gesjoemel betrokken hebben door haar mee uit eten te nemen. En dat niet alleen, bedenk allebei goed dat ik hier gastmedewerker ben, een Spaans rijksambtenaar, als docent verbonden aan een instelling die de Universiteit van Santa Cecilia officieel om opheldering zou vragen ingeval ze van deze fraude zou vernemen.'

Daniel liep weer naar de koelkast. Ditmaal haalde hij niet één maar drie flessen bier. Hij gaf mij er een en zette de derde voor Luis op tafel. Ik dronk er niet van en ook het sectiehoofd raakte zijn bier niet aan. Daniel goot de helft van zijn fles in één teug naar binnen. Daarna liet hij zich op zijn stoel vallen, met gespreide benen, de slippers van zijn overhemd hingen over zijn broek. Hij was deze zaak net zo beu als ik.

'Wat wil je dat we doen?' vroeg hij.

Er lag geen warmte in zijn stem, maar afkeer evenmin. Hij vroeg het koeltjes, als iemand die weet dat er niets anders op zit dan zich te houden aan wat hem wordt voorgeschreven. Gelukkig voor mij legde hij zich er blijkbaar bij neer dat ik nu degene was die de lakens uitdeelde.

'Om te beginnen moet al dit materiaal zo snel mogelijk je huis uit. Zolang je niet kunt aantonen dat jij de rechtmatige eigenaar bent, heeft Zárate gelijk. Alles wijst er namelijk op dat het bij de nalatenschap van Fontana hoort.'

'Maar jij weet dat het niet zo is!' protesteerde hij en hij zette zijn fles met een nijldige tik op tafel.

‘Wat ik weet doet er niet toe. We proberen alle partijen met elkaar te verzoenen, daarom laten we ons leiden door objectieve criteria. Misschien kunnen we dan eindelijk eens verder komen.’

‘Hè hè, dus alles gaat terug naar de sectie,’ stelde Zárate wat overhaast vast, in de hoop de eerste goal van de wedstrijd te scoren.

Ook hij was gaan zitten, de enige die nog stond was ik.

‘Vergeet het maar. Het gaat niet terug, want het is daar nooit geweest. Ik stel voor dat het op neutraal terrein wordt opgeslagen.’

‘Waar dan?’ vroegen ze allebei precies tegelijk.

Zulke toevalligheden zijn altijd grappig, maar nu konden we er niet om lachen. Daar waren we niet voor in de stemming.

‘Bij Rebecca Cullen thuis. Zij werkt op de universiteit en is bevriend met ons allemaal. Ik weet zeker dat ze geen bezwaar zal hebben tegen ons voorstel. Bij haar is de nalatenschap in veilige handen en ik kan in haar huis verder werken.’

‘Jij alleen?’ vroeg Daniel bits.

‘Nee, jij gaat met me mee. Ik heb je hulp nodig.’

‘Daar komt niks van in,’ zei Zárate op snijdende toon, flitsend als een messentrekker.

‘Luis, ik vrees dat je geen keus hebt. Carter accepteert de eerste voorwaarde. Hij vindt het goed dat we het materiaal hier weghalen omdat het objectief gezien een beetje verdacht lijkt als het binnen de muren van zijn woning ligt, ook al is het daar rechtmatig. Nu ben jij aan zet, je moet accepteren dat hij de komende dagen voor mij blijft werken.’

Eindelijk ging ik zelf ook zitten, tegenover hen, en vervolgde mijn betoog.

‘Tegen de tijd dat de kwestie-Los Pinitos juridisch is afgesloten, ten goede of ten kwade, ben ik al niet meer hier. Maar als...’

Ik werd onderbroken door een heftig gebonk op de deur. Daniel schreeuwde weer zijn ‘Come in!’ maar er kwam niemand binnen. Dus stond hij op om open te doen. In de deuropening zagen we een gestalte met haar armen vol vierkante dozen.

‘Kom binnen, Fanny, lieverd,’ zei Daniel met gespeelde hartelijkheid. ‘Die pizza’s ruiken verrukkelijk, het zou zonde zijn als ze koud werden.’

‘Ik ga,’ kondigde Luis aan.

‘Blijf hier,’ verzocht ik hem. ‘We hebben nog dingen te bespreken.’

Hij liep naar de deur zonder zich aan me te storen.

‘Ik denk dat ik alles gehoord heb wat ik wilde weten. Nu moet ik erover nadenken.’

‘Morgenochtend zal hier geen papiertje meer liggen, dat beloof ik je.’

‘Ik mag het hopen.’

Hij trok de deur achter zich dicht, maar ik deed hem direct weer open. Vanuit het appartement kwam je op een soort houten overloop, boven in een trappenhuis van twee verdiepingen dat op de straat uitkwam. Hij had zijn voet nog niet op de eerste tree toen ik hem van achter bij zijn arm greep en hem dwong zich om te draaien.

‘Je hebt ooit gezegd dat ik op je kon rekenen, weet je dat nog?’

‘Dat was voordat je dingen deed die ik niet van je had verwacht.’

‘Dat was toen je me wilde zoenen, toen je zonder voorwaarden te stellen je hulp aanbood. Of ben je dat alweer vergeten?’

Het was nu helemaal donker geworden en het was koud. Ik sloeg mijn armen over elkaar en drukte de grijze wol van mijn oude jasje tegen mijn borst.

Hij gaf geen antwoord.

‘We hebben allemaal reden te over om teleurgesteld te zijn, maar ook om door te gaan en niet meer terug te kijken,’ ging ik verder.

‘Maar wat jullie gedaan hebben is onvergeeflijk.’

‘Praat geen onzin, Luis, alsjeblieft,’ viel ik hem in de rede. Ik deed nog een extra stapje in zijn richting. ‘Het is allemaal niet zoals het hoort, dat ben ik met je eens. Absoluut niet. Het druist in tegen alle mogelijke gedragsregels, misschien zelfs tegen het gezond verstand. Bovendien zijn er dingen gebeurd die ons hebben overvallen, die ons de wapens uit handen sloegen, zonder tijd om behoorlijk te kunnen reageren. Maar als jij het wilt, bestaat er een eenvoudige manier om hieruit te komen.’

Hij vroeg niet wat die oplossing was, maar ik wist dat hij het wilde weten.

‘Probeer ons niet langer onderuit te halen,’ smeekte ik hem zacht, terwijl ik nog wat dichterbij kwam. ‘Ik ben nauwelijks nog vier dagen bij jullie, dat weet je toch? En al die tijd willen we alleen maar werken. Steek ons geen stok in het wiel, vertrouw erop dat je sectie er voordeel bij zal hebben als alles goedkomt en dat het jou persoonlijk in niets zal schaden.’

We werden slechts bijgelicht door een zwakke lamp aan de muur boven ons hoofd. Maar bij de huizen aan de overkant was de kerstverlichting al aangebracht. De peertjes aan een grote spar in een van de

voortuinen sprongen met tussenpozen aan en uit, bij een andere gevel hingen bontgekleurde lampjes voor de ramen. En ergens in de zwarte lucht zou een maan moeten schijnen, maar die zag ik niet.

‘Denk aan ons allemaal. Bedenk dat er achter die tonnen papier uit het souterrain een mens van vlees en bloed zit die erkenning verdient. En dat Daniel Carter niet handelde uit zucht naar academisch prestige maar uit een zuiver emotionele drang. Vergeet niet wat de kwestie-Los Pinitos voor deze universiteit betekent, en voor alle inwoners van Santa Cecilia.’

‘Dat kan me allemaal niet zo veel schelen,’ antwoordde hij.

‘Als je me de afgelopen maanden een beetje gewaardeerd hebt, Luis, doe het dan alsjeblieft voor mij.’

Toen ik weer binnenkwam, lagen er geen glasscherven meer op de vloer. Daniel en Fanny zaten in de keuken te kletsen terwijl ze vork na vork een bizarre pizza naar binnen werkten, beladen met schijven droge worst, barbecuesaus en meer van zulke walgelijke ingrediënten. Of beter, zij kletste onafgebroken, terwijl ze gulzig hap na hap vermaalde en daarbij ritmisch met haar hoofd wiegde. Een gloednieuw appartement, mijn moeder, een erfenis, waren trefwoorden die ik uit haar volle mond meende op te vangen.

Ondertussen deed Daniel alsof hij luisterde. Misschien luisterde hij zelfs echt, al was het met de helft van zijn zenuwcellen. De andere helft ondernam ongetwijfeld al een tijdlang pogingen om te registreren wat er zich achter de deur afspeelde. Wat ik tegen Luis Zárate zei, en hij tegen mij.

Al vele uren, vele dagen lang brachten we nu schouder aan schouder door. Geestverwanten, samenzweerdere die elkaar opzochten en weer afstand namen, magneten die aantrokken en afstootten tegelijk. Opgeslorpt door een spoedeisende bezigheid die geen onderbreking of vertraging meer duldde, al verlangden we soms in een onverstandige bui naar iets heel anders. Zo leerden we elkaar steeds beter kennen.

Misschien daardoor was hij voor mij zo gemakkelijk te doorzien. Daardoor ook kon ik een glimp van zijn gedachten opvangen en werd het me duidelijk dat hij tegen mij niet over ons tweeën zou beginnen, over hoe goed we elkaar aanvoelden en waar dat toe zou kunnen leiden. Op het ogenblik ging zijn hersenactiviteit een andere richting uit. Naar de in het zwart geklede man die op ditzelfde ogenblik zijn auto startte terwijl hij nog nadacht over de woorden van een vrouw.

We moeten hoe dan ook van dat sectiehoofd af, vermoedde ik dat hij van plan was te zeggen. We moeten die vent kwijt.

Nog voor hij zijn kleffe pizzahap kon doorslikken om met lege mond te peilen wat ik daarvan vond, hief ik een waarschuwend vinger.

‘Ik weet wat je denkt. Het antwoord is: geen sprake van.’

De volgende bestemming van de nalatenschap werd de grote tafel in Rebecca's eetkamer. Dezelfde waaraan we op Thanksgiving Day de maaltijd hadden gebruikt, uitgebreid het leven hadden bedankt en naar een meeslepende lofzang op het mededogen hadden geluisterd. Sindsdien waren er pas enkele weken verstreken, maar niets was nog hetzelfde. De huisvriend die toen een vracht herinneringen aan het verleden mee naar binnen bracht en ons ontroerd had met rake woorden vol oprechte genegenheid, kroop nu nukkig door het vertrek en snoof misnoegd terwijl hij kabels ontwarde, naar stopcontacten speurde en apparatuur aansloot. Ondertussen pakte ik zonder een woord te zeggen een berg dozen weer uit en zocht naar ruimte waar ik de papieren op stapels kon leggen.

In een van de dozen die we kort daarvoor gehaast hadden volgepropt, stuitte ik weer op het oude houten kruis. Opnieuw nam ik het in mijn handen en streelde het ruwe oppervlak. Daarna legde ik het eenzaam in een hoekje. Laat ons niet in de steek, had ik bijna gezegd. Maar ik deed het niet. Waar was het goed voor...

Objectief gezien vormde het huis een hoofdkwartier van topkwaliteit. Met zijn zware tapijten, zijn linnen vitrages die de juiste hoeveelheid licht doorlieten, zijn verse bloemen en fleurige schilderijen. En met de prachtige eiken tafel, waaromheen generaties familieleden geschaard zaten als het gezin weer eens herenigd was. Maar ook al zouden Daniel en ik het niet openlijk toegeven, toch wist ik dat we beiden terugverlangden naar de vertrouwelijke sfeer die ons omringde in het sobere appartement dat we noodgedwongen hadden verlaten. Naar de warmte die er daar tussen ons hing, ondanks het schaarse meubilair, de kale vloer en de naakte muren. Naar de positieve energie die oversprong zodra mijn hand even zijn arm raakte om hem te attenderen op een interessante

vondst of zijn vingers mijn schouder beroerden als hij me vroeg hoe het ging. Naar de momenten waarop we spontaan in de lach schoten om een kleinigheid en het gevoel van saamhorigheid waarmee we koortsachtig aan een tafel van eenvoudige planken zaten te werken en vergaten dat begrippen als vermoeidheid, ontmoediging of defaitisme in het woordenboek voorkwamen.

Maar er was geen tijd voor nostalgie, geen tijd om nog hoop te koesteren dat alles weer zou worden zoals het was geweest. Door de ongelegen komst van Luis Zárate was er iets tussen ons geknapt, iets wat moeilijk nog gelijmd kon worden. Ons doel lag vóór ons, we moesten niet omkijken. En we hadden nog maar drie dagen tot mijn vertrek en tot het verstrijken van de termijn om bezwaar aan te tekenen tegen het project-Los Pinitos. Sinds het materiaal uit Darla's huis gered was, hadden we vooruitgang geboekt, maar er bleef nog een enorme hoop werk te doen. Zonder dat we wisten waar we uit zouden komen.

Halverwege de ochtend, toen we eindelijk weer in ons ritme zaten, stond ik op om te bellen.

'Alles is geregeld,' zei ik, meer niet. Aan de andere kant van de lijn klonk een kort antwoord, daarna hing ik op.

Daniel had al die tijd niet opgekeken van het document dat voor hem lag. Alsof hij niet wist dat ik met Luis Zárate had gebeld, alsof hij me niet had gehoord. Nou, dat had hij wel degelijk. Pas een paar uur later praatte hij weer tegen me.

'Heb je honger?' vroeg hij toen.

'Nog niet.'

Ik dacht dat hij zou wachten om samen met mij te eten, net als anders, maar dat had ik mis. Na mijn antwoord liep hij naar de keuken en ging aan de slag, met de vrijpostigheid van iemand die in het huis van vrienden is. Ik hoorde hem in de koelkast rommelen, een zak openscheuren, snijden, hakken, inschenken en smeren. Een mes dat in de gootsteen kletterde, daarna een kraan die werd opengezet zoals mannen dat doen, hup in de hoogste stand. Via dezelfde deur waardoor we samen naar buiten waren gegaan op de dag dat hij me wilde voorstellen aan wat er over was van zijn vriend Paul Cullen, liep hij daarna de tuin in.

Door het grote raam in de eetkamer kon ik hem bekijken zonder dat hij mij zag. Met zijn rug naar me toe, alweer in die versleten spijkerbroek en zijn blauwe wollen trui. Zittend op de koude tree van een natuurstenen trapje, op afstand gezelschap gehouden door de domme-

lende lobbjes Macan. Terwijl hij een broodje at staarde hij naar het trieste zwembad vol dode herfstproducten. Peinzend. Misschien dacht hij terug aan de tijd dat hij hier was aangekomen als jonge doct, blakend van ambitie en dadendrang, toen hij nog geen microscopisch flintertje kon vermoeden van de listen en lagen die het noodlot voor hem in petto had. Of hij dacht aan de vriendenkring waarin hij zich in die dagen bewoog: aan Aurora met haar gulle lach, aan een pientere, geestige filosoof die met zijn kinderen ravotte op het gazon, aan Andrés Fontana, in stilte verliefd op de Spaanse schone die zijn vrouw was.

Of misschien sloegen zijn gedachten, tussen twee happen brood met wie weet wat erop, meer recente paden in. Misschien bleven ze rondhangen bij de inspanningen die wij samen hadden verricht en stonden ze stil bij Luis Zárate, die onze taak en onze verbondenheid zo ongelukkig was komen verstoren. Of ze draaiden kringetjes rond wat hij zag als mijn verraad.

'Ik heb een broodje voor je gemaakt,' zei hij toen hij weer op zijn stoel kwam zitten.

'Bedankt,' zei ik zacht. Ik kon er geen moment toe komen het op te eten.

Na uren waarin we vruchteloos honderden documenten zonder samenhang doorworstelden, stuitte we op een ouderwetse kartonnen map, eenvoudig dichtgebonden met een lintje. En daarin een handvol losse velletjes. Ooit waren ze misschien wit geweest, maar nu vertoonden ze allerlei geeltinten, van uiterst vaal tot bijna bruin. Tussen vlekken en lijntjes vonden we een aantal notities, door Fontana uit de losse pols neergekrabbeld. Het zoveelste bewijs van zijn belangstelling voor die ene franciscaan.

Anna 1823. 4 april: Altimira verzoekt Argüello dringend om documenten die hem zo goed mogelijk in staat stellen in de toekomst een missie te beheren. 10 juli: Altimira kondigt pater Sarría de vestiging van de nieuwe missie in Sonoma aan. 22 juli: Altimira dringt bij Argüello aan op de bouw van nieuwe onderkomen. 23 augustus: Pater Sarría geeft Altimira per brief blijk van zijn afkeuring over het onlangse stichten van een missie te Sonoma, omdat hij geen toestemming had gevraagd aan zijn superieuren.

De rebelse pater Altimira was zich stapje voor stapje gaan ontpoppen als de hoofdrolspeler binnen het spoor dat we samen met de professor waren gaan volgen. We wisten dat het de tegendraadse franciscaan gelukt was de bouw van de missiepost Sonoma door te drijven. Ondanks aanvankelijke onwil binnen zijn eigen kerkelijke hiërarchie – die afwijzend stond tegenover het stichten van die nieuwe missie zonder dat er om goedkeuring was gevraagd – slaagde hij erin het zo te regelen dat hij verder kon gaan. De documenten wezen er echter op dat de onwrikbare steun die gouverneur Argüello hem in het begin had geboden langzaam maar zeker begon af te brokkelen.

Uit andere documenten kwamen we te weten dat Altimira hem in januari 1824 per brief om een klok voor de missie van Sonoma had gevraagd, maar Argüello antwoordde blijkbaar niet eens. In de eerste maand van het daaropvolgende jaar, 1825, stuurde hij de gouverneur opnieuw een verzoek, erop hamerend dat hij slechts een tijdelijke lening verlangde, maar opnieuw was zijn vraag kennelijk tevergeefs. De vervallen missieposten die hij met alle geweld in stand wilde houden, leken niemand nog te interesseren.

Vanaf zomer 1826 raakten we het spoor van Altimira volledig bijster. Dat was toen de indianen blijkbaar genoeg kregen van de agressieve manier waarop ze door de pater werden behandeld, in opstand kwamen, en razend van woede de missiepost in brand staken die hijzelf met zo veel rebelsheid en verzet had gesticht. Honderden vellen papier vlooden we nog uit, aan de voor- en achterkant, maar we kwamen niet met zekerheid te weten hoe het de onstuimige pater vanaf dat moment was vergaan. Naar de missiepost Sonoma keerde hij klaarblijkelijk nooit meer terug.

Totdat we via de verwijzing naar een brief, in maart 1828 door een zekere Ildefonso de Arreguín aan pater Sarría geschreven, opnieuw een glimp van hem opvingen. In het begin van dat jaar was Altimira opgedoken, om vervolgens weer in het niets te verdwijnen. Op duistere wijze was het hem gelukt Alta California te verlaten, samen met een andere pater genaamd Antonio Ripoll. Terug naar Spanje vermoedelijk.

Na dit laatste levensteken, dat het einde van het verblijf van de franciscaan op Amerikaanse bodem markeerde, heerste er duisternis. Waar was je vóór die tijd, José Altimira, wat gebeurde er met je toen missiepost Sonoma in vlammen opging, waar vertoefde je in het anderhalf jaar dat daarop volgde? Nooit spraken we die vragen hard-

op uit, maar in gedachten stelden we ze telkens weer terwijl we doos na doos leeghaalden zonder een antwoord te vinden. Waarom ging Andrés Fontana zo fanatiek je gangen na, wat deed je nadat de opstandige indianen je eerste missiepost met de grond gelijk hadden gemaakt?

We legden de map op het kleine maar groeiende stapeltje bewijsmateriaal dat we in de voorgaande dagen verzameld hadden en zetten onze zoektocht voort.

Even voor zevenen kwam Rebecca thuis. In een gestreept jasje, beladen met twee papieren zakken van Meli's Market en met nieuws.

'De kwestie-Los Pinitos verhardt zich. Er komt weer een vergadering, ze bereiden zich voor op een nieuwe demonstratie.'

'Maar ze hebben nog steeds geen enkel aanknopingspunt, een paar uur geleden heb ik nog met Joe Super gebeld,' zei Daniel.

'Totaal niets, naar het schijnt,' bevestigde Rebecca. Terwijl ze de zakken met boodschappen naar de aangrenzende keuken droeg, begon ze harder te praten. 'Maar over minder dan drie dagen loopt de termijn af en ze zijn vastbesloten om tot het einde toe voor commotie te zorgen. Iemand een glaasje wijn?'

Allebei stonden we op om aan haar uitnodiging gevolg te geven. Ik vroeg het Daniel zonder hem aan te kijken.

'Ga je erheen?'

Hij strekte zijn armen richting plafond, rekte zich uit en zuchtte diep, als een vermoeide reus.

'Naar die vergadering? Nee.'

Wat deed het goed vertroeteld te worden door een paar zorgzame handen. Terwijl wij dat eerste glas dronken, maakte Rebecca het eten klaar met haar gebruikelijke toewijding. Smakelijk, warm, beemoedigend, geserveerd op grote borden van wit porselein en op de rustieke keukentafel zonder kleed. Een stilzwijgende overeenkomst dat we niet over ons werk zouden praten was niet nodig, we zochten maar al te graag verstrooiing in gezellig gebabbel over onbenulligheden die niemand al te zeer raakten. Zo voelden we binnen het uur de spanning wegvloeien en kwam er zelfs weer ruimte voor een glimlach.

Totdat, bij de laatste happen van ons ijs, diep in Daniels zak zijn mobieltje begon te klinken.

'Hoe gaat het, Joe?' Hij stond op van tafel.

Een halve minuut later was hij terug, met zijn jack over zijn arm. Hij ging niet meer zitten.

'De studenten hebben besloten vannacht in Los Pinitos te kamperen,' liet hij weten, terwijl hij naar zijn autosleutels tastte. 'Massaal, zonder toestemming. Ik ga er even naartoe. Zodra het lukt kom ik terug, misschien kan ik dan nog wat werken.'

Hij vroeg niet of ik mee wilde en ik bood het niet aan. Van de toenaadering die tijdens het eten voorzichtig weer was gaan groeien bleek geen sprake meer, zijn vertrouwen in mij was bepaald niet onwankelbaar. Het stond te bezien of we op die twee fronten nog vooruitgang konden boeken.

Rebecca stelde voor samen naar een film te kijken, een komedie met een zoetig einde of een draak van een melodrama, zodat ik een poosje met mijn gedachten bij iets anders was. Ik sloeg haar aanbod af, ik werkte liever verder aan mijn opdracht, al ging ik wel op haar uitnodiging in om te blijven slapen, in de kamer van een van haar dochters. Dan hoefde ik niet midden in de nacht terug te lopen naar mijn flat, bedacht ik. En dan zou ik me ook minder eenzaam voelen.

Hoewel ik bijna drie maanden zonder iemands hulp met de nalatenschap van Fontana had geworsteld, was Daniels aanwezigheid de afgelopen dagen zo nadrukkelijk geweest dat ik het opeens vreemd vond weer zonder hem in die materie te duiken. Vreemd en treurig. Vreemd en pijnlijk. Maar ik zette het van me af en ging aan de slag. Tot in de kleine uurtjes ploos ik gegevens uit over transacties tussen dienstverleners en missieposten. De een had aan de ander twee dozijn kippen en drie muilezels overgedragen, een derde had vijftien zieke neofieten onderdak verleend, weer een ander had de leiding van de orde om een beeld van de Heilige Maagd, om gereedschap voor de smidse of om een vergunning verzocht. Rond kwart voor twee, toen Rebecca al uren in bed lag, het huis in duisternis en doodse stilte gedompeld bleek, Daniel nog niet terug was en mijn ogen haast dichtvielen, schrok ik op uit mijn gedoezel door een simpel zinnetje in een oud document.

En Altimira verontschuldigt zich bij Uwe Eerwaarde dat hij weer geen toestemming heeft gevraagd om tot die stichting over te gaan.

Verder niets, de rest was een weergave van reeksen korte feitjes, een soort onvolledige notulen waar kop noch staart aan zat.

Ik noteerde de woorden op een velletje papier. *Dat hij weer geen toestemming heeft gevraagd.* Ik onderstreepte het woord *weer*, ik onderstreepte *toestemming* en ik onderstreepte *stichting*. Dat *weer* wees er duidelijk op dat degene die dit had geschreven niet doelde op de missiepost Sonoma, de eerste die Altimira zonder toestemming had gesticht, maar op een andere actie. Wat heb je nog meer gedaan, Altimira, wat nog meer, wat nog meer, herhaalde ik binnensmonds terwijl ik op de tafel klopte, als in een soort seance, om hem aan te sporen tevoorschijn te komen en zich te laten zien. Gretig zocht ik verder, overlopend van weetgierigheid. Maar ik vond niets meer.

Het duurde nog een hele poos voor ik het laatste licht uitdeed en de trap opging, me afvragend waarheen de omzwervingen van deze franciscaan ons uiteindelijk zouden voeren. Gesteld dat er zo'n plek was.

Toen ik de volgende morgen opstond constateerde ik dat Rebecca en haar efficiëntie me al vooraf waren gegaan. In de badkamer die grensde aan het vertrek waar ik had geslapen, vond ik mijn toilettas en mijn kleren. Ze had sleutels van mijn flat, die had ik haar zelf gegeven. Voor het geval er ooit iets gebeurt, was de vage gedachte die ik daar toen bij had. Dat iets had nu plaatsgevonden: Rebecca, die me altijd een stap voor was, had begrepen dat het me goed uitkwam als ik geen tijd hoefde te verliezen met onnodig op en neer te lopen.

Toen ik beneden kwam zat Daniel al op zijn plaats. Achter hem hing een groot schilderij dat deed denken aan de naïeve esthetiek van Frida Kahlo. Aan zijn voeten lag die brave Macan te dommelen. In plaats van de wollen trui van de vorige dag droeg hij een sweatshirt met het wapenschild en de spreuk van een universiteit die door het vele wassen praktisch onleesbaar was geworden. Wat hij in zijn hoofd had kon ik al helemaal niet ontcijferen.

'Je bent niet meer teruggekomen, hè? Hoe ging het?' vroeg ik, in plaats van goedemorgen te zeggen.

'Slecht,' antwoordde hij, zonder op te kijken. 'Ze waren vastbesloten om de strijd voort te zetten maar konden geen enkel overtuigend bewijs voorleggen.'

'Zijn ze er gaan kamperen?'

'Meer dan tweehonderd studenten, los van de vrouwen die daar al zitten om opgravingen te doen. Die zijn vast niet van plan om een schop in de grond te steken, ze zijn daar alleen naartoe gestuurd om te

zorgen dat anderen uit de buurt blijven. Maar ik vrees dat het aftellen begonnen is. Al maken de demonstranten nog zo veel lawaai, het zal weinig uithalen.'

'Tenzij wij nog iets vinden.' Ik stak hem het document toe. 'Gisteravond is Altimira weer opgedoken.'

Woensdag verstreek zonder opzien te baren en donderdag bracht regen. Niet veel en slechts af en toe, maar genoeg om de grote vensterruit te vullen met grijze luchten die er niet toe uitnodigden de straat op te gaan. Vanaf de vroege ochtend hadden alle lampen in Rebecca's eetkamer continu gebrand en hun heldere licht geworpen op onze hoofden en over de stortvloed aan materiaal, dat wanordelijk verspreid lag over de tafel en de vloer, tot in de verste hoeken van het vertrek.

Ze kwam thuis toen het alweer donker was. We hadden niet eens gepauzeerd om te eten, een lege waterfles was over de grond gerold en in de boekenkast slingerden een paar colablikjes, drie klokhuizen en een zakje tortillachips. Tot onze ongerustheid lagen er op de bodem van de laatste doos nog slechts wat losse velletjes, voorboden van het zwartste scenario. Het gekreukte reçu van een paar boeken die in maart 1969 waren aangeschaft bij Moe's Books te Berkeley. Het rooster van de liturgievieringen in missie Santa Clara. Een kaartje met regionale wegen.

En daarna, verslagenheid.

We waren aan het eindpunt gekomen zonder een overtuigende bewijsvoering te kunnen formuleren. We hadden vermoedens, veronderstellingen, aannames. En een hoop losse gegevens die wezen in de richting van een geloofwaardige ontknoping. Pater Altimira, van wie we gehoopt hadden dat hij ons in behouden haven zou loodsen, ontbrak langer dan een jaar op ieder schriftelijk bewijsstuk en liet ons niet weten wat hij in de loop van dat bewuste jaar 1827 had uitgevoerd. Geen van de collega-missies had hem opgenomen. Zijn vrienden onder de autoriteiten noemden zijn naam niet langer. Fontana had nooit kunnen achterhalen wat er van hem was geworden. Gezien het vurige, impulsieve karakter van de franciscaan vermoedde – of fantaseerde – de

professor dat hij een nieuwe missie kon hebben opgezet. Zonder volmacht of vergunningen. Zonder stichtingsakte, zonder budget of giften, slechts gedreven door een geloof dat bestand was tegen dynamiet. Of misschien door een ambitie die even wild was als onbezonnen. Fontana had die nieuwe missie in zijn dromen voor zich gezien, en ons had hij besmet.

'Meer is er niet,' zei ik zacht.

Doodmoe nu vaststond dat we niets meer konden doen, gooide ik de lege doos op de grond. Met de open kant omlaag bleef hij daar liggen, een naargeestige bevestiging van de stand van zaken.

Daniel liet zich op een van de stoelen ploffen. Zijn benen gespreid, zijn blik afwezig. Uitgeteld, als een gewond dier dat niet meer de fut heeft zich te verdedigen.

Ik voelde de drang om de doos te pakken en hem weer netjes rechtop te zetten. Maar de kracht ontbrak me en in plaats daarvan liet ik me naast het ding op de vloer zakken. Op Rebecca's mooie plankenvloer. Bekaf, met mijn rug tegen de muur.

'Wat ben ik toch stom geweest...' zei Daniel toen, met zijn gezicht naar het plafond. Hij kneep zijn ogen dicht, greep naar zijn hoofd en begroef zijn vingers diep in zijn halflange haar, van de toppen tot aan de knokkels. 'Wat stom toch...'

'Het heeft geen zin jezelf nu verwijten te maken. Niemand kon weten wat we zouden aantreffen, we hadden geen idee tot waar Fontana gevorderd was.'

'Ik had niet zo naïef moeten zijn. Realistischer. Na al die jaren had ik niet blind mogen afgaan op zoiets... zoiets weinig overtuigends, zo onzeker en vaag.'

'Dat was het risico. Je besloot hoog in te zetten en je hebt verloren. Maar als het je kan troosten: minstens de helft van wat je wilde, heb je voor elkaar. De nalatenschap van je leermeester is aan de duisternis ontruikt.'

'En ik had er vooral niemand bij moeten halen. Ik had geen beroep op jou mogen doen, ik had Zárate niet tegen me in het harnas mogen jagen, de sectie niet in opspraak mogen brengen en...'

Het leek alsof we een gesprek voerden, maar dat was schijn. Je zou denken dat we met elkaar zaten te praten, maar in werkelijkheid deden we dat niet. Ieder van ons praatte eigenlijk hardop in zichzelf, in de geladen sfeer van de eetkamer gingen onze zinnen langs elkaar heen.

En toen onze woorden verstomd waren, begon het denken. Zwij-

gend probeerden we ieder onze eigen frustraties weg te slikken. Maar aan de rauwe werkelijkheid viel niet te tornen: niets, we hadden niets substantieels om ons aan vast te klampen. Niets overtuigends waarop we een steekhoudend argument tegen het project-Los Pinitos konden baseren. Losse feitjes en vermoedens die als rook opkringelden voordat we ze konden grijpen. Verder niks.

'Blijven we hier de hele avond onze wonden zitten likken? Zouden we niet liever gaan opruimen?'

Dat voorstel kwam van mij, een paar minuten later. Terug naar het leven, terug naar hier en nu. We hadden gefaald, oké. Maar ik wist in ieder geval dat ik mijn weg moest hervatten. Adieu Andrés Fontana met je valse illusies. Adieu aan die oud-student van je die zijn schuldgevoel van zich af wilde schudden, adieu aan mijn leven in het buitenland en aan de mannen die me een poosje in hun ban hadden gebracht maar met wie ik per slot van rekening heel weinig te maken had. Ten goede of ten kwade, het werd tijd dat ik de bladzijde omsloeg. Klagen had geen zin, daarvoor was het te laat. Ik ging weg, ik moest mijn flat nog schoon opleveren. Koffers pakken, afsluiten, afscheid nemen. En afrekenen met een paar gevoelens die ik maar beter kon vergeten.

Zoals zo vaak in mijn leven was het moment gekomen om overeind te krabbelen en mezelf weer op gang te trekken.

'Hup,' wilde ik me vanbinnen toeroepen.

Maar mijn stem pleegde verraad. Het woordje ontschoot me onverhoeds en in plaats van een inwendige aansporing werd het een bevel voor ons allebei.

Zo vrijgevochten als hij was, gehoorzaamde Daniel zonder protest. Nog voordat ik overeind kon komen sprong hij op van zijn stoel om me de hand te reiken. En zodra we rechtop stonden begonnen we beiden, zonder een woord overleg, alle rommel in te pakken om weer een ordentelijke kamer te maken van dit vertrek in bruikleen dat we in een chaos hadden herschapen.

Hij begon aan de ene kant van de tafel, ik aan de andere. We graaiden documenten bij elkaar en hoopten ze op tot stapels papier. Lukraak, zonder nadenken.

'Zelfs telefoonrekeningen bewaarde die uitslover. Maar een duidelijk spoor nalaten, ho ma...'

'Wat voor rekeningen? Die heb ik nooit gezien.'

'Deze.' Daniel stak een pakje brieven omhoog, bijgehouden door een elastiekje waar niet veel kracht meer in zat. Een paar, veel wa-

ren het er niet. Zeven, acht, negen... Van op afstand kon ik ze niet tellen.

'Waar lagen die?'

'Onder die stapel krantenknipsels hier, ik dacht dat jij ze had bekeken.'

'Ik heb ze niet eens gezien...'

'Er zal wel niet veel in staan, maar neem ze even door, je weet nooit.' Hij gooide ze naar me toe, ik ving ze op. 'Ondertussen zet ik dit alvast in de kofferbak.'

Twee zakenbrieven van de telefoonmaatschappij Pacific Bell, drie van de Federal Reserve Bank of San Francisco, een van zijn ziekteverzekering en eentje van een plaatselijke tandarts, die een afspraak wilde verzetten. Allemaal gedateerd in juni van het jaar waarin de professor ophield te bestaan. Misschien had Darla zelf ze meegegrist uit zijn woning. Misschien had ze nog meer dingen meegenomen, kleren bijvoorbeeld, persoonlijke bezittingen, wat foto's. En deze onbeduidende briefjes, die ze willekeurig tussen de papieren van zijn werk had gestopt. Papieren die ze ook besloot in te pikken, om welke reden dan ook.

Eén envelop, die bijna volledig schuilging tussen de saaie logo's van banken en bedrijven, was kleiner van formaat dan de rest. Hij was wat dikker, er zat meer in. Met de hand geschreven, voor de afwisseling. E. de C. y Villar, Fr. stond moeizaam te lezen in de linkerbovenhoek. De krabbel van een bejaarde, leek me. Santa Barbara Mission, CA.

'Deze is uit jouw gemeente,' zei ik, toen ik Daniel weer de eetkamer in zag komen.

'Welke gemeente?' vroeg hij, zonder veel belangstelling, terwijl hij nog een paar dozen en drie rollen met landkaarten klaarzette.

'Uit Santa Barbara. Van de missiepost.'

Ik scheurde de envelop open en vouwde de brief uit. Een paar regels met onvaste hand neergepend in heel ouderwets schoonschrift gingen aan het essentiële deel van de inhoud vooraf.

15 mei van het jaar Onzes Heren 1969

Hooggeachte professor,

Toen ik na uw laatste bezoek aan het archief van onze missie afgelopen week de geraadpleegde registers terugzette op hun schappen, kwam dit eenvoudige brieffragment aan het licht, dat kennelijk aan u beiden aan-

dacht is ontwaakt. Aangezien het bij gebrek aan voldoende gegevens niet gecatalogiseerd kan worden, doe ik het u toekomen, louter als curiosum en als blijk van mijn persoonlijke erkentelijkheid vanwege uw grote belangstelling voor de geschiedenis van onze geliefde missies.

In afwachting van een volgend bezoek, breng ik u mijn hartelijke groet over, in de eeuwige vrede des Heren en met het verzoek de bevallige en uiterst vriendelijke Spaanse dame die u tijdens onze laatste ontmoeting vergezelde, daarin te betrekken.

Ik zag de taferelen helder en krachtig voor me. Scherp omlijnd, alsof ze gefotografeerd waren bij flitslicht. Een bejaarde archivaris die zijn dagen sleet te midden van dossiers en bestofte papieren en die hoogstwaarschijnlijk al lustrums lang door niemand meer was geraadpleegd. De opeenvolgende bezoeken van een nieuwsgierige professor met wie hij zijn moedertaal deelde. De liefvallige vrouw die deze bij hun laatste ontmoeting onverwacht aan zijn zijde bleek te hebben, een Spaanse met heldere stem en gulle lach, wier beeltenis zich etste in de ziel van de oude archiefbeheerder, zo aan stilte en eenzaamheid gewend.

De brief was gedateerd op twee dagen voor de dood van beiden. Nooit zouden ze de inhoud kennen.

'Lees dit eens,' fluisterde ik Daniel toe, die alweer binnenkwam om een nieuwe lading te verslepen.

Het bericht van de franciscaan aan Fontana en Aurora liet ik hem niet zien, waarom oude wonden openrijten? Wel gaf ik hem het opengevouwen velletje dat de pater hun vanuit het archief van de missie van Santa Barbara had toegestuurd. En dat ikzelf net vol ongeloof had gelezen. Zonder afzender of geadresseerde. Zonder plaats, datum of aanhef, een boodschap die voor de helft al niet meer leesbaar was. En toch o zo belangrijk.

... en viel vervolgens onze bescheiden behuizing ten prooi aan de buitengemene gewelddadigheid van indianen die volhardden in hun heidense dwaling en zich, gewapend met knotsen en pijl-en-boog, opmaakten om hun verdorven voornemens ten uitvoer te brengen. 'Bemint God, hinderen,' riep ik hun toe, maar in het vuur van hun aanvalsdrift leken de ongelovigen mijn groet niet te begrijpen. 'Geloofd zij Jesus Christus en mogen de vijanden van zijn woord verdeld worden,' ging ik

verder, maar ook hierop sloegen ze geen acht, waarna zeven neofieten onder hun handen het leven lieten, allen begraven tussen de pijnbomen op de gewijde grond van onze nederige missie, onder eenvoudige zerken met daarin gebeteld het kruis van de Heer, de initialen van hun christennaam en het jaar 1827 waarin ze zijn gestorven.

En hiermede zeg ik Uwe Eerwaarde: God zij met u, tot bij een volgende gelegenheid. Moge de Allerhoogste u nog vele jaren behoeden in zijn liefde en gratie. Uw zeer toegenegen dienaar die zich waarlijk met heel zijn hart bij Uwe Eerwaarde aanbeveelt.

Sr. José Altimira

Een bescheiden behuizing, zeven neofieten begraven tussen pijnbomen onder eenvoudige zerken met het kruis van de Heer, anno 1827, de gewijde grond van onze nederige missie. Van onze nederige missie. Nederige missie.

'Wat zaten we er dichtbij, zo dicht...' fluisterde ik. Ik beet op mijn lip.

Hij legde een hand op mijn schouder en gaf een kneepje. Een nutteloos gebaar van troost.

'Het heeft geen zin te blijven kniezen. Kom, dan ruimen we de laatste rommel op. Deze eetkamer moet er weer fatsoenlijk uitzien.'

Op dat moment klonk zijn mobieltje.

'Hoe gaat het, Joe?' vroeg hij ook nu, terwijl hij me losliet. Dezelfde woorden als de vorige keer. En dezelfde reactie.

Met de halve brief van Altimira nog in mijn hand en die van de archivaris in mijn achterzak liep ik naar Rebecca in de keuken. Vanavond zouden we voor het laatst samen eten, voor het laatst zou ik bij haar aan tafel zitten, voor het laatst zou ik me wentelen in haar warme genegenheid.

'Kan ik helpen?'

Als ik de pastasaus doorroerde die op het fornuis stond, ging ik me zelf misschien ook wat luchtiger voelen.

'Blanca!' hoorde ik Daniel schreeuwen, toen ik de pollepel nog maar nauwelijks beet had. 'Blanca!' riep hij weer.

Als een dolle kwam hij de keuken in, nog steeds luid mijn naam roepend. In een paar reuzenstappen stond hij voor me, greep me woest bij

de schouders, boorde zijn blik in de mijne en schudde me zo ongeveer door elkaar.

'Ze waren in Los Pinitos een hodo... een hodu... een eh... Hoe heet dat nou, zo'n gat dat kampeerders graven bij wijze van wc?'

Dit was de eerste keer dat ik hem mijn taal hoorde verhaspelen, de eerste keer dat zijn gigantische Spaanse woordenschat tekortschoot.

'Een hudo.'

'Hudo, dat woord zocht ik. Bij het graven van een hudo zijn ze tussen de pijnbomen gestuit op iets wat waarschijnlijk een klein kerkhof is geweest. Op het ogenblik hebben ze drie vermoedelijke grafzerken blootgelegd, maar er kunnen er meer liggen. Heel eenvoudig, niet meer dan platte stenen met een ruwe inscriptie.'

Een koude rilling liep over mijn rug.

'Op elke steen staan initialen.'

'En een kruis?'

'En een kruis.'

'Een jaartal ook?'

Hij grijnsde, door zijn korte baardharen heen. Het vertrouwde gezicht uit de dagen dat alles rozengeur en maneschijn tussen ons was.

'Dat ook.'

'1827?'

De pollepel gleed uit mijn vingers en viel kletterend op de vloer, plotseling waren de tegels en onze schoenen met spatten overdekt.

'Het jaar waarin die wildeman van een Altimira verdween.'

We hadden nauwelijks geslapen. Zo onder de douche vandaan reden we weg, met natte haren en een map vol papieren op de achterbank.

Colleges en tentamens waren achter de rug, de studenten stonden te wachten op hun cijfers of pakten hun bagage voor de kerstvakantie. Velen waren al naar huis, maar de meest strijdlustigen kampeerden in Los Pinitos. Bij de sobere grafzerken van zeven neofieten, waardoor we er niet meer aan twijfelden dat er ooit een missiepost op dat bosperceel had gestaan. De laatste franciscaner missie aan de legendarische Camino Real. De missiepost die nooit in kaart was gebracht, die nummer 22 was geweest, de meest kwetsbare, de meest kortstondige, hetgeen Andrés Fontana ertoe had gebracht haar, al dan niet met reden, de naam Misión Olvido te geven, missie Vergetelheid.

Toen we langs Rebecca's kantoor liepen, zwaaiden we haar door de openstaande deur een snelle, geluidloze groet toe. Ze wist dat we een andere bestemming hadden. En dat er geen minuut te verliezen was.

Luis Zárate was op de hoogte, ik had hem de vorige avond zelf gebeld.

'We hebben overtuigende bewijzen in te brengen tegen het project-Los Pinitos,' had ik hem telefonisch al laten weten. 'Morgenochtend moet alles rond zijn, mijn vliegtuig gaat 's middags om zes uur, om twee uur moet ik uit Santa Cecilia vertrekken.'

Hij sprak met ons af om negen uur. Om vijf voor negen waren we er.

Voordien had ik niet meer dan een half uur de tijd gehad om langs mijn flat te gaan, schone kleren aan te trekken en als een haas met inpakken te beginnen. Met handenvol tegelijk plukte ik de spullen van planken en uit laden en propte alles in mijn koffers. Met al mijn zintuigen op deze haastklus gericht, zonder mezelf ook maar een minuut te gunnen om stil te staan bij wat ik achter me zou laten.

‘We willen dat je ons helpt, Luis,’ zei ik, zodra we tegenover hem zaten.

‘En over wat voor hulp hebben we het dan precies?’ vroeg hij, van achter zijn bureau, waarop ook nu weer alles stond opgesteld met de precisie van een militaire parade.

Ik proefde geen vijandigheid in zijn laconieke houding, maar ook geen sympathie. Daniel, die rechts van me zat, met zijn armen en benen over elkaar geslagen, luisterde zonder ertussen te komen. Van hem had ik niets meer te vrezen, dat wist ik al, hij had zich eindelijk gewonnen gegeven. Die nacht, terwijl we voor het scherm van mijn computer met vier handen en twee stel in cafeïne gedrenkte hersens streden om een consistent verslag op te stellen dat ons onderzoek adequaat weergaf, had ik zijn jawoord weten los te krijgen. Ja op het voorstel om Zárate bij de zaak te betrekken. Ja op mijn eis dat de rest van de nalatenschap uit Darla’s garage naadloos zou worden ingevoegd bij het gedeelte dat al op de sectie werd bewaard. En ja op nog wat andere dingen.

‘Ik stel voor dat jij je bij ons aansluit,’ zei ik. ‘Dat je het doet als hoofd van een sectie waarmee wij allemaal op een of andere manier verbonden zijn, in het heden dan wel het verleden. Zet die FACMAF met haar fraude uit je hoofd, accepteer het deel van de nalatenschap dat in het bezit is van Daniel Carter als een donatie, maar accepteer ook dat jouw naam komt te staan onder het bezwaarschrift dat we gaan indienen. Jij wordt de officiële woordvoerder die onze conclusies naar buiten brengt.’

Hij keek me aan met een gezicht vol twijfels, hij kon zijn oren niet geloven. Dus nam ik, niet meer te stuiten, opnieuw het woord.

‘In naam van Andrés Fontana verzoek ik je hiermee in te stemmen. Wat wij de afgelopen dagen tot stand hebben gebracht, ja zelfs wat ik in de loop van meer dan drie maanden heb gedaan, valt in het niet bij de titanenarbeid die hij heeft verricht. Wat wij deden was niet meer dan wat losse eindjes aan elkaar knopen, hij was degene die jarenlang heeft geknokt om het bestaan van deze missie aan het licht te brengen. Misschien waren zijn drijfveren in het begin zuiver persoonlijk, omdat hij in die oude missieposten aspecten meende te herkennen die wezenlijk waren voor zijn vaderland en voor zijn eigen bestaan. Maar hij heeft het vooral ook gedaan als academicus, als een humanist die zich inzette voor het zoeken naar en verbreiden van kennis, voor deze sectie, voor deze universiteit en voor dit stadje. Toen de dood hem wegrukte bekleedde hij exact dezelfde functie als jij nu, Luis Zárate. En net zoals jij,

waakte hij over dit instituut, over zijn mensen, over het academisch niveau en over het algemeen welzijn.’

Vervolgens wees ik naar Daniel, die achterovergeleund in zijn stoel aandachtig zat te luisteren.

‘Door alles wat hen jarenlang heeft verbonden, is deze persoon hier natuurlijk Fontana’s erfgenaam, intellectueel en emotioneel, dat lijdt geen twijfel.’

Daarna keek ik weer voor me en bestudeerde het ernstige gezicht van het sectiehoofd. Hoe hij zich moest beheersen. ‘Maar vergeet een ding niet: zijn institutionele erfgenaam is degene die momenteel de functie bekleedt die hij ook bekleedde. Dat ben jij, Luis. Daarom hebben jullie allebei de morele plicht elkaar te respecteren en samen te strijden voor de waardigheid van de man wiens nalatenschap in jullie handen rust.’

Er viel een stilte in het kantoor. Vanaf de gang drongen, gedempt door de muur, de hysterische gillets van een studente naar binnen, misschien geuit in een uitbarsting van opgetogenheid over een cijfer dat hoger was uitgevallen dan ze had verwacht. Ondertussen deden wij drieën er het zwijgen toe, ieder bezig met zijn eigen gedachten.

Totdat Daniel moeizaam rechtop ging zitten, zijn over elkaar gevouwen armen losmaakte, in plaats daarvan zijn vingers ineenvlocht en de stilte verbrak.

‘Ik geloof dat Blanca meer dan gelijk heeft en ons een verstandige oplossing biedt. Oorspronkelijk was ik van plan onze bevindingen door te spelen naar het platform tegen het project-Los Pinitos en hen te laten beslissen wat de beste manier is om de documenten in te zetten. Maar zij heeft me ervan overtuigd dat bij dit alles ook de stem van Fontana zelf moet doorklinken. En de meest logische manier om dat te bereiken is via de instelling waarvoor hij werkte.’ Hij schraapte zijn keel en ging verder. ‘Ik van mijn kant betreur mijn optreden. Ik erken mijn fout en vraag om excuses, Luis, omdat ik me uit eigenbelang op jouw terrein heb begeven.’

Ik wist niet of ik een juichkreet moest slaken, mijn vuist moest ballen in een gebaar van triomf of hem hartstochtelijk om de hals moest vallen. Door erop te hameren dat Fontana op zijn waarde geschat moest worden, had ik Daniel zover gekregen dat hij de nagedachtenis van wijlen zijn vriend en leermeester boven zijn eigen trots stelde. Maar ik had niet kunnen denken dat hij zich ooit op deze manier zou verontschuldigen. Ingetogen, bescheiden, zonder dikdoenerij. Hij stond niet

op om het sectiehoofd ruiterslijk de hand te reiken en evenmin hief hij een smartelijk mea culpa aan. Maar hij had hem met zijn voornaam aangesproken en daarbij oprecht geklonken.

Luis, achter zijn bureau, antwoordde niet.

'Dus we kunnen op je rekenen?' vroeg ik, terwijl ik de map omhoogstak waarin we het resultaat van ons werk hadden gelegd. 'Hierin zitten de overtuigende bewijzen, samen met een onderzoeksverslag. We kunnen alles nu meteen inzien.'

Toen hij sprak, was het in dubbelzinnige bewoordingen.

'Soms worden we verblind door arrogantie en beseffen we niet hoe eenvoudig de zaken liggen. Tot iemand ons de ogen opent door de realiteit in al haar simpele naaktheid te onthullen.'

Ik begreep niet goed of hij met deze hoogdravende taal duidelijk wou maken dat hij Daniels excuses aanvaardde of dat hij er, net als Daniel had gedaan, zijn eigen gedrag mee aan de kaak wilde stellen. Maar dit was geen geschikt moment voor raadseltjes. De tijd drong, we konden niet langer wachten.

Ik probeerde het nog eens. 'Dus je bent bereid om...'

Net als een paar dagen geleden, toen ze beladen met pizza's aan kwam zetten, onderbrak Fanny ook nu weer mijn woordenstroom. Met een gezicht rood van de haast, zonder te kloppen ditmaal, stond ze plotseling in de deuropening en kapte me af met zinnestelsels als bijlslagen.

'Professor Super zoekt u. Hij zegt dat het dringend is.'

In een reflex begon Daniel op zijn jas- en broekzakken te kloppen. Daarna ontsnapte hem een nors 'Shit!', een term die geen uitleg behoefde, zijn spontane reactie op de ontdekking dat hij op die hectische ochtend na een nacht vol slaapgebrek ergens zijn mobieltje had laten liggen.

Vervolgens duwde Fanny de deur verder open om ruimte te maken voor de academische veteraan in eigen persoon.

De ogen van Joe Super toonden die dag niet de goedmoedigheid en het gevoel voor humor waarmee hij altijd aan mijn bijeenkomsten deelnam. Ook van de warmte waarmee hij ons tijdens het etentje in Los Olivos had gegroet, was geen sprankje meer te bekennen. Ze straalden alleen nog bezorgdheid uit.

'De politie is in Los Pinitos gearriveerd. Ze willen het tentenkamp ontruimen. Na de ontdekking van de grafzerken heeft de rechter daartoe bevel gegeven, maar de jongeren weigeren te vertrekken. De situa-

tie wordt steeds gespannener. Als jullie ze iets willen zeggen, is het zaak dat je het nu meteen doet.'

We stonden onmiddellijk op en keken met vragende gezichten naar Luis Zárate, zonder een woord, afwachting wat hij zou doen. Als hij instemde om met ons mee te gaan zou het in blind vertrouwen zijn, we hadden nog niet de gelegenheid gehad hem onze conclusies te laten zien. Misschien duurde het daarom een paar seconden voordat hij reageerde. Tot ten slotte ook hij uit zijn stoel kwam, een zwijgende blik van instemming.

Terwijl we ons in de bochten moesten vasthouden en Daniel een paar keer door rood reed, legden hij en ik met horten en stoten aan de anderen uit wat we precies hadden ontdekt. Luis en Joe wisten sinds de avond ervoor al dat we over sluitende bewijzen beschikten, maar ze hadden geen idee hoe die eruitzagen. Tot diep in de nacht hadden we doorgewerkt en zo hadden we structuur en samenhang aan onze onderzoeksresultaten weten te geven. Eindelijk konden we dus met een consistente opeenvolging van feiten en met een overzichtelijke reeks gegevens komen.

Het was al na half twaalf toen we Los Pinitos bereikten, bijna tegelijk met nog eens twee politiewagens, die zich aansloten bij de vele andere die al met flitsende zwaailichten en gillende sirenes tot stilstand waren gekomen. Ernaast stonden een paar imposante graafmachines opgesteld en daaromheen weer een hele zwerm particuliere auto's. Het gigantische billboard dat opwindend shoppen en eindeloos vermaak beloofde stond er nog steeds, vol reclamesmoelen, nietszeggende glimlachjes en slogans waarvan de woorden begonnen te vervagen.

We moesten nog een flink eind lopen voordat we bij de kampeers waren: zo'n vijftien kleurige tenten, een woud van spandoeken en zo op het oog een stuk of vijftig, zestig studenten, met hier en daar iemand die zich spontaan had aangesloten en ook een paar docenten. Allemaal droegen ze over hun kleding de oranje protestshirts die sinds de middag van de demonstratie de campus waren gaan kleuren.

Om hen heen een grote schare kijkers: minder militante leden van het platform, sympathisanten en nieuwsgierigen in alle soorten en maten. Velen van hen maakten foto's en er stonden camera's van het plaatselijke tv-station. Achter een kampeertafel beladen met een paar enorme thermoskannen schonken de strijd lustige omaatjes plastic beertjes vol koffie. Rondom die tafel stonden mensen te kletsen of keken alleen maar toe, afwachting, benieuwd wat er ging gebeuren.

De politie had het gebied afgezet dat wij inmiddels kenden als het minierkhof van de missie. Een veldje tussen de pijnbomen, rechthoekig. Vier à vijf meter lang, niet meer dan twee meter breed. Instinctief liepen Daniel en ik er regelrecht naartoe.

‘Hé, gaat u daar weg!’ schreeuwde wat verderop een agent. Daniel had zich al gebukt om onder het lint van de afzetting door te kruipen. In zwarte letters op een gele achtergrond stond duidelijk DO NOT CROSS te lezen.

Alsof hij doof en analfabeet was reikte hij me de hand. ‘Kom,’ beval hij.

‘Hier ben je geweest, pater Altimira,’ zei hij zacht, toen we bleven staan bij het eerste graf. Het werd afgedekt door een groezelige grijze steen van niet meer dan dertig bij dertig centimeter, met een grof, onregelmatig oppervlak.

Achter ons hoorden we Joe Super inpraten op de agent die ons wilde wegsturen.

We bogen ons over de zerk. E.F. waren de initialen die er onhandig in waren gekrast, vermoedelijk met geen ander gereedschap dan een simpele priem. Daarboven een bescheiden kruis. En eronder het jaartal. 1827. Het ontbrekende jaar tussen het platbranden van de missiepost San Francisco Solano te Sonoma en de terugkeer naar Spanje van de rebelse monnik die gehoorzaamheid bepaald niet tot zijn deugden mocht rekenen.

‘Wat jammer dat Fontana deze grafstenen nooit heeft gevonden,’ verzuchtte ik.

Daniel stak een handvol van het zand omhoog dat bij het blootleggen van het kerkhofje op een hoop was gegooid. ‘Dat zou niet gemakkelijk zijn geweest, in de loop der jaren heeft Moeder Aarde ze zorgzaam ingestopt,’ zei hij.

‘Maar wat hij hier wel kan hebben ontdekt, is dit.’ Ik haalde het houten kruis uit mijn jaszak. Het ruwe kruis, primitief met een oud koord samengebonden, dat we tussen de papierchaos in een van de dozen van Darla Stern hadden aangetroffen.

Daniel nam het voorzichtig uit mijn handen.

‘Het is een fijne reisgenoot geweest,’ erkende hij, terwijl hij zijn blik erover liet dwalen. Daarna keek hij me in de ogen en streelde met twee vingers mijn wang. ‘En jij ook.’

‘Wilt u daar nu alstublieft weggaan,’ sommeerde de agent.

Er zat niets anders op dan te gehoorzamen.

Een paar leden van het platform waren bij Joe Super en Luis Zárate komen staan. Ze wisten van onze vondst, na het telefoontje met Daniel had Joe hen de avond ervoor al ingelicht.

‘Het wordt tijd dat we het nieuws bekendmaken,’ stelde hij nu voor.

Daniel keek me aan en trok vragend een wenkbrauw op. Ik begreep zijn verzoek en reageerde onmiddellijk.

‘Nee!’

‘Jawel.’

‘Ja.’

Het afwijzende ‘nee’ was van mij. Het ‘jawel’ kwam uit Daniels mond en het ‘ja’ kwam van Luis. Ze meenden het allebei, ze vonden dat het moest. Ik slikte moeizaam.

‘Op voorwaarde dat ik Spaans mag spreken,’ stemde ik toen toe, nadat ik mijn ontsteltenis had overwonnen. ‘Ik geloof niet dat ik in het Engels het ontroerende van deze geschiedenis zou kunnen verwoorden. Ik heb een vertaler nodig.’

Ze keken elkaar aan.

‘Aan jou de eer, mijn waarde sectiehoofd,’ zei Daniel tegen Luis. ‘Als jij voortaan degene bent die namens Fontana het woord voert, dan is dit een goed moment om daarmee te beginnen.’

Het nieuws dat iemand een verklaring ging afleggen verbreidde zich snel, iedereen kwam zich om ons heen verdringen. De jongen met de dreadlocks die ik al bij de protestmars en op de vergadering had gezien, haalde zijn onafscheidelijke trom uit een tent en sloeg er een stevige roffel op om de aanwezigen tot zwijgen te manen.

Toen het stil was stak ik van wal, vast van plan ook de stem van mijn hart te laten spreken. In naam van mezelf, van degenen die me bij dit avontuur hadden vergezeld, en vooral namens hen die er niet meer waren.

‘Gedurende iets meer dan vijf decennia heeft een groepje Spaanse franciscanen, sobere monniken gedreven door hun onwankelbare geloof en door onvoorwaardelijke trouw aan hun koning, het toen nog onherbergzame land van Californië doorkruist om er missieposten te stichten, in naam van God en vaderland. In 1769 begonnen ze met San Diego de Alcalá, vanwaar ze zich te voet of op muil dieren een weg baanden door nog onontdekt gebied, en stap voor stap de eenentwintig missies optrokken die uiteindelijk de keten vormden die bekend zou komen staan onder de naam Camino Real. Het was hun doel de inboorlingen tot het christendom te bekeren en tot beschaving te ver-

heffen. En al waren die bedoelingen naar onze maatstaven twijfelachtig vanwege de smartelijk hoge prijs die de inheemse bevolking ervoor betaalde in de vorm van ziektes, onderwerping en identiteitsverlies, toch moeten we ook oog hebben voor de verdienstelijke kant van het werk van deze mannen, die eens de oceaan overgestoken kwamen om te doen wat zij als hun plicht zagen. Hun taal en hun gewoontes, hun gewassen, hun vee en hun manier van werken brachten ze met zich mee naar deze kant van de aardbol. Ze lieten hier een onuitwisbaar spoor achter, via de honderden Spaanse namen waarmee de landkaart nu bezaaid is en in talloze kenmerken die telkens weer in het oog springen, van de kleur van de muren tot aan lemen dakpannen, wijngaarden en tralievensters toe.'

Ik stopte om Luis, naast me, de tijd te geven mijn woorden te vertalen. Daniel en Joe waren aan de kant gaan staan en hadden de hoofdrol aan ons overgelaten. Meer dan honderd paar ogen en oren keken en luisterden belangstellend naar me. Ik voelde me er niet door geremd, ik was ruimschoots gewend aan spreken in het openbaar, aan het overbrengen van kennis en het geven van uitleg. Maar het was belangrijk dat mijn verhaal goed over het voetlicht kwam, dat iedereen doordrongen raakte van wat hier had plaatsgevonden.

'Meer dan anderhalve eeuw later voerden de grillen van het lot een Spaanse academicus naar deze contreien, Andrés Fontana genaamd. Al snel ontdekte hij aan deze hem onbekende kust de vele echo's van zijn eigen land en ze ontroerden hem, want hij was toen al langdurig in ballingschap. Hij besloot nauwgezet na te gaan wat die landgenoten van hem hier tot stand hadden gebracht. En na jaren noeste arbeid op basis van oude documenten begreep hij dat aan de legendarische reeks missies die de Spaanse franciscanen hadden gesticht, niet in 1823 een eind was gekomen door de rebellie tegen San Francisco de Solano in Sonoma, zoals men altijd dacht. Hij had de indruk gekregen dat die reeks nog moest zijn voortgezet, en hieraan wijdde hij de rest van zijn leven: aan het zoeken naar bewijzen waarmee dit vermoeden kon worden gestaafd. Helaas stierf Fontana voordat hij zijn werk kon voltooien. Maar dankzij zijn inspanningen en zijn volharding zijn wij in staat geweest te concluderen dat de missiepost die voor hem een ongrijpbaar droombeeld bleef, ook werkelijk heeft bestaan. De grafzerken die gisteren zijn blootgelegd, bevestigen dat zijn interpretatie van de feiten staande kan worden gehouden en leveren het bewijs dat nog ontbrak om aan te tonen wat er hier is gebeurd.'

Luis vertaalde weer en daarna begon ik over Altimira, zijn voorgeschiedenis, zijn ongehoorzaamheid tegenover de kerkelijke autoriteiten bij het stichten van de missie in Sonoma en de dramatische brand waardoor deze in de as werd gelegd.

'Pater Altimira, die als een van de laatste monniken vanuit het oude Spanje in Californië was gearriveerd, werd misschien gedreven door een mengeling van frustratie en rebellie of anders door zijn rotsvaste geloof. Hoe dan ook, hij negeerde opnieuw zijn superieuren en trok te voet deze destijds barre streek binnen om er zonder middelen, steun of toestemming een uiterst bescheiden missiepost te stichten. Slechts een paar gekerstende indianen vergezelden hem, neofieten die net als hij de brand in Sonoma hadden overleefd en die, nadat ze bij een volgende indiaanse aanval het leven lieten, nu onder deze grafzerken rusten. Zoals jullie zien is er niets overgebleven van het wankel, schamele onderkomen dat Altimira hier bouwde, behalve dan de resten van wat eens het kerkhof was. De missie heeft slechts kort bestaan, hooguit een paar maanden. En al hebben we daar geen bewijs voor, toch willen we, geïnspireerd door Fontana's utopische denken, graag aannemen dat pater Altimira de missiepost bij de inwijding tot Nuestra Señora del Olvido heeft gedoopt, om zo zijn eigen gevoelens van verlatenheid gestalte te geven.

Mijn oude landgenoot zou trots op jullie allen zijn geweest. Op de vasthoudendheid waarmee jullie voor het behoud van dit stuk natuur hebben gestreden. Op jullie inzet bij de bescherming van dit bos, dat van iedereen is en dat ook voor hem zo veel betekende. Weliswaar was hij niet actief in een organisatie zoals deze, maar toch hebben jullie eenzelfde doel nagestreefd. En omdat ik de afgelopen maanden intens met zijn nagedachtenis heb geleefd, meen ik het recht te hebben om namens hem zijn erkentelijkheid aan jullie over te brengen.'

Luis vertaalde mijn woorden in gedeeltes, totdat er aan het slot applaus klaterde, een gejuich opging en de jongen met de dreadlocks opnieuw zijn trom roerde.

Toen nam Joe Super het woord en gaf technische informatie over de uiterst ingewikkelde juridische procedure die op gang zou komen als het bezwaarschrift was ingediend. De katholieke Kerk zou de grond niet als eigendom kunnen opeisen, de franciscanen hadden de percelen waarop hun missies stonden immers nooit in bezit gehad maar er slechts tijdelijk het vruchtgebruik van genoten. Door de simpele constatering dat hier een missiepost had gestaan, zou het gebied echter

onder een speciale wettelijke regeling vallen en om die op te heffen zou men tot in duistere tijden terug moeten gaan. Men zou experts moeten inschakelen die de loop van de geschiedenis tot in de puntjes moesten reconstrueren en slechts op basis daarvan hun conclusies konden trekken. Er was reden tot optimisme te over. Het ergste, het moeilijkste, het meest ingewikkelde was al achter de rug.

Terwijl er een regen van vragen op Joe neerdaalde, klonk achter mijn rug Daniels stem.

‘Kwart voor een, tijd dat we vertrekken.’

‘Eén moment nog.’

Ik zocht om me heen naar Luis Zárate. Joe stond nog steeds vragen te beantwoorden. De studenten schudden handen of vielen elkaar schaterend om de hals en maakten aanstalten om het tentenkamp op te breken. Nieuwsgierige toeschouwers zochten hun weg terug naar de auto's, de omaatjes leurden nog met koffie die niemand meer wilde, en de agenten bleven weliswaar toezicht houden maar hun gezicht stond niet meer zo bars. Te midden van de krioelende menigte, tussen het gejuich en geroep over en weer, zag ik Luis een paar meter verderop, omringd door een paar leden van het platform.

‘Mag ik hem even van jullie lenen?’

Zonder op antwoord te wachten greep ik hem bij de arm en trok hem met me mee.

‘Ik heb altijd geweten dat je vroeg of laat zou zwichten.’

‘Uit angst voor Carter of dacht je dat jij me zou kunnen ompraten?’ vroeg hij met een spottend lachje.

Ik antwoordde niet, we wisten allebei dat de uiteindelijke reden waarom hij besloten had de stap te zetten, niet bij Daniel of mij lag, maar bij hemzelf.

‘Beloof me dat je het met enthousiasme en toewijding zult doen.’

‘Beloof jij mij dan dat je nog eens terugkomt. Je mag elke cursus geven die je maar wilt. Inleiding in de franciscaner missies, Fontana en zijn nalatenschap, hoe verleid ik een sectiehoofd...’

Ik perste er een plichtmatig lachje uit.

‘Mocht je ooit in Madrid komen, laat het me dan horen. Wie weet wat er nog mogelijk is tussen ons, we kunnen goede vrienden blijven.’

‘Er is niets meer mogelijk, Blanca. Alles is gelopen zoals het moest.’

Ik bleef staan, keerde me naar hem toe en keek hem in de ogen.

'Hij zou trots geweest zijn als hij wist dat alles in goede handen was.'

Uit mijn jaszak haalde ik het oude kruis.

'Dit is zijn estafettestokje, ik geef het aan jou door. Ik weet het niet zeker, maar als ik mijn fantasie de vrije loop laat denk ik dat dit kruis hier een stukje uit de grond stak en dat hij het heeft gevonden. De afgelopen dagen hebben we het bij ons gehad, het gaf ons het gevoel dat hij in de buurt was.'

Luis nam het aan en net zoals Daniel en ik vóór hem liet hij zijn vingers over het ruwe oppervlak gaan. Hij betastte het rafelige koord en de grove kopse kanten van het hout, klopte erop, streelde het.

'Hou jij het maar.' Hij gaf het me terug. 'Jij hebt ook nog een hele weg te gaan.'

Ik kon het niet aannemen.

'Hoe mijn weg ook zal lopen, hier ligt hij niet meer. En die van hem volgens mij ook niet,' zei ik, terwijl ik met mijn ogen in de richting van Daniels rug gebaarde. 'Vanaf nu ben jij verantwoordelijk,' zei ik met klem.

Ik stopte het kruis weer in zijn handen en legde de mijne erbovenop, zodat er tussen de twintig opeengepakte vingers nog slechts een klein stukje hout te zien was.

'Zorg er goed voor, en zorg ook voor jezelf,' zei ik, zonder hem los te laten.

'Ik zal mijn best doen.'

Er volgde geen geëmotioneerde omhelzing, er waren geen hoogdravende afscheidswoordjes, we drukten elkaar slechts een laatste keer de hand om vaarwel te zeggen. Ik had zo het gevoel dat hij me nooit zou bellen, al moest hij honderd keer in mijn stad zijn, dat we elkaar nooit meer zouden zien.

Ik liet hem achter tussen de pijnbomen en ging met haastige passen op zoek naar Daniel. Omkijken deed ik liever niet meer.

Tien minuten later stonden we weer voor de deur van de sectie. Ik moest nog drie dingen regelen.

'Om twee uur precies kom ik je afhalen bij je flat,' zei Daniel met een blik op zijn horloge. 'Ik moet ook nog even bij mijn woning langs.'

De eerste halte was mijn werkkamer, daar had ik nog het een en ander te doen. Zodra ik de deur openduwde ging mijn blik naar de papieren die nu in hun dozen lagen en naar de nette stapels tegen de muur. We wisten nog niet waar dit allemaal terecht zou komen en door wiens handen het zou gaan voordat het waar dan ook zijn bestemming be-

reikte, maar ik twijfelde er niet aan dat er goed voor zou worden gezorgd.

Zonder me tijd voor speculaties te gunnen stopte ik haastig een paar diskettes met gegevens voor een toekomstig werkverslag in mijn tas, dat was mijn eerste doel. Onderin lagen mijn viltstiften en een paar schriftjes al. Toen pas richtte ik me op mijn tweede doel, het belangrijkste.

Ik nam het dikke, achterhaalde telefoonboek van zijn plank en tussen de dichtbedrukte pagina's trok ik een opgevouwen velletje papier tevoorschijn.

Ergens waar vergetelheid huist,
In de weidse tuinen zonder dageraad

Opnieuw las ik het gedicht van Cernuda. En daarna nog eens. Toen pakte ik uit de onderste la van mijn bureau een doosje lucifers. Naamloos achtergelaten door zijn gebruiker, die net als ik een periode in dit onbeduidende achterkamertje aan het eind van de gang had doorgebracht. Vergeten naast een half doorgeroeste puntenslijper, de rekening van een chiropractor en een handvol paperclips.

Het duurde een paar seconden voordat het vuur de regels wegvrat.

Waar ik slechts nagedachtenis zal zijn van een
tussen netels begraven steen

De zwarte asresten eindigden in de prullenbak en samen met hen het onbedwingbare gevoelsleven van een man. Het was me niet helemaal duidelijk waarom, maar ik dacht dat het Fontana deugd zou doen te weten dat er iemand over zijn privacy waakte.

Ik trof Fanny aan op haar werkplek – dat was me zelden gebeurd –, waar ze een chocodonut verorberde. In haar haast om iets tegen me te zeggen verslikte ze zich zodra ze me zag.

'Ik heb wat voor u, doctor, een afscheidscadeautje!' wist ze al hoestend uit te brengen.

Ze pakte een doos van de vloer. Een oude doos, stuntelig beplakt met groengestreepte stof. Door haar zelf, liet ze weten. Al jaren geleden.

'U weet toch dat we gaan verhuizen, hè? Ik moest van mama beginnen met inpakken en ik ben alvast de kasten gaan leeghalen.'

‘Ja, Fanny, daar heb ik iets van opgevangen.’

‘Nou, gisteravond trok ik wat spullen van een hoge plank en moet u zien wat ik vond...’

Ze nam het deksel van die vergaarbak vol resten uit haar kinder- en jeugdijaren, en tussen verjaardagskaarten en cassettebandjes van de Bee Gees diepte ze een paar foto's op. Vervaalde kiekjes, klein, vierkant, in het formaat van een goedkoop cameramerk dat al tientallen jaren niet meer bestond.

‘Weet u nog dat ik vertelde over die dag dat oom Andrés ons meenam naar het pretpark van Santa Cruz? Ik was pas negen, maar ik weet het nog precies. Alleen deze foto's was ik vergeten. Nou ja, ik wist wel dat we foto's hadden genomen, maar niet meer waar ze lagen, want als ik het geweten had...’

Halverwege haar eerste zin luisterde ik al niet meer, zodra ze de kiekjes voor me neerlegde. Fanny als kind, gewurmd in een geel jurkje met op het borstpand een scheepsanker. Met toen al dat sluke haar, afgeknipt ter hoogte van haar onderkaak, en een verlekkerd lachje naar de suikerspin in haar rechterhand. En links naast haar een man. Nog mooi donker, al was hij ver in de vijftig, met zwart haar en een gebruinde huid. Brede borst, borstelige wenkbrauwen. Behaarde armen, openstaand crèmekleurig overhemd en een volle baard waarin op sommige plekken de eerste grijze haren zich aandienden. Zijn ene hand op de schouder van het kind, in de andere een sigaret. Stijfjes glimlachend, omdat het nu eenmaal hoorde in zo'n situatie. Vier opeenvolgende foto's met bitter weinig variatie. Bij de vijfde veranderde dat echter radicaal. Daar stonden geen twee personen op maar drie.

Op de achterkant waren een paar woorden geschreven, in het kinderlijke handschrift van de Fanny van toen: Santa Cruz Beach Boardwalk, zomer 1966. Op de voorkant stond Darla Stern. Naast de andere twee, met diezelfde hoogblonde spoeling en haar lippen al even felgekleurd als tegenwoordig. Ze moest toen tegen de veertig lopen, al een beetje aan de oude kant voor haar strakke kniebroek en die hooggehakte sandalen. Ze nam een geforceerde pose aan om haar figuur voordelig te laten uitkomen en op haar gezicht lag een bezitterige, triomfantelijke grijns. Mijn kind en mijn man, leek ze de wereld toe te schreeuwen. Onterecht? Wie zou het zeggen.

Op deze foto glimlachte Fontana niet, hij maakte een ongemakkelijke indruk. Misschien vond hij het niet leuk zich te laten fotograferen door de onbekende die zij gevraagd had dat te doen. Maar hij had toe-

gestemd en dus werd hij vastgelegd op de visuele getuigenis die ik nu zat te bekijken, terwijl Fanny doorbabbelde over reuzenrad en achtbaan. Gretig nam ik de details in me op: hun gezichten, hun kleding, hun gebaren. Toen ik vervolgens het tafereel in zijn geheel overzag, was het zijn hand die mijn aandacht het meeste trok. Die had hij om haar middel geslagen. Vol zelfvertrouwen, niet krampachtig. Met zijn sigarettenpeuk nog tussen de vingers, alsof dat stukje van Darla's lichaam tot zijn territorium behoorde en hij er kind aan huis was.

‘Welke wilt u hebben, doctor Perea?’

‘Geen enkele, Fanny,’ zei ik, terwijl ik eindelijk mijn blik van de foto's losscheurde. ‘Ze zijn van jou, jouw emotionele erfenis. Neem ze mee naar je nieuwe huis en zorg dat je ze niet kwijtraakt.’

‘Maar ik wilde u er eentje cadeau doen,’ wierp ze tegen.

‘Mijn cadeau zal zijn dat je me af en toe eens schrijft om te vertellen hoe het met je gaat.’

Door de slakkengang waarin haar geest reageerde, was mijn omhelzing alweer voorbij voordat ze hem kon beantwoorden.

‘En pas goed op je moeder,’ voegde ik er op het laatste moment aan toe. Eigenlijk zonder zelf te weten waarom.

Rebecca was de laatste halte.

‘Je hebt weer een Spaanse vriendin, weet je dat?’

Terwijl ze met me meeliep naar de lift, beloofde ze voor alles te zorgen waar ik in mijn haast niet meer aan toe kon komen: boeken terugbrengen naar de bibliotheek, een paar collega's de groeten doen, mijn koelkast leeghalen...

De deuren schoven al dicht toen ze onverwacht van buiten af op de knop drukte. De lift ging weer open, ze wenkte me, ik stapte eruit.

‘Je hebt je koers weer gevonden, Blanca.’ Ze pakte me bij mijn polsen. ‘Het ergste is achter de rug. Weeg nu goed af wat het leven voor je in petto heeft en luister naar je hart.’

Ze omhelsde me nogmaals en liet me toen gaan.

Haastig stak ik de campus over, het was al tien over half twee. Terwijl ik er stevig de pas in hield borrelde er onder mijn schedeldak, als in een grote snelkookpan, een dikke brij van gedachten en emoties. De voldoening dat we ons doel hadden bereikt. De onverwachte vrienden van wie ik afscheid had genomen. De onzekere toekomst die me wachtte.

In mijn behoefte aan kalmte dwong ik mezelf me vast te klampen aan de meest rustgevende van al die indrukken. En zo kwam ik weer uit bij Rebecca met haar goede inborst, echt een mooi mens, rechtscha-

pen in de eerste betekenis van het woord. In de betekenis die de dichter Antonio Machado eraan gaf, zouden al mijn collega-hispanisten in hun literatuurles hebben gezegd. Onbekrompen, oprecht, vol medeleven. Altijd bereid om een handje te helpen, om discreet naar confidenties te luisteren, om bij voorbaat al aan anderen te denken, om nooit nee te zeggen.

Onvermijdelijk kwam ook mijn herinnering aan het tegendeel weer boven: het beeld van Darla, nog vers in mijn geheugen, op de foto die Fanny me had laten zien. Haar geforceerde pose om voor de camera aantrekkelijk te lijken, de hooghartige en tegelijk onzekere manier waarop ze haar macht en haar bezitterigheid etaleerde.

Licht- en schaduwzijde van de menselijke natuur, aangetroffen bij twee vrouwen die van hun haarwortels tot hun teennagels totaal verschillend waren. Kruis of munt. De een die aanvaardt en stappen zet, de ander die haar wrokgevoelens blijft herkauwen, als een kauwgom die zelfs na tientallen jaren zijn bittere smaak nog niet verloren heeft. Terwijl ik over de campus liep – zo goed als verlaten met Kerstmis voor de deur – drong het tot me door dat ze me tijdens mijn laatste half uur in de Guevara Hall allebei hadden weten te ontroeren, ieder op haar eigen manier. Los van hun verschillen, hadden ze allebei ooit voor eenzelfde doel geknukt. Min of meer het doel waarvoor ook ik vijftientig jaar lang geknukt had: je kinderen grootbrengen, een partner aan je zijde hebben, zorgen voor een thuis met een zonnige sfeer. De primaire instincten die al zolang als de wereld draait een drijfveer zijn geweest voor alle vrouwen van de menselijke soort.

Alle drie waren we echter op een onverwacht moment uitgegleden en op onze buik in de modder beland. Op een kwade dag hield iemand opeens niet meer van ons. Tegen dat alleen gelaten worden, tegen die onzekerheid, die liefdeloosheid, die onafwendbare wreedheid van het bestaan, hadden we ons verdedigd, zo goed en zo kwaad als het ging, ieder met de wapens waarover we beschikten. Met listen of met lagen, met middelen die de een kreeg ingegeven door het verstand en de ander juist meer door het gevoel of door de pure drang tot lijfsbehoud. Talenten werden nu eenmaal niet eerlijk verdeeld, die had niemand voor het uitkiezen.

Rebecca had de morele standvastigheid gehad om haar problemen te overwinnen en mij had ze laten zien dat ik op de goede weg zat, al was het me niet helemaal duidelijk waarheen mijn stappen me zouden voeren. Darla was er echter nooit uitgekomen. Als een zielig, mishandeld dier

had ze zich teruggetrokken in haar hol. Nooit was ze van haar verwondingen hersteld, omdat ze het primitieve van de menselijke natuur had aangezien voor laaghartig verraad of een gewetenloze machinatie tegen haar persoon. Ze had niet willen toegeven dat liefde wispelturig en eigenzinnig is, vol willekeur, onberedeneerd en bepaald niet overlopend van begrip. En wellicht werd ze gedreven door angst. Angst voor armoede of om alleen te zijn, angst om in haar eentje een kind met een beperking te moeten opvoeden. Daardoor had ze spoken gezien, kwaadaardige wezens die er niet waren, zodat ze een schuld bewust gezicht voor zich had waartegen ze furieus kon uitvaren. Ze had zichzelf schade berokkend en mensen pijn gedaan die nooit bewust op haar nadeel uit waren geweest.

Door de Volvo naast me die een paar keer claxonneerde, schrok ik op uit mijn bespiegelingen.

‘Weet je eigenlijk wel zeker dat je om zes uur in San Francisco een vliegtuig moet halen?’

Onder een bewolkte hemel reden we Santa Cecilia uit en zwenkten de grote weg op naar de baai. Een paar kilometer lang zwegen we, ieder verzonken in zijn eigen overpeinzingen. Daniel aan het stuur, zijn ogen achter de donkere bril strak op de weg gericht, ik turend door het raampje van het rechterportier, druk bezig mijn gedachten op een rijtje te zetten. We hadden niet eens de radio aan, alleen het monotone zoemen van de motor vergezelde ons. Hij was uiteindelijk degene die besloot de stilte te verbreken.

‘Vertel eens, wat zijn je plannen? Hoe dacht je de laatste Kerstmis van het millennium door te brengen?’

‘Ik ga mijn huis opruimen, zet de verwarming aan, dan doe ik een hoop inkopen, ik zet de kerstboom en het stalletje...’

Ik praatte zonder naar hem te kijken, terwijl ik mijn blik afwezig over de wereld achter de ruit liet dwalen. Met evenveel enthousiasme als een docent die de presentielijst doorneemt of iemand die op vlakke toon opsomt welke boodschappen er gedaan moeten worden.

‘Alles zal anders zijn dit jaar,’ vervolgde ik. ‘Het enige wat ik zeker weet is dat we kerstavond doorbrengen bij mijn zus África, een abominabele gastvrouw. Die is in staat ons af te schepen met diepvrieslasagne en een schaal amandelkoekjes. Oudejaarsavond vierden we vroeger altijd bij mijn schoonfamilie. Of we maakten een trip met een paar vrienden, maar dat zit er nu niet meer in. Deze keer gaan mijn zoons bij hun vader eten, vermoed ik, hoogstwaarschijnlijk ben ik met de jaarwisseling dus alleen. Dan kruip ik om tien uur in mijn bed en kijk tot in de volgende eeuw naar een film. Een schitterend plan, zoals je ziet.’

Het landschap gleed snel aan ons voorbij, Santa Cecilia lag alweer een poosje achter ons. Nu het kraantje van de goede voornemens een-

maal openstond, vertelde ik Daniel het ene plan na het andere, tot ik onder woorden bracht wat me bijna zes maanden na het vergaan van de wereld eindelijk een haalbare kaart leek.

‘En ik moet Alberto opzoeken, dat is misschien het belangrijkste. Ik heb nog eens goed nagedacht over wat er tussen ons is gebeurd en ik kijk er nu anders tegenaan. Ik begin er wat begrip voor op te brengen en het wordt tijd dat we met elkaar gaan praten.’

‘Dat is mooi.’

‘Jij hebt het me ooit al uitgelegd, in deze zelfde auto. Toen we terugkwamen uit Sonoma, voor de deur van mijn flatgebouw. Weet je nog?’

Langzaam bewoog hij zijn hoofd van boven naar beneden en nog eens van boven naar beneden. Zijn blik hield hij strak op de weg.

‘Nog precies. Ik zei dat je de dingen altijd de afsluiting moet geven die ze nodig hebben, ook al word je er treurig van, dan krijgen wonden de kans om te helen zonder littekens achter te laten. Als ik destijds in staat was geweest dat te doen, had ik mezelf jaren ellende bespaard.’

‘Je zwarte jaren...’

‘Mijn zwarte jaren, die verschrikkelijke jaren waarin ik niet bij machte was de werkelijkheid met mijn volle verstand onder ogen te zien.’

Ik wist al wat er toen gebeurd was, ik vroeg er niet verder naar.

‘Maar alles gaat voorbij, Blanca, alles gaat voorbij, geloof me. Het kost je veel meer dan je oorspronkelijk dacht en niets wordt ooit nog zoals het was, maar uiteindelijk begint de wederopbouw, echt, ik weet waar ik het over heb. Je gaat weer openstaan voor het leven, zet stappen, boekt vooruitgang. Zo ben ik sindsdien de jaren doorgekomen: door het ene college na het andere te geven, door mijn boeken te schrijven, door nieuwe vrienden te maken en nieuwe liefdes te beleven, door een paar keer per jaar terug naar Spanje te gaan... Totdat ik een aantal maanden geleden zo onverstandig was me een hoop gedonder op de hals te halen, ik weet niet eens hoe het kwam, en ten gevolge daarvan verscheen er een zwakke, getergde Spaanse vrouw op mijn pad, op zoek naar een nieuwe plekje onder de zon. En nu is het moment daar dat ik haar bij het vliegtuig afzet dat haar weer uit mijn leven weg zal voeren, zodat ze het hare op orde kan brengen. Ik weet niet wat ik moet beginnen als ze er niet meer is.’

Dit was me te veel. Hier werden te veel emoties losgemaakt, te veel

gevoelens die mijn reactievermogen blokkeerden. Niet in staat een woord uit te brengen slikte ik een brok weg en staarde weer door het raampje naar buiten.

Hij, daarentegen, leek een sluisdeur te hebben opengegooid die niet meer dicht kon. Eindelijk bevrijd van de druk van de laatste dagen liet hij zich gaan in een woordenstroom waar geen houden meer aan was.

'Ik herinner me als de dag van gisteren dat ik je leerde kennen. In Meli's Market, bij het brood. Ik had verwacht je pas de volgende dag op de campus te ontmoeten. Ik kwam recht van een congres in Toronto, mijn koffer stond nog bij Rebecca thuis en we waren iets gaan kopen om mee te nemen naar een etentje bij een gemeenschappelijke vriend. Toen wees ze naar je, meer niet. Ze wees naar de rug van een vrouw in een blauw T-shirt die heel moeizaam een brood stond uit te kiezen, het leek wel of het lot van de mensheid van die simpele daad afhing.

Ze tikte je op de schouder, je draaide je om en eindelijk zag ik je gezicht. Je droeg je haar los, de zomerzon lag nog op je huid en je glimlachte opgelucht naar Rebecca, zoals een drenkeling naar een reddingsboei. Ze stelde ons aan elkaar voor, ik bazelde wat flauwekul en pakte je hand, weet je nog? Zo'n hand die me inmiddels vertrouwd is maar die toen mijn aandacht trok door zijn lichtheid. Een hand zonder gewicht, als een bruine vogelveer. Vanaf dat eerste ogenblik vond ik je heel aantrekkelijk, maar ach, wat lag er een hoop verdriet in je ogen. Een engel met gebroken vleugels, gestrand tussen de rekken van een supermarkt. En vanaf dat moment wist ik ook dat ik niet meer weg zou kunnen gaan. Ik deed mijn best, heus, ik heb het echt een paar keer geprobeerd. Maar telkens als ik weg was hield ik het niet langer dan drie of vier dagen uit, en dus keerde ik terug om te blijven. Om je te helpen met de nalatenschap van de oude Fontana, om erachter te komen of je al op sporen stuitte van die ongrijpbare missiepost en vooral, boven alles, om dicht bij je te zijn en je te vergezellen op je weg, al had ik geen flauw idee waar we zouden uitkomen, samen of ieder voor zich.'

Ik bleef luisteren zonder naar hem te kijken, zonder deze stortvloed van oprechtheid te onderbreken.

'Het zijn voor mij boeiende maanden geweest, Blanca, enorm verrijkend op heel nieuwe gebieden. Ik kon met mijn verleden in het reine komen, jou leren kennen en mezelf terugvinden. En ik heb dingen ge-

daan waarvan ik nooit had gedacht dat ik ze zou doen. Zo heb ik bijvoorbeeld over mijn leven geschreven. Tijdens vele eenzame nachten ben ik tot op de bodem van mijn geheugen gegaan, heb ik een hoop herinneringen aan mijn eigen bestaan overdacht en bijgesteld, en ook een paar aan Andrés Fontana, flarden uit de tijd die ik naast hem heb doorgebracht en gebeurtenissen uit zijn eigen leven die hij me in de loop der jaren zo af en toe vertelde. Zou je even die envelop van de achterbank kunnen pakken?'

Gewoon een envelop van degelijk papier, zoals we die op de universiteit dagelijks gebruikten om paperassen van de ene plek naar de andere te brengen.

'Hij is voor jou. Hij bevat wat je nog niet wist over mijn mentor en mij, zodat je ons allebei een beetje beter kunt begrijpen. Zodat je inziet wat ons beiden ertoe bracht de stap te zetten die jij nu hebt gezet: afstand nemen en zonder vangnet het onbekende in duiken, zonder voorzorgen, zonder te weten wat ons te wachten zou staan. Om te veranderen in die ander, om niet meer gebonden te zijn en daardoor misschien een beetje vrijer te worden.'

Ik maakte hem niet open maar liet hem in mijn tas glijden, alsof hij brandde tussen mijn vingers.

'Weet je,' ging Daniel verder, 'eigenlijk hebben Fontana, jij en ik meer met elkaar gemeen dan je op het eerste gezicht zou denken. Ook jij hebt die stap gezet, net als wij. Nu ga je terug naar je wereld van alledag, maar niets zal daar nog zijn zoals het was.'

'Daar twijfel ik niet aan,' zei ik eerlijk. 'De afgelopen maanden zal ik volgens mij nooit meer vergeten.'

'Waarom schrijf jij het ook niet op? Wat er tijdens deze periode gebeurd is, in je innerlijk en om je heen. De andere levens waarmee je kennis hebt gemaakt, wat je hebt gevoeld...'

'Ik heb nooit iets anders geschreven dan academische studies en brieven aan mijn kinderen als ik ze naar Engeland op zomerkamp stuurde.'

'Ik heb het hiervoor ook nooit gedaan, maar nu weet ik dat het veel minder ingewikkeld en oneindig veel leerzamer is dan ik dacht. Het is alsof je in de academische schrijfstijl die wij gewend zijn een stukje van je hart legt. Je leert over veel dingen na te denken, je emoties te verdiepen en de werkelijkheid vanuit andere invalshoeken te bekijken. Een soort catharsis die uit je binnenste...'

Ik gaf hem geen kans me verder te overtuigen.

‘Daar is de afslag naar de luchthaven,’ waarschuwde ik alleen. ‘Hou op met die prietpraat, straks mis je hem nog.’

We liepen naar de terminal, ik gaf mijn bagage af. We hadden alleen nog tijd voor een haastig, roerend afscheid.

Hij omsloot me met zijn grote lichaam en drukte me aan zijn borst.

‘Pas goed op jezelf. Je hebt geen idee hoe ik je zal missen, doctor Pe-rea.’

‘Ik jou ook,’ zei ik met een vuistgrote brok in mijn keel. Ik geloof niet dat hij me kon horen.

Daarna streelde hij mijn wang en drukte een snelle kus op mijn voorhoofd, niet meer dan een vluchtige beroering met zijn lippen, ik voelde het bijna niet.

Op weg naar de security check, met paspoort en instapkaart gereed in mijn hand, keek ik niet meer om. Ik wilde hem niet voor de laatste keer zien. Maar ik wist dat hij niet was weggegaan, dat hij daar nog stond met zijn net iets te lange haar, zijn getrimde baard en zijn hardlopershorloge. Dat hij me nakeek, een vrouw die haar leven recht ging zetten in het land dat hem gegrepen had toen hij nog eelt op zijn ziel moest krijgen en dat hem nooit meer had losgelaten.

Tot ik bijna op het laatste moment – er stonden nog maar drie of vier passagiers voor me in de rij – achter mijn rug zijn stem hoorde schallen.

‘Ik wil niet dat je alleen het nieuwe jaar in gaat. Ik wil niet dat je alleen deze eeuw afsluit, dat je op oudejaarsavond alleen aan tafel zit of alleen in bed films ligt te kijken. Ik wil niet dat je ooit nog alleen je verdriet door het leven moet torsen!’

Ik draaide me om alsof er in die terminal vol gehaaste mensen niemand anders was dan wij tweeën. Geen andere reizigers, geen anderen die afscheid namen. Geen mededelingen die door de luidsprekers galmden, geen vliegtuig dat voor mij warm stond te draaien of een parkeerplaats waarnaar hij terug zou moeten lopen. Alsof in de wereld om ons heen de batterijen leeg waren.

‘Ga dan met me mee,’ zei ik, terwijl ik hem om de hals vloog.

‘Breng eerst je leven op orde, bel me daarna.’

En met de vastberadenheid van iemand die wist wat hij wilde, sloeg hij zijn armen om me heen voor een lange, tedere, gloedvolle kus. Hij woele met zijn vingers door mijn haar, onze lichaamsgeuren vermengden zich en zijn lippen brachten de smaak over van een strijdbaar man van de wereld, degelijk en zelfverzekerd, en daarnaast de diepe intensiteit van een waarheid waaraan niet viel te tornen.

Een paar nadrukkelijke kuchjes zorgden dat we elkaar loslieten. De dikke man voor me, in bermudashort en op espadrilles en vermoedelijk op weg naar een zuidelijk strand, was de controle gepasseerd. Ik was de volgende.

Daniel streelde me voor de laatste keer en fluisterde nog wat woordjes in mijn oor.

‘Als jij het wilt, kom ik.’

Hoe graag ik zijn hand ook was blijven vasthouden, die moest mee met zijn voetstappen, die zich nu verwijderden. Het volgende ogenblik zag ik zijn gestalte in de verte verdwijnen en voelde ik de kilte van zijn afwezigheid op mijn huid.

Voor me dook het ontstemde gezicht van een beambte op, die ongeduldig met zijn vingers op de balie trommelde in afwachting van mijn documenten.

Er was geen vertraging, we konden direct aan boord. Zodra ik op mijn plaats zat, staarde ik door het raampje de leegte in. Zonder oog voor de voertuigen en werklui beneden op de startbaan, zonder te letten op de stewardess die instructies gaf over de zuurstofmaskers, zonder te willen denken. Ik probeerde mezelf af te leiden met onbenullige vragen. Wat zou África ons voorzetten op kerstavond? Wat voor weer zou het zijn in Madrid? Om maar niet te hoeven stilstaan bij de onverwachte wending die mijn leven had genomen toen een gebruiende Amerikaan met een half Spaanse ziel, met veel strijd achter de rug en nog wat verplichtingen voor de boeg, me zo nodig in een impuls tegen zich aan moest trekken.

We stegen op. Adiós Californië, adiós aan een merkwaardige tijd, aan een reis die mijn kijk op het leven zo ingrijpend had veranderd dat ik de reikwijdte daarvan nog niet kon overzien. Ik deed mijn ogen dicht, een eeuwigheid lang. Toen ik weer naar buiten keek heerste daar diepdonkere nacht.

Toen kon ik me niet langer beheersen en scheurde de envelop open.

Liefste Blanca,

Mijn hele leven lang spier ik al op zijdeerde trainen, maar toch, de enige twee keren dat ik ergens absolute zekerheid over kreeg, gebeurde dat op doodgewone, bijna alledaagse momenten. Toen mijn waakzaamheid was verslapt en ik het niet zag aankomen. De eerste keer was tiestallen jaren geleden in een apotheek aan de Middellandse Zee, waar ik een middelste rocht regie

een ondiverse griep. De tweede keer drie maanden geleden, toen
mijn grootste besommering het kiezen van een fles wijn bij het
eten was.

Van van elkaar liggende momenten, in uiteenlopende situaties,
met als overeenkomst de zekerheid dat ik een hoogtepunt tegemoet
gaaf.

Om je te laten weten hoe die eerste keer verliep, stuur ik je
hierbij de rest van mijn verleden. De tweede keer heb je zelf in
de ik-vorm beleefd.

Voor altijd de jouwe.

D.C.

Toen de eerste traan op de linkermarge drupte en een vlek maakte van
de V van Voor altijd, kon ik niet meer verder lezen. Na maandenlang
opkroppen was er eindelijk geen houden meer aan en barstte ik in snik-
ken uit.

Om mezelf, om hen, om iedereen, terwijl ik van kust naar kust over
dat onbekende land vloog en vervolgens over de Atlantische Oceaan,
in een treurige nacht waar geen eind aan leek te komen. Om Andrés
Fontana en zijn late, onevenwichtige liefde die op zo'n verkeerd mo-
ment kwam. Om Aurora, om alles wat ze niet had kunnen meemaken,
om haar voor altijd lachende gezicht op die foto, gekleed in het wit,
blootsvoets, op Cabo San Lucas. Om de zwarte jaren van Daniel, om
het onmetelijke van zijn verdriet en zijn strijd om overeind te krabbe-
len.

Om Alberto en de nieuwe koers in zijn leven, om de toekomst die we
nooit meer samen zouden beleven. Om mijn zoons, om de kinderen
die ze geweest waren en de mannen die ze begonnen te worden. Om
het verleden en het heden van ons allemaal. Om wat we vroeger waren
geweest, om wat we op dat moment waren. Om wat ons nog te wacht-
ten stond.

Het regende pijpenstelen toen ik in Heathrow overstapte en het regen-
de nog steeds toen we landden in Madrid. Bijna onmiddellijk herken-
de ik mijn jongens in de aankomsthal, ze zwaaiden, lachten, schreeuw-
den me toe. Even donker als hun vader, even slank als ik. Met de
frisheid van de jeugd blakend op hun gezicht en hun hele leven nog
voor de boeg baanden ze zich een weg naar me toe.

Thuisgekomen las ik de velletjes in de envelop.

Daarna belde ik hem en zei kom maar.

En na dit Daarna, met mijn koffers pas half uitgepakt, terwijl de ka-
mers op temperatuur kwamen en er nog geen kerstboom was neerge-
zet, stippelde ik de parallelle lijnen in drie levens uit en begon te schrij-
ven.